

Rbl, 1.16

JACK LONDON

J. Stone

J. Stone

**Jack
LONDON**

See on lugu Jack Londoni-
nist, jutustatud tema oma
sõnadega, ainult talle omase
jäljendamatu koloriidi, iseloo-
mu ja dramatismiga. Seal,
kus Jack räägib enesest, ei
suudaks ükski biograaf ütelda
paremini.

«Meremees sadulas» rajaneb
Londoni vilekümne avaldatud
raamatu ja kahe saja tuhande
kirja, mustandkäsikirjade, do-
kumentide ja päevikute ma-
terjalil. See on jutustus sel-
lest, kuidas ta töötas, armas-
tas ja võitles.

8 T
S 82

Originaali tiitel:
Irving Stone
Sailor on Horseback
The Biography of Jack London
Collins
Forty-eight Pall Mall London

Tõlkinud ÜLO KURVITS
Kujundanud H. ARRAK

Irving Stone

MEREMEE SADULAS

Jack Londoni elulugu

*Kallile Küllile
praadika vakeajal!
17. VIII 68.
A.A.*

Kirjastus „Eesti Raamat“.

Tallinn 1968

Jack London

I

Ärganud ühel hommikul 1875. aasta juunikuu alguses, lugesid San Francisco elanikud ajalehest «Chronicle» kole-
dat lugu — keegi naine oli endale pähe tulistanud, sest ta
mees oli «ta oma alles sündimata lapse hävitamisest keel-
dumise pärast kodust minema kihutanud — järjekordne
lugu südametusest ja hingeahastusest». Naine oli Flora
Wellman, must lammas pioneer Wellmani perekonnast
Massillonis Ohio osariigis; mees oli professor W. H. Chaney,
iiri rändastroloog; alles sündimata laps aga sai miljonitele
inimestele kogu maailmas tuntuks kui Jack London.

«Chronicle'i» artikkel, mis oma viimases reas küll möö-
nas, et kogu lugu pärineb Floralt tema sõprade kaudu, oli
Chaney jaoks küllaltki teotav. Talle heideti ette, et ta ole-
vat kinni istunud Tombsi vanglas, et ta olevat mitu endist
naist saatnud rahupaika, «roheline murumätas päitsis, kivi
jalutsis», et ta olevat Florat sundinud pesukodades ränka
tööd tegema ning tasu eest teiste inimeste lapsi hoidma, et
ta olevat müünud mööbli, mille eest Flora olevat aidanud
maksta, et ta olevat naist majast minema ajanud ning siis
maha jätnud, kui viimane minemast keeldus. Nendes süü-
distustes on niisama vähe tõtt nagu «Chronicle'i» artikli
«Hüljatud naine» pealkirjaski, sest Flora Wellman polnud
kunagi olnud professor Chaneyga abielus.

Floral polnud vähimatki kavatsust ennast tappa. Ta tekitas endale vaid nahahaava. Kuul tegi palju rohkem kahju Chaneyle kui Florale, sest lugu anti ajalehtedes edasi üle kogu maa ning ülejäänud osa Chaney elust möödus täis kibedust ja põlu all olekut. Üsna pea kadus ta San Franciscost. Jack London ei saanud kunagi ihusilmaga näha oma isa.

Sel ajal kui «Chronicle'i» artikkel ilmus, oli Flora Wellman umbes kolmekümneaastane. Ta oli väikest kasvu, erilise iluta, sitke naine, kes kandis prille ning mustalokilist parukat, sest tüüfus oli talt võtnud suure osa silmanägemisest ja juustest. Tal olid suur nina, suured kõrvid ja kahkjast näojume ning ta riietus maitsetult. Flora põlvnes tublist Walesi suguvõsast; tema vanaema mrs. Joel Wellman oli 1800. aastal viinud oma neli last südataalvel üle Allegheny mägede, Canadaguast New Yorgi osariigis Wayne'i maakonda Ohios. See oli teekond, mis nõudis energiat, enesekindlust ja julgust.

Mrs. Joel Wellmani kaks poega Hiram ja Marshall, kellest viimane oli Jack Londoni vanaisa, pärisid need iseloomujooned. Ühel külaskäigul Clevelandi sõitsid nad hilissügisel laevaga ühele Put-In lahes asuvale saarele. Tagasisõidul, mis oli viimaseks reisiks sel aastal, laev saare juures ei peatunud ning kaks poissi jäid elaniketa saarele ilma toidu ja peavarjuta maha, talv aga oli kätte jõudmas. Käepärast vaid säärased tööriistad, mida nad said valmistada kaljudest ja vees triivivast puidust, ehitasi nad parve, mis oli küllalt tugev nende kandmiseks mitte üksnes suurele maale, vaid tervel tagasiteel Clevelandi.

Marshall Wellman asus elama Massilloni Ohio osariigis, kus ta ehitasi kanaleid, patenteeris leiutisi, mille hulgas tähtsaimaks oli Wellmani sõevõre, kogus märkimisväärse varanduse ning ehitasi maja, mis oli üks ilusamaid kogu Massillonis ning kus sündis tema tütar Flora.

Flora Wellmanil olid kõik eelised, mida tema aeg nõudis. Ta sai õppust muusikas, omandas hariduse tütarlaste erakoolis, oli palju lugenud, kõneles head inglise keelt ning tal olid peened kombad. Rikka Wellmani perekonna tütrena võis ta endale valida abikaasa ning end sisse seada jõukaks ja soliidseks eluks, nagu seda tegid tema vennad ja õed. Kuskil masinavärgis aga vääratas mingi hammasratas. Olles küll taibukas leidur, ei suutnud Marshall Wellman välja mõelda abinõu oma tütre vaoshoidmiseks. Flora sõbrad

ütlesid, et ta on arukas ja intelligentne naine, kuid neurootik, naine, kelle emotsioonid pole püsivad ning kellel on raskusi ükskõik millisest korrast või suunast kinnipidamisega. Tüüfus, mida ta kahekümneaastasena põdes, olevat jätnud ta vaimu korrapärasusse seisundisse.

Kahekümne viie aastase pani Flora oma asjad kohvrisse ning lahkus Massillonist, mis oli vallalise tütarlapse kohta ennekuulmatu lugu. Oma elupäevade lõpuni ei astunud ta enam kunagi ühendusse oma vanematega ega tema vanemad temaga. Et millegi pärast oli aset leidnud tüli, selles pole kahtlust, kuid pahanduse täpset põhjust võib vaid oletada. Leidlik «Chronicle'i» reporter väitis, et «ta tuli sellele rannikule umbes samal ajal, kui professor võttis ette teekonna mööda maad läbi romantiliste ameerika puujude»; kuid Flora ei kohanud Chaneyd enne kui alles kolme aasta pärast, Seattle'is. Me annaksime palju, kui suksime minna tema jälgi pidi nende kolme ähmaseks jääva aasta jooksul, millal ta linnast linna rändas, klaveritundide andmisega elatist teenides. Selle järgi aga, mida me teame, võib arvata, et lugu poleks kuigi meeldiv.

Professor Chaney kirjutab: «Florad tunti minu naisena samas möbleeritud tubadega majas, kus ta oli elanud kui Lee Smithi naine. See oli väga korralik paik, ning ühel päeval leidsin ma koju tulles, et kõik üürilised kolivad välja ja et kogu majas valitseb suur ärevus. Niipea kui ma tупpa astusin, lukustas Flora ukse, langes minu ette põlvili ning palus mult nuuksudes andestust. Ütlesin, et mul pole midagi andestada. Lõpuks, pärast pikka viivitamist ja vabandamist, tunnistas ta üles, kuidas oli lugu Lee Smithiga ning ütles, et üürilised lahkuvad seepärast, et teda oli siin väga lühikese ajavahemiku vältel tuntud nii preili Wellmani, proua Smithi kui ka proua Chaneyna. Oleksin ma oma esimest impulssi järginud, oleksin ta juba tookord maha jätanud, ning see oleks toonud pääsmise aastaid kestnud õnnestusest. Kuid mu enda elu oli purunenud ning pärast järelekaalumist ma andestasin talle.»

Chaney kohtas Flora Wellmanit esmakordselt Seattle'i linnapea Yesleri majas. Yesler oli tulnud Ohio'st ja tundis Wellmani perekonda. Flora peatus linnapea ja proua Yesleri juures. Viimased rääkisid Chaneyle usalduslikult, et Flora on pärit väga lugupeetud perekonnast, kuid et ta on teinud midagi väära. See väljaütlemata jäänud midagi väära oligi arvatavasti olnud Flora kodust lahkumise põh-

juseks. Chaney oli Yesleritega väga lähedastes suhetes, ta käis sageli nende pool, ning kui ta hiljem San Franciscos Florat nägi, kohtusid nad kui vanad sõbrad.

Mis laadi mees oli Jack Londoni isa? Tema esivanematest teame me vähe, välja arvatud see, et ta oli täisverd iirlane ning oli sündinud väikeses palkmajas Maine'is. Mitmed oma noorusaastad veetis ta merel. Ta oli lühikest kasvu tugeva kehaehitusega mees, kes veel kuuekümnendaastasena suutis trepist alla paisata löömamehe, kes oli saadetud teda läbi peksma. Tema elu oli täitnud kirjutamine, ajakirjade toimetamine, loengute pidamine, õpetamine ja horoskoopide koostamine. Ta soetas endale ulatusliku raamatukogu filosoofia, matemaatika, astronoomia ja okultismi valdkonnast. Ta oli lingvist ning võimekas ajaloo- ja piibliuurija. Oma sõprade, õpilaste ja järglaste seas tunti teda mehe, kes väärib tähelepanu; astroloogide hulgas tunnustati teda kui üht parimat. Vanä mehe, Chicagos olevat ta, nagu räägiti, pühendanud oma suure energia ligemale kuusteistkümmend tundi päevas astroloogiale, millesse ta kirglikult ja tõemeeli uskus. Ta pidas seda täppisteaduseks, nagu seda on keemia ja matemaatika, teaduseks, mis võib inimkonda välja aidata rabast, kuhu ta on sattunud.

Chaney suurimaks nõrkuseks olid naised. Kui ta sõbrad teda tema üleaisalöömistest pärast pragasid, osutas ta oma horoskoobile ja hüüdis: «Mis parata! See on mu loomus.» Teda võis kergesti vihastada, temaga polnud lihtne läbi saada, sest ta pidi alati olema peamees, juht, õpetaja. Suurema osa oma elust veetis ta vaesuses, sest tal puudus raha suhtes praktiline meel, ta õpetas ei millegi eest, kui ta õpilased olid maksmiseks liiga vaesed, ning andis ühtelugu ära sellegi vähese, mis tal oli.

Tema õpilased tunnistavad, et ta loengud äratasid alati elavat tähelepanu, sest tal oli, mida öelda, ning ta tegi seda meelepärasel viisil. Kuid ainult vähesed said talle vastu sarkasmi ja iroonia poolest. Ta andis oma sõpradele palju mõtlemist, kui nad olid selleks suutelised, kui nad seda aga polnud, siis ei jäänud nad kuigi kauaks tema sõpradeks. Portlandis, Oregonis, said tema igapäevased loengud populaarseks. Tema kuulajaskond istus tahvli külge kinnitatud kahe jala suuruse horoskoobi ees, Chaney aga seisis selle ees kaardikepiga, osutades mitmesugustele konstellatsioonidele ning küsis klassilt seletust nende tähenduse kohta. Pärast poolteist tundi kestnud loengut pakkus ta kuulajaile

meelelahutust amüüsantsete lugudega, sest tal oli tüsedat hirt huumorit.

Üks tema järgijaist, Joe Tounson Healdsburgist, kellest hiljem sai Jack Londoni kaasvõitleja sotsialistide hulgas, kirjutas 1909. aastal: «Üheks paeluvaks jooneks keskustelus oli tema harjumus öelda: «Oo, see annab mulle ideed!» ning siis võis ta keskustelu jätkates edasi arendada kaunist tõde või looduses ilmnevat tõika, mis seniajani oli kahe silma vahele jäänud. Matemaatikas ja astroloogias oli ta oivaline; ta õpetas mulle meetodit, mille abil dešifreeriti muisteadid kirjasid. Ta tundis keelt läbi ja läbi, mõtles õpetatud mehe, asjade üle sügavalt ja põhjalikult järele, evas imetlusväärset mälu ning võis kirjutada kuusteistkümmend tundi päevas, väsimust tundmata. Sageli esines ta loenguga, just nagu seda teevad meie sotsialistid praegusel moodsamal ajal; ta kõneles rikastest, kes lähevad rikkamaks, ja vaestest, kes muutuvad vaesemaks, ning vaesuse põhjustest ja sellest ülesaamise võimalustest. Ta õpetas mulle rohkem kui kõik teised ühtekokku ning ta oli väga mitmekülgne. Ühel päeval ütles ta mulle: «Ma õpetan Teile varjutuse väljaarvutamist või ükskõik missugust teadust, mida soovite õppida.» Lühidalt, kui ma kunagi tahtsin midagi teada, siis seadsin oma sammud professor Chaney poole.»

Tounson ei unusta mainimast ka Chaney puudusi. Ta oli täielik võhik muusikas, ta vihkas naiste hääleõiguse eest võitlejaid, ta oli leppimatu vaenlane kui ka tõeline sõber ning võis pärast tüli vaevalt küll oma vihamehe vastu õiglane olla, ta nõustus vabamõtlejate käest vastu võtma raha loengute pidamiseks õigeusklikkuse vastu... ning ei suutnud vastu panna noorte leskede võlule.

Pannud Flora Wellmaniga leivad ühte kappi, seadis Chaney sisse majapidamise tookordsel Esimesel avenüül, Missioni ja Valencia tänava vahel. Ta asus tööle ajakirja «Common Sense» juurde, mis reklaamis end ainsa vabamõtlejate ajakirjana lääne pool Kaljumägesid, kirjutas artikleid, pidas sarja sotsioloogilisi loenguid filomaatide ühingu jaoks ning tõlgendas eraviisiliselt horoskoope.

«Professor on alatiselt asunud San Franciscos, et praktiseerida ASTROLOOGIAT. Ta õpetab ka inimesi, kellel on tahtmist omandada teadmisi selle taevataide alal, mille õppijate ja imetlejate hulka kuuluvad säärased suurtähtsed nagu Galileo ja sõor Isaac Newton. — Pikas isi-

kute nimekirjas, kelle kuulutused selles linnas avaldatakse astroloogide rubriigis, pole mitte ühtki, kellel sellest teadusest mingit aimu oleks. Need, kes end astroloogideks nimetavad, on lihtsalt tulevikukuulutajad, kes eynustavad teetassi või kaardipaki alusel ja kes oma šarlataansusega on palju korda saatnud tõelise astroloogia halba kuulsusse viimiseks. — Kõnetunnid kella 10 kuni 12 e. l. ja 2 kuni 4 p. l. Ohtusi vastuvõtte võib kindlaks määrata kokkuleppel.»

Chaney polnud šarlatan. Et ta polnud teadlikult asunud kergeusklike käest raha väljapetmise teele, seda tõendab asjaolu, et ta suurema osa oma elust veetis õpetamisega, kirjutamisega ja loengute pidamisega asja enda pärast, tasu saamata. Mõned seigad valgustavad tema positsiooni sel alal.

Kord põles üks maja maha. Ilmselt oli tegemist süütamisega. Omanik küsis professor Chaney käest nõu. Chaney ütles, et asjasse on segatud kolm inimest. Ta kirjeldas neid niivõrd täpselt, et omanik läks nende juurde ning ütles, et Chaney ütlust mööda on nemad süüdlased. Nad tunnistasid kohe üles. Kui Chaney seda ütles, siis oli asjatu vastu pui-gelda.

Keegi keskealine naine, kes ilmselt polnud elanud üle-aru korralikku elu, läks Chaney juurde, et see loeks tema horoskoopi. Tõlgendamise keskel hüppas naine üles ja pani plehku, hüüdes: «See mees võib lugeda jumala mõtteid!»

Laupäevaõhtutel pidas Chaney astroloogia üle loenguid Charter Oak Hallis, kus Flora müüs ukse juures pileteid, kümme senti tükk. Mõnda aega oli nende loengute külastatavus hea, olgugi et osa kuulajaskonnast tuli kohale irvitamiseks ja enda lõbustamiseks.

Kõige paremat meie ajani säilinud materjali Chaney meelsuse ja töö kohta sisaldavad tema poolt «Common Sense'is» avaldatud artiklid «Vaesuse põhjused ja nendest ülesaamine» ning «Mida tuleb ette võtta kurjategijaga?», mis käsitlesid küsimusi, millest tema poeg Jack kirjutas raevukalt umbes kakskümmend aastat hiljem. Artiklis «Inimene peab olema võimeline ennustama tulevikku», kirjutas Chaney: «Väär kasvatus on meile õpetanud, et tulevik on jumala päralt ning et inimesele on jumalavallatu isegi püüda sinna pilku heita. Kõige varasemast lapseast alates selles uskumuses kasvanuna kaldub võib-olla üheksa

kümnendikku Ühendriikide kodanikest kahtlema, kui nad saavad kinnitust, et tulevikku saab ette kuulutada. Nad asuvad seisukohal, mis sarnaneb nende inimeste omaga, kes elasid enne Galileod. Kasvatatud doktriinis, et seesinane maa on lame, vaatasid nad põlastusega kõigi nende peale, kes väitsid, et maa on kera, ning kui Galileo paavsti ja kardinalide poolt vanglasse heideti väite eest, et maa liigub orbiliidi pidi, siis oli lihtsatel inimestel tunne, et see teaduse varane märter on saanud õige karistuse.»

Chaney artiklitest ilmneb selge, jõuline ja meeldiv kirjanduslik stiil, tõeline eruditsioon, oma mõtete väljaütlemise julgus, sümpaatia inimkonna vastu ning soov õpetada inimesi end parandama. Seisukoht, millel ta asub, on moodne ja progressiivne; oma kriminoloogiat käsitlevas artiklis kirjutab ta, et mitte karistuse karmus, vaid pigem karistuse alla sattumise veendumus on see, mis kurjategijal tagasi hoiab. Teises artiklis paneb ta ette, et filomaadid organiseeriksid meeste, naiste ja laste vennaskonna, et korraldada iganädalasi kokkutulekuid, kus täiskasvanud kirjutaksid ja diskuteeriksid mitmesugustel teemadel, lapsed aga harjutaksid muusikat, kompositsiooni ja kriitikat, nii et nad võiksid jätkata inimsoo parandamist, kuni pahed ja kuritegevus mõne põlvkonna jooksul peaaegu täielikult kaduksid.

Põljudes kohtades sarnanevad kirjutamise ja ründamise laad, seisukohad, entusiasm ning kogu lauseehitus sedavõrd Jack Londoni kirjutistega, et lugeja hõõrub üllatusest silmi.

Flora polnud mitte üksnes astroloog, vaid ka innukas spiritist. Ta korraldas seansse, kus publikut üles kutsuti surnutega ühendusse astuma, kallitele kadunukestele sõnumeid saatma ning surnute eelisseisundit arvesse võttes nendelt nõu küsima, kuidas äri- ja armuasju ajada, tülisid lahendada ning oma meest või naist kontrollida. Spiritism oli 1870-ndatel aastatel suurmood. Kogu San Franciscos korraldati igal pool tosinate kaupa seansse ning nendesse hakkusid läksid nii kaugele, et küsisid vaimudelt heakskiitu, enne kui palkasid majapidaja.

Flora ja Chaney veetsid San Franciscos mitu õnnelikku kuud. Flora korraldas majapidamist, andis klaveritunde, korraldas seansse, pidas loenguid spiritismi üle ja müüs pileteid saepurupõrandaga telgi ees, kus Chaney pidas loenguid keemiast, astronoomiast ja okultismist. Neil oli sõpru astroloogide hulgas, nendest oldi heal arvamisel ning neil

oli juhtiv koht selle harrastuse valdkonnas. Näib, et Flora armastas Chaneyd ning tahtis temaga abielluda, kuid Chaney oli liiga hõivatud filomaatidele loengute pidamisega «füüsilise, intellektuaalse, moraalse ja spirituaalse elu nähtustest», et lasta ennast tülitada millestki nii maisest, nagu seda on abielu.

Kui Jack London oli kahekümne ühe aastane, kirjutas ta Chaneyle, et pärida, kas viimane on tema isa. 4. juunil 1899, kakskümmend neli aastat pärast seda päeva, millal ilmus «Chronicle'i» artikkel, vastas Chaney Jack Londoni järelepärimisele. Ta nimetas teda «kalliks sööriks», avaldas nõusolekut «täita tema soovi vaikimise ja saladuse pidamise kohta» ning andis oma versiooni sündmustest, mis viisid Flora enesetapmiskatseni. «Ma pole kunagi olnud abielus Flora Wellmaniga,» kirjutab Chaney, «kuid ta elas minuga koos 11. juunist 1874 kuni 3. juunini 1875. Tol ajal olin ma impotentne, mis oli raske elu, puuduse ja liigse ajutöö tagajärjeks. Seepärast ei saa ma olla Teie isa ning ma pole ka kindel, kes Teie isa on.»

Vastu tulles Jack Londoni palvele aidata tal kindlaks teha, kes on ta isa, kordas Chaney kuulujuttu, mis viis Flora nime 1875. aasta kevadel ühendusse kahe teise mehega, kuid oli kärmas möönma, et ta «ei tea midagi kindlat». Seejärel paneb ta kirja kaks kõige südantlõhestavamast lehekülge, mis on ilal kirjutatud. «Oli kord aeg, kus mul oli väga õrn kiindumus Flora vastu; siis aga hakkasin ma teda vihkama kogu oma tundelise loomuse kirega ning isegi mõtlesin tema ja iseenda tapmisele, nagu seda on teinud nii mõnigi mees samas olukorras. Aeg aga on paranud haavad ning ma ei tunne enam mingit pahameelt tema vastu, Teie vastu aga tunnen ma sooja sümpaatiat, sest võin kujutleda, missugused oleksid minu tunded, kui oleksin Teie asemel... «Chronicle'i» kirjutas, et ma viskasin ta uksest välja, sest et ta ei tahtnud nõustuda abordiga. Seda korralditi ning levitati kogu maal. Minu õed Maine'is lugesid seda ja kaks nendest said minu vaenlasteks. Üks suri uskudes, et mina olen süüdlane. Kõik teised minu omastest, välja arvatud üks õde Portlandis, Oregonis, on ikka alles mu vaenlased ja mõistavad mind hukka kui perekonna häbiplekki. Tõllal avaldasin ma väikese trükise, mis sisaldas detektiiviseletuse, mille mulle andis politseiülem, ja mis näitas, et paljud minu vastu levitatud laimujutud on valed, kuid ei «Chronicle» ega ükski teistest lehtedest,

mis mind defameerisid, ei õiendanud neid valeväiteid. Siis ma loobusin enda kaitsmisest ning aastaid oli elu mulle rüngaks koormaks. Lõpuks aga tuli reaktsioon ning praegu on mul mõningaid sõpru, kes mind korralikuks inimeseks peavad. Mul on seitsekümmend kuus aastat turjal ning ma olen päris vaene.»

Vastusega rahule jäämata saatis Jack London teise tunniva järelepärimise informatsiooni saamiseks. Chaney, kes ikka veel eitas, et ta on Jacki isa, kirjutas viimase kirja.

«Meie lahkumine algas sellest, kui Flora ühel päeval mulle ütles: «Sa tead, et emakssaamine on mu elu suurim soov, sina aga oled liiga vana. Kui ma nüüd peaksin mõnd head ja kena meest kohtama, kas sa nõustuksid, et ma teinuksid lapse saan?»

Ma ütlesin jah, ainult et mees peab teda ülal pidama. Ma tead, tema pidavat alati elama minuga koos ning olema professor Chaney naine. Kuu hiljem, või umbes selle ümber, ütles ta enda minust raseda olevat. Arvasin, et ta paneb mu vaid proovile, ega uskunud, et ta on rase. Tõstsin kära lihtsalt seepärast, et lootsin teda niiviisi sundida loobuma oma ideest. See viis tülini, mis kestis terve päeva ja öö. Kui valgenes, tõusin üles ning ütlesin talle, et ta ei saa enam ilalgi olla mulle naiseks. Hetkeks muutus ta alandlikuks, sest ta teadis, et mul on tõsi taga. Ta roomas põlvili minu juurde, ise nuuksudes, ning palus mult andestust. Mina aga ei tahtnud talle andestada, kuigi ma ikka veel arvasin, et ta vaid teeskleb raskejalgsust. Kuid tema iseloom pani mu kannatuse suuresti proovile. Olin juba varemgi sageli mõelnud, et pean seetõttu temast lahku minema.

Flora väljus ja suundus doktor Ruttley maja poole; varsti tuli ta tagasi, püstol ühes ja karp padruneid teises käes, haav otsaesise vasakul küljel ning veri üle näo jooksmas. Vastuseks mrs. Ruttley ütleb Flora: «Väike naine püüdis ennast tappa ning ajas asja vussi.»

Tõusis suur segadus. Kogunes saja viiekümne pealine rahvajouk, kes ähvardas mu lähema laternaposti otsa riputada.»

Olgugi et kõik Chaney poolt enda kaitseks avaldatud trükise eksemplarid on kadunud, tõendasid selle olemasolu inimesed, kes seda tõllal lugesid. Detektiiv teatas, et püstol oli vana ning et sellest polnud tulistatud pärast seda, kui teda viimati oli õlitatud, et ta lõhnas õli, mitte aga püssirohu järele, et puusepp, kes sel ajal töötas Florast kahe-

kümne jala kaugusel, polnud kuulnud mingit püstolipauku, et Flora nagu oleks pidanud olema täis püssirohtu, kui ta oleks nõnda lasknud, nagu ta ütles, kuid et sellel polnud mingit püssirohu jälge.

Chaney püüde juures tõestada, et Flora vaid teeskles, äratub tähelepanu see, et ta ei teinud katsetki vaadata Flora haava, et näha, kas see on tõeline või näiline. Ka ei viidanud ta sellele enda kaitseks avaldatud trükises. Selleks on kaaluv põhjus: et Floral oli oimukohal haavaarm, seda kinnitasid ka tema kasutütar Eliza London Shepard ja kasupoeg John Miller. Chaney püüdis ilmselt tõestada, et kui Flora oli end üldse haavanud, siis oli see sündinud laskeriistast hoopis ohutuma vahendiga — näiteks sakilise metallitükiga — kuid isegi siis, kui Chaney oleks seda tõestanud, poleks ta oma täbarat olukorda parandanud.

Samasugune mainimatajätmine muudab ka Chaney isaduse eitamise mitteaktsepteeritavaks. Kui ta oleks tahtnud kummutada Flora väidet, et viimane on temast rase, ning kui ta oleks tõepoolest olnud impotentne, oleks ta vaid tarvitsenud öelda: «Flora, sul ja mul pole olnud seksuaalsuhteid, kuidas saan ma siis olla sinu lapse isa?» Ning kui ta oleks olnud impotentne, kas oleks siis Flora olnud nii nõme, et väita end temast raseda olevat? Chaney lihtsalt keerutas. Ta tahtis Jackile öelda, et ta oli steriilne ega võinud elu luua, ei eita aga kuskil, et Flora oli tema faktiline naine.

Miks eitas Chaney, et ta on Jack Londoni isa? Kuna tema eitamine näib olevat siiras, siis on põhjust oletada, et ta tõepoolest pidas end steriilseks ning oli veendunud, et Flora oli kriitilisel kuul olnud teise mehega. Aga isegi siis, kui ta polnud veendunud, oli ta tollal juba üle seitsmekümne aasta vana ning liiga väsinud, et alustada isa ja poja suhteid päris oma elu lõpul. Ta oli raskesti kannatanud oma ühenduse tõttu Flora Wellmaniga ja tal ei tulnud mõttesegi uuesti ülepeakaela sukelduda loosse, mis oli teda nii pikka aega kibestanud. Jack London oli tema jaoks võõras, üksnes tundmatu nimi. Mis puutus Florasse ja Jack Londonisse, siis ei soovinud Chaney muud, kui et teda rahule jäetaks.

Chaneyl oli asjatu eitada oma isadust. Tema poolt kirjutatud Jack Londoni nimi kirjade ümbrikutel, mis ta Jackile saatis, pole eristatav Jacki enda allkirjast. Jack päris oma isalt tema tugeva ilusa iiri näo, heledad juuksed, kõrge

otavõime, sügavalasetsevad müstilised silmad, meela suu, tugeva lõua ning lühikese tugeva keha. Doktor Hall, kelle järelevalve all Flora raseduse ajal oli, tunnistab, et kuue- ja seitsmekümne aasta pärast nägi ta parvlaeval kõndimas ilusat tugevakasvulist noort poissi, kes oli nagu professor Chaney suust kukkunud, temaga niivõrd sarnane, et Hall juba enne tema nime küsimist teadis, et tegemist ei saa olla kellegi muuga kui Chaney pojaga. Veelgi olulisem on aga see, et Jack päris Chaney mõistuse ja iseloomu. Kunagi pole isa ja poeg nii oma temperamendilt kui ka mõttelaadilt teineteisele täielikumalt sarnanenud.

Pärast enesetapmiskatset viidi Flora William H. Sloombi, «Chronicle'i» kirjasaatja ja «Common Sense'i» väljaandja kodusse, kus tema kui sõbra eest hoolitseti kuni Jacki sündimiseni. Pärast luhtunud enda puhtakspesemise katset läks Chaney Portlandis asuva õe juurde, kes polnud veel kaotanud usku temasse. Seal ta elas hulk aastaid, kogu toreda raamatukogu, avaldas trükiseid ja astroloogilise almanahhi ning sai endale õpilasi ja järglasi. Hiljem asus ta elama New Orleansi, kus andis välja okultistlikku ajakirja ning õpetas kaht noort poissi korteri ja kosti eest. Kõige viimati siirdus Chaney Chicagosse, kus ta lõpuks abiellus, end Astronoomia Kolledži juhatajaks nimetas ja sai juhustlikku elatist suusõnalisest horoskoopide seletamisest, üks dollar tükk. Enne sajandi lõppu lahkus ta siit ilinast, viies täht-tähelt, nagu väitis üks tema õpilastest, talde ennustuse, et ta sureb teatud päeval ning et teda maeetakse lumetuisus.

Flora Wellman pidas avalikke loenguid spiritismi alal ning tegeles spiritistlike seanssidega kuni päevani, millal tal sündis poeg. San Francisco elanikud mäletavad teda poodiumil seisvana ja isevärki, riietatuna, mustad valelokid õlgadeni rippumas, ise aga ettepoole kummargil, nagu oleks tal küür seljas; otse tema ees aga hakkas silma laps. Nad tundsid kaasa sellele nõrgale vallalisele naisele, kes oli maailmas üks. Mitmel korral viidi läbi korjandusi tema abistamiseks.

Neljateistkümnendal jaanuaril 1876 trükib «Chronicle» jälle ära Chaney nime, seekord aga lahkemalt: «Chaney. — Siin linnas, 12. jaanuaril, sündis W. H. Chaney abikaasal poeg.» Poiss kandis John Chaney nime vaid kaheksa kuud; siis Flora abiellus John Londoniga.

John London oli sündinud Pennsylvanias, olles inglise päritoluga. Ta kais maakoolis ning talle meeldis tsitaate esitada. Üheksateistkümnenda aastana, olles Pennsylvania Erie raudtee ühe sektsiooni töödejuhataja, abiellus ta Ann Jane Cavettiga. Abielupaaril oli kümme last ning nende kooselu oli õnnelik. London lahkus raudteelt ning hakkas farmeriks. Kodusõja puhkemisel võitles ta põhja poolel, kuni tüüfuse põdemisel hävis üks kops. Pärast sõda võttis ta endale riigi maatüki Iowas Moscow lähedal, kus ta pidas farmi, oli šerifiks ning töötas puusepa ja ehitajana. Ta oli metodisti kiriku diakon ning kutsus pastori pühapäeviti pärast jutlust enda poole pühapäevaeinele.

Varsti pärast Ann Jane Cavetti surma sai üks nende poegadest vigastada pesapallilöögist vastu rinda. Arst soovitas, et poiss viidaks Kaliforniasse, kus kliima aitaks tal paraneda. Arst jättis aga mainimata, et osariik oma tuhande kaheksa miili pikkuses on ilmastikult mitmeti erinev. Et San Francisco oli ainus linn Kalifornias, mida London teadis, pani ta oma haige poja ja kaks nooremat tütart kimpude-kompsudega rongile, mis läände sellesse linna suundus. Pärast kümnepäevast San Francisco üdu oli poiss surnud.

Seejärel tegi London ühele Iowa abielupaarile ettepaneku tulla Kaliforniasse ning hoolitseda tema ja kahe tütre majapidamise eest. Abielupaar kandis laste eest hoolt mõned kuud, siis aga siirdus osariigi põhjaossa, kus mehele pakuti teenistust. Olles jällegi üks oma kahe tüdrukuga, maksis London nende ülalpidamise eest protestantlikus orbude varjupaigas Haight Streetil.

John London oli tollal neljakümnendate eluaastate keskele jõudnud kena välimusega täishabemega mees, kes oli lahke ja leebe ning keda kõik mäletasid kui kallimeelset inimest. Et ta oma naise ja poja kaotuse üle ikka veel kurvas, soovitas üks töökaaslane tal osa võtta spiritistlikust kokkutulekust. «Tule, John, ja vaata, kas sul ei lähe korda saada neilt teadet.» Oma endiselt naiselt teate saamise asemel sai London endale aga uue naise.

Kas London kohtas Florat enne või pärast Flora poja sündi, pole võimalik kindlaks teha, kuid saab olla vaid vähe kahtlust selles, et London teadis, et Flora polnud Chaneyga abielus. Flora kõneles sellest ise avalikul kokkutulekul Charter Oak Hallis, kus ta tollal eemalviibivat professorit põhjalikult sarjas. Tookord imestas suurem osa inimestest,

et John London Floraga abiellus. Olgugi et London ei võinud tavalise tervisega kiidelda, oli ta heal järjel, kõigiti muhe mees ning meeldis naistele, kellega ta käis, eriti veetlevale rüüteljatarile, kes talle laupäeviti pärast lõunat oli kaaslast. Ka kahe tütre külastamisel orbude varjupaigas.

John London oli San Franciscos üks, ta armastas olla omatüüpsete hulgas, igatses endale naist ja kodukollet ning oma tütardele kodu ja ema. Flora oli lõbus, hea vestleja, ta mängis Johnile klaverit ning täitis tema üksildasi tunde. Kui ta kord jälle tüüfusesse jäi, põetas Flora teda. Kaks nädalat pärast seda, kui John oli sunnitud voodisse jääma, kuulis Flora laupäevaste külastamistundide ajal orbude varjupaika ja ütles tüdrukutele, et nende isa on haige ning et temast saab nende uus ema. Tüdrukud ei tahtnud teda näha.

Üheksakümneks septembril 1876 kirjutas Flora Wellman adoptiivtunnistusele alla kui Flora Chaney ning viis oma kaheksa-aastase poja elama John Londoni juurde väikesesse korterisse tööliste linnaosas Market Streetist lõunas. Kui perekond oli end sisse seadnud, läks John orbude varjupaika ning tõi koju oma kaks tütart, kellest vanem, Eliza, oli tütu, lihtne kaheksa-aastane tüdruk, oma ea kohta küps ja kindel. Isa näitas Elizale maja ning ütles talle, et see on ta vend. Kui ta siis esmakordselt vaatas Jacki, nägi ta, et lapse näol on kärbsed, sest Florale polnud pähe tulnud osta moskiitovörku, et sellega väikemeest katta. Eliza ei kustinud midagi, tegi paberitükist lehvikku ning istus hälli kõrval, kärbseid imikult eemale peletades. Sel hetkel adoptiivse praktilise meelega kaheksa-aastane tüdruk Jacki muutus tema lapseks. Seda hooldust pidas ta pühaks kuni polevini, millal ta Jacki tuha mattis kõrgele künkale, kust avanes vaade Kuuorule.

Floral oli vähe huvi emakohustest vastu. Ta oli rahutu, temperamentne, tujukas ning liiga hõivatud oma muusikahull, loengutest ja spiritismist, et pöörata tähelepanu poistele, kes hakkas sedehyäirete all kannatama. Arsti soovitusel kolis Londoni perekond linnast Bernal Heightsi, farmaajooni, kus Flora avaldas kuulutuse amme saamiseks. Ta Jenny Prentiss, üle tee elav neegritar, kes oli äsja loobunud oma lapse, sai Jacki ammeks, võõrasemaks ja elu-õnneks sõbraks. Mamma Jenny oli kõrget kasvu, lai ja tugev, must kui süsi, kõva tööinimene, usklik ning talle oma kodu, perekonna ja lugupeetava positsiooni üle

ühiskonnas. Ta võttis Jacki oma palju mahutavasse sülla laulis talle neegri hällilaule, kinkis talle heldekäelisel kogu oma tormaka armastuse, millega ta oleks üle külvanud omaenda lapse, kui see oleks olnud elus. Eliza ja mamma Jenny näol olid väikesele Jackile nüüd kindlustatud head hooldajad.

Aasta pärast kolis perekond tagasi tihedasti asustatud töölislinnaossa, Natoma Streetile, majja nr 920. Selleks ajaks Jack juba paterdas ringi ning tal oli väike punane vanker, mida ta enda järel vedas. Eliza pani oma nuku sinna sisse ning Jack sõidutas seda edasi-tagasi mööda kõnniteed. Ühel päeval, kui Eliza koolist koju tuli, leidis ta oma nuku katkisenä, sest Flora oli selle andnud Jackile, kuid jätnud vankrisse kinni sidumata.

Londonid elasid kaks aastat pikas ridamisi tubadega korteris kolmekorruselises sõrestikseintega majas. Flora võttis kostilise, kellelt saadav raha võimaldas tasuda hiinlasele teenijale. John London töötas puusepana ja müüritoolisena, kuid 1876. aasta majanduslik surutis hoidis Laänt ikka vee oma haardes ja toosaamise võimalused olid kasinad. Ta saadale teenistuskoha kaubakastide avajana uhes suuräril hiljem aga tootas Singeri õmblusmasinate kompanii agentina, saades tagasihoidlikku elatist.

Kui San Franciscot tabas epideemia, jäid ka Jack ja Eliza difteeriasse. Kaks last, kes lebasid ühes voodis, olid suremas. Eliza ärkas oma koomaseisundist kullalt pikaks ajaks, et kuulda, kuidas Flora kuis: «Kas võib nad mõlemat mätta uhes kirstus, doktor, et kulusid kokku hoida?» Sel ajal kui Jacki ema tegi ettevalmistusi oma poja matusteks, jooksis tema võõrasisa mooda linna ringi, et leida vilunud põetajat ja arsti, kes suudaks lapsi paasta. Kuulda saanud ühest arstist Oaklandis, sealpool lahte, kes oli edukalt difteeriahaigeid ravinud, asus John esimesele üle lahe sõitvale laevale ning anus, et arst tuleks San Franciscosse. Arst tuligi, põletas valged katud laste kurgust puistas väavliuhendit peale... ning kaksikmatused olid valditud.

Niipea kui Jack ja Eliza olid täiesti paranenud, kolis perekond Oaklandi, päikeselõõsalsesse unisesse San Francisco äärelinna, mis puudis saada iseseisvaks metropoliks. Nad üürisid mugava viietoalise üheperekonnaelamu Thirti Streetil. Flora oli kogu päeva kodust eemal oma kiire rikastumise plaanidega, et anda lisa John Londoni harvadele

elussissetulekutele. Tema peaplaaniks oli müüa kullatulekutele kuldfooliot, millega saaks kullata baari kullatulekute piltide raame. Kui kõrtsipidaja ei lasknud end vooda, et tema piltide raamid näeksid kullatult paremad välja, astus Flora baariletile ja kaldas raamid ise.

Kui Jenny asus veidi hiljem Oaklandi, et olla lähemal väikele lapsele, kuid vahepeal langes Jacki eest hoolde karmimene täiesti Eliza õlgadele. Ta pidi kasutama kogu jääma või ta endaga kooli kaasa võtma. Kui ta sellest ajale ära seletas, miks ta peab oma väikese venna hoolt võtma, kinnitas õpetaja kateedripjedestaalile kasti, mille jahi poisile olema laua asemel, ning andis talle pildikõnnetund lappamiseks. Jack, kes tollal oli nelja-aastane, andis lobi õues teiste lastega mängimisest, kes andsid talle õuna või lubasid tal oma sõrmuseid kanda eesõiguse eest lasta Jacki enda juures istuda.

John London sõandas järgnevalt avada puu- ja juurviljakaupluse Oaklandi töölislinnaosas Seventh Streeti ja Tolla Streeti nurgal. Perekond elas neljas toas kaupluse ühes taga. Siin saigi Jack esmakordselt aimu sellest, et tema suhetes on miski viltu, sest oma käsitsi visandamisest kogmetes autobiograafia jaoks, mida ta kord lootis avaldada pealkirja all «Meremces sadulas», kõneleb ta ühest poisist, kes kuuleb pealt tüli puu- ja juurviljakaupluse tagaruumis, kus isa teeb emale etteheiteid, et ta on valjaspool abielu sündinud laps, mille peale ema tõnnast valju häälega: «Ma olin nii noor ja ta lubas minust voodi.»

Puu- ja juurviljakauplus läks hästi. John London, kes kordumusest mõistis saadusi hinnata, sõitis ümbruskonna ringi, et osta parimat puu- ja juurvilja, sel ajal kui Flora ja Eliza hoolitsesid kauplemise eest ning Jack tegevis selle eest, et saada ponksi ja pahkleid iga kord, kui poest läbi tatsas. Mamma Jenny asus üheperekonnakuurort Alamedas, kus Jack veetis iga päev hulk tunde lastega mängides ja tema laua ääres süües, kusjuures ta hoidis silma peal ja tema eest hoolitses lahke naine, kes ta oli pojaks samavõrra nagu lihased lapsedki. Tema ja Jack nõu ja lohutust. Kui poiss tagaõues teiste laste mängimast tudis, ronis ta mamma sülle, et kuulata õmblusmasinate hallilaule või muinasjutte, mida mamma ühes klassis oli polvest polve edasi andnud.

Jack, et see oli õnnelikuks perioodiks perekonnale. Ai-

nult Flora polnud rahul, sest talle tundus, et nad ei lähe küllalt kiiresti edasi. Ta tutvustas Johnile üht Stowellinimelist meest, keelitas oma abikaasat müüma sellele mehele poole ärist, et nad saaksid oma tegevust laiendada ja rutem raha teha. Londoni ja Stowelli perekond üürisid üheskoos suure moodsa maja Sixteenth Streeti ja Woods Streeti nurgal, soliidse elamurajooni naabruses. Kauplusi laiendati ning äri kasvas nii suureks, et John London pidas veetma kogu oma aja maal kaupa kokku ostes. Stowell võttis kaupluse ja laekuva raha enda hoolde. London enam ei teadnud, mis toimus. Ühel päeval leidis ta sõidul saabudes oma kaupluse täitsa tühjana eest — Stowell oli müünud kõik varud ja kogu sisustuse ning saadud rahaga jalga lasknud.

Jälle pankrotistunud, pöördus London tagasi oma ainsa meelepärase tegevuse — farmipidamise juurde. Ta rentis kahekümneaakrise Davenporti farmi Alamedas, kus kasvas tera- ja köögivilja turustamiseks. Jack kirjutab, et see oli kaotsiläinud ajaks tema lapsepõlves, sest tal polnud ühtki mängukaaslast ning ta oli sunnitud iseendasse süvenema.

London oli vilunud farmer ja ta oleks haljale oksale jõudnud, kuid Flora polnud inimene, keda võis rahulikult ükski jätta. Oletades, et naisel on ärivaistu, usaldas John asjaajamise tema kätte. Tal polnud iialgi mingit ettekujutust sellest, kuhu Flora raha kulutas, sest ilmselt jättis viimane arved tasumata. Flora kiitles, et ta on taibukas naisterahvas; ta püüdis alati raha teha uute ettevõtmistega, ka loteriipiletite ja aktsiate abil. Kavatsused olid tal head, asjaajamine läks aga harilikult untsu. Pealegi nõudis ta pealekäivalt, et kõige väiksematki asja majapidamises tuleb lasta juhtida lahkunute vaimudel. Vaatamata sellele, et London ei läinud pärast abiellumist kunagi enam spiritistide kokkutulekule, kutsus Flora spiritistide rühmi oma koju. Seansside ajal pandi kuueaastane Jack lauale pimedas ruumi keskel ning seitse katapaari asetati laua servadele. Jack ja laud pidid siis ringi hõljuma.

Nende kummituslike seansside, Oaklandi kaupluse taga ruumis pealtkuuldud jutuaajamise ning mõlemalt vanemalt päritud emotsionaalse tasakaalutuse ja endakontrolli puudumise tõttu, samuti ka Flora poolt kaasaanfud tasakaalutust närvisüsteemist tingituna kannatas poiss šagedase narvilisuse all ning oli vahetevahel kokkuvarisemise äärel.

Flora oli väikest kasvu — ta võis oma mehe väljasirutatud käsi varre alt läbi minna, kuid stseenid, mida ta korraldada võis, ei kannatanud mingit võrdlust tema väikse koguga. Peale selle oli tal «süda». Tal võisid tulla südameatakid lõunalauas ning siis pidid kõik kolm last teda kutsima nutama ja hullupööra poputama. Majapidamine langetas peale Eliza õlgadele, kes pidi kolmeteistkümneaastasel toitu valmistama, koristama ja pesema.

Jacki lapsepõlvest räägitakse palju anekdoote, kuid paljud nendest on kaheldava tõepäraga ning on väga raske otsustada, mida võtta, mida jätta. Vahetevahel esinenud ka tema hooge kõrvale jättes jääb Jackist mulje kui tervest lapsest, kes oli läbinisti hea ega polnud nal öel. Ta oli blond, lokkis juustega, sinisilmne ja pisemalgi põhjusel hakkas ta tundlik suu tõmbuma. Alamedas alustas ta kooliteed, kuid parema psüühika veetis ta põldudel, käies ringi koos John Londoniga, kes oli tema ebajumalaks.

Laupäevaõhtuti läks perekond Oaklandi Tivoli teatrisse, kus etenduste ajal serveeriti õlut ja võileibu. John tõstis Jacki lauale, et ta saaks komöödiat näha, ning siis poiss hakkas plaksutas käsi. Ühel argipäeval, kui ta mängis koos Eliza tal silma peal hoidis, ise põrandat küürides, kukkus poiss vastu sakilist auku valamus ning löikas oma olsmiku juustepiirist ninajuureni katki. Eliza, kellele meenus, kuidas isa oli ravitsenud löikehaava hobuse jalal, viis haava sisse ämblikuvõrku ning kattis selle siis tõrva. Esimesel laupäeval pärast seda juhtumit pani John domine Jacki pea ümber ning võttis ta siis teatrisse kaasa kogu ikka, kuid teisel laupäeval keeldus Flora poega side-riega kaasa võtmast. Ta ütles Elizale, et ta peab kas tõrva õli pealt maha kaapima või ise koos poisiga koju jääma. Eliza ja Jack tahtsid mõlemad etendust näha. Keset kõöki langes nüsis ta tõrva maha ja koos sellega ka kooriku. Jackile jäi see arm alaliseks otsaette.

Londonitel oli nüüd lehm, ohtralt köögivilja ja mugav maja. John sorteeris läbi kogu oma toodangu, lastes turule vaid kõige parema ning andes vähem ihaldustäratava köögivilja vaesematele perekondadele ümbruskonnas. Ta müüdas produtsentide hulgas kuulsuse kui mees, kellel on enäärguline kaup ning ta oleks võinud ka edaspidi saada suurelt elatist oma Davenporti farmist. Aga peagi näeme meid farmist loobuvat ning kolivat San Mateosse, mõned

miilid San Franciscost lõunas. Perekond teatab, et Londonid kolisid minema, sest nad tahtsid rohkem ruumi hobuste kasvatamiseks. On küsitav, kas John tahtis oma farmi maha jätta; võib-olla õhutas Flora teda kiiret rikastumist töötava hobustekasvatamise plaaniga, võib-olla aga unustas Flora oma arved maksmata ning nad sunniti maalt lahkuma.

Oma seitsmekümne viiel aakril sompus mereranniku ääres kasvatas John London kartuleid, karjatas oma vahe-seid hobuseid ning rentis välja rohumaid Jack käis Col-mast allpool paikneva kunka tipus asuvas koolis, kus oli üksainus õpetaja ning neli või viis klassi kõik ühes ruumis. Oma vabadel tundidel läksid nad Elizaga mere kaldale, et vees sumada ja mitmesuguseid rannakarpe korjata. See oli mahajäetud, iluta maakoht karmi rannajoonega. Siin veetis Jack kõige süngema aasta oma lapsepõlves. Tal polnud mängukaaslasid, farmid olid üksteisest eemal hajali ning naabrid olid kas itaallased või sisserannanud iirlased, kelle seltskonnast Flora vahe hoolis. Ainsad helged silmapilgud tulid siis, kui Jack koos Elizaga vantsisid mõnda naaber-farmi, et itaalia laulatust või tantsu pealt vaadata, või kui ta sõitis San Franciscosse kõrgel vankril koos isaga, kui John vedas kartuleid turule.

Jack meenutas seda perioodi kui kõige näljasemat oma elus. Ta väitis, et tal oli nii kange tahtmine maitsta liha, et ta kord varastas kahe sõrme suuruse tüki ühe tüdruku toidupaunast, ning et kui tema koolikaaslased viskasid tülgastusest maha lihakantsakaid, siis vaid uhkus takistas teda neid pori seest välja kiskumast ja söömast.

Kui Jack oli kaheksa-aastane, maksis John London sisse osamaksu kaheksakümne seitsme aakrise rantšo eest Livermore'is, Oaklandi taga asuvas soojas orus, ning perekond kolis sisse vanasse farmihoonesse. Ta istutas oliivipuude rea igale poole ümber rantšo, rajas viinamarjaistandused ja viljapuuaiad ning kultiveeris põllud. Pärast Kaliforniasse tulekut oli see tema esmakordne ost ning ta kavatses selle muuta oma alatiseks koduks. Siin hakkas Jack esmakord-selt osa võtma kodustest toimingutest — mune otsima, puid tuppa kandma ja kaevust vett tooma. Sageli istus ta kõrgele istmele oma isa kõrvale (Jack kutsus teda isaks ja armastas teda kui isa isegi pärast seda, kui ta teada sai, et nende vahel polnud veresugulust), kui John vedas oma too-teid Oaklandi turule. London sisendas poisile indu mitte

olema farmipidamiseks, vaid saäraseks teaduslikuks farmi-pidamiseks, mis annab ainult parimaid tooteid, mida maast võib saada, ning parimaid loomi tõuloomade hulgast. See oli andumus, millest Jack ekslikult arvas, et see on tal ve-ra. Selles paigas avastas poiss ka oma elu tõelise kutsu-mise, mille talle tegelikult oli edasi andnud professor Cha-mey, talismani, mis teda eales hätta ei jätnud, mis teda motiveeris ja juhatas — armastuse raamatute vastu. Tema ema laenas talle Irvingi «Alhambra»; naabrite kodudes, kus oli raamatuid vaid juhuti, sattus ta Garfieldi elu-mise Paul du Chaillu «Aafrika-reisidele» ning kõige taht-matavastusena Ouida «Signa» eksemplärile, lüüriliselt kirjeldatud loole itaalia talutüdruku ja randnaitleja eba-õnnelikkust pojast, kes tõusis vaesusest ja kitsikusest, saa-daks üheks Itaalia suurimaks heliloojaks — lugu, mida Jack polnud isegi hiljem kordas. Jack kirjutab, et «Signa» lu-gemine avardas tema kitsast kungastehorisonti ning kogu maailm muutus kättesaadavaks, oli tarvis vaid soandada. Flora jutustab, et Jack olevat tollal öelnud: «Tead, Lize, ma ei abiellu enne, kui ma olen neljakümneaastane. Mul peab olema suur maja ning üks tuba saab olema täis raamatuid.» Kui ta oli neljakümneaastane, oli tal suur maja ning mitu tuba täis raamatuid...

Ühkki Jack tundis lõbu Johniga põldudele minekust ja tema õe Elizaga koos lugemisest, olid kaks Livermore'is veedetud aastat ka nukrad. Ta oli juba küllalt vana tajumiseks, et nii mõnigi asi tema perekonnas oli viltu. Kodus-ses maailmas ei olnud võimalik elada, sest seal valitsesid Flora se-ma mõttelaad, tema poolt korraldatud stseenid ning sü-lameatakid ja nõudmised. Flora polnud Jacki vastu karm ning poiss armastas teda nagu iga normaalne laps armas-tab oma ema; kuid Floral lihtsalt polnud õrnust, et lasta tema osaks saada poisile, kes armastuse otsingul poordus ema poole. Flora aga võttis kostile keskealise kodusõja-terani nimega Shepard, kes oli kolme lapsega lehestunud. Neljakümneaastasele Elizale, kelle hoolde oli jäetud toiduvalmistamine, majapidamine ja Jackile emaks ole-mine, tuli nüüd veel lisaks vastutus Shepardi kolme lapse peale, kellest vanim oli kolmeteistkümneaastane.

Esimese aasta lõpus oli John London endale Oaklandis ühele jalad alla saanud kui kõrgevaartusliku koogivilja tootja ning tema saagi jaoks oli alati turgu. Tulevikuvälja-valued olid niivõrd helged, et perekond ostis Jackile tema

esimese poealussargi, mis viis tõelisse rõõmujoovastusse pois, kes polnud kunagi tundnud muud kui karemaid kodukootud hamesid. Siis aga haudus perekonna edusammude kiirusega jällegi mitte rahul olev Flora välja aritegemise plaani. Ta viis Johni mitu korda üle lahe San Franciscosse tutvustas teda ühe suure hotelli juhatajaga ning pidas läbirääkimisi kokkuleppe sõlmimiseks, mille alusel John pidid rajama kanakasvanduse, hotellipidaja aga ostma kõik noorkanad ja munad.

John London, kes ei teadnud kanapoegadest midagi, tegi oma rantšole hupoteegilaenu, et püstitada tohutu suure kanalad ja auruküttega haudemajad. Lühikest aega ostis San Francisco hotellipidaja kõik munad ja kõik noorkanad mida John müüa soovis. Siis aga tabas Johni kolm haad korraga: Eliza, kes kanapoegade eest hoolitses, abiellus Shepardiga ning lahkus rantšost, taud tappis suure osa kanakarjast, need aga, kes alles jäid, ei munenud. Et Londoni raha oli paigutatud oluvipaudesse, viljapuuaedadesse ja haudemajadesse, polnud ta täntaja saabumisel suutelnud võla protsente tasuma. Pank kaostas hupoteegi väljalüügamise õiguse. Jällegi olid Londonid maanteel, kõik neile kuuluv kartulivankril kõrges hunnikus.

Jack Londoni meelelaad oli justkui seismograaf, mis märkis üles iga nõrga värina oma ümbruskonnas... ning neid värinaid oli rohkesti, sest järgmised kolmeteistkümme aastat perekonna elus veedeti vaesuses ja viletsuses. Jack ütles sageli, et tal polnud lapsepõlve, et tema esimese mälestusi elust ängistas vaesus ning et vaesusest tekitatud ängistus oli krooniline.

Jack oli kümneaastane, kui John London alatiseks loobus farmipidamisest, mida ta nii väga armastas, ning pooridus tagasi Oaklandi. Jack oli sitke, meeldiva näo ja tumedate siniste silmadega poiss ning kannatas ikka veel teravalt Eliza kaotuse all. Ta polnud kakleja, kuid Garfieldi koolis kehtis Kalifornia tava, et iga poiss peab jõudu kasutama iga teise poisiga, ning nii õppiski Jack oma rusikaga pruukima. Ta tundis rõõmu pardijahist ja kalapüügist Alameda järve kaldal koos isaga, kes andis poisile oma väikese püssi ja õngeridva. Perekonna lakkamatu ebaedu ja ühest kohast teise randamine, spiritistlike seansside õudused, mida tal tuli taluda, aindus, et tema isaga oli midagi viltu, tegid ta kohmetuks, pelglikuks ja tagasihoidlikuks. Vanema mehe ja poisi vahel, kes mõlemad kannatasid

rohkelt põhjustatud psüühilise trauma all ning kellest üks polnud jõudu halva parandamiseks, kasvas üha ümapaatia. Nad lasksid uheskoos jalga nii sageli, et ei veeta terveid päevi kaldapurkonnas omaette mõeldes. Nad armastasid ja usaldasid teineteist jäätult, kuid see oli armastus, millel oli nukruse varjund

Oaklandis üüris perekond üheperekonnaelamu East Seventeenth Streetil. Üsna lähedal olid Kalifornia Puuvilla- ja Kõrvaltootetevõtte, kuhu oli Šotimaalt tööle toodud tüdrukuid. Juhataja küsis Londonilt, kas ta ei soostunud tüdrukuid kostale võtta. John oli tollal viiekumne viie aastane ning masendatud teadmisesest, et ta ei saa enam ila, et ta ei ole ega iseenda isandaks, ning polnud enam palju mõeld, millega ta oli suuteline toime tulema. Ta nõustus kostikohapidaja ametiga.

Floral oli nuppu ning iga uue teotsemistsükli alguses kaotas ta oma ajusid üsna edukalt. Ta saatis Johni, kes tundis head kaupa ja selle hinda, sisseoste tegema, ise aga kontrollis toiduvalmistamist. Kaksikümmend noort šoti tüdrukut olid rahul, ketrusettevõtte juhtkonnale oli asi ka meelepärane ning Londonid said nii korralikku sissetulekut, et olid mõne kuu järel võimelised tasuma osamaksu oma maja eest. Kui ketrusettevõtte teise tüdrukute rühma juht, käis Flora peale, et tema ja John ostaksid naabruse uue ehitusplatsi ning ehitaksid teise kerge hoone tüdrukute majutamiseks.

Londoni aeg läks kõik hästi. Teine hoone tõi neile suuremat sissetulekut. Flora ajas asju ikka veel hoolikalt. Siis aga sai ta meeloomule omane emotsionaalne tasakaalutus tema ümbrusest. Ta kaotas huvi, sest nad ei teinud raha küllalt kiiresti ja kostikoha pidamine polnud põnev... oli ju tühjalt uritusi, kus säärase nutikas naine nagu tema võis varanduse teenida. Ta hakkas raha kulutama — keegi ei tahtnud, mille peale — ning kui kahe laenu maksutähtaeg jõudis, polnud sularaha, millega võlga kustutada. John võttis ära mõlemad ehitused ning nendega ka Johni elu viimase kindla elatise saamise allika.

Kuigi kui Londoni kostikoht õitseis, avastas Jack midagi uut — Oaklandi avaliku raamatukogu. Möödunud aastal jooksul oli ta leidnud vaid viis tõelist raamatut; nüüd selle oli see tühi maakoht pakkunud talle vaid odavalt põnevusjuttude vihikuid ja vanu ajalehti. Lapsel oli

ahmane teadmine, et on olemas teisi ning isegi ilusamaid raamatuid, kuid tal polnud mingit ettekujutust, kuidas neid saada. Ta polnud nal uneski näinud, et on olemas säärase asi nagu avalik raamatukogu, hoone, mis sisaldab tuhandeid raamatuid, millest kõiki võib vabalt välja nõutada. Jack dateeris oma vaimset sündi sellest hetkest, millal ta müts käes, seisis puidust ehituse ukسلävel, silmad hämmastusest pärani, et maailmas saab olla nii palju raamatuid. Sellest päevast alates võis ta küll palju kannatada, võis läbi elada aju ja hinge agooniaid, teda võidi peksta ja põlata ning välja visata kui paariat, kuid iialgi enam polnud ta üks. Sest professor Chaney poeg oli jõudnud koju.

Avalikus raamatukogus kohtas ta esmakordselt haritud naist, kes oli raamatute maailmas kodus. Miss Ina Coolbrith nägi tulukest poisil silmis, kui ta piki raamatute ridade kõndis ning sõrmetestega hellitavalt üle köiteselgade libistas. Enne kui naine poisile appi tuli, oli viimane juhuslikult sattunud säärasele raamatutele nagu Smolletti «Peregrine Pickle'i seiklused» ja Wilkie Collinsi «Uus Magdaleena» ning nad läbi lugenud. Miss Coolbrith sai peagi teada, et poisil on suur soov lugeda raamatuid seiklustest, reisidest, meresõitudest ja avastustest ning ta varustas poissi heldekäeliselt. Miss Coolbrith oli kultuurne naine, California esiluuletaja ning Jack hakkas teda armastama. Iga päev püüdis ta läbi lugeda kõik köited, mis naine talle andis, nii et ta võiks järgmisel päeval raamatuid tagasi viies teda jälle näha.

Raamatute järgi teravat puudust tundnud poiss otse õgis neid. Ta luges voodis, laua juures, teel kooli ja sealt tagasi, vahetundidel, kui teised poisid mängisid. Et tal oli hea mõttelend ja vastuvõtlik närvisüsteem, siis olid ka tema tunded kergesti ülesköetavad. Ta nautis võimalust vahe-mehe kaudu kõrgustesse hõljuda ning meeleheite sügavustesse sukelduda, kui tegelased, kellega ta ennast samastas, olid õnnetud või rõhutud. Ta neelas lühikese aja jooksul nii palju raamatuid, et muutus turtsakaks. Igaühele vastas ta: «Mine ära, sa teed mu närviliseks.» Vanadest reisilugudest ja romantiliste teekondade kirjeldustest jõudis ta ennatlikule arusaamale, et Oakland on see õige paik, kust alustada, et maailm ja tema põnevad seiklused ootavad teda, niipea kui tal õnnestub pääseda.

John London oli nüüd ilma tööta. Perekond kolis kehvematessse kvartalitesse San Pablo avenüül Twenty-Second

Streeti lähedal. Mamma Jenny ei elanud kaugel ning tema andis Jack ühtepuhku, et oma muredest ja rõõmudest rääkida, et tema laua taga süüa saada, valamu ääres oma pool pesta ja juukseid kammida lasta ning siis jälle koju minema siirduda julgustava õlalepatsutamise saatel. John London püüdis leida regulaarset tööd, kuid midagi ei leitud. Lõpuks otsustas ta, et perele ja iseendale elamiseks ja perele ning perekonnale toidu muretsemise saamiseks otsustas ta minna tööle. Ta tõusis juba hommikul üles, et saada oma ajalehepakki, mille ta regulaarsete marsruutidega pidi laiali jagas. Parast kooli viis ta lehed alla teisel marsruudil. Selle eest maksti talle kaksteistkümmend dollarit kuus, mis ta siis pruutumatult Florale andis. Laupäeviti tootas ta ka jäävankril, õhtuti ja hommikuti käis aga veel keegleid paigale panemas. Tal oli palju lugemiseks, sest elu õppis ta nüüd tundma vahe-ajal. Ta tutvus teiste ajalehepoistega, jälgides mürgeldamist ja tutvudes kireva eluga Oaklandi sadamapiirkonnas, mis oli täis Arktika vaalapüüdjaid, lõunamerede laevade kütte, oopiumiga kaubitsejaid, hiina džonksid, purjelaevu, austripirate, kreeka kalalaevu, tahiti laevu, kaubalaevu, ujuvaid elamuud, praame, luupe ja paate. Nagu ta oli kümneaastasena Londoni majapidamises saanud seiklusjuttude varal, nii võis ta nüüd kümneaastasena sellest pääseda estuaari ja mere

John London leidis pikapeale teenistust öövahina Davies'i juures, kuid see ei tähendanud, et Jack võis nüüd kulu- taha, mis ta sai. Et tal kunagi ei lubatud osta midagi manguasju nagu vurrkanni, kuulikesi või tasku- vahetas ta ajalehed, mis mõnikord üle jäid, sigaret- tidesse pandud seeriapiltide vastu, mis kujutasid erinevaid võidusõiduhobuseid, Pariisi kaunitare ja poksi- gione. Kui ta siis ühe komplekti kokku sai, vahetas ta selle vastu, mida ta nii kangesti ihaldas, ning mida poisid said endale raha eest osta. Temast kujunes kompleksi, missugune võime talle väga ära kulus, kui ta oma jutte kirjastaja raha vastu vahetama hakkas. Tema arvates asjade väärtuse hindamisel muutus nii teravaks, et poisid kutsusid teda oma räbalaid, pudeleid, kotte, olukannusid džonkimehele müüma, makstes talle komis- siooni.

Miss Coolbrith jutustab, kuidas ta tol ajal raamatukogusse läks, ajalehtedepakk kaenla all, kulunud riietega, vaese ja

hoolitsematu välimusega, ning midagi head lugemiseks ka sis, ihaldades iga raamatut, millel oli huvitav pealkiri. Mr. Coolbrith kinnitab, et poisil oli endasse usku ning ta oli kindel, et saavutab, mida tahab. Nii avaldub esimene põhiline vasturääkivus Jacki loomuses: ta oli ühelt poolt pehmelik ja püüdis ennast kõrvale hoida alaväärsustunde ja ebakindluse tõttu, mida põhjustas ebaseaduslik sünd ja kaootiline kodu; teiselt poolt aga oli tal kindlust ja usku endasse, sest ta oli pärinud professor Chaney tugeva mõistuse.

Tema algkooliaastatest on teada vaid vähe, mis neid üksteisest eraldaks. Frank Atherton, tema lähedane sõber Cole'i koolist, ütleb, et kui Jack kuulis, et hiinlased maksavad suurt raha metkassi liha eest, mis pidavat nad nendel salauhingute omavahelisteks sõdadeks tugevaks tegema, valmistas ta Frankiga lingusid, ning siis nad läksid Pielmonti künkaštele metkassijahile, sest Jack tahtis piisavalt raha teenida, et koolist lahkuda ja kirjanikuks hakata. See on tüüpiline näide mineviku meeldetuletamisest post fatum. Teine anekdoot, mis kõlab iseloomustavamana, räägib, et kaks poissi üürisid estuaaris paadi sookanade küttmiseks. Kui Jacki 22-kaliibriline revolver üle parda kukkus, nõudis ta, et Frank, kes ujuda oskas, sukelduks kolme kümne jala sügavusse revolvrile järele. Kui Frank keeldus, viskas Jack mõlemad aerud vihahoos vette ning püüdis mitu tundi abitult ringi triivima. Cole'i koolis, kus igal hommikul oli ühislaul, märkas õpetaja, et Jack ei laula. Ta küsis seletust. Jack vastas, et õpetaja ei tea, kuidas laulma peab, võttes pool tooni madalamalt, ning võib seega tema, Jacki hääle ära rikkuda. Õpetaja saatis poisi juhataja juurde karistuse saamiseks. Juhataja saatis ta tagasi sedalaika, kus oli öeldud, et poisi võib laulmisest vabastada, peab aga igal hommikul viisteistkümmend minutit kirjutama, sel ajal kui teised laulavad. Jack pani oma igahommikuse tuhande sõna kirjutamise võime selles klassis omandatud harjumuse arvele.

Raamatute armastamise kõrval õli ta elu suurimaks armastuseks meri. Ta veetis iga vaba minuti estuaari jahiklubi ümbruses, lootes leida juhust tööks paatidel ning samal ajal teenida lisaraha kojuviimiseks. Jahiomanikest hakkas ta meeldima, sest ta oli julge, võis ka kõige halvema ilmaga poomile ronida ning ei hoolinud sõllest, kui märjaksta saab. Nad maksid talle teki küürimise eest ning

talle seda, mida nad vaikestest paatidest teadsid. Ta ka tugeva priisi puhul purje rehvida.

Viisteistkümnendaastasena oli tal õnnestunud koguda kaks dollarit viie- ja kümnesendistes müntides, mida sünnipäevakünnistus lubas tal jätta Florale üle andmata. Selle eest ostis ta vana paadi, sõitis sellega üles-alla mööda estuaari ning uritas lühikesi purjesõite lähel. Need purjed olid olemas lühikesed, sest paadil polnud allalastavat kudu ning ta ei lakanud kunagi lekkimast. Jack ajas paadi ilmast ilma vett täis, pörkas teiste estuaaris olevate paatidega kokku, ajas paadi kummuli, kuid vigadest paadi treenis ta iseennast. Ta oli kõige õnnelikum siis, kui tundis, kuidas lained paadi all õõtsusid, kui ta võis oma ühele ookeani soola maitset tunda ja manöövril harjutada. Ta ütles: «Tuulealusele pardale!» olgugi et oli paadist tunda.

Viisteistkümnendaastaselt lõpetas ta Cole'i kooli. Ta oli kuulunud klassielu sündmuste kirjapanijaks ning valiti õppeajajaks lõpuaktusel; aga kuna tal polnud viisakaid sõnu, millega esineda, ei ilmunud ta kunagi isegi harjutuste. Tema keskkooli minek ei võinud tulla kõne allagi, kui Johni teenistus muutus üha ebakindlamaks. Jack jätkas ajalehtede laialikandmist, müües ajalehti öösiti ka otse tanavail, ning võttis vastu iga tööotsa, mida ta saaks, nagu kõrtside pühkimine Idora ja Weaseli parajamapaevaste piknikute järel. Ta oli viletsasti rõivastatud, kuid ta tooks valmis noormehehakatis, kel oli ilus sääratus, kes ei jäänud kähmluses alla, kes kergesti õhku ja oli hirmus tundlik.

Ta jooksul korjas ta juhuslike tööde arvel, millest ta ei midagi ei rääkinud, kokku kuus dollarit, mis olid vajalikud vabaduse ostmiseks pruugitud lootiku. Kui ta oli jõudnud koguda ühe dollari ja seitsekümne senti, kattis ta paadi ereda värviga; teise kuu ta teinud lisatööd andsid talle kaks dollarit purje jaoks. Kui ta lõpuks sai kokku panna ühe dollari ja nelikümne senti mõlapaari jaoks, oli maailm tema ees uuri-ku valla. Ta võttis ette üha pikemaid sõite San Francisco lähel, minnes mõõnaga Goat Islandile turski püüdma ja tulles öhtul tõusuga tagasi. Ta sõitis praamlaevade ilu vees, laulis meremehelaulukesi «Tuul viis mehe ja» ja «Viski, Johnny, viski», sel ajal kui tuul lainete har- vahuseks piitsutas ning teda piiskadega üle pritsis. Ta

purjetas möllava edelatuulega üle lahe oma lahtises lootsikus, ning kui ta sellest lamedapõhjaliste kuunarite madrastele rääkis, nimetasid need teda valelikuks, sest see polvat lihtsalt võimalik.

Ta polnud mitte üksnes kartmatu, vaid ka mõtlematu julge. Mida hullem oli ilm, seda rohkem oli ta valmis riski keerima, sest tal polnud hirmu mere ees. Täis kärsitult teada saada, mida ta endast õieti kujutab, armastas ta ise endale öelda, et ta on viiking, nende vägevate meresõitjate järglane, kes lahtises paadis ületasid Atlandi, et ta anglosaks, võitlushimulise rassi liige, kes midagi ei pelja. Ja kuna ta midagi ei peljanud, kuna ta näis merega ootamatult ühte kasvanud, sai temast ka kõige osavam väikeses paadil purjetaja sel salakavalal lahel.

Aasta jooksul näpistas ta ajalehtede müümise ja lisatöö vahel iga päev ikka tunnikese või paar, et veeta need oma armsaks saanud paadis. Kuid veel enne kui Jackil viisteistkümmend aastat täis sai, andis rong John Londonile rangema hoobi, teda raskesti vigastades. Perekond elas estuaari ääres asuvas vanas majas, millest kõneldakse, et see oli vana armetus olukorras. Paljud lähedal asuvad hurtsikud olid ehitatud lammutatud laevade ja vanade ehituste rusudest. Jacki rõivad narmendasid, tema kodus polnud mingi moodsaid sanitaarseadmeid, ta kannatas teda alati närast füüsilise ja vaimse näljatunde all. Ta sai alatise teenistuses ühes mahajäetud tallis asuvas konserveerimisettevõtte raudtee lähedal ning talle maksti kümme senti tunni. Kõige lühem tööpäev kestis tal kümme tundi, mõnel juhul tuli tootada kaheksateistkümmend ja kakskümmend tundi. Lõpuks oli nädalaid, kus ta varem õhtule ei saanud kui kümneistkümmend. Suis seisis tal ees pikk kojukõmpimine, sest ta ei võinud endale lubada sõidukulusid. Voodis oli pool tundi pärast südaööd, pool kuus hommikul aga raputas Flora ta üles, puüdes ära tõmmata voodiriideid, mille külge magav poiss meeleheitlikult klammerdus. Voodi jalgade otsa lutsisse kähardudes jäi ta ikka veel kaetuks. Suis võttis Flora jõu kokku ning tõmbas voodiriided põrandale. Poiss järgnes linadele, et kaitsta end toas valitseva külma eest. Näis, et ta kukub pea ees vastu põrandat, kuid teadvus ta taseme korruga tagasi, ta maandus põrandal jalgade ees ning oli ärkvel.

Ta rõivastus pimedas, läks räpase valamü juurde kööki ning pesi ennast seebitükiga, mida alles äsja tõdunõud

ol. tarvitatud ja mis kuidagi vahutada ei tahtnud. Ta lavatas ta end niske, maardunud ja narmendavaid loimepudemaid naole jättis, ning istus laua ääres oma leiba ja juua kuuma sogast vedelikku, mis tal hommik kohviks nimetasid. Väljas oli selge ja külm, ta ei olnud kühmest kokkupuutest õhuga. Tahed taevast polnud lahvata löönud ning linn lebas pimeduses. Kui ta hommikuse tegevuse võtte väravast sisse astus, heitis ta pilgu itta, kus kahvatu aovalgus katuste sakilise hõõgni kohale kerkima hakkas.

Õnneks jaanuaril 1891 hakkas ta oma märkmikus registreerima rahalisi sissetulekuid ja väljaminekuid. Oleks ta rahana kannab ta sisse viisteistkümmend senti. Töö ja viienda kuupäeva vahel kulutas ta viis senti tootmise sidrunitele ning kümme senti piimale ja leivale, aga ei saanud enam midagi osta, kuni sai kätte oma kassa — kümme ja pool dollarit, millest ta maksis katuselõu- ja aururaha ning ostis võid, petrooleumi, austreid, pähklid, rasvas keedetud magusaid rõngakujulisi kooke. Kümme senti viie sendi eest ravimeid Flora jaoks. Märkus kümme senti maksmise kohta pesupesemise eest näitab, et ta ei pingutanud ennast eriti, et otsa otsaga kokku

Kui Jack end läbi väsitavate kuude lohistas, suutmata oma meega raamatukogusse minekuks ning olles liiga väsinud, et ilmi öösel raamatu kohal lahti hoida, tekkis tal küsimus, kas siis elu mõte seisnebki tööloomaks muutumises. Tal oli professor Chaney lühike jässakas kere, ta võis kehalisel tööl olles vastu pidada, kuid oma peramehelt oli ta kõlbmatu füüsiliseks tööks. Vaimse tegevuse pojana oli ta pärinud oma isa erksa aju ja elavustavõime. Ta leidis, et töö on tappev ning tõstis selle ümber oma massu. Kui ta oleks teadnud, et ta on professor Chaney, siis poleks ta end vaevanud küsimusega, miks on ta nii väga vastumeelne, sel ajal kui teised noored mehed ja tüdrukud tema ümber mingi heroilise flegmaatilusega oma saatusele alistusid.

Ta meenus tema lootsik, mis seisis tegevusetas ning enesepäraselt koorikloomi külge kogus, talle meenus tuul, iga päev puhus lahel, meenusid päikesetõusud ja loodused, mida ta ammu polnud näinud, ning soolase vee müstus, kui ta üle paadiserva hüppas. Oli vaid üks tee ümber raskest tööst pääsemiseks ning samal ajal oma

perekonna toetamiseks — merelemineks. Jacki enda sõnade järgi oli ta tol ajal õitsvas noorukieas, tulvil romantikat ja seikluslusti ning unistusi vabast ja ohtuderikkast elust.

Pühapäevaõhtuti, kui ta oma lootsiku võttis ning ranna lähedal ringi loksus, tutvus ta austripiraatidega, kõvade joomameeste ja seiklejatega, kes võtsid ette röövretki eravalduses olevatele austripankadele Lower Bays ning kes oma saagi Oaklandi sadamas hea raha eest maha müüsid. Jack teadis, et nad harva said vähem kui kakskümmend viis dollarit töö eest ühe öö jooksul, ning et mees, kellel endal oli paat, võis saada puhtalt kakssada dollarit üheainsa retkega. Kui ta kuulis, et Prantsuse-Frank, üks vanematest piraatidest, soovib oma luubi «Razzle Dazzle» maha müüa, oli Jacki otsus tehtud. Ta ostab selle! Tema, kes oli oma isalt pärinud kirgliku soovi olla vaba tööloomaks muutvast masinatööst, ei hoolinud oma ema pojana ka distsipliinist, mis tema seltsimehi sundis nende ausa, ehkki loomaliku töö juurde kindlaks jääma.

Kust pidi aga võtma kolmsada dollarit tema, kes polnud kunagi tundnud muud kui vaesust? Otsemaid jooksis ta mamma Jenny juurde, kes töötas põetajana. Kas ta ei laenaks oma valgele lapsele selle raha? Kas ta ei laenaks! Mis oli mamma Jennyl, see kuulus ka lapsele.

Järgmisel pühapäeval sõudis Jack «Razzle Dazzle'i» juurde, uhines kambaga, kes oli ametis viinaviskamisega, ning tegi oma pakkumise. Esmaspäeva hommikul kohtas ta Prantsuse-Franki «Viimase Võimaluse» kõrtsis, ning andis sellele üle mamma Jenny säravad kahekümnedollarised kuldmündid. Nüpea kui tehing oli niisutatud esimese visklonksuga Jacki elus, jooksis ta tulistjalu sadamasse, hiivas kähku ankru ning sõitis täispurjedega välja San Francisco lahele, mis asus kolme miili kaugusel. Brui täitis oma hingusega ta kopsud, keerutas laineharjad faarvaatril vahule ning kihutas taga purjepraame, mis sarvi tuututades nõudsid sildade avamist. Punasekorstnalised puksiirid tõttasid mööda, pannes «Razzle Dazzle'i» kuluvees sõtsuma. Lao poolt veeti merele pargast suhkrulastiga. Veepinnal värelesid päikesehelgid ning ümberringi pulbitses elu. Seeugune ta siis ongi, see massu-, seiklus- ja romantikavaimu hingus.

Homme on ta juba austripiraat, vaba nagu mereröövel kunagi, kuivõrd see käesoleval sajandil ja San-Francisco lahe vetel veel võimalik on. Hommikul ta varustab end söögipoolise ja veega, heiskab suurpurje ja laseb end mõõ-

nal estuaarist vastutuult välja kanda. Siis aga laseb ta purjed lõdvaks ning esimesed tõusuvood viivad ta lahtepidi Asparagus Islandi juurde, kus ta kalda ligidal ankrusse heidab. Ning lõpuks saabki ta unistus teoks — ta magab lainetel.

Oma üllatuseks leidis Jack, et ostnud Prantsuse-Frankilt kolmesaja dollari eest «Razzle Dazzle'i», sai ta pärandiks ka Mamie, austripiraatide kuninganna. Mamie oli olnud Prantsuse-Franki tüdruk ning kenasse avala näoga poississe armunud päev enne seda, kui poiss oma pakkumisega «Razzle Dazzle'i» pardale tuli. Mamie oli kuueteistkümnepäevane metsiku loomuga nägus olevus, kel polnud kodu ega ühtki hingelist. Jack ütles, et ta oli soe ja lahke, ning et ta seadis «Razzle Dazzle'i» väikeses kajutis sisse tõelise kodu, esimese meelepärase kodu, mida Jack eales oli tundnud. Jack oli laevastiku noorim kipper, ainus, kes purjetas, naine pardal. See tekitas sensatsiooni ning sundis teda mitte üksnes nii mõnegi kipriga jõudu katsuma oma tüdruku säilitamiseks, vaid pidi talle peaaegu elu maksma armukadedas Prantsuse-Franki käe labi.

Tol ööl võttis Jack esmakordselt osa retkest austripankadele. Mustade vuntsidega sadamarott nimega Ämblik, kes oli seni «Razzle Dazzle'il» töötanud, nõustus meeskonnaliikmena Jacki juurde jääma. Suur George, Noor Kurat Nelson, Nohik, Viski-Bob, Kreeklane Nicky ja tosin teisi mehi, tugevaid ja kartmatuid, kellest osa olid endised sunnitöölised, kogunesid kokku, meremehesaapad jalas, meremehevarustus üll, revolvrid vöö vahel. Plaanid klaa-

ritud, hakkas flotill pimeduse katte all liikuma. Oli täiskuu ja kätte jõudnud suur juunimõõn. Flotill laskis vaike- sed paadid Lower Bays vette ning sõudis, kuni paadid pörkasid vastu pehmet muda. Jack tõmbas oma lootsiku ninapidi suurele madalikule, selle kaldapoolsel küljel, avas koti ning hakkas korjama. Ei saanud arugi, kui kott juba täis oli ning ta pidi uue koti toomiseks oma aluse juurde tagasi pöörduma. Koidikul kiirustas ta tagasi, et jõuda varahommikusele Oaklandi turule, müüs oma austrid kõrtsi- ja trahteripidajatele ning leidis, et oli ühe ööga teenud niisama palju raha kui kolmekuise tööga konserveerimisettevõttes. Poisi arust oli see tore seiklus. Ta maksis mamma Jennyle tagasi osa laenust, ülejäänud raha aga andis Florale majapidamiseks.

Nädalad läksid ning Jack võitis endale tunnustuse ka kõige vintskemate austripiraatide hulgas. Kui Prantsuse-Frank püüdis teda oma kuunariga kinni püüda, et Mamie't tagasi saada, seisis Jack «Razzle Dazzle'i» tekil, vinnastatud laskeriist käes, hoidis jalgade abil kurssi ning sundis oma viiekümneaastast rivaali rooli ära pöörama ja eemale hoiduma. Siis saabus uhke hommik, millal ta tõi «Razzle Dazzle'i» tagasi suurema laadungiga, kui oli ühelgi teisel kahemehealusel; tuli aeg, kus laevastik võttis ette retke Lower Baysse ning Jacki luup oli esimene, mis päevavalgel tagasi jõudis ankrukohale Asparagus Islandi juures; tuli neljapäeva õö, millal kogu laevastik ruttas võidu turule ning Jack tüürita «Razzle Dazzle'i» esimesena kohale tõi, et reedehommikuselt müügilt koor endale riibuda.

Kui politseiametnikud pardale tulid, avas Jack väljavalitud austrid, serveeris neid pipraga üle puistatult ning kallas kibekiiresti õllekannust krpusidesse lisa.

Ta oli seltsiva loomuga, armastas oma sõpru piraatide hulgast ning soovis, et ka nemad teda armastaksid. Kui nad trimpasid, trimpas temagi, kui nad end täis kaanisid, siis jõi ka viieteistkümnepäevane poiss, täis iha näidata, et ta on mees, end niisama täis kui kõige hullem nendest. Et ta oli omandanud kuulsuse kui üks kibedamatest kätest purjetajate kambas, kes oli tugev ja võitluses kartmatu ning võis nakatavalt naeru lagistada, tunnistati teda kui võrdset ja kambameest. Kuid retkede vahel, kui otsad olid sadamasilda kinnitatud, jalutas ta Oaklandi raamatukogusse, kus tal olid pikad jutuajamised miss Coolbrith'iga ning kus ta endale valis kaenlatäie raamatuid, et neid

võtta kaasa «Razzle Dazzle'ile». Ta lukustas oma kajuti ukse, et tema kaaslased teda tülitada ei saaks, lamas selili oma koikul ning alustas ühe raamatu lõpetamisel kohe teist.

Austrilaevastikus võeti ühtsoodu kärke, kakeldi, pussitati ja tulistati, varastati aluseid ning põletati purjesid. Esi-nes tapmisi partnerite ja meeskonnaliikmete vahel. Jacki jaoks, kes ikka veel aplalt neelas juttusid mereröövlitest ja piraatidest, lugusid linnade rüüstamistest ja relvastatud meeste vahelistest vaenudest, oli kõik see tõeliseks ja ilustamata, metsikuks ja vabaks eluks. Oaklandi estuaari liivaaukudest, kus piraadid oma arveid õiendasid, kus noad välkusid ning vastase silmadesse liiva visati, viis tee välja kogu maailma seikluste avarusse, kus peeti lahinguid õilsatel eesmärkidel ja romantilistel ajenditel.

Palju kuid purjetas ta «Razzle Dazzle'il», maksis mamma Jennyle tagasi ülejäänud osa laenatud kolmesajast dollarist, toetas oma perekonda, jätkas tuhandeid erutavaid ja ohtlikke seiklusi lahe kalurite hulgas ning elas Mamie'ga õnnelikult oma luubi kajutis. Siis lõi ta kampa Noore Kuradi Nelsoniga, kahekümneaastase Heraklese kehaga uljaspeaga. Jack imetles vanemat poissi, sest see oli sinisilmaline, heledajuukseline tugeva kondiga viiking. Purjuspäi toimunud kähmluses, millest terve piraatide laevastik osa võttis, lasti Noorel Kuradil kuul käest läbi, tema alus «Reindeer» aga aeti kaldamadalale, kus ta plangud lahti läksid. Samal ajal sattus Jack rusikavõitluses Ämblikuga, kes «Razzle Dazzle'i» suurpurjele tule otsa pani ning siis jalga laskis. Teine vaenulike piraatide jõuk läks «Razzle Dazzle'i» pardale, lõhkus selle põhja augu, süütas põlema ja uputas siis ära. Jack ja Noor Kurat ühendasid oma jõud, parandasid «Reindeeri», laenasid Johnny Heinholdilt, «Viimase Võimaluse» omanikult, raha proviandi muretsemiseks, täitsid oma veeastjad ning purjetasid «Reindeeril» austripankadele.

Noore Kuradi suurimaks lõbuks oli hukust vaid karvavõrra mööda roolida. Mitte kunagi purjesid rehvida, käigu meri nii kõrgelt kui tahes, — see oli tema teiseks maaniaks. Palju kordi pääsesid nad vaevu surmast, sest Noor Kurat sõandas seda, mida kellelgi teisel poleks mõttesegi tulnud. Jack ei jäänud vägitegude poolest temast maha, vaid püüdis oma õpetajat koguni üle trumbata, sest kas polnud temagi viiking, kellele hirm oli tundmatu?

Nad kaaberdasid ringi, piraaditsesid ning läbisid veeteedel saaki otsides sadu miile alla ja üles mööda lahesoppe, väinu ja lahte suubuvaid jõgesid, saades kuni sada kaheksakümmend dollarit öö eest, kuid olid ikka krossita, sest see pöörane saatananahk Noor Kurat kukkus kohe pimesi pummeldama, niipea kui ta kaldale jõudis, et ülal hoida seda põnevust, mida ta nautis surmaga võidu joostes või vangla eest pagedes. Ka siin oli Jackil tunne, et ta ei tohi oma kambamehest maha jääda ja peab koos temaga tühjendama ühe viskiklaasi teise järel, olgugi et vägijoogid polnud talle meeltmööda ning tal puudus ka himu end purju juua.

Mõne aja pärast polnudki enam raske alla kummutada viskit, mis oli maitselt üsna vilets. Talle hakkasid meeldima joobeseisund, metsik naer ja laul, äge kaklus ja uued sõbrused, samuti ka ajju tükklivad pöörased mõtted, mis tegid teda enda meelest särevalt vaimukaks. Kui aeg läks igavaks, jõi ta enda täis. Kaldudes alati äärmustesse, tahtis ta sisemisest kindlusetusetundest ajendatuna teha igat asja paremini ja vägevamalt kui keegi teine tema ümbruskonnas. Nii nagu tal oli vaja saada austripiraatide printsiks, nii pidi ta saama ka joomarite printsiks. Ta jättis sinnapaika oma kitsikuses oleva perekonna ning kulutas kõrtsides ära raha, mida perekond oleks vajanud söögi ostmiseks ja tüüri maksmiseks. Vanad sadama piirkonnas ringijõlkujad, kes ise olid kõvad joodikud, hakkasid juba kõõrdi vaatama meremehehakatisele, kes oli end ennekuulmatu nobedusega surnuks joomas. Nad andsid talle vaid aasta elada.

Ühel ööl, olles rahast lage ja janust vaevatud, kuid kaotamata joodiku usku ettenägemata juhuse labi juua saada, istus ta koos Noore Kuradiga «Overland House'is», oodates, et vahest juhtub midagi. Hane-Joe tormas sisse ja ütles neile, et poliitilisel meeleavaldusel Haywardis saab tasuta trimbata, nii palju kui süda soovib. Tuleb vaid kanda punast särki ja kiivrit ning tõrvikut paraadil. Pärast paraadi avati kõrtsid ning jõuk Oaklandi kaldapealselt trügis märjukesest leemendavate baarilettide ette. Leides, et niusugune käraka saamise meetod on liiga aeglane, tõukasid Jack ja tema kambamehed baaripidajad kõrvale ja hakkasid ise riulitelt pudeleid võtma. Seejärel läksid nad tänavale, löid pudelikaelad vastu kõnnitee betoonäärast maha ja rüüpasid.

Hane-Joe ja Noor Kurat olid õppinud puhta viskiga tagasihoidlikud olema, Jack aga veel mitte. Ta arvas, et kui

seda muidu saab, siis peab ta jooma nii palju, kui sisse läheb. Öö jooksul neelas ta enam kui kaks kvarti *. Kui jõudis kätte aeg Oaklandi tagasi minna, oli tal lämbumistunne ja kõik ta sisemuses põles. Rongil lõi ta oma taskulambiga puruks akna, et õhku saada, see aga kutsus välja üldise löömingu ning talle äiati nii, et ta meelemärkuseta maha jäi. Ta ärkas seitseteistkümmend tundi hiljem sadamajooni öömajas, kuhu Noor Kurat ta oli lohistanud. Ta oli nii lähedal surmale, et karvapealt oleks täide läinud kaldapealsel tehtud ennustus, mis kuulutas, et ta ei pea aastatki vastu.

Olnuks Jack säärane nagu teised piraadid, siis oleks ta jätkanud oma saagiretki ja pummeldamist, kuni läbi pea lastud kuul oleks ta pannud kiviplaadiga laibalauale Benicias, nagu juhtus Noore Kuradiga, või ta oleks uppunud või surnud, nuga keres, nagu tema sõbrad Nohik ja Viski-Bob, või oleks ta oma päevad lõpetanud San Quentini vanglas, kuhu satuti raskemate kuritegude eest, kui seda on austiröövimine, nagu see juhtus Ämbliku ja Kreeklase Nickyga. Kuid professor Chaney poolt edasiantu liigutas end ta ajus, ajendas teda sellest elupõletamisest loobuma üllamate seikluste nimel maailma eksootilisemates paikades. Pärast iga ringilaaberdamist Noore Kuradiga pugest ta «Reindeeri» kajutisse, pea viskist haige, lukustas enda järel ukse, ning avas oma armsakssaanud raamatud, et teda jälle jalule seaksid uued, värsked kõited — Kiplingi «Valgus kustus», Melville'i «Typee», Shaw «Asjaarmastaja sotsialist» ja Zola «Söökaevurid», mis Ina Coolbrith oli noormehe jaoks kõrvale pannud, kui raamatud alles värskest trüki-värvist lõhnavatena kirjastajate käest New Yorgist päralt jõudsid.

Jack püüdis tasapisi senise eluviisiga lõppu teha, kui temaga korraka midagi juhtus. Tema ja Noor Kurat olid saanud suure noosi ning kolm nädalat järjest joonud, mille sekka tulid, nagu Jack ütles, vaid vähesed ajavahemikud poolkainet olekut. Kell üks hommikul kalurite joomingult tulles püüdis ta tuigerdada oma luubile Benicia kai ääres, kukkus aga vette. Carquinez väina läbiv kiire hoovus kandis Jacki minema. Ta jutustas, et raske kurvameelsus olevat teda rõhunud ning ta otsustanud, et uppumine oleks tema lühikese, kuid erutava karjääri suurepäraseks kulmi-

* Kvart — veerand gallonit, umbes üks liiter. (Tõlk.)

natsiooniks. Vesi oli ütle mata mõnus, ning eks nii olnudki sangarile sünnis surma minna.

Kui vood teda Salano sadamasillast mööda kandsid, kus oli näha tulesid ja inimesi, oli ta kavalalt vakka. Jõudnud kaugemale, kus keegi enam ei saanud vahele segada, tõusis ta hääle tähtede poole omaenda leinalauluks ning ta nau-
tis mõtet kõigega hüvasti jätta. Ta lamas selili ja vaatas, kuidas tähtede valgel mööda libisesid sadamasildade tutta-
vad tuled — punased, rohelised ja valged — ning saatis igauhele neist kurva, sentimentaalse lahkumispilgu. Kuid külm vesi kainestas teda. Ta jõudis otsusele, et ta siiski ei taha veel surra. Ta kiskus riided seljast ning hakkas tuge-
vate tõmmetega õige nurga all läbi vooluse ujuma. Kui ao-
valgus saabus, leidis ta end Mare Islandi mässavatest vetest, kus Vallejo ja Carquinez väina kiired mõõnavood üksteisega võitlevad. Ta oli kurnatud ja külmast kange; maa poolt puhuv briis loksutas talle laineid suhtu. Palju ei puudunud, et säärased väljapaistvad teosed nagu «Looduse kutse», «Merehunt», «Raudne kand», «Martin Eden», «Kuuorg», «Loitev Koit», «Täherändur» ja paljud suure-
päraseid lühijutud oleksid uppunud San Pablo lahe tõusu-
lainetesse. Üks Vallejosse sõitev kreeklasest kalur tõmbas ta meelemärkuseta olekus oma paati. See oli Jacki metsi-
kute joomingute lõpp paljudeks aastateks.

Mõni päev hiljem, kui tema ja Noor Kurat jõudsid para-
jasti austrilaadungiga Beniciasse, hõikas neid üks ameti-
mees, kes tegi neile ettepaneku loobuda austripiraadi eba-
kindlast elust ning hakata kalandusinspektsiooni esindaja-
teks. San Francisco laht kubises krevette püüdvatest hiinlastest ja lõhilasi jahtivatest kreeklastest, kes riigi kalakaitseseadusi rikkusid. Tabamisel neid mehi ei arre-
teeritud, vaid neile määrati rahatrahv. Jackile pakuti viis-
kümmend protsenti rahatrahvidest, mis ta oli tabatud õiguserikkujatelt sisse nõudnud. Olles kaasa löönud võmmi ja varga mängu ühel poolel, võttis ta ametimehe teenistuse heameelega vastu ning määrati inspektsiooni esindajaks.

Tema esimeseks ametiülesandeks oli haarang hiina kre-
vetipüüdjatele, kes panid välja nii tihedaid võrke, millest isegi maimud läbi ei pääsenud. Jack, Noor Kurat ja neli teist inspektsioonimeest sõitsid Oaklandi dokkidest välja «Reindeeril» ja lõhepüügiks määratud paadil. Nad jõudsid paigale pärast pimeduse saabumist ning heitsid ankrusse Pinole'i neeme kaldajärsaku all, koidikul aga purjetasid

maa poolt tuleva briisiga üle lahe. Krevetilaevastik oli hargnenud poolkuukujuliselt, sirbi tipud teineteisest kolme miili kaugusel ning iga džonki kindlalt krevetivõrgu poi külge ankurdatud. Hiinlased magasid džonkide sisemuses.

Jackil oli käsk jätta Noor Kurat ja George, üks inspeksioonimeestest, kumbki ühele džonkile, ise aga kinnitada otsad kolmanda külge. Ta sõitis džonki tuulealuse parda äärde, pööras oma suurpurje tuulde ning libises ahtrist mööda nii aeglaselt, et Noor Kurat sai kergesti pardale astuda. Siis aga anti suure spiraalse merikarbi abil häire. Tekid hakkasid kubisema poolpaljastest hiinlastest. Jack roolis «Reindeeri» kaares teise džonki kõrvale, et George saaks pardale hüpata. Siis haaras ta grootsoodi ja sõitis täiskäigul vastu ühe džonki tuulealust külge. Sõidukid põrkasid raginal kokku ning kaks džonki mõla lajatasid vastu tüürpoordi. Õela välimusega hiinlane, eredavärviline siidrätik rougearmilise nao ümber, laskis kuuldavale verd tarretama paneva viharöögatuse, surus pootshaagi «Reindeeri» vööri vastu ning hakkas paate teineteisest eemale tõukama. Jack ootas mõne hetke, et klüvri falli vabaks lasta, ning niipea kui «Reindeer» klaariks sai, hüppas ta, kõis käes, džonki pardale ja kinnitas otsa.

Üksinda ja relvata seisis ta silma vastu vne ahvardava hiinlasega, kellest igaüks kandis pikka nuga ehisvöö all. Nad lähenesid talle ahvardavalt, tema aga ei taandunud ning pani käe puusataskule. Hiinlased taganesid. Ta käskis neil džonki vööriankru välja heita. Kui nad keeldusid, astus ta ettepoole, laskis ankru vabaks, ning, käsi ikka veel tühjal puusataskul, sundis hiinlasi «Reindeeri» pardale asuma. Siis sõitis ta oma paadiga džonki juurde, millele ta oli jatanud George, kes karjatas oma hiinlasi, revolver käes.

Kollase siidrätikuga hiinlane riivas Jacki puusataskut ja tundis, et tal polnud revolvrit. Kiiresti kihutas ta üles oma mehed, kes valmistusid kahele inspeksioonimehele kallale sööstma ja neid üle parda heitma. Inspeksiooni esindaja George, kellel oli revolver, sattus kabuhirmu ning nõudis, et Jack laseks hiinlased Pedro neemel maale. Jack keeldus. George pööras oma revolvri Jacki poole ja karjus: «Kas võtad nüüd kursi rannale?»

Seistes vastamisi revolvri ja kuueteistkümmne nugaodega hiinlasega, mõtles Jack, milliseks häbiks oleks vangide käestlaskmine. Ta sirutas ühe käe ules ning kumardas pea alla. Kuul lendas üle. Siis haaras ta kinni George'i rand-

met. Hiinlased sööstsid tema poole. Ta pööras George'i keha enda ette, et ennast varjata, rebis revolvri George'i varmede vahelt ära ning paiskas ta siis Kollasele Siidrätile vastu, kes komistas ning tekile maha kukkus, andes Jackile mahti laskeriista hiinlastele suunata.

Tema osa trahvidest küündis peaaegu saja dollarini.

Jargnevad kuud pakkusid samasuguseid seiklusi. Kord pidi ta elu eest jooksuma mööda Martinezi sadamasilda, jälitatuna mõirgava kaluritejõugu poolt, sest ta oli just kaks neist otse teolt tabanud ja vahi alla võtnud. Siis jälle juh-lus, et ta sattus kahele mehele, kellel oli piisugune tuura-ong, mida seadus keelas, ning tal tuli mehi ringiratast ümber nisulaeva taga ajada. Kord jälle ei suutnud ta järele purjetada kahele kalurile, kes tõmbasid välja keelatud onged enam kui tuhande naela tuurakalaga.

Ta töötas kalandusinspeksioonis peaaegu aasta, elades, kakeldes ja seigeldes koos sadade meestega — ausate ja julgete inspeksioonimeestega, meremeestega, õnneküttidega, kaluritega, kõrtsipidajatega, laevalastijatega, tüüri-meestega, meestega, kes olid kõigis maailma sadamais olnud, olid kõike näinud, igasuguseid kuritöid sooritanud, kõiksugu naisi armastanud ning iga laadi seiklustest osa võtnud. Iga kord kui ta «Reindeeriga» mööda lahte üles-või allapoole purjetas, möödus ta Golden Gate'i väinast, mis viis välja Vaiksele ookeanile. Selle väina taga asusid erutavad Idamaad, mille kirevatest sadamatest ja põneva-test seiklustest neis olid mehed talle pajatanud ning mil-lest ta oli lugenud Oaklandi raamatukogu raamatute lehe-külgedelt. Ta oli juba seitsmeteistkümnenaastane, suur ja tugev ja uljas, tundis end mehe ja nägi nii ka välja. Ta soovis maailma näha ning selleks oli olemas vaid üks te-male kättesaadav tee.

Ulgumeremadruseks saamine oli tema saatusekäigus muutunud nagu endastmõistetavaks, alates sellest hetkest neli aastat tagasi, kus ta kahe dollari eest ostis lekkiva loot-siku ning purjetas sellega mööda estuaari. San Francisco dokkide ääres olid otsad kinni paljudel laevadel, mille hul-gast ta võis valida — oli kaubalaevu, kuunareid, reisilaevu. Ta valis neist kõige romantilisema — ühe vumastest purje-laevadest, mis San Franciscost purjetas Korea, Jaapani ja Siberi suunas üheksakümneks päevaks kotikuid kuttima, sest kas polnud ta ikka ja jälle huviga neelanud Herman Melville'i «Moby Dicki» lehekülgi?

«Sophie Sutherland» oli kaheksakümnetonnine kuunar ning ehitatud kiireks sõiduks. Tal oli tohutult purjepinda — üle saja jala tekist kuni groottengi tipuni. Ruhvi, kuhu Jack oma kimpsud-kompsud viskas, ääristasid mõlemalt poolt kuni V-kujulise käilaosani koid, seintel aga rippusid õliriided, meremehesaapad ja laternad.

Olgugi et ta kunagi polnud Golden Gate'i väinast välja saanud, oli ta end kirja pannud esimese järgu madrusena, sest sellega käis kaasas kõrgem palk. Teised meremehed olid säärased, kes olid merel olnud aastaid ning olid aastatepikkuste kannatuste hinnaga omandanud oma mere-sõidukogemused. Suuremalt jaolt olid nad tugeva kondiga skandinaavlased, kes noorukitena olid teeninud madruseid, ning kes nüüd esimese järgu madrustena ootasid, et noorukid neid teeniks. Nad panid pahaks, et see noormees võeti arvele kui võrdne. Poleks Jack nüüd suutnud näidata, et ta oma tööd tunneb, siis pidanuks ta seitse kuud kannatama julma kohtlemist, nagu see võib ette tulla vaid merel viibival kuunaril, kust pole mingit pääsu.

Et ta aga oli meremeestega küllalt kaua läbi käinud nende lihtsa psühholoogia tundmiseks, otsustas ta teha oma töö nii hästi, et kedagi poleks vaja kutsuda seda tema eest ära tegema. Ta ei vedanud kõie tõmbamisel kunagi seana, sest ta teadis, et ta ruhvikaaslaste silmad piidlevad just säärase mittetäisväärsuse tõenduse järele. Ta võttis kindlasti nõuks olla esimeste hulgas vahetuses tekile minemas ning viimaste hulgas alla tulemas ja mitte kunagi jätta purjed või taglas kokku panemata. Ta oli alati õhinal valmis masti tippu ronima topslit seadma ning tal ei läinud ka kaua aega mõnede uute kõite nimetuste ja otstarbe ning kompassinäitude lugemise äraõppimiseks.

Kolmandal merelviibimise päeval sattus «Sophie Sutherland» tormi kätte. Oli Jacki kord rooliratta taga seista. Kapten küsis, kas see seitsmeteistkümneaastane poiss suudab laeva ägeda tuule ja kõrgelt käiva mere juures kursil hoida. Jälginud teda mõne minuti, noogutas kipper heakskiitvalt ning läks alla õhtueinet võtma. Jack pidas tormiga võitlust, sellal kui tuul talle juuksed silma ajas, tundis rõõmu selle üle, et suutis laeva terve tunni õigel kursil hoida, ilma ühegi teise hingeta tekil, sest kogu meeskond oli oma saatuse tema kätte jätnud. Ükski asi, mis ta kunagi korda saatis, ei tekitanud temas suuremat uhkustunnet ega pakunud talle suuremat rahuldust kui see vägitükk.

Kui torm vaibus ja «Sophie Sutherland» jälle täissõidul edasi liikus, märkas Jack, et pahakspanev ilme tema kaaslaste näolt oli kadunud. Vahetevahel tuli tal kakelda, sest ruhvi oli kitsas ja mehi täis, tema iseloom aga ei lubanud tal kedagi lasta oma varbale astuda. Suurem osa reisist aga möödus õnnelikult. Tormile järgnes viiskümmend üks toredat sõidupäeva. Öösel, kui ta selili väljasirutatult võõris lekil lamas, pea kätel, mille sõrmed üksteisest läbi põimusid, paistsid tähed nii teravate ja lähedastena, et näis, nagu oleksid nad puldani külge kinnitatud. Soojadel päevadel olid Jack ja ta kaaslased ihualasti tekil ning uhtsid üksteist mereveega üle. Ta sõbrunes Suure Viktori ja Axeliga ning kogu ülejäänud reisi kestel tunti neid kui Kolme Semu.

Ta veetis meeldivaid tunde, kuulates oma ruhvikaaslaste pajatusi meretormidest ja suurtest saakidest. Kui asjad näisid ruhvis igavaks minevat, läks ta tahapoole vahetekile, kus asusid kütid, püssid seintel, suurelised jätud suus ja tuhanded kähmlused rusikais. Öösiti, kui ta oma roolivahist vabaks sai ning kõik teised ruhvis mõnusasti norskasid, libises ta tasakesi oma teise ellu, nagu ta seda oli teinud juba siis, kui ta oli austripiraat. Toetades võõri terasseina vastu mõne raamatu — kas Idamaade ajaloo, Melville'i või Jacobsi merejutu, mis ta oli ostnud «Sophie Sutherlandi» palgaavansi arvel, või Flaubert'i «Madame Bovary» ja Tõlstoi «Anna Karenina», mida miss Coolbrith oli talle laenutanud oma erakogust, ning hoides alustassil põlevat tahti ühes käes, pööras ta teisega lehti ning luges öö otsa.

Lõpuks kerkisid «Sophie Sutherlandi» ees Bonini saarte vulkaanilised tipud. Ta purjetas rahude vahelt läbi sadamasse ja heitis ankru omataoliste merehulguste rühma hulgas. Pärismaalased oma kanuudes välisküljele kinnitatud tullidega ning jaapanlased oma sampanitega aerutasid lahte mööda ringi. Pärast kümneaastast unistamist, mis sai alguse ajal, millal ta seitsmeaastasena oli lugenud «Aafrika-reise», oli Jack saanud nii kaugele, et oli maailma teisel pool. Ta nägi tõeks saamas kõike seda, millest oli raamatuis lugenud. Tal oli pöörane tahtmine kaldale saada, ronida mööda jalgrada, mis kadus ülal rohelises kanjonis, tõusta lagedale laavanõlvale ning jätkata ronimist palmide, lillede ja kohalike asukate võõrapäraste külade keskel. Ning lõpuks võis ta sampanist kalu püüda!

Kolm Semu läksid kaldale. Jack oli nende kambamees ja kumbki pidi talle napsi välja tegema. Tema aga oli jälle

nende kambamees ja pidi mõlemale välja tegema. Baarides kohtasid nad tuttavaid San Francisco kaldapealselt, sõpru teistelt reisidelt, austripiraadipäevade kaaslasi. Iga kokkusaamine tähendas uut joomingut, sest mida muud oli neil siin ilmas peale heade kaaslaste?

Kuigi «Sophie Sutherland» jäi Bonini saartele pidama tervelt kümneks pikaks päevaks, ei sammu Jack kordagi mööda lillede ja pärisasukate küladega palistatud rada. Selle asemel sai ta sõbraks sadade vaalapüüdjatega, kuulas lõputuid jutupuhumisi, jõi end seltsimeestega purju, aitas kohalike asukate küla segi peksta, laulis lustlikke mere-laule tähtede all, laskis ärakaranud laevapoistel endalt raha pumbata ning pidas end üldse ülal kui vana merekaru.

Täitnud oma veepaagid, jätkas «Sophie Sutherland» sõitu põhja poole. Jack, kes oli aerumeheks, veetis palju päevi aerudele ja tullidele nahka ja nõõri ümber mähkides, et nad kotikutele vargsi lähenemisel müra ei tekitaks. Siis silmas vahimadrus ühel päeval Jaapani randa ning nad sattusid suurele kotikukarjale. Sellega koos suundusid nad põhja poole, jälitades karja kuni Siberi rannikuni, laastates ja tappes, pildudes nülitud kered haidele ja soolates nahad sisse. Oma kütiga laevale tagasi aerutanud, asus Jack lihunikunoaga kotikuid nülgima, töötades iga päev toornahkadega ja korjustega kaetud tekil, mis oli rasvast ja verest libe ning mille äravoolurennidest jooksid punased nired. See oli toores töö, kuid Jacki jaoks kandis see seikluse nime. Ta nautis iga tundi sellest.

Kolme kuu möödudes, kui kotikukarjale oli lõpp peale tehtud, purjetas «Sophie Sutherland» lõunasse Jokohama suunas, nahkade lasu soolas ja raske raha saamise päev tulemas. Jokohamas jõi Jack õlg õla kõrval meestega, kellelega koos ta oli vaadanud silma surmale ja uskumatule vaevale, omaette naeratades, kui talle meenus, et ainult viis kuud tagasi olid nad arvanud, et ta on poisike, kellel pole õigust end meremeheks nimetada.

San Franciscosse tagasi jõudnud, tegi ta oma seltsimeestele välja, soovis neile kõike head ning asus parvlaevale, et sõita koju Oaklandi.

Ta leidis oma perekonna võlgades. Püüti ära elada mõnest dollarist, mida John London teenis Brooklyni rajooni konstaablina. «Sophie Sutherlandil» saadud palgast maksis Jack arved, ostis endale pruugitud kübara, kuue ja vesti, paar neljakümnesendist särki ning kaks komplekti viie-

kümnesendist aluspesu. Mis üle jäi, selle andis ta Flo-rale

Tema sõge vaimustus Oaklandi kaldapealse vastu oli nüüd üle läinud. Tal polnud enam himu ringi hulkuda. Mõne päeva neelas ta raamatukogus raamatuid, siis aga tuli lamamine sisse seada.

Ta oli valinud ebasobiva aja töö otsimiseks. 1893. aasta finantspaanika oli paisanud maa raskesse majanduslikku hurutisse. Kaheksa tuhat ärilist organisatsiooni, sealhulgas paljud pangad, olid pankrotti jäänud. Aktiivne ettevõtlikkus oli soikunud, tehti vaid kõige hädavajalikumat tööd ning suur osa töölistest oli tööta. Meest, kellel oli ükskõik milline töö, loeti õnneseeneks. Oaklandis oli kümme senti tunnis kõik, mida terve mees võis teenida. Säärane tasu põhjustas streike ja lokaute, mis töösserakendatust veelgi vähendas.

Ainuke töö, mida Jack võis leida, oli džuudivabrikus, kümme senti tund, üks dollar kümnetunnise päeva eest. Vabrik oli täis pikki ridu masinaid, mille poolid kiiresti pöörlesid. Õhk oli soe, niiske ja ringihöljuvatest nopetest paks. Müra aga oli nii kohutav, et ta pidi täiest kõrist karjuma, kui tahtis, et teda kuuldakse. Masinate juures olid lapsed — kaheksa-aastased ja vanemad — mõned vigased, paljud tiisikuses, kõik alatoitlusest ja rahhiidist vaevatud. Nad teenisid kaks dollarit kuuekümnetunnise nädala eest.

Sel ajal hakkasid temas arenema tülikad võimed ja kalduvused (nagu ta neid armastas nimetada), mis on küll usna ränk ütlemine temas tütarlaste vastu ärganud huvi seloomustamiseks. Seitsmeteistkümneaastane poiss, kellele Mamie oli olnud naiseks «Razzle Dazzle'i» pardal, ning kellel oli olnud teisigi mitte risti ette löövaid naisi siin-seal San Francisco lahe ääres, muutus häbelikuks ja omast toorevõitu seltskonnast külgejäähud lihvimata käitumisest teadlikuks, niipea kui ta kena neiu seltskonda sattus. Tal oli olnud nii palju tegemist meheks saamisega, et ta ei teadnud midagi tütarlastest.

Et ta oli tulnud «raudteeliini valelt poolelt», oli tal vähe võimalusi kohtuda malbete ja kenade tütarlastega, kelle vastu ta nüüd huvi tundis. Ta sai südamesõbraks Louis Shattuckiga, sepa õpipoisiga, keda ta kirjeldab kui süütu näoga noorukit, kes ise oli üpris veendunud, et ta on elukogenud linnapoiss. Louis sai Jacki õpetajaks. Pärast tööd läksid poisid koju einetama, pesid end puhtaks, panid puhta argi selga ning said kokku kondiitriäris, kus nad ostsid

sigarette ja kompvekke. Neil polnud võimalust tütarlaste kodudesse pääsemiseks ja nad ei saanud minna avalikule tantsuõhtule, sest mõlemad nad pidid kodus oma teenistuse ära andma, ning neile jäi umbes seitsekümmend viis senti taskuraha nädalas. Kõik, mis nad võisid, oli varastel õhtutundidel tänavatel lonkida. Louis püüdis Jackile näidata, kuidas tütarlastele paljutähendavat pilku heita, kuidas naeratada, kuidas uljalt kübarat kergitada. Juhtus mõni tüdruk kõhklevalt otsa vaatama või kuuldus naeruturtsatus, siis sai ka mõne sõna vahetada. Tütarlapsed jäid Jackile võõraks ja imetlusväärseks ning tal jäi julgest pealehakkamisest ja valmisolekust puudu, kui otsustav moment kätte jõudis.

Mõne aja pärast ta ühe või teisega siiski sõbrunes. Vahetevahel viis ta mõne tütarlapse Blairi parki — kaksikümme senti trammiraha jällegi läinud, jäätis kahele — kolmkümme senti... ning kogu ülejäänud nädala oli ta rahata. Teda tõmbas iiri tüdrukute poole; tema blokknoodis on vabrikutüdrukute Nellie, Dollie ja Katie aadressid, kellele oli meeltnööda tema nööktiv olek, tema tormakas tantsulaad ja tema kaasakiskuv naer. Kõige rohkem meeldis talle Lizzie Connellon, kes tegi tulise triikrauaga oma tööd ühes Oaklandi pesumajas. Lizzie oli kena näoga ja mitte suu peale kukkunud. Ta andis Jackile oma kameega kuldsõrmuse, et näidata, kes on ta kaval.

Lõpuks aga tuli armastus. Tütarlapse nimi oli Haydee. Nad istusid teineteise kõrval ühel Päästearmee kokkutulekul. Haydee oli kuueteistkümnepäevane, kandis *tam o'shanter*it*, nõorsaabasteni ulatuvat seelikut, tal oli ovaalne nägu, ilusad pruunid silmad ja juuksed ning ahvatlevad huuled. Jackile oli see armastus esimesest pilgust.

Nad kohtusid mõnikord vargsi pooleks tunniks ning Jack õppis tundma kõiki poisi ja tüdruku vahelise armastuse meeletusi. Ta teadis, et see polnud maailma suurim armastus, kuid ta sõandas kinnitada, et see oli kõige kaunim. Tema, keda omal ajal hüüti austripiraatide printsiks, tema, kes võis igale poole kogu maailmas minna kui mees meeste hulgas, kes võis laeva juhtida, pimedas ja tormis, masti otsas olla, kes võis minna kõige hullematesse urgastesse meremeeste linnaosades ning enda eest seista ükskõik millil-

* *Tam o'shanter* — baretti meenutav šoti müts, suur kerakujuline tutt pealael. (Tõlk)

loomingus või baarileti ees kõigile välja teha, tema ei teadnud, mida öelda või mida peale hakata, kui oli koos ille sihvaka tüdrukuraasukesega, kes tundis elu niisama põhjatult vähe nagu Jack seda enda arvates jällegi läbi ja lohki tundis. Kohtuda ei õnnestunud neil rohkem kui tosin korda ning nad suudlesid võib-olla tosin korda, põgusalt, kiutult ja uudistavalt. Nad ei läinud üheskoos kuhugi, isegi mitte pärastlõunastele etendustele, kuid Jack uskus ikka loollalt, et Haydee teda armastab. Ise ta teadis, et armastab tütarlast. Ta unistas temast ööd ja päevad aasta otsa või enamgi, ning mälestus Haydeest jäi talle ikka väga kalliks.

Ühel õhtul tuli Flora, kes väga hästi mäletas, et Jacki oli kirjutanud raamatuid, noormehe juurde ühe San Francisco ajalehe «Call» numbriga ja käis peale, et ta kirjutaks loo ajalehe poolt korraldatud võistluse jaoks. Jack lohkles hetke, meenutas taifuuni Jaapani ranniku juures, millega «Sophie Sutherlandil» oli tulnud võidelda, istus köögilaua äärde ning hakkas lugu kirja panema. Ta kirjutas kiiresti, ladusalt ja vaevata. Järgmisel ööl lõpetas ta jutulu, viimistles seda nii hästi kui oskas ning saatis selle siis «Calli» toimetajale. Talle anti esimene auhind — kaksikümme senti viis dollarit. Teine ja kolmas auhind läksid meestele, kes olid seotud Kalifornia ja Stanfordini ülikooliga.

Lugedes «Taifuuni Jaapani ranniku juures» ilmneb, et see on värske ja jõuline ka pärast neljakümne viie aasta möödumist. Tegelaskujud on elavad, pinevus ei lakka hetkekski, sündmustik veereb edasi tõelises mererütmis ning kõlab ka muusikat lausetest, mida kirjutas seitsmeteistkümnepäevane poiss, kes oli saanud ainult alghariduse «Call» kirjutajaks: «Kõige rabavamaks asjaoluks on laiahaardelisus ning väljendusviisi lakkamatu jõulisus, mis annab tunnistust noorest kunstnikust.» Need olid prohvetlikud sõnad.

Artikli ilmumine oli John Londonile kõige õnnelikumaks sündmuseks sellest ajast alates, millal ta lahkus Moscow'st Iowa osariigis. Flora naeris salakesi omaette, Jack aga istus otsekohe köögilaua äärde, et kirjutada teist merelugu.

«Calli» toimetaja ei andnud aga välja jutulehte ning saatis käsikirja tagasi. Oma märkmikku on Jack sel ajal sisse kandnud kolmekümnesendise kulutuse markidele ja pakkimispaberile, mis laseb uskuda, et ta jätkas kirjutamist ning käsikirjade saatmist ajakirjadele.

Kui Jack oleks jätkanud rahaliste sissetulekute ja valjaminekute registreerimist, nagu ta seda oli teinud neljateistkümneaastasena, millal ta töötas konservitööstuses, siis oleks perekond omadega kaunis hästi välja tulnud. Tema aga andis oma palga Florale üle Thomas E Hill Oaklandist, kelle õe kodus nii Hill ise kui ka Londonid olid endale toad uurinud, teatab, et Flora jäi kahe kuu uüri võlgu ning tema õde oli sunnitud paluma, et perekond välja koliks.

Džuudivabrik lubas tõsta Jacki palka 1,25 dollarini päevas, ent pärast seda, kui ta oli seal mitu kuud töötanud, keeldus juhtkond oma lubadust täitmast. Jack ütles koha üles Olles talbanud, et kehaline töö jätkaks ta alatiseks puudusesse, kümnesendise teenistuse juurde tunnis, otsustas ta mõne ameti selgeks õppida. Näis, et uuel avastusel, mida kutsuti elektriiks, on tulevikku ja seepärast otsustas Jack saada elektrikuks. Ta läks Oaklandi Tänavraudtee jõujaama ning ütles järelevaatajale, et ta ei karda rasket tööd ja on valmis kõige madalamast peale hakkama. Järelevaataja pani ta keldrisse sütt kühveldama, kolmekümne dollari eest kuus, kusjuures üks päev oli vaba.

Tema ülesandeks oli viia sütt kütjatele, kes täitsid sellega koldeid. Ta pidi sütt karutama nii päevases kui ka öises vahetuses, nii et ta ka kogu lõunatunni läbi kestvale tööle vaatamata lõpetas harva varem kui kell uheksa, mis tegi tööpäeva kolmeteistkümne tunni pikkuseks. See viis ta palga madalamale kui kaheksa senti tunni eest, seega vahem, kui ta oli neljateistkümneaastasena teeninud konservitööstuses. Kollete põrgukuumuses higist tilkudes tartis ta raudkäru soega, lukkas selle kaalu juurde, kaalus koorma ära, kaotas ta seejärel kutteruumi ja kummutas siis küttekollete ette maha. Kui ta päevasesest kütjast natuke ette jõudis, pidi ta öise vahetuse jaoks määratud soe kõrgemale hunnikusse kuhjama, seda tugevate plankudega toetades.

Jällegi oli talt saanud tööloom. Kui ta ööpimeduses koju jõudis, oli ta liiga väsinud, et süüa. Ta suutis end vaid pesta ja voodisse viskuda. Polnud aega ega energiatki raamatutega, kenade tutarlastega või millegi muuga tegelemiseks, mis oleks lasknud elust maiku saada, sest tal polnud isegi vaba puhapäeva. Ta kõhnus, lukudes ringi luupainajalikus soetolmu udus ja kuumuses. Jällegi ei suutnud ta mõista, miks pidi ta selle töö juures nii palju kannatama, tema,

kes oli täitnud hoopis raskemaid ülesandeid meeste hulgas, kes olid temast vanemad ja tugevamad. Sedapuhku hakkas ühel kütjal temast hale. Viimane ütles noormehele, et varem olnud kaks söekärutajat, üks päevases, teine öises vahetuses. Kumbki nendest meestest saanud nelikümmend dollarit nädalas. Kui tuli Jack, noor ja õpihimuline, vallandas järelevaataja kaks söekärutajat ning pani poisi mõlema töö peale. Kui Jack küsis, miks talle seda varem ei olnud, vastas kütja, et järelevaataja ähvardanud talle hundipassi anda, kui ta sõnakesegi piiksatab.

Mõni päev hiljem näitas sama kütja talle artiklit ühes Oaklandi ajalehes, kus räägiti, kuidas üks endistest söekärutajatest, kelle koha Jack teadmatult oli võtnud ning kellel oli naine ja kolm last toita, oli enda tapnud, sest ta ei suutnud tööd leida. Jack virutas oma labida nurka.

Selle pöörase töö tagajärjel sai Jackil füüsilisest tööst villand. Ilmselt pidi inimene olema kas ori või hulkur; polnud mingit silmanähtavat keskteed. Ta oli noor ja tugev ja ta armastas elu. Seiklusiha pulbitses tal veres. Kas polnud parem mööda maailma ringi luusida ja vembutada kui lüüa oma tore noor keha mõne ahnepäitsu hammaste vahel ära järada?

Tollal, kui ta selle järelduseni jõudis, aprillis 1894, oli tööpuudus Ühendriikides kasvanud vapustaval määral. Massillonis, Ohios, Flora sünnipaigas, organiseeris keegi Coxey-nimeline mees töötute armeed, et Washingtoni marssida ja Kongressilt nõuda 5 000 000 dollari sularaha määramist meeste töölepanekuks avalike teede ehitamisel. Ajalehed pühendasid Coxey Ülemaalisele Armeele nii palju ruumi, et mitmetes Ameerika linnades tekkisid spontaanselt allüksused. Oaklandis organiseeris keegi Kelly-nimeline mees töötuid sõjaväelisteks kompaniideks ning leppis raudteedega kokku nende meeste tasuta vedamiseks kaubavagunites.

Kui Jack kuulis kindral Kelly allüksusest, otsustas ta otsekohe ära kasutada juhuse armeega ühinemiseks ja Washingtoni minekuks. Selline seiklus oli liiga hea selleks, et kiusatusele vastu panna. Et ta sellega jättis saatuse hoolde Flora ja John Londoni, kes hädapärast vajasisid tema teenitavat raha, ei heidutanud teda rohkem kui omaaegne konservitööstuses töötamisest loobumine austripiradi kahtlasevõitu elu ja kahtlase sissetuleku nimel. Ei Flora Wellman ega ka professor Chaney polnud kunagi dist-

sipluni või enesesalgamisega välja paistnud ega pidanud nad ka moraalsest kohustusest liigselt kinni.

Kelly armee pidi Oaklandist lahkuma reedel, 6. aprillil. Kui Jack ja tema sõber Frank Davis selle päevaõhtupoolikul kaubajaama jõudsid, leidsid nad, et armee oli juba varahommikul lahkunud. Jack hüüdis: «Läki, Frank, ma tunnen seda asja; me sõidame kaubarongidel läände, kuni Kelly armee kätte saame!» Tunni jooksul leidis ta rongi, mis oli väljasõitmiseks valmis. Ta nihutas tühja kaubavaguni ukse lahti ja ronis Franki järel sisse. Siis sulges ta ukse. Vedur vilistas. Jack lamas pimedas maas ja muheles.

Ta ei liialdanud, kui ütles Frank Davisele, et tunneb asja, sest see polnud esimene kord, kus tal tuli Tee peale minna. Kolme aasta eest, kui ta oli viieteistkümnene, tekkis austripiraatluses vaheaeg. Tema paat loksus Aurikute silla otsas Benicias ning ta istus teki sooja päikese käes, värske briis põske silumas ning tõusuvood mööda ruttamas. Ta sülitas üle ääre, et vooluse kiirust mööta, nägi, et voolus võib teda peaaegu Sacramentoni viia, päästis otsad lahti ja heiskas purje.

Sacramentos läks ta jõkke ujuma ning sattus kokku poistega, kes liivakul peesitasid. Nende kõne oli teistsugune kui poistel, kellega ta seni oli kohtunud. Need olid «raudteekutid». Lood, mida nad puhusid, olid säärasead, et Jacki austripiraatlus tundus selle kõrval käkiteona. Uus maailm ahvatles teda igas sõnas, mis öeldi. See oli ühenduskangide ja kaitsevõrede, pagasivagunite, piduriputkade, lükandustega pullmanite, võmmide, järajate, hiivajate, ärakaranute, kibekäte, mansakate ja vanade kalade maailm. Iga sõnaga, mis nende suust kostis, sai Tee lummus Jacki üle üha tugevamini võimust. Ta ühines jõuguga.

Ta sai endale hüüdnimeks Meremehekutt. Jõugu pealik Bob võttis ta käsile ning muutis ta pümahabemest ehk kollanokast mansakaks ehk raudteekutiks. Nad õpetasid talle, kuidas pealiiklussoonest plekki välja pörutada, s. o. kuidas peatänaval raha kerjata. Nad näitasid talle, kuidas nad joobnute taskuid tühjendasid, ning õpetasid talle tulemusrikkalt, kuidas viiedollarist kõva äärega Stetsoni* kübarat Sacramento oru jõuka hiinlase peast ära krabada. Vägevas tänavakakluses arreteerituna istus ta kolm päeva trellide taga.

* Stetson — tolleaegne Ameerika kuulsaim kübarafirma. (Tõlk.)

Peagi tutvustati Jacki ka Tee seadusega, mille järgi keegi ei saa tõeliseks raudteekutiks enne, kui ta on pidurirõdul sõitnud üle Sierra Nevada mäestiku. Ühel ööl ootasid Jack ja Prantsuse-Kutt, kes äsja oli kambaga ühinenud, pimedas raudteetammi ääres Central Pacific Overlandi rongi, ning kui see möödus, haarasid nad tal pidurirõdudest kinni. Prantsuse-Kutt vääratas, kukkus rataste alla ja kaotas mõlemad jalad.

Bob oli Jacki hoiatanud, et tuleb olla rongi lael, s. o. sõita vaguni katusel, kuni rong möödub Roseville'ist, kus kohalikul konstaablil oli «halb» kuulsus, siis aga ronida alla pidurirõdule postivaguni taga. Kuid Jack jäi terveks ööks katusele pikali, peljates kiiresti liikuvalt ekspressrongilt maha ronida, kuni Sierra oli läbi lumeredelite ridade ja tunnelite seljataha jäetud ning laskutud alla Truckee'sse teisel pool mäeahelikku. Ta ei tunnistanud oma häbiväärset käitumist kunagi üles kambale, kes teda Sacramentosse tagasi jõudmisel tervitas, andes talle uueks nimeks Frisco-Kutt ning kuulutades ta ühtlasi tõeliseks raudteekutiks.

Mõne nädala pärast tüdines ta Sacramentos ja sõitis kaubarongil tagasi Oaklandi. Nüüd, kolm aastat hiljem, oli ta jällegi «maailma mööda ümberuitava tuule seltsimees».

Jack ja Frank Davis lahkusid oma lükandustega pullmanvagunist Sacramentos ning kuulsid, et armee oli samal pärastlõunal kell neli Ogdenisse edasi sõitnud. Nad said Overland Limitedi ekspressile ning suutsid sellel vastu pidada kuni Truckee'ni, kus nad maha visati. Tol ööl püüdsid nad veel itta sõitvale transkontinentaalsele rongile karata, mis Frankil korda läks, Jack aga jäi maha. Selle asemel sai ta kaubarongile ning jäi külmast hoolimata nii sügavasti magama, et laskis end Renos kõrvalteele manoverdada, ilma et oleks ärganud. Ta veetis päeva Renos, jälgides, kuidas töötud tänavanurkadele salkadesse kogunesid, et moodustada allüksust itta teeale asumiseks. Kõikjal piki raudteeliini kohtas ta sadu töötuid, kes Tööstusarmee esimest allüksust taga ajasid.

Püüdes Franki kätte saada, lahkus Jack Renost enne, kui kompanii oli moodustatud, sõitis terve öö ja päeva kaubavagunis ning magas Wardsworthi depoo veduri juhi kabiinis, kuni pühkijad ta minema kihutasid. Ta sai ühele varahommikusele kaubarongile ning sõitis tendri taga. Sade vedurikorstnast sattus ta palitutaskusse ning lõi korraga lõomama. Rong sõitis neljakümne miinutilise tunni kiirusega

ning tuld oli raske kustutada. Tema palitu ja pintsak muutis närudeks ja need tuli minema visata.

Tol ööl sai ta Franki Winnemukas kätte. Nad otsustasid oodata Reno allüksuse päralejõudmist ning sõita koos sellega, kuid üks kaubarong sõitis läbi ja kiusatus oli liiga suur — nad ronisid peale ja kolistasid itta. Kaks päeva hiljem läksid Jack ja Frank jälle lahku. Jack paneb oma poisikaega rutakalt kirja: «Teel pole Franki jaoks enam mingit võlu. Romantika ja seikluslust on läinud ning järele pole jäänud muud kui taluda tulevate vaevade karm tõelisus. Olgugi et ta otsustas läände tagasi pöörduda, olen ma kindel, et läbielatu tuli talle kasuks, avardas ta mõtteid, andis talle ühiskonna madalamatest kihtidest parema arusaamise ning muutis ta kindlasti sallivamaks hulgust vastu, keda ta edaspidi paremal järjel olles kohtab. Ta asub öösel teele läände, mina aga itta. Mul tuleb veduri peal kuni Carlisini sütt lõhkuda.»

Jacki jaoks oli hulkurielu suurimaks võluks monotoonuse puudumine. Raudteehulkurite «hobode» maailmas oli elul ühtelugu muutuv viirastuslik pale, kus võimatu sai teoks ning ootamatu kargas põrsastest igal teekäänakul. Iga päev oli päev omaette, söövitades mällu kiiresti muutuvad kordumatud pildid. Öösiti sõitis ta kauba- ja ekspressrongidel, söögiaegadel «s.rutas ta kapp», s o nurus tagaustel almuseid või kerjas peatänaval. Ta kohtas sadu «hobosid», kellega ta sõitis rongidel jänest, jagas oma raha ja tubakat, läks vihast keema, keetis «džunglites» *mulligan*^{*}, põrutas pealiiklussoonest plekki, mängis kaarte, puhus igasugu jutte ning pidas kinni «elukutseliste» kirjutamata seadusest, et tuleb kasutada kõige kiiremaid ronge.

Nevada kõrbes rongist välja visatuna tuli tal terve öö kõndida järgmise sõlmjaamani. Oli aasta algus, ja kõrgrohumaa del, kus lumi kattis mägesid, valitses külm ning puhus ebameeldiv tuul. Uhkustades sellega, et ta on pesu eht hulkur, ei kandnud ta tekki kaasas. Nii mõnigi kord tuli tal tundide kaupa «käppa sirutada», ilma et oleks tagaustest toiduraasugi saanud, või juhtus jälle nii, et ta jõudis võõrasse linna pärale keskööl, pennita taskus. Siis polnud teha muud, kui istuda rööbastee ääres «džunglis» ning loidiseda öö läbi. Teised ööd ta jälle veetis veduri ees asuval

* *Mulligan* — argosõna, mis tähistab lihast ja juurviltjast valmistatud «ünepajatoitu». (Tõlk.)

tokkevõrel, nn. «lehmaliukakajal»^{*}, kus ta püüdis suigatada veduri pahvimise, rataste kriuksumise ja tuliste sädemete vihma saatel. Kord, kui ta oli kole näljane, anti talle suuajalehepaberisse mässitud padajann. Ta lippas lähedal asuvale ehitusplatsile, et toot ahnelt alla kugistada, kuid leidis, et tegemist on nätskeks läinud koogiga, mida inimesed eelmisel ööl korraldatud olengul polnud söönud. Jack istus maha ja puhkes nutma.

Just sellel «kåpasirutamise» ajal arenes temas spontaanse jutustamise võime, sest heast jutustamisoskusest koltub kerjuse edu. Niipea kui tagauks avatakse, peab ta oma ohvri üle takseerima ning kuuldavale laskma loo, mis vastab selle ohvri isiksusele ja temperamendile ning on talle meelepärane. Renos avas tagaukse lahke keskealine pereema. Jack muutus otsekohe süütaks õnnetuks noorukiks. Ta ei saanud rääkida... kunagi varem oma elus polnud ta kelleltki süüa küsinud... ainult karmid näljanäpistused olid viinud asja nii kaugele, et sundisid teda sääramele alandavale ja ebaväärikale tegevusele nagu kerjamine. Lahke naine pidi poisi ebamugavustunnet leevendama, öeldes talle, et ta on näljane, ning sundima teda kööki tulema ja istet võtma, mis on hulkurile vägagi meelepärane.

Hiljem koputas ta Harrisburgis, Pennsylvanias, ühele tagauksle parajasti siis, kui kaks vallalist piigat olid oma hommikueine juurde asumis. Nad kutsusid ta söögituppa, et ta nendega jagaks röstitud võileibu ning munahoidjatesse asetatud mune. Kummalgi vanapiigal polnud veel kunagi olnud võimalust uljale seiklusele näkku vaadata. Vanad hulkurid oleksid selle kohta öelnud, et piigad on eluaeg samas vahetuses tööd rassinud. Jack oli näljane. Ta oli kogu öö sõitnud pidurirõdul. Sel ajal kui teenija talle järjest mune, röstitud leibu ja kohvi juurde tõi, hoidis ta piigasid põnevuses oma pööraste lüüdega, tuues magusatesse toidulõhnadesse ja vanapiigade kitsaraamilisse igapäevasesse ellu maailma vabu tuulepuhanguid, mis endaga hugi, tapluse ja ohtude tugevat hõngu kaasa kandsid. Jack ei unustanud seda hommikusööki kunagi ning võib kindlasti arvata, et ka vanapiigad tema juukseid püstiajavaid jutte iial ei unustanud.

* Inglise keeles *cowcatcher* — «lehmapiüüdja» või *pilot* — «loots», murkokkupandud lumeredeleid meenutav tokkevõre, mis pidi vältima lehmade ja muu sattumist rataste alla. (Tõlk.)

Kui asi läks liiga täbaraks, kui keskmiselt jõukate ukseid jäid lukustatuks, kui ta künkal asuvast suurest majast mõnitades minema kihutati ja ta ei suutnud näljale enam vastu pidada, läks ta vaeste linnaossa, hurtsikute juurde, mille katkised aknad olid kaltsudega kinni topitud ning mille kurnatud nägudega pereemad olid tööst murtud. Siin võis ta alati söögipoolist leida, sest vaesed ei hoidnud kunagi tagasi seda, mida nad ise vajasisid. Nende kogemustel põhjal ütles Jack hiljem, et koerale visatud kont pole heategu, vaid heategu on kont, mida te koeraga jagate, kui ise olete niisama näljane kui koer.

Kõige rohkem armastas Jack erutavat ja ohtlikku väga-kaikavedamist rongipersonaliga, sest ta tahtis tõestada, et ta on Teehulkurite Kuningas, «hobode» prints. Ta jookseb enne noobli Overlandi ekspressi väljumist pimedas teel ette ning hüppab siis esimese pidurirõdu möödumisel peale Rongipersonal aga märkab teda. Rong peatatakse. Ta kargab maha ning jookseb ettepoole pimedusse. Seekord sõidab pidurimees rõdul, kuid sellest ei pääse rongi. Seepärast peab pidurimees, enne kui rong väga kiiresti sõitma hakkab, jälle maha hüppama ning tagumisele vagunile peale saama. Jack seisab rongist nii palju eespool, et pidurimees on rõdult, kui see poisini jõuab, juba maha hüpanud ning ta võib julgesti peale karata, julgesti, juhul kui ta ei väärata ja ennast seega ei tapa. Ta arvab, et kõik on korras, kuid mõne hetke pärast tuleb talle järele teine pidurimees, kes sõitis veduril. Rong peatatakse. Jack kargab maha. Ta jookseb ette. Seekord aga istub rongi möödumisel pidurimees esimesel rõdul, ning Jack hüppab teisele. Pidurimees kargab maha esimeselt ja hüppab teisele. Jack aga lipsab maha vastasküljelt ning plagab ettepoole, et esimesele rõdule saada. Pidurimees ajab teda taga, kuid rong võtab kiirust juurde ning pidurimees ei saa teda kätte. Jällegi tunneb Jack end kindlana... kuni kütja suunab talle vedurjoa... rong peatatakse... ta plagab ettepoole pimedusse.

Ta on kole uhke selle üle, et tema, vaene «hobo», panineli korda peatuma Overlandi ekspressi tema paljude reisijate ja vagunitega, tema valitsuse postiga ning tema kahe tuhande auruhobusega, mis veduris puristasid. Nii kestab mäng öö läbi; teda ikka tagaajavate pidurimeeste käes pääsemiseks ronib Jack «tekile» — vaguni katusele, laskub sealt harkisjalu kahe vaguni otste vastu toetudes maha poeb vaguni alla ja sõidab ühenduskangil. Nüüd on tal kan-

nul masinist, konduktor, kütja ja kaks pidurimeest, kuid kaheksateistkümneaastasele poisile, kes on uhke selle üle, et ta vanade kalade kõiki vigureid valdab, teeb selle mängu veelgi põnevamaks kohutav hind, mida kaotuse puhul maksta tuleks.

Ta läks välja uskumatu riski peale, hüppas taie kiirusega otvatelt rongidelt maha, vuhisedes ükskord läbi õhu nii suure kiirusega, et lõi pikali ja oimetuks ühe ohvitseri, kes seisis tänavanurgal ja vaatas rongi möödumist. Ta sõitis ühenduskangidel neil halbadel liinidel, kus pidurimeestest tehti, et nad võtavad vagunisiduri metallpulga, seovad selle pika kellanööri külge ning lasevad selle siis pidurirõdult esimese vaguni alla, kus hulkur sõidab. Siis hakkab pulk vastu rööpaid peksma ja sealt tagasi pörkama, pekstes hulkuri surnuks. Jack ei peljanud midagi. Mida suurem risk, seda rohkem nalja sai. Kas polnud ta viiking, kes oli lahtinud lootsikus ületanud San Francisco lahe, kui viinus tormine edelatuul?

Kui talle lumetormis labi mägede sõites kaubavagunis tuul alla tehti, loovutas ta Lizzie Connelloni sõrmuse ühele pidurimehele, kes teda raha otsides läbi puistas. Kui ööd olid sõitmiseks liiga külmad, läks ta pöördplatvormiga vedurikuuri ja magas veduri juhirusmis, mitmel korral aga suundus ta elektrijõujaama, kus ta aurukatelde peal kohutavas kuumuses magas. Pärastlõunati käis ta linna raamatukogus lugemas, öösiti aga püüdis alati saada ekspressrongi pagasivaguni platvormile. Suuresti mõnu tundes kirjutab ta: «Olin kindlasti otsustanud jääda rongile kogu ööks, ning personalist jälitatuna sõitsin pidurirõdudel, veduri tendril, «lehmälükkajatel», katustel ja rongi keskel asuval platvormil.» Ööd olid nii külmad ja päevad nii kuumad, et ta nägu hakkas kestendama ja ta nägi oma kirjelduse järgi välja, nagu oleks ta tulles kukkunud.

Kõigist neist pisiasjadest ja tuhandetest teistest kirjutab ta piinliku täpsusega omas märkmikus. Seitsmekümne kolme leheküljeline Teepäevik annab temast tunnistust kui biistikasvatatud ja leebest poisist, vaatamata toorele taustale, nurjatule tegevusele ja kõriloikajaist kaaslastele. Märkmik on täis iseloomustavaid visandeid meestest, keda ta kohtas, pealtkuuldud kahekõnede kätkeid, üleskirjutusi individuaalsetest lugudest selle kohta, kuidas kellestki sai hulgu, sisaldab raudteelaste ja hulguste sõnavara ning linnade, sündmuspaikade ja seikluste kirjeldusi. Olgugi et

päevik on pliatsiga paberile sirgeldatud kaubavagunites, poordplatvormiga vedurikuurides, «džunglites» ja kõrtsides, on tekst ise kirjanduslik ja lüüriline, loomuliku andega kirjanikule omaselt sundimatu ja sorav.

Suuremalt osalt on kirjapanekud märkmikus robustsed ja elurõõmsad, andes edasi sündmusi ja seiku nii, nagu neid nägi jõuline noormees, kellele kõik uued hämmastamapanevad ja paeluvad elunähtused meeldisid. Ta ei suuda aga selle kõrgendatud meeleolu juures pidevalt püsida ning ühtikka kõike takka kiita. Korraga on ta närvid vapustatud ning masendus saab ta üle võimust. Ta sirgeldab oma märkmikku lause, et igaühel on õigus enesetapmiseks, mis tuletab meile meelde ööd neli aastat tagasi, kus ta Benicia sadamasillalt vette kukkus ja otsustas, et uppumine on see õige kangelassurm. Omaenda elu ühendusseviimine surmaga paelus teda ikka tugevasti.

Kui teda Kaljumägede tipul ootamatult tabas lumetorm ning ta lahtisel rõdul külmast lödises, ütles talle üks sõbralik pidurimees, et naaberteel on Kelly armee Reno allüksus. Kui Jack kaubavagunisse ronis, leidis ta eest kaheksakümmend neli siruli meest, kelle all oli kaks jalga õlgi ja kes üksteist soojendasid. Et polnud vabaksjäänud õlgi, millele astuda, astus ta meestele, kes ta otsekohe «käima peale» panid, teda tugevate tõugetega vaguni ühest otsast teise paisates, kuni ta leidis raasukese õlgi, mis polnud veel hõivatud. Nõnda võeti ta Tööstusarmee vastu.

See oli lustakas seltskond. Mõned sealhulgas olid töötud, kes tõesti arvasid, et võivad Kongressilt tööd saada, teised olid hulgused, kes rongi lihtsalt ära kasutasid, teised jälle, nagu ta isegi, olid noored poisid, kes otsisid seiklusi. Sel ajal kui vagun sõitis läbi lumetormi, hakkasid nad pajatama lugusid, midagi tuhande ja ühe öö muinasjuttude taolist, kus igaüks kaheksakümne viiest mehest pidi jutustama ühe hea loo. Kes sellega toime ei tulnud, see pandi karistuseks «käima peale». Jack ütleb, et ta pole kunagi hiljem otsast lõpuni istunud säärasel lugude heietamisel, kus jutt otse imekspandavalt voolas kui küllusesarvest.

Kakskümmend neli tundi sõitis Reno allüksus oma vagunisse lukustatult, ilma ühegi suutäie söögita, kuni ta tormist välja sai. Nebraska lausmaale jõudnud, võtsid nad ette korjanduse ning saatsid Grand Islandi ametivõimudele, kuhu nad pidid lõuna ajal saabuma, telegrammi, et kaheksakümmend viis tervet ja näljast meest jõuab sööma-

ajaks pärale ning tahab midagi hamba alla saada. Kui kaubarong Grand Islandis peatus, marssisid politseinikud ja spetsiaalsed vastuvõtukomiteed koos allüksusega hotelli- ja restoranidesse, söötsid meestel kered täis ja konvoisid nad siis tagasi rongile, millele oli antud korraldus oma reisijaid oodata.

Kui nad kell üks hommikul Omahasse jõudsid, võttis neid vastu spetsiaalne politseinike rühm, kes neid valvas, kuni nad viidi üle jõe Council Bluffs. Saanud käsu marsuda paduvihmas viis miili kuni Chautauqua pargini, kus kindral Kelly laager asus, poetasid Jack ja ta uus sõber Rootslane, kuue jala pikkune linalakk mehaanik, ennast politseieskordi vahelt läbi ning hakkasid otsima paika, kuhu varjule minna. Nad leidsid ühe jämedatel palkidel vedeleva joogipoe, kus Jack veetis kõige haletsemisväärsema öö oma elus. Ehitus, mis oli ühest paigast teise vedamiseks üles tõstetud, paistis väga paljudest kohtadest läbi ning sealt puhus sisse vinge tuul. Kontideni läbi ligunenud, veeretask Jack end baarileti alla, kus ta lödises ja palvetas, et ometi kord saabuks päev. Kell viis hommikul sai ta külmast sinisena ja poolturnult kaubarongile, mis viis ta tagasi Omahasse, kus ta kerjas endale hommikusööki. Siis vaatas ta linna, mille järel asus Kelly laagri poole teele, kuid sillal peatas teda maksuvõtja. Keegi kaastundlik mees andis talle veerand dollarit, et ta saaks Chautauqua parki minna. Sinna saabudes raporteeris ta kindral Kellyle oma päralejõudmisest ning ta määrati järelväe viimasesse rivi.

Omaha ja Chicago vahel ühendust pidavad raudtee-ettevõtted olid vaenulikult meelestatud ega tahtnud armeed kaubavagunites tasuta transportida, kartes pretsedenti luua. Nad toppisid oma rongid relvastatud Pinkertoni detektiive täis, et Kelly mehi eemale tõrjuda. Kaks päeva ja ööd lebas Jack koos Kelly armeega rööbasteede ääres, kus neid uhtis lumelobjakas, rahe ja vihm. Siis keelitasid kaks noort Council Bluffs daami ühe poisi varastama oma veduri ning kaasatundjad Omahas seadsid kaubavagunite kokku rongi. Kui see Kelly laagrisse jõudis, leiti, et ta on armee mahutamiseks liiga väike ning saadeti kahetsusega tagasi.

Pärast mõningaid tagajärjeta kokkupõrkeid võimudega otsustas kindral Kelly viia oma armee jalgsi Washingtoni, kus ta pidi ühinema kindral Coxeyga. Asunud teele kahe-

teistkümne kinnise vankriga, millele oli laaditud Omaha Council Bluffs elanikkonna poolt annetatud toidumooni laagrivarustus, pakkus armee küllaltki imposantset vaatepilti oma plagude, lippude ja kindral Kellyga eesotsas, kes ratsutas toredal mustal hobusel, mille oli kinkinud ühe vaimustatud kodanik Council Bluffsist. Kahe päeva möödudes olid Jacki saabaste tallad läbi kulunud ning ta kõndis sokkides. Ta pöördus varustajate poole, kuid need ütlesid, et neil pole talle saapaid anda. Järgmisel päeval olid jalad sedavõrd villis, et ta sai vaevalt kõndida; protesti märgiks käis ta paljajalu... mis otsemaid tõi varustajate käest saapad välja.

Iowa osariik oli sõbralik ja külalishahke. Kui armee mõnda linna jõudis, ääristas lippude ja plagudega elanikkond tänavaid. Niipea kui mehed olid laagri üles löönud, liikusid rahvahulgad välja, et laulda ühislaule, kuulata poliitilisi kõnesid ning vaadata, kuidas linna üheksa meest mängivad pesapalli armee võistkonna vastu. Jack märgis oma ülestähenduste raamatus, et naiste mahedad hääled segunesid poiste omadega, mis kõik olid külmast kähedad. Ta märgib ka uhkustundega, et kõik avaldasid head arvamust armee kohta ning paljud olid poiste džentelmenlike hoiaku ja valimuse üle imestunud.

Üldiselt omaksvõetud käitumisnormidest ikka veel mittevõttes, distsipliini väljakannatamatuks pidades ning tulvil soovi kõike teada saada maast, millest ta läbi reisis, lippas Jack igal oosel armeed valvama pandud piketeerijate vahelt läbi, et uut linna üle vaadata. Ta jalad laksid jälle villi ning ta otsustas sõita kaubarongidel, kuid politseinimetnikud andsid kaetud vankreid, et neid, kes kõndida ei suutnud, linnast välja saada. Just enne seda kui armee Des Moinesi jõudis, lõpetati vankritel vedamine ning Jack kinnitas, et läheb pigem türmi, kui teeb ühe sammu oma mandanema hakanud jalgadel. Ta läks raudteejaama. «Inimeste kaastunnet ära kasutades sain pileti jaoks raha kokku.»

Kui armee Des Moinesi jõudis, kinnitasid mehed, et nende jalad on veriseks hõõrdunud ning keeldusid edasi kõndimast. Kahe tuhande ränduriga täis kiilutud, paigutatud Des Moines armee ühte mahajäetud tehasehoonesse ning andis talle kuus tuhat toiduportsjoni päevas, sel ajal kui ametiisikud püüdsid raudteid veenda armeed edasi viima. Raudteed keeldusid. Jack puhkas, mängis pesapalli, kosus ja magas end korralikult välja. Siis võttis lihtsalt ette kor-

raduse ning armee ehitas parved, et mööda Des Moinesi jõge allavett sõita.

Meremees Jack ja veel üheksa meest, kes tema sõnade järgi olid ettevõtlikud sellid, vehkisid sisse korraliku paadi ning asusid mööda jõge allapoole teele. Nad olid armeest üheksa poole päeva võrra ees. Mõnele väikesele linnale lähenedes heiskasid nad Ameerika lipu, ütlesid, et nende paat on ette saadetud ning nõudsid, et neile teatataks, mis on armee jaoks valmis pandud. Kui farmerid moona kohale tulid, võtsid Meremees Jack ja tema kaaslased endale paadi — tubaka, piima, või, suhkru ja konservid. Nad polnud päris südametud, jättes armeele kotid ubade ja jahu ning tapetud veised, kuid nagu Jack märkis, elasid nad toredasti. Nad koguni pidasid väärituks kasutada vees keedetud kohvi — nad keetsid seda piimas. Jack mõõnis, et armee suhtes oli see ränk tegu, kuid noh, nemad kümneks olid individualistid, neil oli initsiatiivi ja ettevõtlikust ning nad olid tuliselt veendunud, et kes ees, see mees.

Kindral Kelly vihastas. Ta saatis välja kerge lootsiku, et ta «ettesaadetud paadist» ette jõuaks. Kui see aga nurjus, saatis ta välja kaks ratsanikku, et ümbruskonna rahvast hoiatada. Pärast seda võeti Jacki ja tema seltsilisi «jäiselt» vastu ning nad olid sunnitud regulaarmee juurde tagasi minema Quincy, Illinois, mille kohta keegi Jackile ütles, et see on endasuuruste hulgas kõige rikkam linn ühendriikides, «sirutas ta käppa» terve päeva otsa ning tuli tagasi nii suure hulga aluspesu, sokkide, särkide, kingade, kübarate ja ülikondadega, et sellega oleks võinud rõivastada pool kompaniid. Ta rääkis Quincy inimestele tuhandeid jutte ja igaüks nendest oli hea. Kui ta hakkas ajakirjalele kirjutama, oli tal tõsiselt kahju, et tol päeval nii ohtralt pillatud materjalist.

Ent see oli ka armee jõuka olemise lõpp. Kolmekümne kolme tunni jooksul ei andnud farmerid tasuta toitu. Päike tuli välja palavana ja täies jõus, kevad oli kätte jõudmas, ehk oli täis joobnustavaid aroome... ning Tööstusarmee hakkas tervete üksuste ja jagude kaupa jalga laskma. Jack noteeris oma märkmikusse: «Hommikul teen sääred, ma ei suuda enam näljale vastu panna.» Kõik üheksa paadikaaslast lahkusid koos temaga. Kindral Kelly rühkis edasi ning jõudis väheste meestega lõpuks Washingtoni. Ent kui ta sinna saabus, leidis ta kindral Coxey vangis eest. Coxey, kes oli oma ajast mõnevõrra ees ja nõudis föderaalvalit-

suselt plaane töötutele töövõimaluste loomiseks, oli pea-
linna politsei poolt arreteeritud... murul käimise pärast.

Jack sõitis Cannonballi ekspressiga Jacksonville'i, Kan-
sas City reisirongiga Mason Citysse, sai siis loomarongile
ning sõitis sellel terve öö kuni Chicagoni. Postkontorist
leidis ta eest kodunt saadetud posti viie ühedollarise
pangatähega Elizalt. Ta otsis üles pruugitud asjade kaup-
luste rajooni, kust ostis saapad, mütsi, paari pükse, särki
ja pintsaku. Sel öhtul läks ta teatrisse, vaatas linna ning
magas viieteistkümmesendises voodis, esimeses, milles ta sa-
Oaklandist lahkumisest saadik lamada. Järgmisel päeval
võttis ta laevapileti sõiduks üle järve St. Josephisse Michi-
ganis, kus elas Flora öde Mary Everhard oma mehe ja laste-
tega. Jack jäi mitmeks nädalaks Everhardide mugavasse
kodusse, kirjutas hulk lehekülgi märkmeid, tegi saamata-
jäänud söömaajad tasa, nautis tädil Mary hellitust, tegi va-
heke farmitööd ning jutustas Everhardidele põnevaid lu-
gusid raudteelt.

Kesksuueks jõudis ta rööbasteedel jänest sõites New
Yorki. Tal sai tavaks kerjata hommikupoollel toitu, pärast-
lõuna aga veeta raekoja juures asuvas vaikeses pargis, mis
pakkus lämmitava kuumuse eest varju. Ta ostis köitmisel
viga saanud raamatuid, makstes mõne sendi tükist, ning
lamas jahedas rohus, luges ja penniste klaaside kaup-
jääkülma piima juues.

Ühel pärastlõunal ühines ta inimjõuguga, kes noorukite
mängu pealt vaatas. Korraga hüüdis üks poiss: «Hoidke
võmm tuleb!» ning jõuk vajus laiali. Jack lonkis pargi
poole, raamat kaenla all, kui ta nägi kordnikku enda poole
tulemas. Jack ei pööranud talle mingit tähelepanu. Politsei-
nik andis talle nuiaga vastu pead ning lõi ta maha. Ku-
miseva peaga ja uimasena suutis ta end jalgadele ajada
ja minema joosta, sest kui ta poleks minema pääsenud
oleks tal tulnud ametiisikule vastupanu osutamise eest
veeta kolmkümmend päeva Blackwell's Islandil.

Kaks päeva hiljem sõitis ta kaubavagunis Niagara Fallsi
ning läks otsekohe juga vaatama. Vaatepildist haaratuna
jäi ta sinna kogu pärastlõunaks, midagi söömata. Kell
üksteistkümmend öhtul võis teda ikka veel näha kuuval-
gel tumedat vett vaatamas. Siis siirdus ta linna taha, ro-
nis üle tara ja magas pollul. Kell viis hommikul ta ärka-
ning pöördus joa juurde tagasi. Kui ta läbi unevaikuses
tänavate kõndis, nägi ta kolme meest enda poole tulevat

hulgmised mehed olid «hobod», see aga, kes keskel kõndis,
oli kinninabija, kes Jackilt küsis, missuguses hotellis ta
peetub. Et ta ei suutnud hotelli nime välja mõelda, võeti
ta kui hulgas vahi alla ning viidi Niagara Fallsi vanglasse.
Hommikul toodi kuusteistkümmend vangi süüpinki. Koh-
nik, kes ühtlasi oli iseenda sekretäriks, kutsus hulgused
ühnepidi välja ja mõistis igaühe neist pikema jututa kolme-
kümneks päevaks sunnitööle.

Jack pandi käeraudupidi kokku ühe pikakasvulise neeg-
riaga, terasahel pisteti käeraudade ühendusketi vahelt läbi
ning üheksa paari kokkuaheldatud mehi kõndis läbi Nia-
gara Fallsi tänavate raudteejaama poole. Rongil jagas Jack
oma tubakat tema taga asuva mehega, kes oli olnud palju-
des vanglates ja kellel oli sellel alal rohkesti kogemusi.
Nad said sõpradeks. Nad viidi Erie maakonna vanglasse,
kus Jacki pea paljaks aeti ja kus talle triibuline vangirõi-
ve selga tõmmati. Järgmisel hommikul ühines ta koond-
atavast astujatega ning marssis kanali juurde laevu lossima.

Pärast kahepäevast rasket kehalist tööd veel ja leival —
liha anti vaid kord nädalas, ja ka siis mitte enne, kui tast
hoida toitev oli välja keedetud — tuli Jacki sõber rongilt
talle appi. Mees oli eesõigusi omavate vahialuste hulgast
tõdunud endisi vanglakaaslasel, ta oli nimetatud koridoriva-
nemaks ning kindlustas omakorda Jacki nimetamise kori-
dorivanemaks. Tema ülesandeks oli jagada vangidele vett
ja leiba ning hoolitseda selle eest, et nad korda peaksid.
Jack vahetas järelejäänud leivatükid raamatute ja tubaka-
vi trakside ja vedrunõelte vastu, mida ta sai pikaajaliste
juures liha vastu maha sahkerdada.

Et ta oli saanud eesõigusi omavaks vangiks, olid koridori-
vangid tema ees avatud kõrge tornuva jälgimiseks. Ta nägi,
kuidas vangid langetõvehoos visklesid, kuidas nad hulluks
läksid, nägi, kuidas neid üheksaastmelisest kivitrepist alla
põlmutati, kuidas neid surnuks peksti. Nägi kirjeldamatult
ohutavaid pilte selles kaitsetute piinakambris. Ta sõbru-
meeste eesõigusi omavate vangidega, valvuritega, lühi-
ajaliste ja pikaajalistega. Ta õppis tundma sadu mehi, kuu-
las nende jutte, pani kõrva taha nende murrakud, hakkas
tõpama filosoofiat ja elas sisse nende miljöösse. Ning kogu
aja hoidis ta oma kaaslasega ühte, et säilitada oma posit-
siooni. Nad veetsid sõbralikult ja seltsimehelikult koos
palju tunde, plaanitsedes, missuguseid sulitempe nad te-
gema hakkavad, kui vabadusse pääsevad.

Kolmekumne päeva lõppedes lasti kaks meest vabaks, nad kerjasid Buffalo peatänaval peenraha ning läksid kõrtsi potti õlut tegema. Kui talle vahutav õlu ette pandi, vabandas Jack oma sõbra ees, läks kõrtsi tagauksest välja, hüppas üle tara ja jooksis nagu jalad võtsid raudteejaama. Mõne minuti pärast oli ta läände suunduval kaubarongil.

Tal kulus mitu kuud, et läbida kolm tuhat miili Kanada raudteid. Palju kordi pääses ta vanglasse sattumisest vaid tänu oma võimele välja mõelda lugusid, mis suutsid politseid veenda, et ta on kõike muud kui hulgas. Sageli tuli tal nälgida ka seepärast, et ta ei osanud prantsuse keelt, Kanada talunikud aga kartsid neid, kes mööda ilma ringi kooserdasid. Oositi tuli tal sõita jääkülmates kaubavagunites, nii et ta hommikuti oli vaevalt suuteline välja ronima ja toitu kerjama. Kuid ta tundis rõõmu oma seiklustest, eriti ajast, millal ta sõitis tunat mahi uhes ja samas soevagunis, kerjates linnas toitu iga kord, kui rong peatus, ning pöördudes ikka jalle tagasi oma soeasemele, et toita näljades vaadata, kuidas Kanada maastik mööda libiseb. Lõpuks jõudis ta Vancouverisse, pani end «Umatillal» madrusena kirja ja jõudis nii tagasi San Franciscosse.

III

Võib otsida nii palju kui tahes, kuid kirjapanekutes ei leidu kusagil, et Jack London oleks mõelnud sotsialistlikke mõtteid või ilmutanud sotsialistlikku meelsust enne seda aastat, mille ta veetis nende hulgas, keda sotsioloogid tähtsustavad nimetada kõige vaesemaks rahvakihiks. Tolle ajani oli ta ohjeldamatu individualist, nagu tal hiljem sai kumbeks öelda, individualist, kes kõige kiiremas paadis loos üheksa sõbraga jättis oma seltsimehed Kelly armeele nende toidupoolisest ilma, sest «meil oli initsiatiivi ja me olime tuliselt veendunud, et kes ees, see mees». Ta oli individualist, kes kroonuvangla koridorivanemana polnud leiva ülejääke armetute vangide vahel ära jaganud, vaid oli sundinud neid selle eest maksma oma kasinatest tubaka-, raamatu- ja lihavarudest. Tal oli hea tervis, tugevad lihased ja kõht, mis oleks võinud seedida vanarauda, ta tundis pöörast rõõmu oma noorest elust ning oli suuteline nii töös kui ka kakluses enda eest seisma. Talle näis, et ta sööstab lõputult läbi elu, saades kõigest võitu palja üleoleku ja jaksuga. Ta oli uhke, et oli üks looduse tugevaimad väljavallituid.

Ta meelt muutis see jahmatamapanev viis, kuidas kõige vaesem rahvakiht moodustus, nagu ta seda ise näha võis. Enne raudteele minekut oli ta kujutlenud, et mehed, kes

on hulkuriks saanud, on seesugused omal vabal soovil, et nad tahavad ringi udata ja seigelda, vabadena igasugusest vastutusest, või et nad on lihtsalt logardid, juhmid puupead või lakardid. Kuigi ta koges, et teatud osa nendest meestest olid sääraseid, kes oleksid jäänud jatisteks üksikõik missuguse majandusliku korra juures, nägi ta peagi, et suurem osa nendest oli olnud niisama heaks materjaliks nagu ta isegi, samasugused blondid metslased — mere- mehed ja töömehed, keda oli muserdanud ja vormist välja väänanud kas ränk töö, eluraskused või õnnetu juhus, ning kes siis olid nagu vanad hobused saatuse hooleks jäetud — hulkuritena teedel, ilma teki, vahetussärgi või toiduta, mis oleks olnud nende oma. Kui ta koos nendega rahva hulga kerjas või tagauksi kulutas või üheskoos raudteevagunites ja linnaparkides lõdises, kuulis ta lugusid elust, mis oli alanud niisama heaendeliselt nagu ta endagi oma ning mis oli lõppenud pugerikes ühiskondliku kuristikku põhjas.

Need olid mehed, kes olid masinate juures vigastada saanud ja sandiks jäänud ning keda peremehed siis olid iseenda hooleks jätnud, mehed, kes olid haigeks jäänud, sest nad pidid iga päev neliteistkümme tundi rasket tööd tegema vabrikutes, kus puudus õhk, ning kes siis olid kasututena ukse taha jäetud, mehed, kes olid tööd rühkides vanaks saanud ning keda siis oli asendatud nooremate ja tugevamatega. Need olid mehed, kelle tööaladele oli lõpu teinud muutuv aeg, ning kes polnud suutnud leida uut tööd või polnud suutnud uuega kohaneda, mehed, kelle asemel oli pandud masinad või keda oli asendatud laste ja naistega, kes said madalamat palka, mehed, keda majanduslik surutis oli töökohtalt välja visanud ning kes siis ilalgi enam polnud uuesti tööd saanud. Need olid mehed, kes olid osanud käsitseda uusi tehnilisi seadmeid, sisserännanud töötajad, kelle töö ise sundis neid kolmandiku osa aastast või koguni pool aastat tegevuseta olema, keskpäraseid, araks muudetud toolised, konkurentsi põhimõttele rajatud kontrollivaba tööstuse räbu, kes olid hulkurielu eelistanud rapastele vaeste linnaosadele. Need olid mehed, kes olid pikakade töötundide ja madala palga pärast streikima hakanud ning kellelt streigimurdjad olid teenistuse võtnud ja keda tööandjad olid musta nimekirja pannud.

Jack taipas, et viie, kümne või kahekümne aasta pärast asendatakse ka tema nooremate ja tugevamate meestega, ta ise aga muutub tahes-tahtmata üheks osakeseks vaeste

linnaosas või raudteeheidikuks. Ta võttis omaks kaks tõuka — esiteks, et ta peab õppima, selleks et ta võiks töötada oma ajuga, mitte aga lihaste jõuga, mida on kerge pöndada, ja teiseks, et on midagi viltu majandussüsteemiga, mis võtab inimeselt tema parimad tööaastad ning heidab ta siis kolikambrisse nälgima ja pehkima, mis on üksik- isikule ja tema perekonnale tragöödiaks, ühiskonnale aga inimesi kalgiks muutvaks pillamiseks.

Oaklandi naasmise ajal ta juba teadis, et tema mõttelaad ja ellusuhtumine olid muutunud, et ta uskus juba milles-egi uude. Ta polnud päris kindel, mida see miski endast kujutas. Professor Chaneylt päritud terane aju viis Jacki otsemaid raamatutest lahendust otsimä. Töötajatelt ja rändurilt raudteel, kelle hulgas oli õpetatud ja koolitatud mehi, oli ta kullaltki kuulnud ametiühingutest, sotsialismist ja töötajate solidaarsusest, mis andsid talle võtme ottingute alustamiseks.

Ta sai kohe teada, et moodne sotsialism on vaid seitsekümmend aastat vana, seega niivõrd kaasaegne, et oli sündinud vaid mõni aasta enne seda, kui sündis Jacki ema. Tal oli tunne, et ta on haruldane õnneseen, võides elada päris selle liikumise alguses, olla peaaegu nagu asutajaliikmeks. See õigeaegsus ise tegi ta avastuse erutavamaks. Järgmiseks sammuks oli arusaamine, et mitte inimesed, vaid majanduslikud tingimused sunnivad revolutsioone. Prantsusmaa, moodsa sotsialismi ema, oli tõstnud mässu raiskunud ja koormava monarhia vastu ning kohe riputati talle kaela niisama raske koorem kodanluse näol. Kui tuli tootmine masinate abil, siis tõi see endaga kaasa pikad töötunnid, madalad palgad ja tsükliliselt korduva tööpuuduse. Tööraha hulkade olukord aga muutus halvemaks, kui see kunagi oli olnud Louis XIV ja Louis XV prassingute ajal. Oli vaja teist revolutsiooni, oma loomult mitte poliitilist, vaid majanduslikku revolutsiooni, ning sellest vajadusest kerkisid esile utoopilised sotsialistid, kes jõudsid sotsialismini, märgates, kuidas mõned üksikud nautisid üliküllust, sel ajal kui paljud nendest, kes vahetpidamata tootasid, elasid vaesuses.

Jack pöördus Babeufi, Saint-Simoni, Fourier ja Proudhoni teoste poole, kus ta leidis esimesi trükisõnas tehtud rünnakuid eraomanduse vastu ja kus esmakordselt diferentseeriti majanduslikke klasse, kus kinnitati, et eraomanduse aluseks on töö, kus nõuti mittetöiste tulude ja

pärandatavate rikkuste kaotamist ning kus oli välja toodud revolutsiooniline kontseptsioon, mille kohaselt sotsialistlikud reformid peavad kuuluma riigi funktsioonide hulka. Jack ostis kirjutusmaterjalide kauplusest viiesendise pruunist paberist bloknoodi ning märkis oma tõrkva käekirjaga üles nende pioneeride eesmärgid, kes püüdsid vaimusilmas näha tööstuslikku ühiskonda, kus ükski inimene ei elaks oma ligimeste tööst kus iga inimene peaks töötama ja kus too oleks tagatud kõigile. Ta märkas, et ehkki need mehed olid valmistanud pinda revolutsiooniks, polnud nad siiski suutnud näidata, missugust teed pidi tuli sotsialistliku riigini jõuda. Nad arvasid, et isandad annavad tööliste sotsialismi kristlikust südameheadusest.

Üks raudtee rändfilosoof oli Jackile kõnelnud «Kommunistlikust manifestist». Jack muretses endale ühe «Kommunistliku manifesti» eksemplari ning seda ahnelt lugedes oli tal tunne, nagu oleks ta oma süda ja aju korraga imeiliselt kõnelema hakanud. Karl Marxi arutlused haarasid Jacki täielikult enda võimusesse, sest siin ta leidis meetodi, mille abil inimkonnal ol. võimalik mitte üksnes sotsialistliku riigini jõuda, vaid mis ajaloolise imperatiivina otse sundis sotsialismi omaks võtma kui majanduslikku paratamatust. Oma bloknooti märkis Jack rutakalt: «Kogu inimkonna ajalugu on olnud ekspluateerijate ja ekspluateeritavate vahelise võitluse ajalugu. Nende klassivõitluste ajalugu näitab majandusliku tsivilisatsiooni arengut, nagu Darwini uurimused näitavad inimese arengut. Suurtööstuse tulekuga ja kapitali kontsentratsiooniga on jõutud arengustadele, kus ekspluateeritavad ei saa enam valitsevate klasside alt vabaneda, ilma et ühiskond kui niusugune otsekohe ja alatiseks ei vabastataks kõigest tulevaseks ekspluateerimisest, rõhumisest, klassivahedest ja klassivõitlustest.»

Edasi sai Jack «Kommunistlikust manifestist» teada, et teaduslik sotsialism nõuab maaeraomanduse kaotamist ja ka pärimisõiguste täielikku tühistamist. Tehased, tootmisvahendid, sidevahendid ja transport peavad saama riigi omanduseks, kõik rikkused aga, tarbimisesemed välja arvatud, peavad olema kollektiivi ühisvaraks. Jämeda joonega tõmbab ta «Manifestis» alla sotsialistide üleskutse kogu maailma tööliste.

«Kommunistid peavad põlastusväärseks varjata oma eesmärgid ja kavatsusi. Nad kuulutavad avalikult, et nende eesmärgid on saavutatavad ainult kogu senise ühiskondliku korra vägivaldse kukutamise teel. Värisege võimulolevad klassid Kommunistliku Revolutsiooni ees. Proletaarlastel pole selles midagi kaotada peale oma ahelate. Võita või neil aga kogu maailm.

Kõigi mäade proletaarlased, ühinege!»

Nii jõudis Jack järeldusele, et maailmas pole midagi suuremat kui sotsialism.

Otsustanud, et elab pigem oma aju kui lihaste abil, asus Jack töö juurde, mida ta soovis tegema hakata. Raudteel veedetud aasta jooksul oli ta pidanud märkmikku ning teadlikult päris kindlasti, et tema elul on mõte ning et ta saab õnnelikuks vaid siis, kui hakkab kirjutama jutte, mis ta ajast läbi tulvasid. Et ta juba nii noorelt sellele otsusele jõudis, on kergesti mõistetav — olid ju ka tuhandeid Channey poolt kirjutatud astroloogilised ettekuulutused lühijutud, väljamõeldud lood. Nii oli seaduspärane, et ka Jacki kalduvused viisid ta lugude vestmisele elatise saamiseks.

Ta jäi peatuma Kalifornia ülikoolil Berkeley (mis tema kodust oli vaid lühikese trammisõidu kaugusel) kui kohal, kus ta pidi saama viimase täienduse oma haridusele. Ta polnud aga käinud keskkoolis ning tal seisis ees kolm aastat koolipingi nühhkimist enne taotluse esitamist ülikooli vastuvõtmiseks.

Ta oli üheksateistkümnepäevane, kui ta astus Oaklandi keskkooli esimesse klassi oma tublisti kantud, kortsus ja halvastiistuvast tumesinises ülikonnas ja villases lipsutavargis. Ta oli tugev ja turske välimusega, tema nägu oli pukest pruun ja ruske juus sassis, justkui oleks ta sellest oma sõrmedega ühtelugu läbi kamminud. Ta näris ikka veel tubakat — harjumus, mille ta oli omandanud raudteel ning mis talle ka pärast Oaklandi naasmist külge jäi, sest see leevendas valu tema paljudes hambaaukudes. Kui Eliza pakkus raha aukude plombeerimiseks ja väljatõmmatud hammaste asendamiseks valehammastega, tingimata, et ta tubakamälumise maha jätab, oli Jack sellega meelsasti nõus. Oma uute läikivate hammastega rahul olles ostis Jack esimese hambaharja oma elus.

Ta käis kühmus ringi, missuguse harjumuse ta oli omandanud kerjamisega veedetud kuudel, ning nõjatas koolipin-

gil tahapoole, jalad ette välja sirutatud, käed taskutes, ja vaatas tühjusesse. Sus pooras ta oma pea alguses ühele, seejärel teisele poole; ajuti vajus vari üle ta näo, siis aga võttis ta end kokku ning naeratus tuli tagasi. Kui tal tuli vastata, tõusis ta ilmse vastumeelsusega poolepästi asendisse, jättes mõlemad käed lauale justkui tuge otsides. Ta vastas alati madala, pehme, vaevalt kuuldava häälega ning tema vastused olid nii napid kui võimalik. Lõpetanud, istus ta ruttu ja järsku maha, justkui oleks ta kurnatud.

Teda ümbritsesid neljateistkümne- ja viieteistkümneaastased poisid ja tüdrukud, kellest enamik pärines jõukatest kodudest ja kes kunagi polnud San Franciscost kaugemale saanud. Jackile tundusid nad sülelastena. Talle näis ühtlasi, et haridus on küll väravaks paremasse ellu, kuid prantsuse keele, Rooma ajaloo ja algebra tunnid, millest ta pidi osa võtma, olid lihtsalt lapsikud. Ta ei teinud katsetki oma klassikaaslaste ees varjata, et ta on tüdinenud, et ta peab kogu seda tööd tühiseks, ning et ta on huvitatud küpsete inimeste maailmast, mille saladustesse nad pole veel pühendatud.

Ta tahtis olla ühel meelel oma klassiga, kuid ei suutnud. Ta võis seista ja üldist jutuajamist hoolega pealt kuulata, kuid kui mõni poistest või tüdrukutest teda kõnetas, siis ta ärritus ja lahkus järsult. Jällegi avaldus see põhiline vasturääkivus tema loomuses, mida oli märganud Ina Coolbrith: ülima enesekindluse kõrval elas temas ka ängistav häbelikkus ja alaväärsustunne. Õpilastele näis, nagu oleks ta millegi üle haavunud, mille tõttu ta sageli oli turtsakas, kui nad tahtsid, et ta nende tegevusest osa võtaks. Nad püüdsid küll kõigest väest temast aru saada. Üks tema klassikaaslastest Georgia Loring Bamford jutustab, et vahetevahel ta nagu säras ja oli kui ilusa lapse oma, teinekord aga nägi ta välja kui logard kaipealselt ning näis selle üle uhkust tundvat. Ta hoidis oma mütsi pintsakutaskusse kagardatult ning kui kool lõppes, tõmbas ta selle endale pähe ning tormas majast välja, meremehe moodi kätega vehkides.

Ühiskondlikust elust osavõtuks oleks tal jäänud vähe aega ka siis, kui Oaklandi keskkooli pere oleks teda omaväärseks tunnistanud. John London oli leidnud tööd depoo vahina raudteelaste streigi ajal, kuid Jack pidi ikka ise endale ülalpidamist teenima. Laupäeviti ja pühapäeviti pakkus ta end mitmesugustele juhutöödele — mürupüga-

jaks, vaibakloppijaks, jooksupoisiks. Oma kasinatest sisse- tulekutest ostis Eliza talle toiduaineid ja raamatuid ning andis talle ka jalgratta kooli sõitmiseks. Jackil oli alatine tahapuudus. Kui Oaklandi keskkooli kojamees vajab abi- tuit, muretses Eliza oma vennale selle koha. Pärast tundide lõppu jäi Jack põrandaid pühkima ja tualettruume küü- ruma. Aastaid hiljem kirjutas ta oma tütrele uhkusega, et ta on pesnud viimast kui üht akent selles hoones, kus tütar onud keskkoolis käib.

Rühm tüdrukuid, kes nägid, kuidas ta Broadwayl paari hulgusega, kellega ta raudteel oli tutvunud, kõrtsi läks, hakkis lahti jutu, et ta seltsib tooreste kaaslastega ja on har- junud kasutama vägivalda. Kui Jackist sai kooli kojamees, muutus lõhe tema ja teiste õpilaste vahel veelgi ülepeäs- tumaks.

Ometi tegi ta koolis avastuse. Selleks oli õpilaste kirjan- dushik ajakiri «The Aegis» ning kui tema artikkel «Bonini «mured» vastu võeti, tuli ta otsusele, et kool talle kõigele vrantamata siiski meeldib. Artikkel, mis ilmus 1895. aasta jaanuari- ja veebruarinumbris, on kirjutatud hoogsalt, võrskelt ja vitaalselt, mis teeb ta nauditavaks ka veel praegu, kus juba nii palju aega on möödunud. Pildikesed puügilaevastikust ja saartest on elavad, tegelased soojalt inimlikud ja armastusväärased, ning mis kõige tähtsam — proosas hõljub sõnade muusika. Oma artikli trükituna nä- mine tegi Jackile hoopis paremini selgeks, kuidas tuleb kirjutada, kui seda olid suutnud teha kõik kriitilised artiklased, mida tema kirjanditele oli sirgeldanud tema inglise keele õpetaja, kes põlgas tema sundimatut stiili, tema spontaansust, tema tundepehanguid ja tema kiindumust loodusesse. Märtsis avaldas «The Aegis» Jacki «Sa- kaicho Hona Asi ja Hakadaki», siis järgnesid kaks juttu tema elamustest raudteel — «Frisco Kutt» ja «Frisco Kutt tuli tagasi», milles mõlemas on rikkalikult argooväljendeid ning mis annavad tunnistust sügavast sisseelamisest noorte raudteehulkurite psühholoogiasse.

Streik raudteel lahenes, John London kaotas oma tee- nistuse ning jälle oli Jack see, kellel tuli perekonda ülal pidada. Ta pidi otsima uut kõrvalteenistust ning töötama veel rohkem. Kuna ta enam ei võinud enda peale raha ku- lutada, märkasid tema klassikaaslased, et ta muutus üha armetumaks. Ta oli alalõpmata ületöötanud ning toidu ja küllaldase une puudusest närviliseks muutunud. Et ta en-

dast siiralt kirjutas, sai tema meremehe- ja hulkuriminevik õpilastele teatavaks. Tütarlapsed ei tahtnud temaga enam tegemist teha. See, et ta oli kirjanik, ei pannud õpilasi tema ekstsentrilisse olekusse leplikumalt suhtuma, vaid muutis ta veelgi rohkem eemalseisjaks. Ta tundis lõbusjuttude kirjutamisest vabadel öötundidel, ta tundis heameelt suurest hulgast raamatutest, mis ta raamatukogust perekonna kuue lugejakaardiga välja tõi, kuid vähe oli tal seda, mis toob isiklikku õnne — tal polnud ei sõprust, ei armastust ega õiget paika päikese all. Siis astus ta Henry Clay vaidlusklubisse.

Henry Clay vaidlusklubi oli uhaks vaimumeeste kogunemiskohaks Oaklandis. Sinna kuulusid noored kooliõpetajad, arstid, juristid, muusikud, üliõpilased ja sotsialistid, keda kõiki huvitas neid ümbritsev maailm. Enam kui üksik teine ruhmikus Oaklandis hindasid nad loomest tema võimete, mitte aga rõivaste järgi, mida keegi kandis. Jack istus vaikselt ühel või kahe kokkutulekul, siis aga hakkas sõna võtma. Klubi hinda, Jacki selget ja loogilist mõttelaadi, neid lõbustasid tema tase üri häämer, tema elavad jutud merele ja raudteele, nad pidasid teda heaks naljameheks ja lustakaks kaaskseks. Nele jättis sügav mulje tema tuline kiindumus sotsialismi ja see teadmiste rohkus, mida ta selles küsimuses juba oli omandanud. Jackile aga oli sel ajal kõige tahtsam see, et nad armastasid teda, et nad ta kui võrdse ja sõbra enda hulka võtsid. See nende soe suhtumine pani Jacki endalt heitma pahura hoiaku, tulususe ja endassesulgunud oleku; ta pea läks püsti ning ta väljendas end kergelt ja ütles kõik, mis tal öelda oli. Ta oli leidnud koha oma kaasaegsete hulgas.

Kõigist klubi liikmetest meeldis Jackile kõige rohkem Edward Applegarth, kõhn pruunijuukseline pruunide siimadega poiss, kes pärines Oaklandi elama asunud intelligentsest inglise perekonnast. Applegarthil oli terav taip ning harjumus lõpuni mõelda. Noorukid olid uhvanused ning nad innustasid teineteist kirelt taipama ja kainele arutlema. Nad hakkasid oma vabu tunde uneskoos veetma, pikki jalutuskäike ette võttes ja sõbralikult vesteldes. Applegarthile polnud Jack halvasti rõivastatud ja tahumata kommetega poisiks, kes pärineb rööbastee valelt poolt, vaid intelligentne, ramedavõitu paljureisinud poiss, kes praegu küll juhtus olema vaene, kuid on teel ülesmäge.

Applegarth tõi Jacki oma koju ning tutvustas teda oma

uuele Mabelile. Jack oli vaevalt saanud üle ukseläve, kui ta juba kõrvuni armus, kiiresti ja spontaanselt, nagu see oli omane ta jõulisele loomusele.

Mabel Applegarth oli ebamaine olevus suurte hingestatud sinisilmadega ja rikkalike kuldjuustega. Jack võrdles teda kahvatu kuldõiega sihvaka varre otsas. Mabel kõneles launi häälega ning ta helisev naer oli Jackile kõige paremaks muusikaks maailmas. Neiu oli Jackist kolm aastat vanem, siiras ja vähimagi koketsuseta. Ta oli üliõpilane, keda oma ülikoolis ning õppis inglise keelt ja kirjandust. Mabel armastasid kõik need teadmised, mis olid neiu kaunipeasse nii kenasti talle pandud. Ta käitumisviis oli matu, tal oli sügav taktitunne, kunsti ja kultuuri vallas tundis ta end täiesti kodus. Jack armastas teda kui juulannat, keda peab austama ega tohi puutuda. Jacki heameeleks hakkas neiu temasse suhtuma kui endaväärsesse sõbrasse. Oleks poiss ainult teadnud, et neiu kaitis tema sõprust, jõulisust ja karm mehelikkust samal määral, nagu tema oli haaratud neiu haprusest.

Jackist sai sagedane külaline Applegarthide pool, kes elasid suures plaanita väljaehitatud majas, täis raamatuid ja maalide. Nad laenasid talle oma raamatuid, ta sai neilt teadmisi ja õppust nendel aladel, millele ta polnud veel sattunud, ning ta jälgis hoolega nende käitumist ja nende kõnet. Peagi hakkasid toored sõnad ta sõnavarast, meremehelikkus ta kõnnakust ja tahumatus ta käitumisviisist kaduma. Teda kutsuti külla Henry Clay klubi teiste liikmete kodudesse, kus ta kohtas teisi haritud noori daame, kes kandsid maaniulatuvaid rõivaid ning kellega ta teetassi juures arutles luule, kunsti ja grammatiliste nüansside üle. Tema järsk olek kadus ning meeldiv särav naeratus kaunistas üha sagedamini ta korrapäraste joontega nägu. Ta pühendus täielikult oma uutele sõpradele, tehes seda süva armastusega. Kui vaimustatud arvamused, et Jack London on võluv ja taholepanuvaärne noormees, keda peadlasti ees ootab hulgav tulevik, Oaklandi keskkooli õpilaste korvu jõudsid, heitsid nad pilgu oma viletsasti rõivastatud ja igavlevale klassikaaslasele ning arvasid, et nendest aastate poolest vanemate arusaamadega on küll midagi viltu.

Oaklandi äsja loodud sotsialistliku partei liikmed tegid Jackile ettepaneku ühineda nende organisatsiooniga, mis oli üks esimesi taoliste hulgas Vaikse ookeani rannikul.

Siin kohtas ta saaraseid mehi nagu Austin Lewis Briti Sotsialistlikust Töerakonnast ning saksa sotsialiste, kes olid oma kodumaalt seoses sotsialismi keelustamisega välja saadetud. Need olid küpsed ja põhjalikult koolitatud mehed, kes mõjusid noorele mehele luiskudena oma vaimu teritamisel. Sotsialistide kohalik organisatsioon Oaklandis oli pigem kultuuriline kui majanduslik rühmitus, kes kohtus muusikaõhtutel ja õllekannu taga, et poliitilist ökonoomiat tundma õppida ja selle üle kõnesid pidada. Need olid haritlased, teoreetikud, kes polnud otseselt klassivõitlusega seotud, sest ükski tööline polnud veel parteiga ühinenud. Olles talle pakutava seltskonna ja õppuse eest küll tänuvõimeline, ei uskunud Jack siiski, et sotsialism kuulub haritlastele. Ta uskus, et see kuulub töölistele ja ametiühingutele, kes on ajaloo käiguga määratud klassisõda pidama, revolutsioonis võitlema ning rajama proletarse maailmariigi, mis nagu Karl Marx õpetas, oli järgmine aste tsivilisatsiooni arengus.

Ta hakkas töötajate mitingutest osa võtma, rääkis ametiühingutes sotsialismist ning kuulas kõnesid raekoja parkis. Ühel pärastlõunal tõusis ta kaasahaaratuna pingile ning kõneles suurele kuulajaskonnale, et kapitalism on organiseeritud röövimise süsteem, mis on töötajad kõripidi pihku haaranud ning pigistab neist viimase kui dollari eest tööd välja, enne kui ta nad kõrvale heidab. Ta polnud kõnelnud veel kümnet minutitki, kui Broadway poolt kabjaplagin kostis, must politseipatrulli vanker pargi kõrvale sõitis ning kaks konstaablit Jacki arreterisid. Nad kõnvoeerisid ta läbi rahvahulga patrullvankri juurde, sõidutasid ta lukus rauduste taga läbi Oaklandi tänavate ning heitsid vanglasse. Kui Jack protesteeris, et see on Ameerika, kus igaüks võib vabalt kõnelda, ning et sotsialism pole kuritegu, vastas laua taga istuv seersant: «Võib-olla pole, kuid loata kõnelemine on!»

Oaklandi ajalehed tõid loo ära suurte pealkirjade all nimetades Jacki «Poisiks-sotsialistiks», mis talle aastateks külge jäi.

Mis tegi Jack Londoni sotsialistiks? Ta kasvas üles vaesuses, ta tundis nälga ja loobumisi, ta oli vaetvarikkalt tunda saanud, missugune on tööliste saatus. Aga sajad tuhanded tolleaegsed ameeriklased, kes olid ules kasvanud keset nälga ja loobumisi, uskusid kapitalistlikku süsteemi ning laksid rikkusest oma osakese kättesaamise peale.

Alja. Nagu ta oli olnud küllalt tark selle mõistmiseks, et ta ei ole arv raudteel ümberhulkuvaist meestest oleks jäänud heidikuks igasuguse tsivilisatsiooni juures, sai ta ka aru, et ainult osa tema noorusaja raskeist katsumustest tulenevad Ameerika kapitalismi ebasotsiaalsest struktuurist, et enamasti olid ta näljas süüdi tema ema järelemõtlematud äritsemisplaanid, mis ei lasknud John Londonil elatist teenida.

Professor Chaney oli oma seesmistelt tõekspidamistelt sotsialist juba enne Jacki sündimist. Tal oli suur, ehkki intellektuaalne huvi tööliisklassi vastu ning kindel usk, et inimesed soovivad tublisti töötada ja koos töötada. Palju rohkem pidas ta loenguid ja kirjutas artikleid vaesuse põhjustest ja sellest ülesaamise viisidest. Säärane sümpaatia ja huvi tööliste vastu nende poolt, kes pole ise töölised, on tingitud temperamendist, millega seostub soe inimlik loomus, tundlikkus teiste kannatuste vastu, isiklik liberaalsus ning küllalt elav kujutlusvõime, mis suudab end seada kohusetundlike meeste olukorda, kelle naised ja lapsed on üldga suremas. Professor Chaneyl olid kõik need omadused; nad tegid ta sotsialistiks. Ta parandas nad ka oma pojale ning need tegid ta pojagi sotsialistiks.

Chaney oli iirlane. Sedasama oli ka Jack. Mõlemale olid antud iseloomujooned, mis ühtekokku moodustavad iirlaste eripära — kaasatundmine teiste kannatustele, lahtisekäeline suhtumine oma varasse, armastus võitluse vastu, nagu seda on kapitali ja töö vaheline klassivõitlus, ning julgus mõlema käega sekkalöömiseks.

Kas oleks Jack Londonist saanud sotsialist, kui Flora oleks oma käed John Londoni asjaajamistest eemal hoidnud ning kui perekond oleks olnud jõukal järjel? Näib, et vastus peaks olema jaatav, kuigi sel juhul oleks Jack tõenäoliselt kujunenud pigem intellektuaalseks või utoopiliseks sotsialistiks, mitte aga tööliisklassi hulka kuuluvaks sotsialistiks, ning ta oleks rahuldunud sellega, et sotsialism sajandite jooksul tasakesi elu läbi immutab hääletuse teel, ning poleks üles tõusnud ja sõjakalt nõudnud: «Proletaarlased, ühinege! Heitke endalt ahelad! Pühime röövimisest elava valitseva klassi maa pealt jõuga minema!»

Jacki jaoks oli sotsialism inimliku, ajaloolise ja majandusliku loogika süsteemiks, mis on niisama ümberlõkamatu nagu ükskordüks. Mõtete hulk, mida ta endas talletas, oli küll piiratud, kuid tal oli nüüd käepärast see, mis

andis talle teadusliku mõtlemise meetodi, tal oli püsivust antud mõttesuunast kinnipidamiseks ning julgust sellest tulenevatele tagajärgedele silma vaadata, ukspuha mil määral nad ka tema ette omaksvõetud seisukohtadest lahka minna võiksid.

Peale selle oli tal veel igijätkuv lahkeli, mis teda maa ilmast võõrutas — tema ebaseaduslik päritolu. Et ta ei saanud oma emaga ses asjus arveid klaarida, korda seada seda, mis temaga oli vääriti tehtud, ega seda ka päevavalgele tuua, jäi see tema alateadvusse valusalt pakitsema. Ainuke välismaailmas toimuv võitlus, mis oma ulatuselt võis varjuda jätta tema sisemise võitluse suuruse, oli ühiskonna valitseva klassi kukutamine allutatud klassi poolt, mille üheks liikmeks ta oli.

Oaklandi kaubanduspalat ja osa kindlal järjel olevast seltskonnast olid nõrkinud sellest valitseva korra purustamise katsest kõnepidamise teel, ning pealegi veel rae koja pargis! Nad tegid kõik, et Jack vanglasse saadetakse. Kui asi kohtuniku ette jõudis, asus viimane seisukohale, et Jacki noorust tuleb leevendada asjaoluna arvesse võtta, ning laskis tal minna, hoiatades, et kui ta veel kord teeb seda, mille eest ta kohtu ette sattus, siis tal enam nii lihtsalt minna ei lasta. Pärast Jacki surma istutas Oaklandi ülemlinnapea Davies raekoja parki mälestuseks tamme-puu selle koha lähedusse, kus Jack oma esimese tulise kõne pärast arreteeriti.

Positsioon, mida ta oli hakanud omandama, lõi arreteerimise ja ebasoodsa populaarsuse tõttu kõikuma. Kohalik sotsialistide organisatsioon ei jätnud teda maha, nagu seda ei teinud ka Edward ja Mabel Applegarth ning veel mõned vähesed Henry Clay klubi liikmed. Jack kurtis küll sel ajal, et läbi ja läbi korralikud noormehed, kellele ta vägagi meeldis, korraldasid asja nii, et ta nende õdedega avalikkuse ette ilmuda ei saaks. Mitmedki kodud, mis talle Henry Clay klubi kaudu olid olnud avatud, jäid talle nüüd suletuks. Ülejäänud rahvale Oaklandis oli ta aga vaid kinnitanud muljet, et ta pole just eriti meeldiva iseloomuga. Teati, et ta on vallaslaps, et teda oli tema piraadi päevadel nähtud kaldapealsel joobnuna ning kahtlase seltskonnas, et ta oli olnud hulkur, ning et ta tuli vaesuse küüsis olevast deklasseerunud perekonnast, kes elas kõige hullemas linnaosas. Inimesed Oaklandis arvasid, et sotsialistiks olemine tõendab mitte ainult seda, et inimese mõis-

tusega pole kõik korras, vaid ka seda, et ta moraalliga on midagi viltu. Sotsialist oli niivõrd harva esinev nähtus, et reporterid saadeti teda intervjuerima. Kui Jack julgelt avaldas oma seisukohta, et avaliku teenindamise ettevõteted peavad linnaomavalitsuse kätte minema, häbimärgistati teda punasärgi, terroristi ja anarhistina. Kui intervjuud avaldati, siis olid nad kirjutatud kui peatükk patoloogiat, milles käsitletakse veidrat ja ebanormaalselt isendit. Jackile tulid julinad peale, kui ta mõtles, kelleks oleksid ajalehed teda nimetanud siis, kui ta oleks möönnud, et tal on usku kõigi tootmisvahendite natsionaliseerimisse.

Olgugi et Mabel Applegarthi šokeeris Jacki arreteerimine ning pahandasid teatavad ajaleheintervjuud, ei avaldanud see juhtum mõju nende omavahelistele suhetele. Nad täiendasid teineteist kõige täiuslikumal kombel — Jack robustsena, vitaalsena ja jämedakoelisena, Mabel aga hõrgrana, intellektuaalsena ja lihvituna. Nad võtsid koos ette jalgrattasõite, korraldasid piknikuid vabas looduses San Francisco lahe ääres kõrguvate Berkeley küngaste kuld-kollastel mooniväljadel, läksid pikkadele purjeretkedele tema lootsikus. Ühel varasuvisel pühapäevaõhtul triivisid nad lahte pidi allapoole. Mabel istus kombeliselt käilas, valge kohev kleit seljas ja laiaääreline kübar peas, ning luges Jackile ette Swinburne'i pessimistlikku luulet nii mahedal häälel, et Jack jäi magama. Tõus lõppes ning jättis nad kuivale. Et tütarlaps teadis, kui vähe Jack puhata saab, ei hakanud ta teda häirima. Kui Jack ärkas, pidi ta oma ainsal korralikul püksipaaril saared üle põlvede käärima ning tütarlapse läbi muda kaldale kandma. Ta polnud noort daami endale kunagi veel nii lähedale saanud.

Jack sai õpingute eest oma esimesel semestril keskmise hinde B*. Pärast suve labi kestnud tööd oma perekonna abistamiseks ning mõne dollari kogumiseks oma koolivajadusteks, pöördus ta tagasi Oaklandi keskkooli, et jätkata oma ettevalmistusi ülikooli astumiseks. «The Aegis» jätkas tema artiklite ja juttude avaldamist, mida kokku sai kümme. Lühijutud nagu «Üks õnnetu rohkem» ning «Kes usub vaimudesse?» näitavad kaasasündinud kompositsioonitunnetust juttude kirjutamisel. «Üks õnnetu rohkem» kõneleb lootustandvast noorest muusikust, kes läks maailma

* Vastab umbes meie hindele «hea», kuna A vastaks hindele «väga hea». (Tõlk.)

vallutama, nagu seda oli teinud Ouida Signa, kuid kes pärast raskeid aastaid koges, et tal on vaid väike anne. Ta oli üliõnnelik, kui leidis varjupaiga viiuldajana odavas õlle müügiaias, siis aga tappis enda ühel ööl, sest ta mõistis, kui kaugele ta oli jäänud oma lapsepõlveunelmatest.

Jutustuses «Läbi tormi», milleks talle ainet andis püügi laeval «Sophie Sutherland» kogetu, satub autori silm vaistumustusse, sest iga hetk ilmub talle uus ilu — ta jälgib tõiseid, graatsilisi kajakaid, vaatleb kauneid päikesetõuse merel, delfiiniparvi, vaala, kes välja hingates aurusamba üles paiskab, näeb öösel roolimehe ähmast kogu ja purjesid, mida silm pimedas taevaalaotuse all hästi ei seleta. Tema kõrvale pole ükski asi liiga vali või ebakõlaline, kõik kostab harmoonilisena. Plokkide kägin on kui muusika, nagu seda on ka heisatava purjeriide ägamine, vee loksumine üles-alla tantsisklevala vööri all, ning mütsud, mis kostavad lendavate kalade pörkamisel vastu purjesid. Ta juubeldab, kui loodus raevutseb, kui taevas on üleni kaetud mustade tormipilvedega, kui õhk sarnaneb nähtamatu mõirgava demoniga ning kui laevatekk on üksainus vahutav veelas. Võitluslust paneb vere keema, kui paisunud purjedega toime tuldi või tõrges kõis järele andma sunniti. Mere-meeste laulud aga on talle kui magus muusika nende suust, kes tulevad emakese looduse üle võitjaks ägedas võitluses olemasolu eest.

Hellalt armastas ta loodust kõige selle ilu eest, mis looduses kätkes, kuid üle kõige armastas ta loodust tema jõu pärast, tema kohutava tugevuse pärast, mille ees terve inimsugu tundus kääbusena.

Et Oaklandi keskkooli ajakiri «The Aegis» oli oma suunalt liberaalne, sellest annab tunnistust ka tööik, et ajakiri avaldas Jacki sotsialistliku artikli «Optimism, pessimism ja patriotism», milles ta süüdistas võimulolijaid selles, et nad hoia rahvahulki haridusest eemal, sest haridus paneks hulga nende orjuse vastu mässama. Ta kirjutas kapitalismi arvele pikad töötunnid, palehigis töötamise ning ühtsoodu alanevad palgad, mis viivad ei millegi muuni kui sotsiaalse ja moraalse mandumiseni. Ta hüüdis: «Ameeriklased! Patrioodid ja optimistid, ärge! Haarake äraõpetavalt valitsuselt ohjad ning andke rahvahulkadele haridust.»

Et ta oli veenvalt esineda oskav kõnemees, määrati Jack uheks esinejaks jõuluvaheaja alguse puhul korraldataval

vaidluskoosolekul. Võib päris kindlasti arvata, et vaidluste teema oli sotsialismist üsna kauge, kuid Jack sai kõnelda vaid minuti või kaks, kui ta tegi pausi, viis keharaskuse teisele jalale ning asus pidulikult rõivastatud õpilastest kuulajaskonda, nende vanemaid ja sõpru ründama kõige metsikuma sotsialistliku hurjutamisega, mida nad eales kuulnud, nagu üks naissoost pealtkuulajaist väitis. Jack rääkis nendele, et on saanud aeg, kus olemasolev ühiskond tuleb purustada, ning et ta on valmis seda lammutama ükskõik missuguste vahendite või ükskõik missuguse jõu abil. Ta rääkis säärase ägedusega, et kuulajaskonnal oli tunne, nagu ei annaks ta endale enam aru, kus viibib, arva-les, et on juba klassivõitluses vaenlase kõrist kinni haaranud. Ühed kohkusid, teised pidasid seda naljaks, kolmandad jälle arvasid, et lugu on kahetsusväärne, et poiss pole vastutusvõimeline, et ta on superegoist ja lateraane paranoik. Koolivalitsuse liikmed nõudsid drastiliste abinõude kasutuselevõttu.

Võimalik, et Jack kasutas juhust sildade põletamiseks enda järel, sest ta ei pöördunudki enam tagasi Oaklandi keskkooli. Selle lõpetamine oleks tal võtnud veel kaks aastat; kuna ta aga oli äsja kahekümneseks saanud, siis oli tal tunne, et ei või enam aega kaotada. Keskkooli asemel läks ta ettevalmistuskursustele Alamedas, et end sügisesteks ülikooli sisseastumiseksamiteks ette valmistada. Eliza andis talle õpperaha. Jack tegi nii kiireid edusamme, et pärast viie nädala möödumist (nii Jack vähemalt kinnitab) andis õppeasutuse omanik talle raha tagasi ja ütles, et Jack peab lahkuma, sest tema õppeasutusele oleks diskrediteeriv, kui ülikoolis teada saadakse, et kaheaastase kursuse võib läbi teha nelja nädalaga nagu tema.

Ettevalmistuskursustel veedetud viis nädalat tulid Jackile kasuks mitte ainult faktilise materjali näol, mida ta omandas, vaid just seetõttu, et talle sai selgeks töö meetod. Järgmiseks kaheistkümneks nädalaks lukustas ta end oma tuppä Flora juures, kus ta ühe raamatu teise järel läbi võttis, et pideva tuupimisega kiiresti teadmiši omandada. Umbes samal ajal kui professor Chaney olevat istunud üheksateistkümmend tundi päevas oma laua taga Chicago astronoomiakolledžis teadust uurides ja horoskoope koostades, istus tema poeg Jack oma laua ääres Flora Wellmani majas Oaklandis üheksateistkümmend tundi päevas, õppides matemaatikat, keemiat, ajalugu ja inglise keelt.

Ta loobus kokkutulekutest Henry Clay klubis, sotsialistide koosolekutest, tõi koguni ohvriks oma külaskäigud Edward ja Mabel Applegarthi poole. Tema ihu ja mõistus hakkasid üles ütlema ja silmad tõmbema, kuid ise ta ei löönud millalgi kõikuma.

Pärast kaheteistkümne nädala möödumist sõitis ta tram-miga Berkeleysse, kus viibis mitu päeva eksameid soorita-des. Olles sissepaasemises kindel, laenas ta purjepaadi, võttis kajutisse kaasa tekirulli ja veidi külma toitu ning jõudis varahommikul estuaarist mõõnaga välja triivida. Esimeste tõusulainetega sõitis ta lahte pidi üles ning kihutas soodsa ja tugeva tuulega edasi. Carquinez'i väinalt ker-kis udu, kui ta seljataha jättis vanad kaldamärgid, mida ta esmakordselt oli tundma õppinud Noore Kuradi Nelsoniga «Reindeeril», millel kunagi purjesid ei rehvitud. Benicias kinnitas ta otsad ning ruttas laevade juurde. Siin leidis ta eest oma sõbrad kalainspeksioonist. Kui levis kumu, et Jack London on tagasi, tulid kalurid teda vaatama, vana-dest aegadest pajatama ja tema terviseks jooma. Jack, kes polnud poolteist aastat tilkagi maitsnud, jäi maani täis.

Hilisööl laenas tema endine ülemus kalainspeksioonist talle lõhepüügipaadi. Jack võttis varuks puusütt ja söe-ahju, nagu neid kalurid kasutavad, kohvikannu ja rösti-mispanni, kohvi ja liha ning värskaid ahvenaid ja sidus otsad lahti. Tõus oli lõppenud ning äge mõõn, mis vingele tuulele otse vastu vajus, pani mere kõrgelt käima. Suisuni laht oli vihaselt kobrutavatest voogudest valge. Jack juh-tis oma lõhepüügipaadi selle sisse ja sellest läbi. Vahuta-vate harjadega lained löid paadi jalasügavuselt vett täis, kuid Jack vaid naeris, kui meri teda ringi loksutas, ning laulis «Ole õrn mu tütre vastu» või «Hulkurid ja mängu-mehed, tulge siia kõik», pühitsedes sellega oma astumist maailma, kus mehed töötasid ja saavutasid võite oma aju abil.

Pärast nädalapäevad kestnud purjetamist pöördus ta värskendatult tagasi, et ülikooli astuda. James Hopper kirjeldab teda tol ajal kui Skandinaavia meremehe ja kreeka jumala kummalist kombinatsiooni, mille muutis üsna poisilikuks veel kahe hamba puudumine, mis olid kuskil kähmluses kaotsi läinud. Hopper kirjutab, et talle assot-sieerus sõna «päikesepaiste», kui ta Jacki esmakordselt üli-kooli õuel nagi. Tal olid loksus juuksed, mis näisid olevat «päikesekullast kedratud»; tema tugev kael pehme lahtise

sargi kaeluses oli päikesest pronksivärviliseks muutunud; silmad olid kui päikeses sädelev meri. Tema riided olid lo-tendavad ja korratud ning laeva ruhv oli tema laiadesse õlgadesse jätnud terakese mere õõtsumisest. Ta oli tulvil taltsutamatu entusiasmi ja määratu suuri plaane. Ta tah-tis õppida kõiki inglise keele ja kirjanduse alasid — ei mi-dagi vähem — ning suuremat osa loodusteadustest ning ajaloo ja filosoofia distsipliinidest. Hopper ütleb lõpetu-seks, et Jacki isiksusest hoovas niisama palju soojust kui paiksest endast ning et ta oli kartmatu, noor ja liigutav, puhas ja pealehakkamisest pulbitsev.

Üks Oaklandi keskkooli tütarlastest, keda Jacki välimus ja käitumine olid aasta eest eemale peletanud, kohtas nüüd sedasama isikut ülikooli territooriumil ning leidis oma ül-latuseks, et tegemist on kena, korraliku ja õnneliku noor-mehega, kes hästi sobis oma ümbrusega ning kelles polnud enam süngust ega ängistustunnet, mis teda keskkooli noorte hulgas nõnda oli ahistanud. Ta veetis palju tunde ülikoolis koos Mabel Applegarthiga. Snn oli ka ta kaaslas-i Henry Clay klubist. Tal oli üliõpilaste hulgas juba mehe kuulsus, kes on korda saatnud metsikuid ja romantilisi te-gusid, tal oli palju sõpru, temast peeti lugu ja teda armas-tati.

Kalifornia ülikoolil oli hea raamatukogu ja heade õppe-jõududega teaduskond. Jack tundis kogu südamest rõõmu oma töö üle. Olgugi et tema kirjutisi majanduslikel ja po-liitilistel teemadel trükiti Oaklandi «Timesis» ning tema juttusid avaldati säära-stes kohalikes ajakirjades nagu «Eve-nings at Home» ja «Amateur Bohemian», näib, et ta ei and-nud midagi ülikooli kirjanduslikule väljaandele «The Occi-dent». Ta jätkas siin-seal juhuslike tööde tegemist, ning kui jäi rahast täiesti lagedaks, siis pöördus «Viimase Võima-luse» kõrtsi omaniku Johnny Heinholdi poole, kus ta pärast «Razzle Dazzle'i» ostmist oli esmakordselt viskit maitsnud, ning laenas sellelt nelikümmend dollarit.

Olgugi et Jack juba enne kuueaastaseks saamist teadis, et John London polnud tema isa, polnud tal mingisugu-seidki andmeid selle kohta, kes võiks ta isa tegelikult olla. Sel ajal sai ta kuidagi andmeid Chaney kohta. Ta ei aval-danud kunagi oma informatsiooniallikat, kuid neid oli käe-pärast mitu. John London võis oma elu lõpu lähenemist tundes Jackile rääkida, et viimane saaks tõe teada ja suu-daks iseennast paremini mõista. Ta võis ka põliste San

Francisco ja Oaklandi elanike kõnelusi kuulda, kellest paljud teadsid, kes on ta isa. Ta võis sattuda «Chronicle'i» artiklile Flora ja Chaney kohta, mis äratas ta tähelepanu, võis talle võidi vihjata, et ta vaataks oma sünniteadet, kust ta siis leidis, et on sündinud Chaney nime all. Lõpuks säilitas ka Flora kogu aeg oma abielutunnistust, mis kandis daatumit kaheksa kuud pärast «Chronicle'is» avaldatud teadet Jacki sünni kohta, ning sellele tunnistusele oli Flora alla kirjutanud kui Flora Chaney. Hoidis ju Flora seda tunnistust lukustatavas kastikeses, mis ei käinudki lukus!

Jack rääkis oma avastusest usalduslikult Edward Applegarthile, kui nad soojas päikesepaistes Broadwayl vanast St. Mary kolledžist mööda jalutasid. Applegarth teatab, et Jack oli kohutavalt löödud ning küsis luba kasutada Applegarthi aadressi, kui ta Chaneyle kirjutab. Ta ei tahtnud oma ema haavata ühegi märguandega sellest, et teab tema kirjut minevikku, samuti ei tahtnud ta, et Flora saaks Chaney vastuse kinni pidada. Jack küsis Chaneylt informatsiooni kolme probleemi kohta, mis vaebasid ja piinasid teda kuni elupäevade lõpuni: Kes oli mu isa? Kas mu ema oli tuntud kui lõtvade elukommetega naine? Kas oli mu ema tööline?

Ta sai oma esimesel semestril hinneteks A ja B, jõuluvahelajal ta töötas ning pöördus siis ülikooli tagasi. Siiski nägi ta juba mõne nädala pärast, et see on lootusetu võitlus. Hulk aega liikus ringi kuuldus, et Jack lahkus ülikoolist seepärast, et oli esitanud oma lühijutu käsikirja ühele inglise keele professorile, kes märkis äärele kreekakeelse vaste sõnale «rämps». Tegelik põhjus oli palju proosalisem — John London, kes kodusõja veteranina oli saanud loa majast majja käies kaubitseda ning kes Alamedas pilte müüa pakkus, oli põdura tervisega ega suutnud endale ja Florale ülalpidamist teenida. Jack võttis selle kohustuse enda peale. Kui poleks olnud rahapuudust, siis tõenäoliselt oleks Jack jätkanud ülikoolis õppimist ning võib arvata, et ta oleks avaldanud artikleid ja jutustusi ülikooli ajakirjas «The Occident» ja tal oleks võib-olla ka jätkanud kannatust õppeprogrammi nõuete täitmiseks ja ülikooli lõpetamiseks.

Vaatamata sellele, et perekond oli meeleheitlikus olukorras, võttis Jack ette viimase riskantse katse, enne kui läks füüsilist tööd otsima. Ta otsustas, et kuna temast võib-olla saab kirjanik, siis on parim, mis ta teha võib, istuda

laua taha ja kirjutada. Ehk saab ta ka midagi sellest maha müüa. Võib-olla suudab ta perekonda ülal pidada, teenida rohkem kui dollar päevas, mida tööturul maksti. Viis aastat oli ta palju lugenud, palju diskuteerinud, oma aju koollitanud ja kujutlusvõimet sütitanud oma ideid sõnastades, oli näinud unustamatuid ilusaid looduspilte ning paha ilma ja torme, oli töötanud ja seigelnud ölg öla kõrval kõigest rahvustest meestega. Oli kätte jõudnud aeg selle talitulepandu jagamiseks teistega.

Jällegi lukustas ta end oma tuppä. Ta kirjutas visalt viisteistkümmend tundi päevas, ning seda päev päeva järel. Ta tule alt voolasid rasked esseed, teaduslikud ja sotsioloogilised traktaadid, lühijutud, humoristlikud värsid, traagilised jambid ning raskepärane eepika spenserlikes stroofid. Oma esimeses loomisõhinas unustas ta söömise. Ta ütles, et veel kunagi pole olnud säärast loomispalavikku nagu tema, millest haige oleks terve nahaga välja tulnud.

Ta saatis oma käsikirjad itta, niipea kui oli nad masinal ümber kirjutanud, raisates viimase raha postmarkidele. Kui käsikirjad tagasi saadeti, müüs ta oma raamatud ja rõivad odava hinna eest maha, laenas, kust aga sai, ning jätkas kirjutamist. Kuid kui majapidamiseks oli läinud ta viimane dollar ning polnud enam toitu, pani Jack oma pliatsi kõrvale ning leidis endale teenistuse Belmonti akadeemia pesumajas. Selles akadeemias oli kunagi olnud üliõpilaseks Frank Norris. Ta sai tasuta korteri ja ülalpidamise, nii et ta võis pärast tubakaraha äravõtmist kogu kolmekümne-dollarise kuupalga Florale üle anda. Tema ametiks oli sorteerida, pesta, tärgeldada ja triikida üliõpilaste ja professorite ning nende naiste valgeid särke, kraesid ja mansette ning valgeid pükse.

Pikki nädalaid tegi ta palehigis tööd, mis ial ei lõppenud, kargas öösiti elektrivalgel, et pessuantud esemed vedelema ei jääks. Kastikene raamatutega, mille ta nii lootusrikkalt oli kaasa võtnud, jäigi avamata, sest kui päevatöö oli tehtud, sai ta akadeemia köögis oma õhtusöögi ning vajus voodisse. Pühapäeviti oli varjus lamamine, koomiksite lugemine ning kaheksakümnetunnisele tööpäevale järgnev magamine kõik, mis ta teha suutis. Vahel sekka sõitis ta mõnel pühapäeval, kui ta polnud liialt kurnatud, jalgrattal Oaklandi, et veeta mõned tunnid Mabel Applegarthiga. Ta teadis, et oli ummikusse sattunud, kuid ei näinud sellest väljapääsu. Kas peab ta koha üles ütlema ja teist tööd otsima?

Kuid töökohad olid kõik ühesugused. Kui inimene töötas palga saamiseks, siis polnud aega hingetõmbeks, lugemiseks ega mõtlemiseks, isegi mitte elamiseks. Ta oli vaid masin, millesse kummutati pisavalt sööki ja und järgmise päeva töö äratamiseks. Ta küsis endalt, kui kaua peab ta enast nõndaviisi mõttetult vaevama ja kus on see tee, mis viiks ta sellesse ellu, mida ta ihaldab.

Saatust andis talle vastuse. Klondike'i ääres avastati kulda ning kui 1896. aasta kevadel algas esimene suur tormijook, oli Jack esimeste killas. Teda ei hoidnud tagasi asjaolu, et Flora ja John London olid elanud tema kolmekümnest dollarist kuus, et ta oli nii üliskoolist kui ka kirjutamisest loobunud, et vanemate jaoks raha teenida. Seiklus tõmbas.

Jällegi oli ustav Eliza see, kes appi tuli. Tema abikaasat, kes oli juba rohkem kui kuuekümnene, oli samuti haaranud Klondike'i palavik. Eliza tegi oma majale tuhande-dollarise hüpoteegi ning tõi veel oma säästudest viissada dollarit lagedale, et kaht meest vajalikuga varustada. Jack ja Shepard sõitsid üle väina San Franciscosse, kus kõikjal käis elav äri Alaska-varustusega, ja ostsid endale karusnahksed kasukad, samasugused mutsid, kõrged saapad, punased flanellsargid, tekid, telgi, ahju, kelgugalased, riimad ja tooristad koerakelkude ja paatide ehitamiseks ning tuhat naela toidumoonna kummalegi.

12 märtsil 1897. aastal sõitsid nad välja «Umatillal», samal laeval, millega Jack oma hulkurüüpaevade lõpus San Franciscosse tagasi oli pöördunud. Jällegi oli ta kirju seltskonna hulgas kõige noorem, tugev sinisilmaline lahke noormees, kes võis ka kõige parematega jõudu katsuda vaidluses, kakluses või päevatoos. Temas polnud kubetki riukaid või tigidust, talle meeldis igaüks ja ka tema meeldis kõigile. «Umatillal» sobrunes Jack Fred Thompsoniga, kaevur Jim Goodmaniga ja puusepp Sloperiga. Need neli meest jäid truudeks sõpradeks kõikideks rasketeks päevadeks, mis ees seisisid.

«Umatilla», mis oli uljaid kullaotsijaid täis tuubitud süüdis sisemisse kanalisse ning jäi Skagway juures ankrusse. Laeva paatidel viidi nüüd juba erutusest pöörased kullakaevurid Dyea rannal maale, kus tuhanded õnneotsijad seisisid oma tonnide viisi kokkukuhjatud moonna ja varude keskel, millega nad pidid arktilisest talvest üle saama, ning kauplesid ägedalt indiaanlastega selle kraami kohale-

toimetamise pärast. Kui Jack ja Shepard San Franciscost lahkusid, oli indiaanlaste poolt tavaliselt nõutav tasu asjade kandmisel üle Chilkooti mäekuru kuus senti naela eest. Selleks ajaks aga, millal nad Dyea rannale jõudsid, oli nõudmine kandjate jarele kasvanud nii suureks, et indiaanlased olid tõstnud oma tasumäära neljakümnele sendile naela eest, ning kui sellest rabatud kullakaevur jai hetkeks veel kõhklema, tõstsid nad hinna viiekümnele.

Kui Jack ja Shepard oleksid seda hinda maksnud, oleksid nad jäänud ainsagi dollarita ning kirdeala ratsapolitseinikud ehk «kollajalad», kes nõudsid, et igal õnneotsijal oleks kaasas viissada dollarit sularahas lisaks tuhandele naelale toidumoonale, oleksid nad Jukoni jõe äärest otsemaid tagasi saatnud. Paljud õnneotsijaist, kes polnud suutelised kandmise eest nõutavat tasu maksma, ning kes polnud ka küllalt tugevad, et kraami oma turjal Chilkooti mäekurust üle tassida, tunnistasid end lööduks ning purjetasid «Umatillal» San Franciscosse tagasi. Shepard läks koos nendega, jättes Jacki Thompsoni, Goodmani ja Sloperi seltsi.

Olgugi et oli alles aprill, seisis neil ees mitmekuuline raske töö, et mäekurust üle saada, oma kraami kakskümmend viis miili eemal asuva Lindermani järveni kanda, see ületada, kärestikud läbida, mitusada miili Jukoni jõe pidi ülespoole sõita ning Dawsonini jõuda, mille lähistel voolas kulda kandev Klondike'i jõgi, kuid nad lootsid kõige sellega valmis saada enne, kui talvekülmad peale tulevad ja edasise reisimise võimatuks muudavad. Jack kui meremees saadeti välja väikest paati ostma, mille mehed siis hoolikalt oma varusid täis laadisid ja Dyea jõe ehk Lynni kanalit pidi vastuvoolu üles tirisid. «See retk kuni Chilkooti mäekuru jalamini oli seitse miili pikk. Pärale jõudnud, laadisid mehed oma kraami paadist maha, peitsid ära ning sõitsid kevadise vooluga tagasi Dyeasse, et paat uuesti täis laadida. Pärast mitmenädalast vaevanägemist, kehad paati kõitpidi tirides ettepoole kummargil, oli kaheksa tuhat naela varustust mäekuru jalamile toodud.

Chilkooti mäekuru öeldakse olevat kraami ülekandmiseks üks rängemaid kogu maailmas. Ta on üleni kaljune ning läheb peaaegu loodis üles. Jack ladus endale sada viiskümmend naela selga ja asus ronima. Kuue miili pikkune rada oli alt kuni üles üksainus meeste rodu. Selle kõrval

võis mõlemal pool näha vanemaid mehi, nõrgemaid ja vahem hakkajaid, neid, kes olid tulnud kantseleidest ning polnud ualgi midagi pluatsist raskemat kergitanud ja kes nüüd olid kurnatusest veertele pudenenud... tagasisõiduks Ühendriikidesse järgmisel laeval. Kui suvine päike läks liiga palavaks, kooris Jack oma pintsaku ja särgi kura keskpaias maha ning oli oma punastes flanellpükstes ülespoole rühkides üllatuseks indiaanlastele. Iga käik võttis terve päeva ning Jackil, Goodmanil, Thompsonil ja Sloperil kulus üheksakümmend päeva, et oma kaheksa tuhat naela teisele poole toimetada. Ükski edaspidi kirjutatud raamat ei pakkunud Jackile nii suurt rahuldust kui see asjaolu, et ta alustas raja jalamil teed samaaegselt indiaani pakikandjatega, kellest ühelgi polnud suuremat kandamit kui temal, tippu jõudis ta aga sageli varem, jättes indiaanlased kaugemale seljatah.

Lindermani järve kallastel tuli teisel osal seiklushimulistest tagasi pöörduda, sest polnud võimalik saada paate. Jacki kamp peitis jälle oma varud kindlasse kohta ning igal hommikul kõmpisid nad kaheksa miili jõekallast pidi ülespoole, kus Sloper oli algelise saeveski sisse seadnud. Nad raiusid mõned puud maha, riputasid üles ning saagisid kuskil laudadeks. Jackist meremehele tehti ülesandeks välja nuputada kaks lamedapõhjalist paati. Ta andis neile nimeks «Yukon Belle» ja «Belle of the Yukon» («Jukoni Kaunitar» ja «Kaunitar Jukonilt») ning kirjutas nende veitelaskmise päeval kummagi kohta joeemi.

Ta lõi kas presendist purjed, õmblee need kokku ja purjetas paatidel rekordilise ajaga üle järve, suurendades sellega nende šansse Dawsonini jõudmiseks enne külma saabumist. Lindermani järv seljataga, pressis seltskond edasi Jukoni jõe ülemjooksule ning valmistus lõppspurdiks. Valge Hobu kärestikeni jõudes leidsid nad kaldal reas pea aegu tuhat paati ning tuhanded mehed sealsamas nõutult seismas, sest viimane kui üks paatkond, kes oli puudnud kärestikku läbida, oli uppunud. Thompson ütles: «Jack, mine ja viska kärestikule silm peale, ning kui ta on liialt ohtlik...»

Jack kõitis kaks paati kaldale kinni. Trobikond mehi, enamasti seesugused, kes eales polnud paadis istunud, kogunes tema ümber, kinnitades, et kärestik on küll päris kindel enesetapp. Jack heitis pilgu Valgele Hobule, tuli tagasi ja ütles: «Pole midagi. Teised paadid püüdsid voo-

luga võidelda, et karidest eemale hoida. Meie aga läheme vooluga ja see viib meid puhtalt mööda.»

Sellal kui meestesumm kaldaid palistas ja ergutushüüdeid kuulda laskis, naelutas Jack oma presentpurjed varudele peale, paigutas Sloperi, mõla käes, põlvili vööri, asetaski Thompsoni ja Goodmani paadi keskele, käskides neil tagada paadile küllaldane kiirus, ise aga istus ahtrisse, et tüürida. Vee peamassiga kaasa liikudes sööstisid nad kärestikust kindlalt labi, kinnitasid vaikes vees otsad kaldale ning kõmpisid tagasi teise paadi järele.

Otsemaid külvati Jack üle pakkumistega, viia läbi ka teised paadid. Ta määras tasuks kakskümmend viis dollarit paadi pealt, jäi mitmeks päevaks paigale ning teenis oma paatkonnale kolm tuhat dollarit. Võinuks küll veel viis tuhat dollarit juurde saada, kuid oli juba septembri keskpaik.

Juba niigi olid nad liiga kaua viivitanud. Stewardi jõe suudmes, seitsekümmend kaks miili Dawsonist, tuli peale talv äkilise valge lumelasuga, ning neil polnud enam võimalik edasi minna. Neli meest hõivasid mahajäetud onni Jukoni kaldal, saagisid kütteks maha ühe kuuse ning jäid talvitama. Viiekümne ja seitsmekümne mehe vahel oli neid, keda talv Stewardi jõe kaldal tabas. Nende hulgas oli arst, kohtunik, ülikooli professor ja insener.

Jõe kallastelt tõusid tahapoole kõrged künkad, millesse siin-seal olid löikunud ojasängid. Kõikjal ümberringi olid kuusemetsad ning lumikate oli neli jalga sügav. Kõik mehed, kes pikki radu pidi tulid, pidid Jacki onnist mööduma ning suits, mis kui valge vooster korstnast kerkis, meelitas ligi, sest ta kõneles soojusest, puhkusest ja hubasusest. Sellesse onni astusid sisse Loitev Koit, Louis Savard, Peacock, Keogh, Pruetté, Stevens, Malemute Kid, Del Bishop, karusnahakütid, indiaanlased, kollajalad, *chechaqua'd*, karastunud vanad asukad, mehed kõikjalt üle kogu maailma, kes said surematuks Jack Londoni haaravates Alaska-juttudes.

Siin veetis Jack ülimõnusa talve. Seltskond oli meelepärane ja mitmekesine, laagris oli palju raamatuid, millest Jack oli üle Chilkooti mäekuru kandnud Darwini «Lii-kide tekkimise», Spenceri «Stiili filosoofia», Marxi «Kapitali» ja Miltoni «Kaotatud paradiisi». Üks vana Alaska kullaotsija, kes oli jäänud ägeda tuisu kätte, komberdas poolsurnuna laagrisse, tõukas Jacki onni ukse parani ning

leidis, et onn on tais piibusuitsu ja mehi, kes kõik üheaegselt rääkida püüdsid, üksteise peale kisasid ja kätega vehkisid. Kullaotsija ütleb, et kui ta kuulda sai, mille üle see meestesumm nii ägedasti vaidleb, siis tuli talle pähe mõte, et küllap ta vist on tuisu käest pääsemiseks ettevõetud pingutuses kaotanud aru. Mille üle käis siis vaidlus? Sotsialismi üle.

Ühel õhtul juhtus W. B. Hargrave, kes asus naaberonnist pealt kuulama tulist vaidlust Darwini teooria üle kohtuniku Sullivani, arsti B. F. Harvey ja John Dillon vahel. Jack lesis oma koikus, samuti pealt kuulates ja märkmeid tehes. Kui ta sõbrad mingi vaieldava punkti juures takerduma jäid, hõikas ta: «Lause, mida te, vennased, tahate tsiteerida kõlab järgmiselt...» ja esitaski lause. Hargrave läks teise onni, kuhu «Liikide tekkimine» oli välja laenutatud, tõraamatu tagasi ning ütles: «Noh, Jack, lase oma sõna veokord kuulda, ja ma vaatan, mis kiri ütleb.» Hargrave teatab, et Jack tsiteeris lauset sõna-sõnalt peast.

Hargrave ütleb, et kui ta esmakordselt Jacki onni astus, istus Jack oma koiku serval ja keeras plotskit. Goodman valmistas einet ja Sloper tegi oma puusepatööd. Jack oli mõnede Goodmani ortodokssete vaadete vastu vaidlema hakanud ning Goodman kaitses end ihust ja hingest Jacki mõttesähvatuste rapiirilöökide eest. Jack katkestas arutelu, et külalisele tere tulemast öelda. Hargrave kirjutab, et Jacki külalislahkus tuli niivõrd südamest, tema naeratus oli niivõrd lahke, tema seltsimehelikkus niivõrd tõeline, et see otsekohe hajutas igasuguse reserveeritud oleku. Jack kutsus sisseastunud otsekohe ühinema vaidlusega.

Hargrave'i kirjapanekute kohaselt oli Jack sünnipäraselt lahke, arutult heide, ühesõnaga kaaslane, kellest paremat ei saa ette kujutada. Tal oli leebust, mida ka kõige toorem miljöö polnud suutnud kõigutada. Sõnasõja aga, kui ta vastane end omaenese ebaloogilisuse võrku mässis, heitis Jack pea kuklasse ja laskis nakatava naeru valla. Hinnang, mille Hargrave lahkumisel Jacki kohta andis, on liiga tõepärane, et tas midagi muuta võiks. «Palju pikki öid istusime Jackiga kahekesi teistest kauem ärkvel olles loitvate kuusehalgude ees ning vestlesime tundide kaupa. Ta oli kujult tore mees, kui ta lihtsalt üleslaotud kolde ees nõnda külitab ja valguskuma ta kaunitel näojoontel värreles. Tal oli puhas, rõõmsameelne, õrn ja kibestumata noore inimese süda, kuid tema juures polnud üldse märgata

noorte juures avalduvat solvavat egoismi. Välimuselt näis ta olevat vanem kui kahekümneaastane, keha oli nõtkes ja lugev, kael paljas, pruunid sassis juuksekiharad langesid talle kulmudele ning tal oli elavas jutuhoos olles harjumus neid kannatamatult tagasi lükata; suu oli meelas, kuid huuled võisid siiski muutuda tõsiseks ja käskivaks; naeratus oli särav, silmis oli sageli enesekaemuslik ilme, nagu näis kuuluvat kunstnikule ja unistajale, kuid evis tugevaid pooni, mis märgitsesid tahtejõudu ja piiritut energiat. Ta oli mees, kes oli harjunud väljas viibima, lühidalt üks tõeline, mehine mees. Tõde oli talle hingeliseks vajaduseks. Religioonile, majandusele, ühesõnaga kõigele lähenes ta üheainsa mõõdupuuga: Mis on tõde? Ta võis haududa suuri mõtteid. Temaga kohtudes ei saanud ükski vältida tunnet, et ta on kokku sattunud ülekaaluka intellektiga. Ta vaatas elule näkku ülima kindlusetundega ning surmale silma vähimatki erutust tundmata.»

Fred Thompson ostis kelgu ja rakenditäre koeri ning võttis Jacki kaasa, et mitmesuguste Jukonisse voolavate väiksemate jõgede ääres kullaotsimise väljavaadetega tutvuda. Thompson kinnitab, et Jack oli lageda taeva all elamises labi ja läbi vilunud mees, et ta võis tormis lõkke üles teha, hõrgutavaid pannkooke ja maitsvat peekonit valmistada ning telgi nõnda üles lüüa, et võis soojalt magada ka kolmekümnekraadises külmas. Jack oleks selle kohta öelnud, et kõik see on kähkide ühele õigele hulkurile, kes on terve aasta veetnud väljas tekita magades ning kes on endale toitu valpistanud konservitoosides «raudteedžunglite» lõketel.

Jack ja Thompson alustasid oma kullaotsinguid Hendersoni jõel, mis suubus Jukonisse üks miil Stewarti laagripaigast allpool. Seal, kus kiirevooluline vesi ei lasknud jääd tekkida, pistsid nad oma kühvliid jõesängi ning kui nad need välja tõstsid, oli külvlite külge jäänud liivaterade hulgas helkivat tolmu. Erutusest hingetuna löid nad sisse vaiad oma leiuõiguse tähistamiseks, kihutasid koeri taga kiireks naasmiseks Stewardisse ning tegid oma leiu teataks. Viimane kui üks mees laagris asus teele kas jalgsi või oma koerte järel, et leida paik, kus oma vaiad sisse lüüa. Thompson ütles Jackile, et nad on nüüd küll oma kenake veerand miljonit väärt. Missugused unelmad pidid küll Jackile silme ette kerkima sellest, kuidas ta oma kullakotid Oaklandi toob, kuidas ta Florat ja John Londonit

nagu kord ja kohus abistab, Elizale tema paljude vastutulekute eest tasub, Mabel Applegarhi naiseks võtab ning küllaldaselt aega evib, et kirjanikuks hakata

Unelmad ei kestinud kaua. Vanad kullaotsijad, kes olid Hendersoni jõekesele tormanud, tulid valju naeruga tagasi. Jacki puhas kuld oli osutunud vilgukiviks! Thompson ütleb, et Jack, nagu näis, polnud just väga pettunud. «Umatillale» minnes oli ta Thompsonile rääkinud, et ta ei lähe Alaskasse mitte kulda kaevama, vaid raamatute jaoks materjali koguma. Suski ei võinud ta selle «kenakese veerand miljoni» suhtes olla täiesti ükskõikne. Kõige parema kirjelduse Jackist Alaskas annab Emil Jensen, kes oli Malemute Kid prototüübiks ning keda Jack hiljem iseloomustas kui üllast meest. Jensen kirjutab, et Jack oli esimene, kelle suust ta kuulis sõbraliku «tere tulemast» sellel ebasõbralikul külmal jõeäärsele. Jack tervitas teda laisudes: «Voin oelda, et olete meremees ja pealegi lahe äärest, selle järgi otsustades, kuidas te oma paadiga sujuvalt randusite, vaatamata volulusele ja triivivale jääle.»

Jensen kirjutab, et naeratus Jacki huultel oli poisilikult lahke ning ta silmad särasid, kui nad otse tema omadesse vaatasid. Ta oli ühtikku rõõmsameelne, alati armastusväärne, alati ustav sõber. Kui inimesed polnud tema sotsialismiga päri, siis Jack ütles: «Te pole selleks veel küpsed, kuid see tuleb.»

Jenseni järgi oli Londoni onn tähelepanu keskpunktis, sest Jackile polnud võrdset ei võimete mitmekülgsuse ega ka kuulajate tähelepanu paelumise oskuse poolest. Kui mehed vahetevahel pajatasid lugusid, mis tundusid mõneti liiga suurelistena, nii et teised olgu kehitades tagasi tõmbusid, jäi Jack paigale ning päris aina põhjalikumalt järele, et viimast kui üht üksikasja välja uurida. Niihästi väikesed kui ka suured asjad tema igapäevases laagrielus virgutavad tema tähelepanu ning muutsid iga tema ärkveloleku tunni misuguseks, mis väärts elamist. Temale sisaldas iga asi midagi uut, midagi märkimisväärsust, olgu see siis vistimäng, vaidlus või päike, mis keskpäeval külmalt lõunas asuvate küngaste kohal säras. Kas hardalt vaikides vaadates, kuidas lumi ebamaise taeva all öösiti kumama loob, või erutusest haaratuna jälgides võimsa jõe voogusid tulvavee ajal, — ikka oli ta täis ootusärevust.

Jensen jutustab lõbusa loo sellest, kuidas Jack talle «Liikide tekkimise» laenas. Kui Jensen kurtis, et raamat on

tema jaoks liiga keeruka sõnastusega, andis Jack talle Haeckeli «Maailma mõistatuse» eksemplari kui kergemini loetava. Kui ka see osutus liiga keerukaks, kookis Jack oma tekkidekuhjust välja oma kõige väärtuslikuma vara — Miltoni «Kaotatud paradisi». Jensen tunnistas, et ta ei armasta luulet ega saa «Kaotatud paradisi» lugeda. Jack surdus siis allpool Jukoni ääres asuvasse onni, kus, nagu ta oli kuulnud, pidi leiduma üks Kiplingi «Seitsme mere» eksemplar. Ta naasis raamatuga Jenseni onni ning palus tungivalt labi lugeda paar lehekülge, et Jensen naeks, kui kaunis on luule. Kui Jensen siis raamatu ühtejärke läbi luges, tundis Jack, et ta on saavutanud tähtsa võidu.

Jenseni kirjalik kiitus Jacki kohta väärts samuti edasiandmist muutmata kujul. «Jacki seitskond oli värskendav, virgutav ja kasutoov. Ta ei jäänud kunagi peatuma, et kaaluda, kas midagi tasub teha, või unistada, mis kasu sellest võib saada. Ta oli ikka valmis, olgu see siis otsimisretk laagrid pidi lugemisvara saamiseks, kae kugepanek puidukoormaga keigu vedamisel või kahepäevane jalgsimatk pressitud tubaka pakki saamiseks, kui ta nägi, et oleme suitsunäljast kärsituks ja pahuraks muutunud. Ükskõik, kas osutatav teene oli suur või väike, kas ta tegi seda palutut või palumata, andis ta sinu kasutusse mitte ainult iseenda, vaid ka talle kuuluva. Tema näo pani särama naer, mis ealeski ei muutunud jahedaks.»

Jack veetis oma koikus palju tunde lugedes ja Alaska kohta märkmeid tehes ning kirja pannes kuulnud jutte, vaidlusi, millest ta oli osa võtnud, murrakuid, filosoofilisi targutusi, samuti ka märkmeid isikute ja tema onni astunud meeste iseloomu kohta. Veel kaua aega hiljem, 1937. aastal, nurises Thompson, et vahel ei saanud ta Jacki kaasa võtta puid lõhkuma, sest poiss oli sotsialismi vooruste ülistamisega liialt ametus. Mitmed vanad alaskalased tõendasid, et lemmikjutuaineks Stewardi laagris tol 1896. aasta talvel oli sotsialism, sest Jack polnud kaugelegi ainus, kes sellesse majandusfilosoofiasse uskus. Kullakaevajatele jäi märkamata iroonia asjaolus, et just need ohjeldamata individualistid, kes olid kullajahile välja tulnud isikliku varanduse kokkukaapimiseks, veetsid omad vabad tunnid kollektiivse sotsialismi kiitmisega. Jack oleks seepeale vastanud, et loos pole midagi imelikku, sest tegemist oli vaprate meestega, pioneeridega, seda laadi inimestega, kes læk-

sid riski peale välja nii võõraste, ohtlike ja kaugete maade kui ka võõraste, ohtlike ja kaugete teooriate uurimisel.

Kui lõpuks kevad tuli, kordas Jack oma vanaisa Marshall Wellmani vägitükki, kes oli ehitanud parve ning sõitnud sellel Put-In lahest Clevelandi — piirist piirini. Jack ja doktor Harvey lammutasid Harvey onni ning Jack sidus palgid parveks kokku ja parvetas sellel allavoolu Dawsonini, kus nad palgid kuuesaja dollari eest maha müüsid.

Dawson osutus lõbutsemishimulikeks talkalinnaks, kus elas viiskümmend tuhat inimest. Sun oli porine peatänav, mida mõlemast küljest ääristasid kõrtsid, kus mehed mitte üksnes ei joonud, vaid ka sõid, magasid, ostsid endale varustust, sõlmisid äritehinguid, tantsisid tantsusaali tüdrukutega ning mängisid oma kullatolmu elukatsel stele mänguritele maha. Toitu oli kasinalt, soolasingiga munaroog maksis kolm ja pool dollarit portsjon, toolistele maksti päevas unts kulda, mille väärtus oli umbes 17,5 dollarit. Linna oli kokku tulnud mees- ja naissoost seiklejaid kogu maailmast. Prostituute kogunes nii suurel arvul, et ratsapolitseil tuli nad teisele poole jõge nõndanimetatud Tailinna laagrisse panna. Üle jõe rippus kvartalipikkune sild, mis oli kinnitatud kõite külge Jack pani tänele, et vaid vähesed kullakaevajad pidasid silda üleminekuks liiga ohtlikuks.

Thompson ütleb, et Jack ei ligutanud Dawsonis lilegi. Siiski näib, et ta kulutas mõne päeva joest palkide välja-püüdmisele, vedades nad siis sõadepaadi järele saeveskisse Tõsi küll, tal oligi vähe põhjust töötamiseks, kui ta võis igale poole minna ka ilma rahata. Ta oli teretulnud külaliseks baarides, kus kullakaevajad ostsid talle jooki eesõiguse eest talle pikki lugusid puhuda. Ta oli meister teiste keelepaelte vallapäästmisel, pannes nad raakima ja oma lugusid jutustama, mida ta soovis hoopis enam kui nende kehva viskit. Naistele ta meeldis, sest ta oli kena välimusega ja hea jutumees. Kuigi tal polnud raha, oli tal nalja-spoont. Kui polnud lugusid, mida pealt kuulata, siis istus ta kuhugi kõnnitee äärde ning lõbustas kokkukogunenud rahvast omaenese lugudega. Ööd veetis ta mängumajades pealt vaadates ja märkmeid tehes. Kuulates karusnahakut-tide ja kauaaegsete asukate jutustusi, kes olid Alaskas ol-nud juba enne Klondike'i kullaleidu, kogus Jack kokku selle paikkonna esimese autentse ajaloo, asustamise alg-

puvadest alates. Ta teadis, millist materjali ta soovib, ja teadis, kuidas seda saada, sest ta oli välja töötanud teadus-liku järelepärimise meetodi, mis ta tulevases töös suuresti kasutas.

Et Alaskas polnud värsket taimetoitu, jäi Jack skorbuuti. Ta nägu kattus haavanditega ning ta vähesed järelejäanud hambad hakkasid igemetes logisema. Ta viidi katoliiklaste haigspidali, kus Thompson Jacki seeshoidmiseks maksis väikese summa. Siin teda raviti, kuni ta oli jälle suuteline randama. Juunis lahkusid Kentuckyst pärit olev Taylor, John Thompson ja Jack Dawsonist väikeses lahtises paadiga et sooritada tuhande üheksasaja miili pikkune retk piki Jukoni jõge allapoole ja mööda Beringi mere randa. Jack läks kaasa. Nad randasid kõrvetavas kuumuses keskpäeval entul aga sidusid paadi kinni ja löid kaldal laagri. Nad läbisid Jukoni madaliku tema miljoniliste mosteloparvedega, sõitsid läbi karestike ning vaatasid pealt, kuidas anglosaksid tantsisid indiaani tüdrukutega pärismaalistes külates.

Vaatamata sellele, et skorbuut oli Jacki võost allapoole jäänud taiegi sandiks muutunud, ning et tema parem jalg oli niivõrd kangestunud, et ta ei saanud seda välja sirutada, ei ta oostki, kui ta kaaslased magasid, ikkagi linde laskma. Ta tegi iga päev sissekirjutusi oma märkmikku. Pärast seda kui ta oli kirjeldanud punarind-lepalindude laulu, kartel, kajakate ja jääkauride ebakõlalist kisa, rüütide ja mehestanede lendu ning seda, kui ilus oli oo, kui nad mööda jõge alla triivisid, märkis ta aarele, et see materjal võiks sobida ajakirjadele «Outing Magazine» või «Youth's Companion».

Jacki paatkonnal kulus tuhande üheksasaja miili läbimiseks üheksateistkümmend päeva. Vahimagi viperuseta purjetasid nad piki Beringi mere rannikut ja kinnitasid otsad aagas nimega St Michael's Jack sai katlakütja koha St Michael'sist Briti Kolumbiasse sõitval laeval, sealt aga sõitis vahetakil Seattle'isse. Seattle'ist oli paksust ja vedelast hõikäinud hulkuril naljaasi kaubarongidel Oaklandi välja jõuda.

Ta saabus koju ühegi pennita, kuid just tema, kes polnud Alaskas ühtki untsi kulda välja kaevanud, tegi kullapalade arvel rohkem raha kui ükski oma leiukoha tähistamiseks varad sisse tagunud põlisasukas.

IV

Kui Jack saabus oma koju Oaklandis, East Sixteenth Streetil nr. 962, kuulis ta, et John London on surnud. Jacki valdas sügav kurbus, sest oma võõrasisa poolt oli ta tunda saanud vaid sõbralikkust ja seltsimehelikkust.

Kuni selle ajani oli John London olnud perekonnapeaks, teenides dollari dollari kõrvale, nupalju kui tema aastatekoorem ja pödur tervis seda vähegi lubasid. Nüüd aga oli Jack pereisaks. Tema vastutust suurendas veel see, et Flora oli adopteerinud väikese Johnny Milleri, John Londoni lapselapse, kelle emaks oli noorem tutar, kes oli isa kutsel tulnud Kaliforniasse. Florast sai hoolitsev ema vneaastasele poisile, kelle ta ohtralt üle külvas õrnustega, mis Jacki troostitus lapsepõlves hoopis vajaka jäid.

Maailmas ihaldas Jack London vaid üht — saada kirjanikuks. Sellele otsusele ei jõudnud ta meelevaldselt, mitte au või kuulsust või rikkust soovides ning mitte seeparast, et oleks oma nime trükituna näha tahtnud. See otsus kupses tal sisimas, selle kirjutasid talle ette ta loomus ja vaimuanded, ning seda käsku tuli täita. Oma märkmikku oli ta visandanud raudtee-päevil nähtud karakterkujusid, Alaska maakohtade kirjeldusi, dialoogide katkeid ning süžeeelisi kompositsioone, mis olid talle iseenesest pähe turgatanud, sest ta oli sünnipäraselt taibukas ja nähtustele vastuvõtlik.

loomuga ning sõnataidur, kes oma elamusi edasi anda oskas. Tema otsus muutus veelgi kindlamaks, kui ta teada sai, et tema isa Chaney oli olnud õpetatud mees, kes kuulus raamatute ja kirjutamise maailma. Tuhande üheksa- ja miili pikkusel retkel alla mööda Jukonit, laeval, mis ta St. Michael'sist Seattle'isse viis, oli ta plaanitsenud ja kavandanud jutustusi, mida tahtis kojujõudmisel paberile panna. Ta oli palju näinud ja jälginud Klondike'is, ning kõik nähtu vasardas ta ajus ja nõudis kirjapanekut.

Jacki vastutustunne liikus tsükliliselt. Kui ta alles ajalehepoiss oli või kui ta konserveerimisettevõttes töötas, andis ta viimase kui ühe teenitud sendi toidu muretsemiseks ning üüri maksmiseks ja Florale rohtu ostmiseks. Siis jättis ta oma kindla sissetuleku sinnapaika, et saada trustipiraadiks. Mõnda aega toetas ta oma perekonda piinatlusest saadud rahaga, siis aga hakkas seda metsikuteks põominguteks pillama. Kui ta «Sophie Sutherlandil» teenitud palgaga tagasi tuli, ostis ta vaid mõned pruugitud rõivastusesemed, enne kui ta oma töö eest saadud tasu emale andis. Džuudivabrikus, elektrijaamas ja pesumajas töötades jättis ta endale vaid seitsekümmend viis senti nädala. Siis pärast monotoonseid, kuid kestnud kohusetundlikku käitumist oli vastutustunde vedru jällegi maha jooksnud ning ta pani plehku, et minna seiklema raudteele ja Klondike'i äärde. Nüüd, kahekümne kahe aastana, haaratuna soovist teha oma elus midagi loovat, oleks ta esmakordselt olnud mingi õigustus jalgalaskmiseks.

Selle asemel lükkas ta aga kõik mõtteis pakitsevad jutud tagaplaanile. Pärast kuusteistkümmend kuud kestnud seiklust oli vastutustunde vedru uuesti üles keeratud ning ta ei tahtnud oma ema ja tema adopteeritud lapselast jätta puuduse kätte nende kuude jooksul, mis oleks kulunud oma juttude paberilepanekuks ning ajakirjadele müümiseks. Vajadused olid pakilised ning ta pidi otsekohe tood leidma.

Ajad olid rasked. 1893. aasta majanduslik surutis, mis oli juba viis aastat tagasi sundinud džuuditööstusesse tööle minema kümnesendise tasu eest tunnis, halvas ikka veel laug-Lääne majandust. Omaette hambaid kiristades, et lamahimulises ühiskonnas on ajad alati halvad, kõmpis Jack palju päevi mööda tänavaid ja dokke, ning leidis, et kõige lihtlabasemat füüsilist tööd polnud enam võimalik saada. Omades vilumust pesumaja toos, püüdis ta kõigis

Oaklandi pesumajades mingisugust teenistust leida. Ta kutas oma viimased kaks dollarit kuulutustele ajalehes. Ise ta vastas abistajal vajavate vanemate invaliidide kuulutustele ja käis õmblusmasinate agendina majast majja, nagu seda oli teinud John London kakskümmend aastat tagasi San Franciscos. Tal oli tunne, et ta peaks olema tööturul hea kaup — ta kaalus sada kuuskümmend viis naela, millest igaüks oli raskeks tooks karastatud, kuid kõik, mis ta leida võis, olid samasugused juhulikud tööotsad, millega ta oli Oaklandi keskkooli päeval lisa teeninud — muru pugamine, hekkide karpimine, akende pesemine ning vaipade kloppimine tagahoovides. Harvad olid need päevad, kus tal õnnestus teenida terve dollari.

Mabel ja Edward Applegarth andsid ta kojusaabumise auks eine. Nad kutsusid sellele mitmeid vanu sõpru Henry Clay vaidlusklubist, kes surusid tal kätt, patsutasid talle õlale ja ütlesid, kui õnnelikud nad on teda taas Oaklandis nähes. Jack oli sellest soojast vastuvõtust liigutatud ning kostitas neid lugudega Klondike'ilt... pärast aga viis igaühe kõrvale, et küsida, kas too vahest ei tea, kus ta võiks mingit tööd leida. Keegi ei osanud midagi soovitada.

Pärast kuueteistkümnepäevast äraolekut ning karmi elu Steward Campi ja Dawsoni kullaotsijate keskel leidis Jack, et Mabel Applegarth on muutunud veelgi hapramaks ja ilusamaks. Kui klubi liikmed lõpuks hüvasti jätsid ning Edward oli diskreetselt oma tuppa läinud, keeras Mabel valguse hämaramaks ning viis Jacki kättpidi klaveri juurde, kus ta mängis ja laulis neid laule, mida oli laulnud siis, kui Jack esmakordselt majja tuli ning tema mehelik kohmakus ja jõud teda ühtaegu köitsid ja eemale peletasid. Mabel nägi armastuse helki Jacki silmis, kui ta tema vastas klaveri tiivale toetus, kütkestatuna muusikast ja neiu kergest parfüümist. Jack aga tundis tütarlapse lembust enda vastu helisemas vaikselt mahedas hääles, mis sentimentaalse ballaadi sõnadega tunnistas, et ka laulja on noormehesse armunud. Kuid ta teadis, et aeg polnud kõnelemiseks kohane, sest ta ei tohtinud, neiu tema haritud kodust raamatute, maalide ja muusika keskelt välja viia, enne kui oli suuteline pakkuma midagi paremat kui pruugitud riided ja nälginine.

Järgmisel hommikul nägi ta uhes Oaklandi ajalehes teadaannet, et postiteenistajate väljaalamiseks korraldatakse eksamid. Ta ruttas peapostkontorisse, sooritas katsed ning

kui hindeks 85,38. Kui oleks olnud mõni vakantne koht, oleks ta peagi tõtanud oma marsruuti pidi mööda Oaklandi länavaid, postipaun üle öla.

Juhuslikud tööotsad, mida ta leidis, ei võtnud talt terveid päevi, kuid ei andnud ka küllaldaselt määralt raha perekonna vajadusteks. Lugenud San Francisco ajalehe «Examiner» pühapäevasest lisast, et ajakirjade poolt makstav alammäär on kümme dollarit tuhande sõna eest, ning tundes, kuidas pool tosinat põnevat artiklit ta sõrmeotstes ohkelevad, istus ta maha konarliku puulaua äärde, mille lüüra oli paigutanud oma kaheksa jala laiuksesse ja kümne jala pikkusesse magamistuppa, ning kirjutas tuhandesõnalise jutustuse oma retkest lahtises paadis allavett mööda lukonit. Samal pärastlõunal saatis ta jutustuse posti teel San Francisco «Examiner» toimetajale. Tal polnud aimugi, et alustab oma kirjanduslikku karjääri; ta lihtsalt püüdis teenida kümme dollarit, et majaperemeest kaelast ära saada, kuni jõuab kätte postiljoniks määramine. Ta oli jõudnud otsusele, et pealetung kirjandustandril tuleb edasi liikuda, kuni ta on suutnud mõnisaada dollarit säästusid kõrvale panna või kuni tal enam pole suid, keda toita.

Et ta aga oli kirjutamise maigu juba suhu saanud, siis ei tahtnud ta kirjanikutalent tal kord ettevõtetud teelt enam ära poórata. Otsekohe asus ta kirja panema kahekümne tuhande sõna pikkust lugu avaldamiseks ajakirja «Youth's Companion» üksteisele järgnevatel numbrites, milleks ta siis peatukkide pikkuse vastavusse nende järjekaupa avaldatavate jutustuste omadega, mida ta raamatukogus oli selles ajakirjas lugenud. Enne kui ta arugi sai, mida teeb, oli ta suures õhinas valmis kirjutanud seitse Alaska-juttu, mida ta oma meeles oli tarinud. Ta oli paisu vaid praokile avanud, kui tulvavesi ta peale paiskus ja oma võimusesse võttis.

Postiametist ei tulnud kohalemaaramise suhtes mingit teadet. Ka «The Examiner» ei saatnud talle ei kümnet dollarit ega ka teadet käsikirja kättesaamise kohta. Jaanud juba peenrahata toidu ostmiseks, pantis Jack jalgratta, mille Eliza oli talle andnud Oaklandi keskkooli sõitmiseks. Kui peremees ütles, et tuleb kas maksta või välja kolida, pantis Jack Eliza abikaasa kingitud kella, seejarel aga ka vaimakuue, mille John London oli talle jätanud ainsa pärandusesemena. Kui üks endine sõbramees kaipealselt ilmus silmapiirile ajalehepaberisse mässitud peoulikonnaga,

mille omandiõiguse kohta ta ei suutnud veenvat seletust anda, pistis Jack talle vahetuskaubana paar Alaska suveniiri pihku ja pantis peoülikonna viie dollari eest, millest ta suurema osa kulutas markide ja ümbrikute ostmiseks. Tema üha rohkem kuhjuvaid käsikirju ajakirjadele saata. Tal polnud ikka veel aimugi sellest, et on muutumas kuulsaks kirjanikuks: ta oli lihtsalt meeleheitlikku kitsaskusse sattunud mees, kes ei suutnud tööd leida ning oma ainasa talendi ara kasutas poorases puudes soogiraha teenimiseks, kuni ta kord maaratakse tsiviliseerimistusse.

Saabus talv. Ta kannus ikka veel kerget suverõivastust. Vuutspoodnik ühel tanavanurgal andis talle kaupa võlgu nelja dollari eest, siis aga muutus kalgiks. Lihunik teisel tanavanurgal andis koguni viie dollari eest võlgu, enne kui tema ees ukse sulges. Ustav Eliza kandis Londoni majja kõik, mis ta omaenda toidulaualt iganes näpistada sai ning andis Jackile küllaldaselt peenraha, et ta oleks varustatud kirjutuspaberi ja tubakaga, ilma milleta ta ei võinud elada. Jack võttis kaalus maha, tema põsed langesid lohku, ta muutus narviliseks ja raskesti talutavaks ning polekski enam olnud heaks kaubaks tooturul. Kõik nädalas oli tal võimalus süüa korralik kohutais liharoog. Mabeli pool, kuid ta hoidis end laua juures vagasi tagasi, et armastatud tutarlaps ei saaks teada, kui näljane ta on. Lootused aga olid kirkad, sest tal püsis meeles, et ajakirjad maksavad kümme dollarit tuhande sõna eest, jutud ja artiklid aga, mis ta oli välja saatnud, olid mahult neist kuni kakskummend tunat sõna igaüks, ning kui ükski neist vastu võetakse, on perekond paastetud. Tema hingepüsis lootus, et võib-olla osutuvad vastuvõetavaks mitu juttu, ning see lootus hoidis teda ülal, nagu telgipuu hoiab ülal telki. Siis oleks tal tee vaba elatuse saamiseks oma kirjanduslikust toost ning ta ei tuleks hadaolukorra sunnil hakata postiljoniks. Ta ei taotlenudki suuri tasusid või häid rahalisi tehinguid, kõige rohkem, mida ta oma töö teenida lootis, oli kümme dollarit tuhande sõna eest, mis isegi siis, kui tal oleks õnnestunud vümanne kui üks kirjanik pandud rida maha müüa, poleks talle rohkem sisse toonud kui kolmsada dollarit kuus, enam kui tõenäoliselt aga viis saja viiekümne dollari ümber.

Ta suvenes sedavõrd oma juttudesse, haarates nende avaldamise väljavaatest kinni kui ölekõrrest, et tal oli raske kirjutamist sinnapaika jätta murupügamiseks või vaibakloppimiseks.

Perekond langes armetusse olukorda. Ainult see tõttu, et Flora oli visa naisterahvas, kellel oli kahekümneastane treenitus nälgimise alal, millega tal ikka ja jälle oli tulnud kokku puutuda, suutis ta nüüd puudusest üle saada. Jack muutus toidunappusest nõrgaks ja siis haigeks. Ta riideti lohki müvõrd kulunud ja ta ise muutus sedavõrd hajanuks, et loobus ka sellest ühest öhtust nädalas, mis tal oli tavaks saanud Mabeliga veeta. Lõpuks sai tal kõigest öhtust lõõgata ja ta oli valmis uuesti minema söökarutajaks kolmekümne dollari eest kuus. Päevad laksid ning Jack muutus niisulgi kui hingelt üha haigemaks, mitte ainult nälja tõttu, vaid ka tuleviku ebakindluse tunde tõttu. Tema mõtted jõudsid jälle selleni, et tuleb endale lõpp teha, nagu see tal oli mõttesse tulnud ka tollel ööl, millal ta Benicia sadamasillalt vette kukkus, või siis, kui talle raudteepäevil melanhoolia peale tuli. Ta ütles, et kui talle poleks olnud vastumeelne Florat ja väikest Johnnyt saatuse looleks jätta, oleks kõik asjaolud rääkinud enesetapu kaotuks Frank Atherton, Jacki lapsepõlvesõber, pajatab: «Jack koostas lahkumiskirja. Siis tuli hüvasti jätma üks sõber, kes samuti oli otsustanud kõigele lõppu teha.» Jacki vastuvõetud sõbra enesetapumõtete mahalainamiseks olid ilmselt esitatud muvõrd veenvalt, et ta ka ise neid uskuma jäi.

Ühel hommikul novembrikuu lõpupoole sai ta olukese ümbriku kirjanduslikult ajakirjalt «Overland Monthly», mille oli 1868 aastal San Franciscos rajanud Bret Harte ja mis oli tuntud kogu maal. See tähendas ühe tema Alaska-jutu vastuvõtmist! Ta oli ajakirjale saatnud «Mehe üleviseks, kel tee jalge all» ning nemad järelilikult avaldasid selle! Valgukirjusele hakkas ta endamisi arvutama... käsikirja sisaldas viis tuhat sõna, nad maksid kumme dollari tuhande eest... seega on tšekk 50 dollarile... ta on päästetud! Tal on nüüd võimalus kirjutamist jätkata. Ta vajus oma voodi servale ning värisevi sõrmi karistas lihtsümbriku, nagu tema vaimusilma ees oli kärsinud hall argipäev, lastes pilgul uidata kirkasse tulevikku.

Tšekk aga polnud. Oli vaid asjahk teade toimetajalt, et tema arvates võib juttu «kasutada», ning et ta maksab selle eest pärast avaldamist viis dollarit. Viis dollarit käsikirja eest, mille kirjutamiseks oli kulunud viis päeva! Seesama vana dollar päevas, mis ta oli teeninud töölisena konservivabrikus, džuudivabrikus, elektriijaamas või pesumajas. Tema silmad jäid tardunult vahtima, ta oli kui uimaseks

loodud, tema keha muutus liiga nõrgaks, et liikuda ning ta jäigi vabisedes istuma. Ta oli olnud kergeusklik loll pea. Teda oli haneks puütud. Ta oli uskunud pühapäevase lisas avaldatud artiklit. Ajakirjad ei maksnud korralikku tasu penn sõna eest, vaid maksu penni kumme sõna eest. Keegi ei saa säärasest töötasust ära elada, perekonna ülalpidamisest rääkimata. Isegi kui ta kirjutaks suuri meistriteoseid ning müüks ära kõik, mis ta jämeda pliiatsi alt tuleb, ei oleks tal mingit lootust. Ainult rikkad võivad endale lubada luksust olla kirjanik; tema aga peab jääma murupügajaks ja vaibakloppijaks, end kuidagimoodi läbi vedama, kuni ta postiametis kohale määratakse.

Selsamal pärastlõunal sai Jack veel teise õhukese pikliku ümbriku ning see oli kokkusattumus, ilma milleta Jack ise oleks vapustuse küll üle elanud, tema looming aga mitte. Sedapuhku saatis ümbriku üks idas väljaantav ajakiri nimega «The Black Cat», kuhu ta oli saatnud jutu, mis oli kirjutatud tol hõltsel perioodil Kalifornia ulikooi päevade ja Belmonti akadeemia pesumajja toolemineku vahepeal. «The Black Cat» omanikuks ja toimetajaks oli mees nimega Umbstaetter, kes oli palju ara teinud noorte ameerika kirjanike julgustamiseks. Umbstaetter kirjutas Jackile, et tema jutt on «pigem pikavõitu kui tugev», aga kui Jack annaks talle loa nelja tuhande sonalist käsikirja poole võrra kärpida, siis saadaks Umbstaetter talle otsekohe tšeki neljakümnele dollarile.

Annaks loa! See oli ju kakskümmend dollarit tuhande sõna eest ehk kaks korda suurem tasumäär, kui ta oli lootnud. Teda polnud haneks puütud. Ta pole olnud loll pea. Ta võib oma perekonnale elatust saada seesuguse tööga, mida ta armastab. Ta kirjutas Umbstaetterile, et see võib jutu pooleks kärpida, kui vaid raha välja saadab. Umbstaetter saatis vastuseks postiga nelikümmend dollarit. Ning see, ütleb Jack, oligi põhjuseks, miks ta jäi edasi kirjanikuametisse.

Ta läks pandimajja ning tõi välja oma jalgratta, kella ja vihmakuue. Ta maksis vürtspoodnikule tema neli dollarit ja lihunikule tema viis. Ta tassis koju toiduvarusid, maksis kaksteistkümmend dollarit kahe kuu üüri eest, ostis pruugitud talverõivaid, masinakirjapaberit, kimbu pliiatseid ning laenas ka kirjutusmasina. Sel õhtul korraldas ta Flora köögis pidusöögi, järgmisel hommikul aga helistas Mabel Applegarthile. Kõrvuti sõitsid nad jalgratastel läbi Oak-

landi, siis aga tõusid oma lemmikkõrgendikule Berkeley küngastel. Oli selge ja ilus päev sumeda päikesepaiste ja heitlike kergete tuuleiilidega. Õhukesed purpurilise varjundiga udulinikud, mis olid kui kootud kangad, peitsid end küngastevahelistesse nõgudesse. Lahe taga lebas San Francisco oma küngastel kui ähmane suitsukangastus. Laht ise aga läikis tuhmjalt kui sulametall, millel purjekad liikumatult lebasid või koos tõusuvetega laisalt triivisid. Kauge Mount Tamalpais, mis hõbedases viinas oli vaevu nähtav, sai justkui suurust juurde Golden Gate'i väinalt, mille taga Vaikse ookeani taevapiiril vähksesid pilvemassiid, veeredes mannermaa poole.

Lebades siin sügavas rohus esimese naise kõrval, keda ta armastas, rääkis ta Mabelile, et «Overland Monthly» ja «The Black Cat» olid ta käsikirjad vastu võtnud. Meenutades, kui kaugele Jack oli kolme aastaga jõudnud, laskis Mabel kuuldavale rõõmuhüüatuse. Jacki käsi libises vargsi neiu selja taha ja tema ümber ning tõmbas ta tasakesi ja hellitades enda vastu. Mabeli käed laskusid kahele poole Jacki soojale, päikesest pruunistatud kaelale; noormehe jõud näis hoovavat neiu hapraste kehasse.

Mabel Applegarth oli Jack Londoni täielik vastand. Kui noormees oli robustne, siis neiu oli haprake. Kui noormees põlgas konventsionaalsust, siis neiu sellest elaski. Kui noormees oli kaitsetult jäetud meeste maailma kõigi raskuste ja julmuse meelevalda, siis neiu oli kasvanud hoolitsetuna ja kaitstuna. Kui noormees murdis traditsioone, siis neiu oli neile kuulekas. Kui noormees oli tormakas ja eluõust pulbitsemas, siis neiu oli vaikne ja tagasitõmbunud. Kui noormees polnud kellegi meelevalla all, siis neiu üle valitses täielikult tema ema, isekas valitsemishimuline naisterahvas, kes kontrollis tütre vähimatki sammu. Jack teadis, et mrs. Applegarthil olid Mabeli suhtes suurejoonelised plaanid, et ta soovis tütre abiellumist rikka mehega, mis võimaldaks korvata perekonna varanduse kaotuse, sest mr. Applegarth oli Inglismaalt kaasatoodud kapitali investeerinud maa koloniseerimise ettevõttesse, mis luhtus.

Jack ei tundnud mrs. Applegarthi ees mingit hirmu. Halvimalgi juhul poleks temaga olnud raskem toime tulla kui rehvimata purjedega «Reindeeriga», «Sophie Sutherlandi» tüürirattaga tormi ajal, Overlandi ekspressi piduriplatvormiga või Valge Hobu kärestikuga.

Lastes hea maista võileibadel, mida Jack eelmisel õhtul

oli valmis teinud, olid armastajad ühel meelel, et neil tuleb olla kihlatud terve aasta, mille lõpuks Jack peaks olema juba nii kindlalt jalad alla saanud, et nad saavad abielluda. Nad seaksid endile sisse väikese omaette kodu, kus neil oleks riulitäied raamatuid, maalid seintel ja klaver, millel Mabel saaks Jackile mängida ja laulda, töötuba, kus Jack saaks kirjutada haaravaid lühijutte ja romaane, tema naine aga võiks käsikirjade korrektuure lugeda, et kõrvaldada juhuslikud grammatilised eksimused. Nad elaksid ilusasti ära ning neil oleksid intelligentsed huvitavad sõbrad, nad kasvataksid lapsi ning võtaksid ette reise ja oleksid väga, väga õnnelikud. Nii nad istusid, kuni helge päev hakkas õhtule veerema, hämmeldatuna neile avanenud armastuse imest ja sellest, et saatuse oli nad nii kummalisel kombel kokku viinud. Läänepoolse horisondi pilvemassid sängitasid loojuva päikese ning taevakaar muutus roosakaks. Noormehe käte vahel laulis Mabel õrnalt «Jää hüvasti, õnnis päev». Kui ta lõpetas, suudles Jack teda uuesti ning käsikäes, oma saatused teineteisele usaldanud, kõndisid nad küngastelt alla ja sõitsid oma jalgratastel tagasi Oaklandi.

Jackil oli ajakirjalt «The Black Cat» saadud neljakümnest dollarist järele jäänud täpselt kaks dollarit. Selle kulutas ta markide ostmiseks, et ära saata käsikirju, mis olid Idas väljaantavate ajakirjade poolt tagastatud ja nüüd topitud laua alla, sest polnud raha käsikirjade uuesti välja saatmiseks. Jällegi sukeldus ta oma kirjatöösse, pannes käsikirjad posti, niipea kui oli nende masinal umberkirjutamise lõpetanud. Üks päisuke ei too aga veel kevadet. Ta jutud tulid tagasi standardse tagasilükkamislipikuga. Toit kadus aegapidi Flora riulitelt. Kell, jalgratas, vihma-kuub ning lõpuks ka soe talverõivastus läksid tagasi panti. Ajakirjad võisid küll maksta sõna eest penni või dollarigi, kuid mis oli sellest kasu, kui ta ei saanud müüa lausetki.

Kuueteistkümnendal jaanuaril 1899. aastal saabus kiri, mis kutsus ta postkontorisse tööle. Annet oleks olnud püsiv, seda oleks jätkunud Jacki elupäevade lõpuni. Tasu oli kuuskümmend viis dollarit kuus. Tal oleks olnud õhtralt süüa ning uus ülikond senise pruugitu asemel — luksus, mida kahekümne kolme aastane nooruk polnud veel saanud endale lubada. Tal oleks olnud võimalik osta raamatuid ja ajakirju, mida ta nii kangesti ihaldas. Tal oleks ol-

nud võimalik hoolitseda Flora ja väikese Johnny eest ning kui Mabel oleks nõustunud ajutiselt tema perekonna juurde elama asuma, oleksid nad võinud kohe abielluda.

Jack ja Flora kaalusid olukorda kainelt. Kui Jack jätkaks kirjutamist, tuleks neil veelgi aastaid puudust kannatada. Kui tast aga saab postiljon, mis kasu oleks siis õht-rast toidust, uutest rõivastest ning raamatutest ja ajakirjadest? Ta pole maa peale sündinud selleks, et toita ja katta oma keha ning lõbustada vaimu, ta on siia sündinud selleks, et luua, täiendada kirjandust suurte teostega. Ta suudaks taluda kunstiinimesele osaks langevaid loobumusi, sest ta oleks vaimustatud oma tööst, mis muudaks kõik teised võimalikud lõbud nagu söömise ja materiaalsete hüvede evimise tühiseks ja tähtsusetuks. Mis andis aga tuge Florale? Kui ta oleks teinud stseeni, tulnud välja südameatakiga, nutnud või anunud, siis oleks Jack võib-olla läinud postkontorisse ja ameti vastu võtnud. Kuid tema ema, kes oli ta sünnitanud väljaspool abielu, kes oli ta armastusest ja õrnusest ilma jätnud ning mürgitanud ta nooruse vaesuse, kibeduse ja alatise kindlusetundega, ütles nüüd kindlalt, et ta peab oma juttude kirjutamist jätkama, et temas on sädet, millega ta läbi lööb. Tema, Flora, on aga Jackile toeks, üksipuha kui kaua edu saavutamiseni aega peaks kuluma. Sest kui Jackist saab edukas kirjanik, siis oleks tema, Flora Wellman, Wellmani perekonna must lammas, rehabiliteeritud.

Nüüd, kus otsus oli lõplikult langetatud, asus Jack tema resoluutsele loomusele omase keevalisuse ja innuga oma töö kallale. Selleks et kirjanikuks saada, oli tarvis kaht asja — teadmisi ja kirjutamisvõimet. Ta teadis, et kui ta mõtleb selgelt, siis ta ka kirjutab selgelt, sest kui ta oleks kehva haridusega, kui ta mõtted oleksid segased ja pillapalla laiali, kuidas võikski ta siis loota väljenduda ilmekalt ja arusaadavalt. Ning kui ta mõtted on midagi väärt, siis on seda ka tema poolt kirjutatu. Ta teadis, et ta peab tundma elu sisemist tukset, et tema tegelike teadmiste kogum peab saama tegevfilosoofiaks, mille varal ta saab maailma mõõta, kaaluda, hinnata ja tõlgendada. Ta tundis, et peab ennast harima ajaloos, bioloogias, evolutsiooniõpetuses, majanduse alal ning sadadel teistel tähtsatel teaduse aladel, sest see avardaks ta mõtteid, laiendaks ta silmaringi ning muudaks ulatuslikumaks tema tegevusvälja. Need

teadmised annaksid talle tegeliku filosoofia, mille taolist poleks kellelgi teisel ning sunnaksid teda algupärasele mõtlemisele, varustaksid teda millegi uue ja elulisega, mis paneks äravaevatud maailma oma kõrvu teritama. Ta polnud mingit kavatsust kirjutada tühja-tähja, manustada šokoladiga kaetud pille ummisajude turgutamiseks.

Nõnda ta siis asuski kohe raamatute kallale ning hakkas neisse talletatud tarkust vallutama. Ta polnud kolledžipoiss, kes endale vajalikul määral fakte pähe tuubib, et eksamil läbi saada, ega ka juhuslik möödamineja, kes suurte tarkuselõkete paistel oma käsi soojendab. Ta püüdis täie hardumusega tarkuse poole ning tema jaoks oli iga uus tundmaõpitud fakt, iga uus teooria, mille ta omandas, iga vana arusaama kummutamine ja iga uue arusaama omandamine isiklikuks võiduks, mis andis põhjust rõõustumiseks. Ta püstitas probleeme, tegi oma valiku, heitis kõrvale ning võttis kõik loetu põhjaliku analüüsi alla. Teda ei pimestanud kuulsuse sära ega sisendanud talle ka aukartust. Suurvaimud ei avaldanud talle mõju, kui nad ei andnud talle suuri ideid. Konventsionaalne mõtlemine tähendas vähe sellele mehele, kes oli murdnud iga konventsionaalsuse, millega tal oli tulnud kohtuda. Et ta ise oli pühapiltide purustaja, siis ei kohutanud teda ega peletanud tagasi ka ikonoklastiline mõtteviis, mis pärines teistelt. Ta oli aus, julge, sirgjoonelise mõttelaadiga ning tal oli sügav armastus tõe vastu — neli omadust, mida paratamatult peab evima igaüks, kes tahab olla koolitatud.

Olgugi et ta haridus oli puudulik, tundis ta end loomupärase õppijana. Haridus oli tema jaoks nagu kaardikamber. Tal polnud mingit hirmu tundmatute raamatute ees, ta teadis, et ta nii kergesti oma teelt ei hälbi, ning et ta on nende kaartide hulgas viibinud juba küllalt kaua, et teada, missuguseid randu ta uurida tahab. Sattunud raamatule, ei hakanud ta seda sisu haaramiseks tasakesi lahti muukima Jack London võttis talle teadmiste tihnikust läbimurdmisel ettejäanud uue koite kasile kui täitmatu loom, kui näljane hunt. Ta lõi oma hambad raamatule kõrri, raputas seda ägedalt, kuni see vagaseks jäi, larpis siis ära vere, õgis liha ning krõbistas hammaste vahel ära kondid, kuni raamatu viimane kui üks kiud ja lihas olid tema osaks saanud, olid talle oma jõu toiduks andnud.

Jack pöördus majandusteaduse isa Adam Smithi juurde tagasi ning luges «Rahvaste rikkust», läks siis edasi, võttes

läbi Malthuse «Rahvastiku teooria», Ricardi «Jaotamise teooria», Bastiati «Majandushke harmooniate teooria», varasemast ajast pärinevad saksa teooriad maksumuse ja piirtootlikkuse kohta, John Stuart Milli «Jaotuse aktiivid»... ning veelgi kaugemale läbi ajalooliste korollaaride, kuni jõudis teadusliku sotsialismi rajajateni ning tundis end jälle tuttavalt pinnal. Poliitika tundmaõppimisel poordus ta tagasi Aristotelese juurde, käis Gibboni juhendusel läbi Rooma impeeriumi tõusu ja languse, jälgis kiriku ja riigi vahelist konflikti keskajal, Lutheri ja Calvini mõju reformatsiooni poliitilisele struktuurile, tutvus moodsaate poliitiliste kontseptsioonide algusega inglase Hobbesi, Locke'i, Hume'i ja Milli raamatutes, vabariikliku valitsusvormi tekkimisega tööstusrevolutsiooni vajaduste rahuldamiseks. Metafüüsika valdkonnast luges ta Hegelit, Kanti, Berkeleyd ja Leibnitzi. Antropoloogia alalt luges ta Boasi ja Frazerit, bioloogia alal oli ta juba Darwinit, Huxleyd ja Wallace'it lugenud, ning pöördus nüüd nende juurde tagasi sügavamale arusaamisega. Ta neelas kõiki raamatuid, mida ta sotsioloogia alalt leida võis — tööpuudust, majanduselu tsükleid ja surutisi, vaesuse põhjusi ja sellest ülesaamise viise, vaestelinnaosades valitsevat olukorda, kriminoloogiat ning heategevust käsitlevaid teoseid ja süvenes uha rohkem ametiühinguliikumisse.

Ta tegi hoolikalt märkmeid kõige loetu kohta ning seadis endale sisse kaartkataloogi süsteemi, et vajalik materjal kohe käepärast võtta oleks. Kuid alles siis, kui ta sattus Herbert Spenceri «Algprintsipidele», leidis ta kauaotsitud meetodi, mille abil sai korrelatsiooni viia need mitmesugused mõttevoolud, millest ta oli kujundanud oma tegevfilosoofia. See, et ta kohtas Spenceri mõttesuunitlust, oli võib-olla kõige suuremaks seikluseks tema seiklusrikkas elus. Ühel õhtul, pärast pikka õppimistuuri William Jamesi ja Francis Baconi kallal ning pärast soneti kirjutamist enne magamaheitmist võetava pitsi asemel, puges ta voodisse «Algprintsipide» eksemplariga. Hommik leidis Jacki ikka veel lugemast. Ta jätkas lugemist kogu järgmise päeva läbi, ronides voodist põrandale, kui ta keha väsis. Ta sai aru, et ta oli vaid asjade pealispinnast üle libisenud, eraldi seisvaid nähtusi vaadeldud killukeksi kokku kuhjates ning tehes pealiskaudseid uldistusi, kusjuures miski selles tujukas ja korratud juhuste maailmas ei näinud evivat sisemisi seoseid. See Spencer aga oli kõik teadmised tema jaoks

korraстанud, kõik ühtseks taandanud, esitades Jacki hämmeldunud pilgule universumi, mis oli nii konkreetset mõistetav nagu laeva mudel, mida meremehe käsi oli teinud ja pudelisse pannud. Polnud enam ruumi tujudele, oli jäänud vaid paratamatu seaduspärasus. Jack oli sellest avastusest rohkem erutatud kui kulla avastamisest Hendersoni harujöel, sest ta teadis, et Spenceri monism ei saa kunagi osutada vilgukiviks.

Herbert Spenceri laiahaardelisus joovastas Jacki. Kõik varjatud nähtused paljastasid oma saladused. Sel õhtul nägi ta oma taldrikul olevas lihas säravat päikest ning ta mõtted läksid päikeseenergia kannul läbi kõigi ta muundumiste tagasi selle energia algallika juurde sada miljonit miili eemal. Siis aga võtsid mõtted jälle suuna ettepoole, järgnedes päikeseenergiale lihaste liikumapanekul kätes, mis võimaldas tal liha lõigata, ning läksid edasi koos päikeseenergiaga aju, kust lihased said käskluse liha lõikamiseks. Lõpuks nägi Jack vaimusilmas päikest oma ajus paistmas, kusjuures nii päike kui ka aju olid samast materias, olles mõlemad osakeseks teineteisest. Herbert Spencer oli talle näidanud, et kõik asjad on seotud kõigi teiste asjadega, alates kõige kaugematest tähtedest maailmaruumi avarustes ja lõpetades aatomite müriaadidega liivaterakeses kellegi jala all, ning et inimkond ja üksikisik on vaid protoplasmas kätketud materia teine avaldumisvorm.

Jacki neljaks intellektuaalseks isaks olid Darwin, Spencer, Marx ja Nietzsche. Tema tegevfilosoofia, saksa ja inglise filosoofia, pärines otseselt nendelt neljalt üheksateistkümnenda sajandi suurvaimult. 1899. aastal oli nende käredesti rünnatud ja taunitud revolutsionääride lugemiseks tarvis sisemist meelekindlust. Nende mõistmiseks oli vaja ka selget arusaamist, intelligentsi ja penetratsioonivõimet. Jackil oli vajalikku julgust ja intelligentsi ning tema neli meistrit rikastasid ta elu ja filosoofiat. Nad süvendasid ta terveloomulist skeptitsismi, tema tõearmastust tõe enese pärast, pühkisid minema keskaja vaimse saasta ning andsid talle teadmistejahi tarvismineva, teadusliku meetodi. Jack omakorda dramatiseeris nende õpetust ja andis seda edasi.

Friedrich Nietzsche avaldas Jackile võib-olla kõige suuremat emotsionaalset mõju, sest nende kogemused olid kõige lähedasemad. Jack oli oma lapsepõlves tunda saanud spiritismi jubedusi, just nagu vaimuliku poeg Nietzsche

oli tunda saanud vagatsemise lialdusi. Jack tõstis mässu kõigi religiooni avaldusvormide vastu, üleloomulikkudes jõududes, surmajärgsesse ellu ja jumala poolt juhitudasse maailma uskumise vastu. «Ma usun, et oma surmaga olen ma samavõrd ära pühitud nagu viimane moskiito, mille teie või mina lõmastasime.» Ta uskus, et kogu ristiusk on tühjade rituaalide ja mitteusutavate faktide kogum. Ta oli veendunud, et religioon, igasugune religioon, on inimsoo suurim vaenlane, sest ta anesteseeb aju, kasutades dogmasid, paneb inimesed pimesi omaks võtma, selle asemel et igaüks ise järele mõtleks, takistab inimesi end isandatena maksma panemast maa peal, millel nad kõnnivad, takistades neid seega oma elu parandamast. Nietzsche juures leidis Jack õigustust kõigele sellele, mis ta religiooni pettuse, silmakirjalikkuse ja valskuse vastu tundis, esituna sedavõrd hiilgavalt, et noormees oli kindel, et Nietzsche on kristlusele haua kaevanud.

Nietzsche juures avastas ta ka teooria üliinimesest, kes on kõigist kaasinimestest suurem ja tugevam ja targem, kes suudab kõiki takistusi võita ja orjalikke rahvahulki valitseda. Jackile tundus see üliinimese filosoofia üsnagi meelepärasena, sest ta oli veendunud oma üliinimeslikkuses, tundes end võimelisena kõiki takistusi võitma, hiiglasena, kes lõpetab rahvahulkade valitsemisega (õpetamisega, juhtimisega, suunamisega). Asjaolu, et tema filosoofia üliinimese valitsemisest orjalike rahvahulkade üle oli Nietzsche viinud sotsialismi kui nõrkade ja võimetute valitsuse põlgamisele, ning oli ta viinud ka ametiühingute taunimisele, sest need viivad töölisi rahulolematusele oma saatuse suhtes, ei näinud Jacki häirivat. Ta tekkis usk nii üliinimesesse kui ka sotsialismi ning seda samaaegselt, vaatamata sellele, et need kaks teineteist vastastikku välistasid. Oma elu lõpuni jäi ta individualistik ja sotsialistik. Ta soovis individualismi enda jaoks, sest ta oli üliinimene, blond metslane, kes suutis võita... ning sotsialismi rahvamassi jaoks, kes oli nõrk ja vajab kaitset. Mitmeid aastaid suutis ta ühtaegu ratsutada nendel kahel intellektuaalsel ratsul, kellest kumbki tiris eri suunas.

Peale hariduse saamise oli Jackil kaelas veel teine, kohest lahendamist nõudev ja proosaline probleem — elatise hankimine. Ta veetis pikki tunde raamatukogu vabalt kasutatavas lugemissaalis, kriitiliselt studeerides jooksvaid ajakirju, võrreldes seal avaldatavaid juttusid nendega, mis

tal endal kirjutusmasinast välja tulid, ning murdes pead selle üle, missugusel kummalisel moel küll on korda laanud neid juttusid trükki sokutada. Ta oli hämmastatud kui hulganisti trükiti surnud kraami, kus kõik oli hall, kus polnud ei valgust, ei varju ega kübetki elu. Teda viisid segadusse arvutud lühijutud, mis olid kirjutatud kerge sulega ja oskuslikult, kuid elujõuta ja ebarealistlikult. Elu oli nii imelik ja hämmastamapanev, niivõrd tulvil probleeme, unistusi ning kangelaslikku vaevanägemist, kuid need trükitud väljamõeldised tegelesid vaid kulunud sentimentaalsusega. Ta tunnetas elu pinget, tema palavikulist tukset, tema metsikut mässamist, ning just see vääris kirjutamist! Ta tahtis aupaistega ümbritseda lootuseta ürituste juhte, meeletuid armastajaid, vägilasi, kes pidasid ränkrasket võitlust keset õnnetust ja koledusi, nii et elu nende jalge all vappus. Need ajakirjade autorid aga, kelle tüüpilisteks esindajateks on Richard Harding Davis («Saatuse sõdurid», «Vürstitar Alme»), George Barr McCutcheon («Graustark»), Stanley Weyman («Prantsuse kavalier», «Keisrirüü varjus»), Margaret Deland («John Ward», «Jutlustaja»), Clara Louise Burnham («Doktor Latimer», «Tark naine»), näisid pelgavat tegelikku elu, tema sügavamaid tõesid ja reaalsusi. Nad lakeerisid, hülisid ebameeldivustest mööda, katsid oma tegelaskujud võltsi romantika looriga, vältides kõike, mis võib sügavamalt lahata.

Asja kallal juurelnud, jõudis Jack otsusele, et autorite säärase hoiaku valdavaks põhjuseks on hirm, hirm väljandajaid kohutada, neile mitte meeltmööda olla, hirm oma Kesk-Lääne lugejaskonda endast võõrutada, hirm sattuda vastuollu ajalehtedega väge ja võimu enda käes hoidjatega ning kapitalistide poolt kontrollitava kirikukantsliga ja haridussüsteemiga. Tunt hirmu kõige jõukullase, brutaalselt tõelise, eelkõige aga ebameeldiva ees. Need jutusepad olid lääged ja armetud, vedelate vatsadega kirjandushikud kohimehed. Neil polnud ei originaalsust, ei filosoofiat ega toelisi teadmisi. Kõik, mis nad evisid, oli vaid retsept imalmagusa romaani keste koostamiseks. Need olid mannetud vaimud, kes muutsid mannetuks ka kirjanduse. Jack jõudis äratundmisele, et need on kääbused. Vaid vagilased sõandasid mõõgad tõelise kirjandusega ristata. Tema aga sunnib nii kirjastajad kui ka lugejaskonna end vastu võtma sellisena, nagu ta on.

Ta pöördus nende kirjanike poole, kes tema hinnangu

ongi olid ise endale tee rajanud — Scott, Dickens, Poe, Kipling, George Eliot, Whitman, Stevenson, Stephen Crane. Ta tuhnis läbi geenuste triumviraadi — nagu ta neid nimetas — Shakespeare'i, Goethe ja Balzaci tööd. Spencerilt, Darwinilt, Marxilt ja Nietzscheilt oli ta õppinud, kuidas mõelda, oma kirjanduslikelt isadelt Kiplingilt ja Stevensonilt oli ta õppinud, kuidas kirjutada. Nüüd ta tundis, et tal on olemas teadusliku determinismi tegevfilosoofia, mille abil tema poolt visandatavad tegelaskujud välja joonistada, ning kirjandusliku väljendusviisi kirkus mõtete avaldamiseks; tema teosed peaksid nüüd olema terve vaimuga, värsked ja tõde kajastavad.

Jacki jaoks olid üheks suuremaks naudinguks maailmas sõnad, kaunid sõnad, kõlavad sõnad, tugevad ja vahedad ja sütitavad sõnad. Kaalukaid ja õpetlikke raamatuid lugedes oli tal alati sõnaraamat käepärast, ta kirjutas sõnad paberilehtedele ning pistis need prakku oma kirjutuspuldi peegli taha, kust ta võis neid endale meelde jätta sel ajal, kui ta habet ajas või end riidesse pani. Ta riputas sõnade loendid klambrite abil pesunööri külge, nii et võis iga kord üles vaadata või läbi toa minnes näha uusi sõnu ja nende tähendusi. Ta kandis sõnade loendeid igas taskus, luges neid raamatukogusse või Mabeli poole minnes ning pomes neid söögilauas või magama minnes omaette. Kui mõnes jutus juhtus täpset sõna tarvis minema ning kui sadadest loenditest kargas välja see, mis evis täpset tähendusvarjundit, siis käis tal justkui soe juga südamest läbi.

Kuidas oleks tal aga võimalik oma juttudega läbi murda sellest kivistest barrikaadist, mille toimetajad olid püstitanud oma peene publiku kaitseks läänest pärinevate barbarite pealetungi vastu? Polnud kedagi, kes oleks teda abistanud, kes oleks teda nõuka sõnaga toetanud. Ta ei tundnud ühtki toimetajat või kirjameest või mõnda, kes kunagi isegi oleks üritanud kirjutada. Tal tuli võitlust pidada üksi, pimedas, ilma ühegi abita peale omaenda jõu, otsustavuse ja veendumuste ning fabuleerimistaju, mis pidid teda nüüd ülal hoidma. Ta valas juttudesse ja artiklitesse oma hinge, seejärel murdis aga nad kokku, pistis pikliku ümbriku sisse ka vajalikus koguses marke, kleepis ümbriku kinni, siis veel margid peale ja laskis saadetise postkasti. Ümbrik reisis üle terve mandri ning mõne aja pärast tõi postiljon ta tagasi. Jack oli veendunud, et teises otsas pole inimesest toimetaja, vaid kavalalt väljanuputa-

tud masinavärk, mis käsikirju ühest ümbrikust teise pistis ja margid peale kleepis.

Aeg! Aeg! Selle vähesus pani teda ilmast ilma ohkama, olgu see siis õppimisel või omal alal meisterlikkuse saavutamisel, enne kui raha toidu ja üüri eest maksmiseks otsa lõpeb, mis ta hävitaks. Päevas polnud küllalt tunde, et teha kõike, mida oleks soovinud. Tal oli kahju end kirjutamise juurest eemale kiskuda, selleks et õppida, ning tal oli kahju ka tõsise õppimise juurest eemalduda, et raamatukogusse minna ja ajakirja lugeda. Kahetsustundega lahkus ta ka lugemissaalist et Mabeli juurde minna ainsaks puhketunniks, mida ta endale lubas. Kõige raskem aga oli raamatud ja pliats kõrvale panna ning kibelevad silmad uneks sulgeda. Oma suures õhinas piiras ta oma öist uneaega viie tunniga. Talle oli talumatu mõte, et peab elamise katkestama isegi nii lühikeseks ajaks. Tema ainsaks lohutuseks oli see, et äratuskell oli viie tunni pärast tirisema pandud. Plärisev kell raputab ta teadvusest üles ning tal seisab jälle ees üheksateistkümmend tundi toredat tööd. Ta oli võlutud hing, leegitsev hing.

Jaauaril lõpuks avaldati jutustus «Mehe terviseks, kel tee jalge all» ajakirjas «Overland Monthly». See oli Jacki debüüt kutselise kirjanikuna. Toimetaja aga oli talle saatmata jätnud lubatud viis dollarit ega suvatsenud isegi ajakirja üht eksemplari välja saata. Jack seisis nukra ilmega Broadwayl ühe ajalehekioski ees, sest tal polnud taskus kümmet senti, millega eksemplari osta, et vaadata, kuidas ta jutt trükituna välja näeb. Ta jalutas Applegarthide maja juurde, laenas Edwardilt kümnesendise, kõndis tagasi... ja ostis oma eksemplari.

Oaklandi ajakirjanduse levitajad müüsid omad «Overland Monthly» varud kiiresti läbi, sest Jacki sõbrad Henry Clay ühingust olid hea sõna kaasa rääkinud. Üks Oaklandi ajalehtedest, kes olid Jacki kui «sotsialistipoissi» pilanud ja naeruvääristanud, avaldas nüüd lugupidava lühiartikli mr. Jack Londoni kui «kirjanikupoisi» kohta, märkides uhkusega, et üks tema juttudest on avaldatud auväärses «Overland Monthlys». Olgugi et Jack oli putuduse küüsis, kandis ikka veel kohmakaid pruugitud rõivaid ning elas sunnitult nappidest toidunormidest, tundis ta, et inimeste suhtumises temasse on toimunud otsustav pööre. Kui ta kirjanikuna tööpoolest läbi lööb, siis andestavad nad talle tema ekstsentrilisuse riietuses ja mõttelaadis.

«Mehe terviseks, kel tee jalge all» ei kuulu Jacki parimate Alaska-juttude hulka, sest selles on rõhku pandud rohkem sündmustikule kui tegelaste iseloomustamisele või looduse kujutamisele. Ometi sellest hetkest, kus Malemute Kid tõuseb püsti, kruus käes, heidab pilgu õlipaberiga kaetud aknale, millel on kolme toli paksune jääkate, ning hüüab: «Mehe terviseks, kellel täna öösel on tee jalge all! Jatkugu tal toidupoolist, jatkugu tal koerte käppades jaksu, jatkugu ta tikkudes ikka tuld!» on lugeja kuni jutu lõpuni haaratud ning tajub, et Ameerika kirjanduses on kostma hakanud uus, nooruslik ja jõuline hää.

«Overland Monthly» oli lubanud talle iga järgmise jutu eest, mille avaldamist peetakse võimalikuks, vürstliku summa — seitse ja pool dollarit. Vaatamata sellele, et talle polnud esimese jutu eest viit dollarit ikka veel välja saadetud, saatis Jack ajakirjale «Valge vaikuse», mis otsemaid vastu võeti ning veebruarinumbris avaldati. Jackile tundus, et jutt on üks tema parimaid ning et ta peaks selle eest saama vähemalt viiskümmend dollarit, kuid oli pikemata nõus seda minna laskma seitsme ja poole dollari eest, ning seda õige mitmel põhjusel: ta lootis, et jutt hakkab lääneosariikide kriitikutele ja ajakirjade toimetajatele silma ning rabab neid, ta soovis Mabelile tõestada, et ei tööta ilmaaegu, ning seitse ja pool dollarit, kui tal õnnestub neid kätte saada, toidaks ta peret ligemale kuu aega.

«Mehe terviseks, kel tee jalge all» kallutas Oaklandi publiku arvamusele, et Jack Londonist võib saada edukas kirjanik. «Valge vaikus» aga, mis on püsiva väärtusega klassikaliseks jutuks külma küttes oleva maa teemal, viis oaklandlased arusaamisele, et ta suudab kirjutada. Jutt, mis on esitatud suure tundeallusega, sügava elamuslikkusega ja milles on suurepärased tegelaskujud, kutsus lugejas esile kaastunnet, hirmu ja säärast juubeldust, mida võib vaid täiusliku kunstiteose puhul kogeda. Jack oli lugenud ja oma märkmikku üles kirjutanud sadu poeme. Ta oli neid kirja pannud iga päev nende ladusa väljendusviisi pärast ja seetõttu, et sõnad ta ajus laulsid, nagu muusika helilooja peas heliseb. «Valges vaikuses» ta tõendab, et ta on see, mida me temasuguse päritoluga poisist kõige vähem oleksime oodata võinud — tõeline poeet. «Loodusel on palju kavalaid vempe, millega ta inimesele tema üürikese olemasolu selgeks teeb — tõusu ja mõõna lakkamatu järgnevus, tormi raevukus, maavärinate poolt tekitatavad va-

pustused — kuid kõige tohutum, kõige jahmatamapanev on tegevuseta Valge Vaikus. Kõik liikumine lakkab, taevast selgineb, pea kohal on kui valgest vasesst võlv. Vaikseimgi sosin tundub pühaduseteotusena ning inimene muutub omaenese hääle ees karthikuks. Ainsa eluraasukesena, mis üle selle surnud maailma lummutuslike avaruste trügib, väriseb ta oma jultumuse pärast, saab aru, et ta elu pole rohkem väärt kui ussikese oma. Tahtmatult kerkiavad kummalised mõtted ning kõigi asjade salapära pürgib esile »

Jack arvas, et pealehakkamine nihutab rohkem mägesid paigast, kui usk sellest iial unistada võiks. Ta seadis endale normiks tuhat viissada sõna päevas ning ei jätnud enne järele, kui oli nad oma distsiplineerimatu käega paberile pannud ning masinal umber löönud. Ta pani kõik mõttes kirja enne paberile panemist, mille järel enam miski ei suutnud teda veenda muudatust tegema, ehk olgu see siis vaid ühe-kahe sõna asendamine teistega. Jalgratas, kell, vihmakuub ja talverõivad pandi jälle panti. Mõnikord moodus nadalaid, millal perekond toitust vaid ubadest ja kartulitest, ning dieet lahenes vaid siis, kui Eliza tõi neile oma laualt toitu. Meeleheitel hakkas Jack kirjutama triolette ja nalju, lootes teenida dollari huumoriajakirjadel.

Veel kahe korral tuli talle sel kevadel postkontorist kutse tööleilmumiseks, ükskord siis, kui kodus polnud viiesendist müntigi ega kääru leiba. Ta laenas Elizalt raha praamisõiduks, tõmbas justkui võitlusruu selga ning sõitis üle lahe «Overland Monthly» toimetusse, mis oli ta anuvad kirjad tähelepanemata jätnud ning polnud talle saatnud ei viit dollarit «Mehe terviseks, kel tee jalge all» tasuks ega seitset ja poolt dollarit «Valge vaikuse» eest. Hetkel, millal ta toimetuse ruumi astus, sai talle selgeks, et tegemist polnud juurka, uleriigilise tähtsusega ajakirjaga, nagu ta oli kujutlenud. Ajakiri seisis majanduslikult vumase veere peal ning tal hoidsid enda ülalpidamiseks hinge sees abitoimetaja ja majandusasjade korraldaja — Roscoe Eames ja Edward Payne. Eamesile ja Payne'ile tegi Jack Londoniga kohtumine rõõmu. Vaimustusest ülekeevate fraasidega tervitasid nad tema talenti ... ning andsid lubaduse, et esimeseks asjaks, mis nad hommikul teevad, on saata talle viis dollarit. Üksnes füüsilise vägivalla tarvitamise ähvardus nälgunud autori poolt suutis lagedale tuua

viis dollarit peenrahas kahe kirjandusliku džentelmeni taskutest.

Võlgadesse uppunud Jacki perekond elas sellest viiest dollarist terve märtsikuu. «Overland Monthly» palus uut juttu aprillinumbriga jaoks. Jack keeldus seda saatmast, kuni pole tasutud «Valge vaikuse» eest. Pärast korduvaid pealekäämisi nad maksid ning Jack saatis neile «Hundipoja». Aprillis avaldati ka üks ta arvukaist triolettidest «Ta pahvatas heameelest naerma» San Francisco ajalehes «Town Topics». Flora ja Jack olid oma võlausaldajate ja peremehega niivõrd kimpus, et Jack hakkas viie tuhaande sõnalisi jutte pakkuma dollari eest tükk, olles valmis kõigele, et vaid mõni sent taskusse saada. Tema enesekindlust hoidis küll ülal töö, mida ta tegi, kuid oli perioode, millal ta kannatas raskete närvikriiside all, millal kõik sügavatesse hingsoppidesse maetud kahtlused pinnale tõusid ja väitsid, et väljavaated on liiga nigelad, ning et ta ei suuda iial läbi lüüa.

Mai oli tema esimene suur kuu. «Town Topics» avaldas poemi «Kui ma tund aega jumal oleksin», «Overland Monthly» aga neljanda Alaska-jutu «Neljakümnnenda miili mehed» — hoogsa loo, mis väärrib tähelepanu oma robustse iiri võitlusvaimu ja huumoriga, «Orange Judd Farmer» trükkis ära «Teenistuspuhkusel» ning ajakirja «The Black Cat» väljaandja mr. Umbstaetter avaldas lõpuks «Tuhat surma». Jack istus omas ahtakeses viletsasti valgustatud magamisõas, neli ajakirja tema kaastöö kohalt lahti löödud, ning libistas sõrmi kammina läbi oma sassis juuste, endal hallikassinised silmad rõõmust kilamas. Mis luges see, et maja oli küttepuudusest külma, et toidukapp oli tühi, et ta põsed olid lohku vajunud ning tema rõivad niivõrd viletsad, et ta enam ei sõandanud Applegarthide poole minna, kartusest, et Mabeli ema võib ta äärmist puudust märgata. Temal ja Floral oli pikk nälgimise kool selja taga, nad olid sitked inimesed, kes suutsid välja kannatada seda, mis oleks vähem vastupidavad perekonnad hävitanud. Karmid katsumused olid tema raudset iseloomu karastanud; juba poisina oli ta end harjutanud uskumatult rasketele olukordadele ja ohtudele naerdes vastu vaatama. Pidi ta siis täiskasvanuna olema vähem viiking? Ta oli endale seadnud mõeldavaist ülesandeist kõige raskema. Seda enam oli tal nüüd põhjust sellega toime tulla, sest ükski vastane peale kõige hirmuäratavama ei paistnud talle väärt olevat oma

vapruse näitamiseks. Poisina oli ta end sundinud ohtu välja kutsuma ja sellest rõõmu tundma. Kuid see sundimine polnud enam loomuvastane. Ta oli sõna tõsisel mõttejulge mees, ehkki ta mõnikord kaldus sellele romantilist värvingut andma. Nii ta vähemalt sisendas endale, kui istus oma ühe kuu kirjandusliku noosi ees magamistoa vaikus, mees üksi oma tööga.

Juunis nägi tema töö trükkimust ühes idaosariigi ajalehes — Buffalo «Express» trükkis ära «Dawsonist mereni», jutustuse tema tuhande üheksasaja miilise retkest lahtises paadis allavoolu mööda Jukonit. «Home Magazine» avaldas tema «Läbi kärestike teel Klondike'ile» ning «Overland Monthly» jätkas tema Alaska-lugude sarja jutustusega «Kaugel maal». Siiski läks tal tõeliselt elukutseliseks kirjanikuks saamiseni aega veel juuhni, sest sel kuul ilmusid ta jutud ja artiklid viies perioodilises väljaandes, mis oli lihtsalt ühe kahekümne kolme aastase nooruki kohta, kes alles üheksa kuud tagasi oli hakanud kirjutama. Ajakirjas «American Journal of Education» ilmus ka tema artikkel keelepruugist ja verbide kasutamisest, mis näitas, kui kaugelt ta oma iseõppimisega oli jõudnud, «The Owl», «Overland Monthly» ja Tillotsoni sündikaat aga esitasid avalikkusele kolm lühijuttu.

Leides, et ta pidukuu annab niisama palju põhjust pühitsemiseks nagu kahe esimese jutu müüminegi, lunastas Jack oma jalgratta pandist välja, läks Mabelile järele ning sõitis temaga mägedesse. Kui ta aga seekord oma võidud tütarlapse jalgade ette aetas, märkas ta, et kallim on nukker. Neiu otsesele küsimusele vastates pidi ta tunnistama, et kõigi viie töö müük kokku tõi talle sularahas sisse vaid kümme dollarit, võimalusega saada veel seitse ja pool dollarit «Overland Monthly» käest, kes ikka veel võlgnes talle kahe varasema jutu eest. Mabel langes kummuli ning nuttis, pea poisi süles. Nende kihlusaastast oli juba pool möödas ning Mabeli arvates Jacki kassin teenistus ta edukate juttude pealt vaid tõestas, et nad iialgi ei saa abielluda või elatuda Jacki sissetulekutest kirjanikuna. Tema ise oleks küll nõus noormehe vaesust jagama, kuid mrs. Applegarth oli selge sõnaga öelnud, et Mabel ei või abielluda Jackiga, kuni viimasel pole kindlat sissetulekut.

Jack oli kaasa võtnud mitu oma uut käsikirja, mida ta neiuale innukalt ette luges, püüdes tõestada, et on vaid aja küsimus, millal rikkad ajakirjad idaosariikides tema töid

ostma hakkavad. Seistes nõnda vastamisi Jackis puhkele pääsenud eneseusaldusega, veendumusega oma loomingu toelisuses ja jõus ning selles, et midagi taolist pole Ameerikas veel kirjutatud, sõandas Mabel lõpuks siiski öelda, et talle see kõik ei meeldi, et jutud on tahumatud ja ebadeliikaatsed, jõhkrad omas toore elu, kannatuste ja surma kirjeldamises... ning et lugejaskond ei kiida neid iialgi heaks. Tema aga armastab Jacki rohkem kui kunagi varem... Selle tõenduseks heitis ta oma käed poisi kaela ümber ning suudles teda kuumalt... Ta abielluks temaga otsekohe, kui Jack ainult oleks mõistlik ning võtaks vastu koha postkontoris... või püüaks saada alatise teenistuse ajalehe-reporterina.

Mabeli usaldusepuudus tema töö suhtes kurvastas Jacki, kuid ei kahandanud tema armastust tütarlapse vastu. Oli viimane ju üles kasvanud samas peenutsevas ja verevaeses triiphoooneõhkkonnas, millest pärinesid ka idaosariikides väljaantavate ajakirjade toimetajad. Hüva, küll ta neile veel näitab. Ta raputab nad mõnulevast rahulolust üles! Ta alles õpetab nendele, mida üks lühijutt endast tõeliselt küütab!

Ta pöördus oma rohmaka puulaua juurde tagasi, keeras endale valmis lõputu rea plotskeid ning sööstis töö kallale raevukamalt kui kunagi varem. Ta kirjutas mürgiseid artikleid klassisõja kohta ning sama kirjutusmasina lindi alt tulid välja ka seiklusjutud lastele; haaravad lood surmast ja saatuse vastu peetavast sangarlikust võitlusest külma küttes olévas põhjas pandi samale kirjapaberile, millele tulid ka naljalood ajalehe «Town Topics» jaoks. Uue hooga ründas ta oma raamatuid, tehes arvukaid märkmeid sõja, rahvusvahelise kaubanduse, valitsusasutustes ja kohtutes võetava altkäemaksu, konkurentsil põhinevas tööstuses esi-neva raiskamise, boikottide, naisõiguslaste liikumise, kriminoloogia, kaasaegse arstiteaduse ning tehnika ja kaasaegse teaduse arengu kohta, lisades kaardi kaardi järel oma hästi korrastatud kartoteeki. Ei möödunud ühtki päeva, millal ta oleks õppinud ja kirjutanud vähem kui kuusteistkümmend tundi; kui tal aga vähegi jaksu oli, sundis ta end tootama üheksateistkümmend tundi päevas — kõigil seitsmel nädalapäeval. Pealehakkamine nihutab rohkem mägesid paigast, kui usk sellest iial unistada võiks.

Nendel intensiivse rakendatuse kuudel jäi tal vähe aega sõprade või ühiskondliku tegevuse jaoks. Mabel ja tema

ema olid kolinud vaikesesse San José linna Santa Clara orus. Nuüd nakkas Jack tundma, et ta on end inimliiga ära lõiganud — oli ju lõbus ja huvitav sõprade üheks ta loomuse peamiseks vajaduseks. Kui vastasuta Ruskini klubi, kuhu kuulus San Francisco lahe ümbruse beraalide ja haritlaste koorekiht, Jacki endaga ühne kutsus, oli ta kohe nõus. Mõni õhtu hiljem laks ta ette tema sotsialistide kohaliku organisatsiooni mitingule ja teda kärelikalt ja soojalt vastu võeti. Kui talle peale kutsuti et ta lukmetele kõneleks, läks Jack poodiumile ja rääkis «Maksimumi küsimusest», kus ta puudis naidata, et kapitalism jõuab oma maksimaalsele arengutasemele, peab ta paratamatult üle kasvama sotsialismiks. A nädal aega varem oli ta sel teemal kirjutanud artiklit «Maksimumi küsimus», mille üks idas väljaantav ajakiri ostnud, kuid avaldamata jätnud, seadis Jacki professori seade majandusteadlaste ridadesse, sest ta näitas mitte ainult ajaloo ökonoomilise tõlgendamise täielikku mõistmist, vaid andis tunnistust ka sellest, kuivõrd ulatuslikult Jacki süvenenud rahvusvahelise poliitilise ökonoomia küsimustesse.

Meelitatuna sellest, kuidas sotsialistide kohalik organisatsioon ta kõne vastu võttis, nõustus Jack esinema lubatud pühapäevaõhtuse loenguga, mis olid üldhariduslike loengute sarjas ette nähtud. Pärast esimest pühapäevast loengut kannet oli ta üllatatud, leides Oaklandi ajakirjanduse toetuses ja sõbralikus toonis kirjutatud annotatsioon. Nii Jack London kui ka sotsialism olid saanud lugupidava suhtumise osaliseks!

Septembris, oktoobris ja novembris murdis Jack endale veel kolme ajakirja veergudele. Need olid «Conqueror», «The Editor» ja «Youth's Companion». Temasobrad loengud Ruskini klubis ja sotsialistide kohalikus organisatsioonis loengud teda edukaks kirjanikuks pidama. Pühapäeviti loengud tal polnud sotsialistide kohalikus organisatsioonis loengud sõitis ta jalgrattal nelikümmend miili San Josésse, et kohtuda Mabelit. Nädala jooksul aga viibis ta mitmel olulisel mitingutel, loengutel ja vaidluskooosolekutel. Romaanikirjanikuks muutunud jutlustaja Jim Whitakeri ja filosoof-anarhisti Strawn-Hamiltoni seltsis sõudis ta ühel õhtul lahe, et Turk Street Temple'is kuulata Austin Lewise loengut sotsialismist. Sin kohtas ta Anna Strunskyt, tüdrukut sotsialisti, keda Jack London kirjeldab kui emotsionaalset

inimust. Kahtlemata oli ta kõige sädelevam naiskuju, keda ta kohtas oli kohanud.

Tüdrukooli ühõpilane Anna Strunsky oli uje, sihik ja tundlik neiu tumepruunide silmade ja mustade juustega. Ta põlvnes ühest San Francisco pioneeride perekonnast ning tema vanemate kodu oli väljapaistvaks kultuurikeskuseks linnas. Miss Strunsky kirjutab, et tema teinud juhiti Jack Londonile kui seltsimehele, kes kõnele Oaklandi tänavail ning teenib ülalpidamist juttude loomisega. Kui teda parast loengut Jackile tutvustati, tal oma sõnade järgi tunne, nagu oleks ta kohanud Lasalle, Marxi või Byronit nende nooruses, nii momentaanselt tajus ta, et viibib ajaloolise kuju läheduses. Tõeliselt tundis ta, kuis ta suurte siniste silmadega mustaripsed silmad mehe ees, kellel oli ilus suu, mis meelsasti avaneb, naidates seejuures kahe esihamba puudumist. Kulmud, nina, põsejoon kui ka massiivne kael ja õladikud. Tema keha tundus nõtkena ja tugevana. Ta istus halli ulikonda ning kandis pehme valget kleit ja laiendatud kraega ja musta lipsuga.

Jack Londoni ja Anna Strunsky vahel tekkis temperamentne sõprus, mida koormasid ägedad vaidlused sotsialismi ja majandushelke teemadel ning naisküsimumes. Jack London kirjutas Miss Strunskyt, oeldes, et kuigi ta on sotsialist, ka ei ole ta kapitaliste luua nende omas mangus. Inimesed ei saa sotsialistid on need, kellel on viltu läinud, häda- ja oskamatud, kuid tema tahab tõestada, et sotsialistid ei ole niisama edukas kui parim kapitalistide hulk. Sellega aitaks ta propagandistlikult kaasa sotsialismile. Miss Strunsky arvates oli säärane unistamine otse eemaletõukav ning ta hoiatas Jacki, et tõelistele sotsialistidele see küll pähe ei mahu. Rikkust kokku ajada ei saa. Kuid igaüks, kes vanast korrast kasu saab oma vaimu poolest ja ka tegelikult mõnel määral maailma kuuluma! Jack naeris heasüdamlikult vastas, et idaosariikide toimetajad, kes teda praegu üha jätavad, peavad edaspidi juttude eest kenakest raha maksma, kui nad neid saada tahavad. Tema aga pigistab neid karmilt välja kõik, mis saab, viimase kui dollari perekonna võlad ja rahamured kõrvalde jätta, tundis tema elust juba mõnu. Ta teemis kumme kuni viisteist tundi kuus. Ajakirjade ring, mis tema toid avaldasid, ei olnud tasapisi. Talle meeldis kirjutada, mõelda, õppida,

kõrvutada, aru saada. Punapaeva ohtutel pidas ta sotsialistide kohalikus organisatsioonis loenguid saarastel ja madel nagid. «Ekspansioonipoliitika»; ta käis lõunasõit Ruskini klubis, kus nägid ta sõprade hulka kuulunud red õppejõud Kalifornia ülikoolist, elukutselised mehed, uus Oaklandi raamatukogu juhataja, kes olnud tema vana sõbra ja innustaja Ina Coolbrithi asemel. Nädalalõpu veetis ta Applegarthide külalisena San Jose'is, kus ta oma uusi käsikirju Mabelile ette luges, tema kätt lüüesid märkused ara kaulas, moned suudlused varastanud metsas piknikul olid või Applegarthide sohval. Kui jaägitult ta Mabelit ka ei armastanud, ei puudunud kunagi tütarlast mõttes sobitada oma pulbitseva eluga Californias. Oli patuasi, isegi kujutleda teda sotsialistide müügilärmis ja suitsuvinas. Ei, tema oli karge jumalanna, kelle maailma taplusest ja mollust kõrgemale. Pärast nende elumist jääks ja sulniks võõrustajaks tema vahemaa matutele sõpradele, ning kui ta oma tormihstelt nägugutelt tagasi tuleb täis erutust ja uleni hiline, oleks Mabel kaetud selleks vaikseks sadamaks, mille rüpes ta võiks gastuua, vaikselt oleskleda ja rahu tunda. Mabelil ohtused saada üliinimese naiseks.

Viimaks, vähe aega enne sajandi lõppu, toimus Jack Londoni elus suur murrang, mida ta vältimatult teadid. Tõenäoliselt kõigile, kellel oli «usku, pealehakkamist ja ande». Asja möödunud nädalate jooksul oli ta kirjutanud pikema jutustuse «Põhjala odüsseia», ning tal oli jätkunud aega saata see Bostoni «Atlantic Monthlyle», kõige siniverelisele, kõrgimale ja juurdepääsmatemale kirjandusajakirjale Ühendriikides. Seniste kogemuste kohaselt ja nuks «Atlantic Monthly» käsikirja tagasi saatma, sõltas väärikuses, tunnistust andvat lipikut juurde lisades. Täna asemel sai Jack aga uhe neist piklikest lamedaist ümberkest, mille saabumine tal hinge kinni pani. Toimetajate tüüdis jutustuse heaks, palus Jackilt luba sissejuhatajate ootuse kärpimiseks kolme tuhande sõna võrra ning pakkus kirjastamisõiguse eest sada kakskümmend dollarit. Jälle Jack varisedes ja klaasise pilguga oma voodi servale toetol hommikul, millal saabus õhuke umbrik ajakiri «Overland Monthly». Sada kakskümmend dollarit! Sel päeval püüas perekonna võlgade katmiseks, oma vara paigald väljalunastamiseks, toidukapi täitmiseks ja üüri tasumiseks kuueks kuuks ette! Ilmatu hüppega kargas ta voodist üles.

«Ma magamistoa ukse valla, jooksis kooki, haaras kooki ja keerutas teda ringi, nii et ema jalad õhus olid», hüudis. «Näed, ema, näed! Ma saavutasin, et «Atlantic Monthly» avaldab minu suure jutustuse. Toimetajate toimetajad näevad nüüd seda. Nad tahavad samuti osta. Oleme teel ülesmägel!»

Ellman noogutas pead ja kibe naeratus vajus tal silmade terasraamidega prillide tagant üle näo, kui ta tõusis poega suudles.

«Maastus osutus tapsemaks, kui ta isegi unistada võis. Houghton Mifflini kirjastus, mis oli seotud Bostoni «Atlantic Monthlyga» ning näinud «Põhjala odüsseia» ja teisi Jacki Alaska-jutte, mis olid ilmunud «Atlantic Monthlys», noustus kevadel välja andma Jacki käsikirja kogumiku. Houghton Mifflini esimene annotatsioon ajast, millal nad lühijuttude tsükli väljaandisid, on arvatavasti esimeseks professionaalseks. Jacki toode kohta «Ta kasutab kullakaevajate kõige huvitavat argood veidi liiga vabalt, olles tegelikult elegantsem, kuid tema stiilil on värskest, mis on uudust, Ta maalib elavaid jutte kulma, pimeduse ja halli õudustest, rõõmust, mida selles vaenulikus keskkonnas inimeste seltsimehelikkus, ning inimese tõelise elu, mida see loodusega peetav karm võitlus tähendab. Lugeja on veendunud, et autor on seda ise elanud.»

«Ma pole tal tarvis rahulduda seitsme ja poole dollari lühijutu eest, seitsme ja poole dollariga, mida «Overland Monthly» kaest nii raske oli välja nouda. 21. detsember kirjutati lepingule alla ning Boston kohustus California ja Alaska piirimaadel alguse saanud kirjaniku revolutsiooni vadeks. Boston konservatiivse ühikuga tema radikaalsete uuenduste seljataga oli Jacki hõlpsateid, et teda erapooletult kuulda võetaks, et tema mõistetakse kohut tema vooruste, mitte aga lahkuvad kute alusel.

«Ma ohtud hiljem istus Jack oma magamistoas, ümbritsetuna käsikirjadest, kartoteegikaartidest ja markmetest. Tõelise jutu jaoks. Mõne tunni pärast pidi tulema ilmselgeks, et tema ja kahekumnes sajand lahevad teele.»

«Kõik tagasi oli inimkond sel pool veel keskajast

pärinevates mürgistes ududes ogaralt ringi lengerdanud kujutledes, et maailmas on kõik ette ära määratud ja muutumatu, lihtsameelselt uskudes, et valitsemisvormid, majanduslik struktuur, moraal, religioon ja kõik teised elunähtused on issanda jumala poolt alatiseks ja kindlakujuliselt sisse seatud ning et vähimatki tõekspidamist ei toh puudutada ega muuta. Mässumeelne saksa filosoof Hegel oli murdnud selle jäiga kontseptsiooni, mille kuningad ja vaimulikud olid mõtlemisega mitte tegelavatele hulkadele peale surunud. Teadmatuse, hirmu, vale ja silmakirjatsemise udust olid tõusnud ka Darwin ja Spencer, et inimkonda religiooni kütkeist vabastada, ning Karl Marx, kes andis inimkonnale vahendi, millega ta võib oma ahela purustada ning oma vajadustele vastava tsivilisatsiooni luua. Sada aastat tagasi samal ööl oli inimsugu veel olnud. On ta saja aasta pärast järgneval ööl juba isand? Nüüd on tal abinõud ja relvad, millega ennast vabastada. Maailm võib olla missugune tahes ja säärane, nagu inimesed teda soovivad; puudu on vaid tahtest. Jack oli kindlasti otsustanud etendada oma osa säärase kollektiivse tahte kujundamisel.

Vaikselt ja mõtlikult kaalus ta oma võimeid, oma tööd oma iga ja oma tulevikku. Tal oli tugev karjainstinkt, tal meeldis viibida omataoliste hulgas, kuid seltskonnas oli ta kui kala kuival. Kodune keskkond oli temas tekitanud ebamugavustunde kõige konventsionaalse vastu, oli teinud ta mässumeelseks. Ta oli harjunud ütlema, mida mõtles, ja midagi rohkem ega vähem. Ebaõnne ränk käsi, mis juba kümnendal eluaastal ta peale langes, oli jätnud temasse vaid tunded, hävitades tundlikkuse. Praktiliselt oli see muutnud ta sääraseks, et vahel tunti teda karmina, tõredana ja leppimatuna, oli pannud ta uskuma, et mõistus on tugevam kui kujutlusvõime, et teadusemees seisab tundeinimesest kõrgemal. «Võtke mind säärasena,» kirjutas ta Anna Strunskyle nende tutvuse algpäevadel, «kummalise külalisena, rändlinnuna, kes soolasest veest krobestatud tiibadel vilksatab ühel lühikesel hetkel läbi Teie elu — metsiku, eksleva linnuna, kes on harjunud suure, õhumerrega ja avara ruumiga ning kes pole kitsendatud eksistentsi meeldivate kommetega kohanenud.»

Teesklust ja ettekäändeid ta ei kannatanud. Inimesed pidid võtma teda säärasena, nagu ta on, või teda üksi jätma. Suurema osa ajast kandis ta sviitrit ning võttis ette kü-

luskäike jalgratturi riietuses. Tema sõpru see enam ei šokeerinud. Nad ütlesid, üksipuha mida ta ka ei teinud: «See on ju Jack.» Ta ei lipitsenud, ei püüdnud kellelegi meeleparane olla ega kellegi soosingut võita, kuid teda armastati ja hinnati, sest, nagu Anna Strunsky väljendas, «tema tundmaõppimine tähendas otsekohest nakatumist tormilise entusiasmi igaühe suhtes». Tema sõnad ja naer ja vaated elustasid neid, kellega ta kokku puutus, tema viibimine mõnes inimrühmas ajas sellele rühmale kohe elu sisse. Tal olid elektriseerivad omadused, tema tuppa astudes läbis inimesi otsekui vool, raputas nad ärkvele, nii et nende kehadesse ja ajadesse tuli elu.

Tema elu suurimaks kireks olid täpsed teadmised. «Esiatage mulle fakt, ümberlükkamatu fakt!» on kõiki tema elupäevi ja kogu tema tood läbivaks juhtmotiiviks. Ta uskus, et elu rajaneb füüsilisel alusel, sest oli näinud silmakirjalikkust, pettust ja nõmedust, mis vaimse aluse taga seisis. Ta soovis, et teaduslikust uurimistööst tulenevad teadmised asendaksid pimedat usku; üksnes täpse ning kõikeläbiva mõistuse abil saaks keskajast pärineva jumala inimeste kukilt maha võtta, saaks ta troonilt tõugata ja inimkonna tema asemele seada. Agnostikuna ei kummardanud ta ühtki jumalat peale inimese hinge. Ta oli kogenud, kui nurjatu inimene võib olla, kuid ta oli samuti näinud, missuguste kõrgusteni ta võib pürgida. «Kui väike on inimene ja kui suur ta on!»

Ta nõudis inimeselt esmajoones ja alati mehisust. «Inimene, kes suudab lööki või solvangut silmi pilgutamata vastu võtta, ilma et ta vastu annaks — brrrr! Ma ei hooli ka ta ülevatest mõtteavaldustest, mul hakkab paha!» Arg inimene oli tema silmis põlastusväärne. «Vaenlased! Pole tarvis. Anna pihta, kui löömaks läheb, või muidu antakse sulle, kuid kunagi ära pea vimma. Tee asi klaariks ja andesta.» Jack oli oma sõprade suhtes heldekäeline; ta andis end järgitult nende käsutusse, keda armastas, ning ei jätnud neid maha ka siis, kui nad teda haavasid või eksisid. «Ma ei arva, et oma sõprade puuduste hukkamõistmine annaks mulle põhjust neid mitte armastada.»

Tema elu peatoeks oli sotsialism. Ta uskus, et riik peab muutuma sotsialistlikuks, ning sellest usust ammutas ta jõudu, meelekindlust ja julgust. Ta ei lootnud, et inimkond ühe päevaga uueks kujaneb, ega mõelnud ka, et sotsialismi eesmärkide saavutamisele peab eelnema inimese taassünd.

Talle oleks meeldinud, kui sotsialism oleks järk-järgult lämbunud, ilma avaliku revolutsioonita ja verevalamiseta ning tal oli tuline tahtmine anda oma osa rahvahulkade harimisel, et nad võiksid neile kuuluva tootuse, loodusvarad ja valitsuse üle võtta. Kui aga kapitalistid teevad selle evolutsioonilise protsessi võimatuks, siis oli ta valmis sotsialismi ürituse eest võitlema barrikaadidel. Sest mis sugune uus tsivilisatsioon oli kunagi sündinud ilma veristseteta?

Tema sotsialistlike veendumustega oli orgaaniliselt seotud tema filosoofiline poolehoid Haeckeli monismile, Spenceri materialistlikule determinismile ja Darwini evolutsiooniõpetusele. «Loodusel pole tundehellust, heldemee, sust ega halastust. Me oleme nukud suurte mõistmatute jõudude mängus, kuid me võime mõnede nende jõudude seaduspärasusi teada saada ja nende abil näha oma arengu suunda. Me oleme pimedad tegurid looduslikus vahkoinimrasside seas... Ma väidan koos Baconiga, et kõik inimlikud arusaamad kasvavad välja meelelistest tajudest. Ma väidan koos Locke'iga, et kõik inimese ideed tulenevad meeleorganite funktsioneerimisest. Ma väidan koos Laplace'iga, et pole mingit vajadust looja-hüpoteesi järele. Ma väidan koos Kantiga, et maailm on tekkinud mehhaaniliste teel ning et loomine on looduslik ja ajalooline protsess.»

Oma tööprotsessis lootis ta käia oma õpetaja Kiplingi jälgedes. «Kipling puudutab asjade hinge. Tema jaoks pole lõppu, seda pole lihtsalt olemas. Ta avas uued perspektiivid vaimule ja kirjandusele.» Jack kuulutas, et tema äratas nõrdimust «see vaene ameerika tütarlaps, keda ei tohi vapustada ning kellele ei tohi anda midagi vähem lääget kui märapiim». Tema küpsesse ikka jõudmise aasta kümme, sajandi viimane kümnend, oli sajandi madalpunktiks, viljatuse ja tühjuse perioodiks, kus viktoriaanlus pääses juhtima. Kirjandust abistasid nii eest kui tagant, nii paremalt kui ka vasemalt Kesk-Lääne arusaamad moraalist, raamatuid ja ajakirju anti välja lugejaskonnale, kes pidas Louisa May Alcottit ja Marie Corellit suurteks kirjanikeks. Algupärast tööd oli raske teha, kirjutada võis vaid respektaablist keskklassist või rikkastest inimestest, voorupidi alati saama väärilise tasu ning pahelisus hukkamõistu. Ameerika kirjanikelt nõuti, et nad kirjutaksid nagu Emerson, näeksid elu meeldivast küljest, hoiduksid karmist, rõõmutust, räpase, tõelisest. Ameerika kirjandust juhtisid

ikka veel Holmesi, Whittieri, Higginsoni, W. D. Howellsi, F. Marion Crawfordi, John Muiri, Joel Chandler Harrise ja Joaquini Milleri meeldivalt poeetilised hääled. Ameerika kirjastajad, kes olesklesid oma kõrgete positsioonide hõredas ja jahedas atmosfääris, maksid ennekuulmatut tasu Barrie, Stevensoni ja Hardy teoste eest ning laksid koguni nii kaugele, et trükkisid ära (muidugi toimetaja poolt kastreerituna) prantslaste ja venelaste julgeid avaldusi, oma ameerika autoreilt aga nõudsid pseudoromantilise tegumoe kordamist, lubades muuta vaid kulisid.

Venemaal teostasid kirjanduses revolutsiooni Tolstoi ja realistid; Prantsusmaal Maupassant, Flaubert ja Zola; Norras Ibsen; Saksamaal Sudermann ja Hauptmann. Kui Jack luges ameeriklaste poolt kirjutatud jutte ning neid Hardy, Zola ja Turgenevi loominguga võrdles, siis ei imestanud ta enam selle üle, miks Euroopas peetakse Ameerikat laste ja metslaste maaks. Ameerika kirjanduse ülempeestritar «Atlantic Monthly» trükkis Kate Douglas Wiggin ja F. Hopkinsoni ilukirjanduslikke teoseid. «Kõik see oli aarmiselt vaikne ja kahjutu, sest oli läbi ja läbi surnud.» Hüva, paari päeva pärast ilmub «Põhjala odusseia» ning ei «Atlantic Monthly» ega ameerika ilukirjandus pole enam kahjutud ja surnud. Jack oli kindlalt nõuks võtnud teha oma maa kirjanduse heaks sama, mis Gorki tegi ilukirjandusliku proosa heaks Venemaal, Maupassant Prantsusmaal ja Kipling Inglismaal. Ta toob kirjanduse Henry Jamesi kõrgema seltskonna salongist välja ning asetab ta rahvahulkade kööki, kus talle mõnikord võib küll lehk külge tulla, kuid see oleks vahemalt elu lõhn.

Tolleaegses ameerika kirjanduses ei tohtinud mainida kolme asja — ateismi, sotsialismi ja naise jalgu. Tema, Jack, etendab oma osa organiseeritud religiooni ja organiseeritud kapitalismi hävitamisel ning mõjub kaasa, et seksuaalvahekordadele hakatakse vaatama mitte kui millelegi põlastusväärsele, inetule ja surnuksvaigitavale, vaid kui teaduslikult põhjendatud looduslikule valikule, mille eesmärgiks on liigi püsijäämine. Ta ei soovinud aga muuta ka tuhipaljaks pamfletikirjutajaks, sest eelkõige oli ta kirjanik, kirjanduse looja. Ta koolitab end välja juttusid vestma nii osavalt, et propaganda ja kunst on lahutamatu paari pandud.

Seda nelja eesmärki taotlevat kavatsust oli tema arvates võimalik täide viia ainult siis, kui talt saab lõpuleveereva

sajandi üks haritumaid mehi. Et endale aru anda, kui kaugele ta juba oli selle titaanliku ülesande kallale asumisel jõudnud, heitis ta pilgu laual ja voodil lebavaile raamatule, mida ta parajasti uuris ja kust ta endale väljakujutusi tegi. Jah, ta oli õigel teel: Saint-Amand'i «1848. aasta revolutsioon», Brewsteri «Arutlusi struktuurist ja stiilist», Jordani «Märkmeid evolutsiooni kohta», Tyrelli «Subarktika», Bohm-Bawerki «Kapital ja kasum», Oscar Wilde'i «Inimese hing sotsialismi puhul», William Morrisi «Sotsialistlik ideaal — kunst» ja William Oweni «Saabuv sõjedaarsus».

Kell tema ema toas lõi üksteistkümmend. Oli järele jäänud vaid tunnike hääbuvast sajandist. Jack küsis endamisi, mis laadi see sajand oli ning mida ta oli endast järele jättnud Ameerikale, sellele Ameerikale, mis oli aastal 1800 alustanud omavahel vaid nõrgalt seotud põllumajanduslike riikide rühmitusena. Esimesed aastakümned olid möödunud pioneeride tungimisega metsikutesse maakohtadesse, sajandi keskpaik masinate ja tehaste väljaarendamisega ning kontinendi hõivamisega, lõpp aga suurima rikkuse kokkuajamisega, mida maailm eales oli tundnud... Ning selle rikkuse ja tehnilise progressi kõrval oli ta aheldanud rahvahulga masinate ja vaesuse külge.

Uus sajand aga — ah! — see saab olema suur aeg elamiseks. Loodusvarad, masinad, teadused, kõik rakendatakse inimkonna teenistusse, mitte aga tema orjastamiseks. Inimaju haritakse looduseaduste tundmaõppimisega, teda õpetatakse mittekummutatavatele faktidele otsa vaatama, selle asemel et teda nõrkade jaoks määratud religiooni ja tossikeste jaoks määratud moraali abil uimastada. Kirjandus ja elu muutuksid siis sünonüümideks. Inimese tõeline vaim avalduks siis kunstis, kirjanduses ja muusikas, mida ahtakeste eluraamide, religiooni ja kapitalismi kolmepäine koletis nüüd juba hällis kägistama hakkab.

Missugust suurepärast Ameerikat näevad küll tema pojad saja aasta pärast sel ööl, kui nad oma laudade ääres istuvad ning vastmöödunud sajandile pilgu tagasi heidavad? Tema osaks on aga selle uue Ameerika tekkimisele kaasa aidata. Ta heidab praegu lõppeva pimedaja sajandi kütkeid kõrvale, ta keeldub kandmast neid jäledaid kõrgeid jäiku kraesid, mis inimese ihusse lõikuvad, ning neid jäledaid kõrgeid jäiku ideid, mis inimese ajusse lõikuvad, ning nad haletsusväärseks muudavad. Ta pöörab üheksateistkümmend

nenda sajandi ajast ja arust läinud ideoloogiale selja ning vaatab uljalt näkku kahekümnendale sajandile, ükskõik, mida see ka tuua võiks. Temast saab moodne inimene ja moodne ameeriklane. Saja aasta pärast meenutavad ta pojad ja pojapojad teda uhkustundega.

Flora kell lõi keskootundi. Vana sajand oli läinud. Uus oli algamas. Jack kargas oma laua tagant püsti, tõmbas kühakaelusega sviitri selga, pani klambrid püksisäärte ümber, tõi välja oma jalgratta ning sõtkus nelikümmend miili läbi ööpimeduse San Josésse. Kas olekski võimalik sajandit paremini alustada kui abielludes kohe esimesel päeval tütarlapsel, keda ta armastab? Et tema pojad ja pojapojad saaksid saja aasta pärast sel ööl teda uhkusega meenutada, ei tohi ta aega raisata!

Mrs. Applegarth polnud kunagi soovinud, et Jack ta väimeheks saaks. Ta polnud kihlusele küll liiga tarmukalt vastu seisnud, sest ta teadis, et abielu esmaseks tingimuseks oli see, et Jack suudab oma naist kirjutamisega ülal pidada. Säärase võimaluse kartmiseks arvas ta aga vahel põhjust olevat. Kui Jack aga astus Elmi ja Ashbury ta nava nurgal asuvasse üheperekonnaelamusse ning näitas Mabelile ja tema emale «Põhjamaise odüsseia» signaali eksemplari kui head ennet selle kohta, missugune õnnelik uus aasta ees seisab, muutis mrs. Applegarth äkitselt meelt. Jah, ta nõustuks nende abieluga, jah, päevapealt... kuid ühel tingimusel. Jack peaks kas asuma Applegarthide majja San Josés kui perekonna eest hoolitseja — oli ju mr. Applegarth surnud ning Edward ei elanud enam kodus — või tal tuleb oma ämm Oaklandi kaasa võtta ning anda lubadus, et ta teda tema tütrest kunagi ei lahuta.

Jacki, kes alles mõne päeva eest oli ühele oma sõbrale kirjutanud, et tal «on alati tulnud perekonda ülal pidada ning et see on noorele mehele põrgu», kohutas mitte nii palju väljavaade saada endale kaela vastutus veel teise perekonna eest, kui just see, millise ilmse endastmõistetavusega mrs. Applegarth oma tüdrit raudsete küünide vahel hoidis. Järgnes perekondlik stseen. Jack püsis omal arva-

musel, et mrs. Applegarthil pole mingit õigust oma tütre õnnel ees seista. Mrs. Applegarth aga tegi Jackile teatavaks, et Mabel on kohusetruu laps, et ta on tänulik kõige selle eest, mis ema tema heaks on teinud, ning et ta ei jäta oma ema ka vanaduspäevil maha. Kõike seda väitis mrs. Applegarth, hoolimata kõigile teada olevast asjaolust, et ta oli kaks korda nii tugev kui Mabel, et ta oli türannina sundinud tütarlast põetajat mängima ning nõudis oma tütrelt ka praegu, et see talle hommikueine voodisse tooks.

Mabel istus kahe inimese vahel, keda ta armastas, ise kahvatu ja üha ägenevast vaidlusest segane, suutmata otsustada, kelle poolt olla. Ta oli alati olnud oma ema võimul ja ning see oli talle luusse ja lihasse läinud. Sellel hõrral naisolevusel, kes oli nii nõrk, et ei söandanud ema vastu piiksatadagi, jätkus kummalisel kombel kindlust vaikselt pidada ning oma elu purustada lasta, pealt vaadata, kuidas tema unelmad armastusest, abikaasast ja lastest pihuks ja jormuks muudetakse.

Kui Jack tol öhtul lööduna Oaklandi tagasi jõudis, nurjunud sõit seljataga, lisandusid ta muredekoormale veel uued hädad. Flora teatas talle, et «Atlantic Monthlyl» saadud raha on otsas. Hommikul sõitis ta jalgrattal tuttavat marsruuti pidi pandimajja, John Londoni vihmakuub juht-
raual. Kui ta naasis, oli tal paar dollarit taskus, kuid koju tagasi tuli jalgsi kõndida. Tema teekond pandimajja, mis vahetult järgnes mrs. Applegarthi ultimaatumile, näitas talle, missugusesse võimatusse olukorda ta oli sattunud. Kui Mabel oleks tema majja tulnud ning temaga voodit ja loitu jaganud, siis oleks see tähendanud vaid vähest kulude suurenemist. Nende armastus oleks neil lasknud tee muredest läbi murda. Kuid kulub veel aastaid, enne kui ta nii palju teenima hakkab, et ka oma ämma saaks ülal pidada. Oli lihtsalt kujuteldamatu, et ämma võiks Flora juurde elama tuua, sest need kaks naist oleksid juba kahekümne nelja tunni jooksul teineteisel kõris kinni. Ning isegi siis, kui ta suudaks kaht majapidamist ülal hoida, kas oleks ta siis isand omas kodus? Kas ei võtaks mrs. Applegarth tema kodu oma käpa alla nagu tema naisegi? Mabel peaks kõigepealt olema mrs. Applegarthi tütar, ning ainult siis, kui aega üle jääb, saaks ta olla ka naine. Säärane olukord oleks talumatu!

Jacki meel värises erutusest, kui ta mrs. Applegarthi võimutsemisest tingitud nurjumisele mõtles. Ta nõrdimus

jõudis haripunkti, kui talle meenus Mabel, kelle elu kahe tugeva inimese vahele sattumisega puruks muljuti. Ta raev hajus ning temas sai ülekaalu õrnus Mabeli vastu ja mure tütarlapse pärast ning ta võttis kindlalt nõuks, et kõigi ta kistuste kiuste ta ei jäta tüdart ema meelevalle alla, et ta abiellub ning saab mrs. Applegarthiga hakkama, kui see vajalikuks osutub. Otsustanud kõik korda seada, muutus ta meel rõõmsaks, ning ta rahunes. Kaine mõtlemisvõime ta gasi saanud, oli ta sunnitud mõnema, et kui ta peakski mrs. Applegarthi üle mingil moel võidu saama ning normaalse abieluni jõudma, siis tuleks selle eest sajakordselt maksta Mabelil oma kidura tervise arvel. Jällegi püüdis ta end veenda, et ta ei luba Mabelit ohvriks tuua, et niipea kui ta hakkab piisavalt raha teenima, rajab ta omaette majapidamise ning laseb mrs. Applegarthil selle üle valitseda. Sest ükskõik, kuidas ta peaks selle ülevõimu all ka kannatama, poleks see siiski hullem kui see, mida temal ja Mabelil tuleb taluda praegu. Siis hakkas see piinav nõiarõng jälle uuesti otsast peale ning ta sai aru, et tema alistumine hävitaks nad samuti, sest kuidas saab õnnelik olla üks abielu, kui naine on ihult ja hingelt orjastatud oma ema poolt.

Ta elas üle oma suurima pettumuse. Tema armastus Mabeli vastu oli saanud nagu endasilmistatavaks ning nende abielu oleks kujunenud õnnelikuks. Tema armastas tütarlast ning pidas temast lugu kõige selle peenetundelisuse ja hea tooni tundmise tõttu, mis tal endal puudus. Et tütarlaps oli nii habras ja ta tervis nii helik, siis oleks Jack tahtnud teda kaitsta ja alati hoolas olla, et teda mitte solvata. Mabel omakorda polnud kedagi armastanud enne Jacki ning oma iseloomu tõttu ei armastanud enam kedagi ka hiljem. Temast oleks saanud truu naine ning ta oleks loonud Jackile säärase kodu, mida noormees oli kogu oma noorusaja ihaldanud. Jack oli ääretult õnnetu, mitte ainult seepärast, et tema unistused naisest, kodust ja lastest tal käest ära libisesid, vaid ka seepärast, et tema armastatud naisolevus oli sattunud mõttetult traagilisse olukorda, millest ka Jack polnud suuteline väljapääsu leidma, traagilisse olukorda, mis hävitab mitte üksnes nendevahelised suhted, vaid ka Mabeli enese.

Jaanuar osutus pidukuuks, olgugi et Jacki tõusev kuulsuspäike andis finantsiliselt alles vähe sooja. «Põhjala odüsseia» avaldati «Atlantic Monthlys», mille igakuisesse numbrisse paigutati vaid üks kuni kaks lühijuttu. «Öko-

noomika Klondike'il» ilmus ajakirjas «Review of Reviews» ning «Südikus ja visadus» ajakirjas «Youth's Companion». «Põhjala odüsseia» on lugu Naassist, Akatani pealikust, moodast Odüsseusest, kes mööda kogu maailma otsib oma naist Ungat, kelle talt pulmaööl röövis üks kollasejuukse-line viiking. Samuti nagu «Valge vaikus», tekitab ka see jutustus lugejas traagilise ekstaasi. Teos võeti idas vastu kiidukooridega, sest julge ettevõtmine innustab ka teisi julgusele. Ühes Oaklandi ajalehes ilmus artikkel Oaklandi kasvava kirjandusliku tähtsuse kohta, kusjuures keskseks kujuks oli mr. Jack London. Meenutades kõiki neid raskusi, mida tal oli tulnud taluda, ei muutunud ta sõbrad kadedaks, nagu seda sõpradega enamasti juhtub, kui üks nendest tavalisest edukamaks osutub. Sõbrad korraldasid Jacki auks koosviibimise ning kõik olid õnnelikud, et tal vedama hakkas.

Kuu lõpus laenas ta ühelt oma sõbralt viis dollarit, et jalgratas pandist välja lunastada, ning sõtkus San José poole. Kõigi nende päevade jooksul oli ta oma argumendid selgelt ja täpselt läbi mõelnud ning oli nüüd kindlalt veendunud, et ka Mabel ei suuda nendele vastu seista ja saavutab oma iseseisvuse. Mabel aga suutis ta sõnu vaevalt mõista, olles nagu kataleptilises transiseisundis ning ise seejuures vaikselt häälel ühtlugu korrates: «Ema vajab mind. Ta ei tule minuta toime. Ma ei või teda maha jätta.» Veel palju aega hiljem, 1937. aastal, ütles Edward Applegarth nukralt: «Ema oli alati isekas naisterahvas. Mabel veetis kogu oma elu tema eest hoolitsedes.»

Jack ei jätanud veel lõplikult lootust. Ta armastas Mabelit niisama palju kui varemgi, kuid ta hakkas teiste naiste seltskonda otsima. Ta kohtus küllalt sageli Anna Strunskyga, kelle lõunalauas oli alati vabu kohti sõprade jaoks, kes võivad juhuslikult sisse astuda... ning Jack astus sageli sisse. Anna kirjutas samuti lühijutte ja sotsioloogilisi esseid. Nad arvustasid teineteise tööd, vaidlesid ägedalt kõigi asjade üle päikese all, imetlesid teineteist. «Anna, ärge laske end maailmale kaduma minna, sest kuivõrd te maailmale kaduma lähete, niivõrd olete te pattu teinud.» Oli veel keegi San Francisco naisajakirjanik nimega Ernestine, kelle fotolt nähtub, et tal oli harukordne profiil ning kuratlik helk silmis. Tema ja Jack läksid viimase sõnade järgi palju kaugemale sellest, mida võiks nimetada «konventsionaalseteks väljasõitudeks».

Vaatamata sellele, et jaanuar oli Jackile olnud nii hulgavaks kuuks, ei saanud ta veebruaris müüa reakestki «Atlantic Monthlylt» saadud rahaga sai kinni maksta voolad, osta soliidseid rõivad Florale, Johnnyle ja endale ning muretseda raamatuid ja tellida ajakirju, mida ta vajab. Nuud aga, kui majas polnud jälle pennigi, tundis Jack, et tal on sellest kõrini villand. Lapsepõlves majanduslikult tunda saadud teotused, mille kohta tal oli tekkinud tunne, et ükski inimolend ei suudaks seda taluda, olid viinud teda veendumusele, et pauperism on niisama hukkamõistetav nagu suur rikkuski. Ta võttis nõuks, et seal, kus on tege- mist rahaga, ilmutab ta avalikult ja järjekindlalt jõhkrust, et ainult lollid põlgavad raha. «Raha on see, mida ma ta- han, või pigem tahan küll asju, mida raha eest osta saab. Ning sellest ei saa mul kunagi küllalt. Mis puutub aga praktiliselt mitte millestki elamisse, siis kavatsen seda teha nii vähe kui võimalik. Toit teeb inimese, mitte sünnipära. Rohkem raha tähendab rohkem elu minu jaoks. Raha saa- mise harjumus ei kujune kunagi mu paheks, kuid raha kulutamise harjumus — oh Issand! Ma jaan alati selle ohv- riks. Kui sularaha tuleb kuulsusega, siis tulgu kuulsus, ku- aga sularaha tuleb kuulsuseta, siis tulgu sularaha.»

Nõnda öelnud, andis ta panti oma raamatud ja ajaku- jad ning oma uue ülikonna, mille üle ta oli olnud nii uhke. Nagu ikka, tegi ta oma esimese peatuse pärast pandimajast lahkumist postkontoris, kus ta ostis marke ja lähetas kasi- kirjad teele. Kui ajakiri «The Editor» pakkus talle tuhande seitsmesaja sõna pikkuse artikli eest viis dollarit, oli ta solvunud, kuid võttis siiski raha vastu. Ta asus kahekordse innuga jälle oma töö juurde. Ta oli kirjutanud tuhat sõna päevas, kuus päeva nädalas ning oli võtnud endale reegliks, et teeb järgmisel päeval tasa selle, mis eelmisel päeval puudu jäi. Nüüd aga suurendas ta oma töönormi tuhande viiesaja sõnani, siis kahe tuhandeni, kuid sellest kaugemale minekust ta loobus.

«Ma jään selle juurde, et head tööd ei saa teha, kui mää- raks on kolm või neli tuhat sõna päevas. Head tööd pole võimalik sulepeast välja imeda. Seda tuleb laduda nagu müüri, iga tellist hoolega valides.» Asjaolu, et ta vajab roh- kesti ja kiiresti raha, ei muutnud teda oma meetodites hooletuks või mõtlemises loiuks. Ka selles, missugust laadi jutustusi ta kirjutada soovib, ei muutnud ta oma meelt. Ta deklareeris, et kui ajakirjad tahavad teda ihu¹ja hin-

ga tükki osta, on nad teretulnud, kui vaid suudavad maksta nõutavat hinda. Kogu kirjutamisest vaba aja aga veetis ta sellega, et uuris Drummondit arenguõpetuse vald- konnas, Hudsonit psühholoogia alal ning kõiki raamatuid, mida ta antropoloogia küsimustes leida võis, kusjuures see mitteignoreeritav fakt, et ajakirjad poleks maksnud evo- lutsiooni ja antropoloogia tonni eest kümnet sentigi, ei hei- dutanud teda sugugi.

Himustades ise raha, mis teda tema igavesest orjusest vabastaks, kirjutas ta kirglikke artikleid sotsialismi üle, ehkki teadis, et neid artikleid pole võimalik müüa, ning pidas sotsialistliku partei jaoks loenguid Alamedas, San Josés ja teistes väikestes linnades, saamata mingit tasu. Teda ängistas rahapuudus, kuid tema sõbrad tollest perioo- dist teavad rääkida, et ta oli valmis reisima üksipuha kui kaugele, et ainult leida mõnda inimrühma, kellega võiks alustada tulist vaidlust antropoloogia küsimustes. Kui ta sattus Weismanni radikaalsele teooriale, et omandatud omadused pole päritavad, tegi see ta niisugusel määral ra- hutuks, et ta jättis kogu töö sinnapaika ning käis ringi oma sõprade pool, lahtine raamat käes, et ka nemad ta suurest avastusest osa saaksid. Tema, kes väitis, et võiks kirjutada jama, kui keegi talle selle eest maksaks, näitas end hooli- matult ebajärjekindlana, kirjutades asjadest, millesse ta uskus — revolutsioonilisi artikleid ja juttusid, ehkki samas vaimus varem kirjapandu ikka alles kasutult laua all ve- deles. Ta tahtis raha, kuid hind, mida ajakirjade toimetajad oma raha eest nõudsid, oli tema jaoks liiga kõrge! «Jään kindlaks. Igaüks, kellel on olnud juhust mind hästi tundma õppida, on märganud, et asjad lähevad nii, nagu mina soovin, isegi kui selleks aastaid kulub. Mitte keegi ei saa mind kõigutada, olgu see siis vaid väikestes hetkelistes asjades. Ma pole kangekaelne, kuid pöördun ikka jälle oma eesmärgi poole niisama kindlalt nagu kompassinõel poo- luse poole. Viivita, püüa vältida, seisa salaja või avali- kult vastu, kõik see ei loe midagi, sest asjad lähevad nii, nagu mina soovin. Elu on heitlus ning ma olen selleks heit- luseks valmis. Kui ma poleks loogilise loomusega loom, siis oleksin ma seismisest raisku läinud või tee veeres kõn- genud.»

Veebruaris leidis ainult mõnepäevase vahega aset kaks sündmust, mis antud momendil näisid tähtsusetutena, kuid mis ometi olid Jacki välise elu suhtes määravad. Ta võttis

vastu mrs. Ninetta Eamesi, ajakirja «Overland Monthly» majandusasjade korraldaja abikaasa kutse einele. Ning Oaklandi toodi matmiseks tagasi Fred Jacobs, tema kursusekaaslane, kes oli end Hispaania ja Ameerika vahelisse sõtta üles andnud ning kes oli transpordilaeva pardal surnud, pärast seda kui oli söönud konservliha, mida olid hankinud need, kes sõjast kasu lõikavad ning keda kõikjale jätkub. Mrs. Eamesi eine toimus varem. Läks küll tükike aega, enne kui tagajärjed end tunda andma hakkasid, kuid mõju püsis seda kauem.

Mrs. Ninetta Eames oli malbe, peenutsev, lasteta nelja kümne seitsme aastane naine. Teda tunt iikka kui «vaest Nettat», ta oli velbas ja nutikas isik, kelle kavatsused vaid harva ilmsiks tulid ning kes leebuse ja sentimentaalsuse varjus raudsete sõrmedega kõige kulge klammerdus nagu viinapuuväät. Kuna tema mees oli pretensioonikas tossik, oli mrs. Eames perekonnaasjade ajamise enda peale võtnud ning saavutas oma eesmärgid sel ainukesel teel, mis möödunud sajandi kaheksakümnendatel ja üheksakümnendatel aastatel oli jäänud avatuks naistele, kes võisid oma mehi juhtida ja neile tarmukust sisendada, ilma et maailm seda kahtlustadagi oleks teadnud.

Kutse põhjuseks oli artikkel, mida mrs. Eames kavatses «Overland Monthly» jaoks Jacki kohta kirjutada. Sellele einele oli mrs. Eames kutsunud ka oma õetütre, keda ta oli lapsepõlvest saadik kasvatanud, Clara Charmian Kittredge'i, kes oli oma tädi üpris hea teise. Clara Charmian Kittredge oli reibas, sõnakas ning sihvaka, kuid meela kujuga, kakskümmend üheksa aastat vana ning alles valla-line. Polnud võimatu, et mrs. Eames lootis Jacki ja oma õetütre vastastikuse huvi ärkamist. Miss Kittredge aga krimpsutas Jacki viletsate rõivaste üle nina ning oli nõr-dinud, kui mrs. Eames arve maksis. Ta erutus vaid siis, kui mrs. Eames Jackile ütles, et tema õetütar on ühes lähedalasuvas kontoris masinakirjutajaks. Miss Kittredge toksas oma tädile kohe vastu säärt, selle eest, et tädi oli avalikuks teinud, et ta peab elatise saamiseks tööd tegema.

Kahekümnendal veebruaril lõpetas Jack õhinal «Hundi-poja», oma esimese raamatuna ilmuva juttude kogumiku korrektuuride lugemise, ning saatis nad posti teel kirjastajale tagasi. Järgmisel päeval võttis ta osa Fred Jacobsi matustest, kus ta kohtas Jacobsi kihlatut Bessie Maddernit, kena välimusega iiri tütarlast, keda Jack Oaklandi ringi

päevilt pealiskaudselt tundis. Kaaslased nägid tütarlast üpris meelsasti ja pidasid temast lugu ning tundsid nüüd ta kaotuse puhul kaasa. Järgmisel hommikul sai Jack kirja Mabel Applegarthilt, kes oli Bessie vana sõbratar ning kes nüüd Jacki palus Bessiet külastada ning teha kõik, et ta murekoormat kergendada. Veel samal õhtul külastas Jack Madderneid.

Bessie Maddern, kuulsa näitlejatar Minnie Madderni nõbu, oli lõpetanud San Francisco tütarlaste kõrgema keskkooli, käinud kaks aastat seminaris ning olnud kolm aastat Alameda alama astme keskkooli õpetajaks. Fred Jacobsi surma ajal andis ta eraviisilisi järeleaitamistunde matemaatikas mahajäänud õpilastele alama astme keskkoolist ja kõrgemast keskkoolist neile, kes tahtsid ülikooli astuda. Ta oli füüsiliselt tugev, pika toimega flegmaatiline naine, kes Oaklandis ja Alamedas jalgrattal majast majja oma õpilaste juurde sõitis. Ta oli Jackist veidi vanem, tal olid sootiad kurvameelsed silmad, kullinina, suur, kuid ilusalõikeline suu, tugev lõug ning mustad juuksed kitsa halli triibuga, mis tal otsmikult otse tahapoole suundus ning mis oli talle jäänud mälestuseks ühest õnnetusest, mida ta üheksateistkümnendaastaselt oli läbi elanud. Temas võis tunda rahulikku väärikust ning täiel määral otsekohest loomust.

Miss Maddern tundis südamevalu Fred Jacobsi kaotuse üle, Jack aga valutas südant oma lootusetu kihluse pärast Mabel Applegarthiga. Nad leidsid, et neil on teineteise seltsis meeldiv olla, et nad saavad sellest lohutust, tundes end koos olles vähem troosituna. Peagi leidis Jack, et ta veedab palju õhtuid miss Madderniga koos. Neiu aitas teda järele matemaatikas ja füüsikas, milles ta polnud õpetust saanud, Jack aga asus esimesi inglise kirjanduse teoseid uurima, ning andis Bessie'le ülevaate inglise kirjandusloost. Pühapäeviti võtsid nad oma jalgrattad üle lahe Marin Countysse sõites kaasa ning sooritasid retki Muiri metsadesse, kus nad hõõguvatel sütel endale õhtusöögi valmistasid röstitud lihast, küpsetatud bataatidest, krabidest ja kohvist. Teistel õhtutel, kui Jackil oli veidike raha, õhustasid nad mõnes San Francisco põhjakaldal asuvas itaalia restoranis ning läksid siis ooperisse.

Jack jätkas iganädalasi neljakümne miliseid jalgrattasõite San Josésse, kuid kohtumised Mabeliga tegid ta meele kurvaks ja kaine. Kergendustundega läks ta Bessie kergesse vähenõudlikku seltskonda tagasi. Neiu korrigeeris

nuüd kõiki Jacki kasikirju, siludes juhuslikke kohmakusi lauseis. Talle meeldis noormehe töö ning ta uskus vähimagi kõhkluseta, et noormehest saab üks maailma suuri kirjanikke; ning see kindel usk jäi tas kõikumatuks.

Jacki korter Sixteenth Streetil oli saanud kohtamispaigaks inimestele, keda ta tundis, sest nad kõik olid tema seltskonda ihkama hakanud. «Mul on saatustlik võime sõprade soetamiseks ning mul puudub õnnistatud oskus nendest lahtisaamiseks.» Miski maailmas ei meeldinud talle rohkem kui võõrustaja osa etendamine, kuid jalgrattakellad hakkasid väljas tema maja ees tilisema nii tihedasti, et sageli pidi ta oma kirjatööd tegema kolme või nelja mehe juuresolekul, kes istusid voodil, suitsetasid, vanadest aegadest juttu heietasid ning arutlesid, kas materialistlikud veendumused viivad paratamatult pessimismini. Jack ei saanud oma külalisi tühja kõhuga minema lasta. Kui «Overland Monthlyl» saabus paar dollarit artikli «Sõja võimatusest» eest või «National Magazine'ilt» artikli «Õppetund heraldikas» eest, ostis ta endale kohe varuks blifsteeki ja karbonaadi, et nad jääkappi pista.

Sõbrad Ruskini klubist astusid sisse, et suitsu teha ja lobiseda, seltsimehed sotsialistide kohalikust organisatsioonist, et teda mitingule kõnelema kutsuda, siis veel vanad tuttavad Jukoniit, kalainspeksioonist, austriipiraadid ning hulkurid raudteelt. «Minu praeguse korteri üheks varjuküljeks on see, et igauks astub sinna sisse, minul aga pole südant neid ukse taha saata.»

Et ta kodu hakkas ulualusena kõigi tema raamatute, sõprade ja töö jaoks liiga väikeseks jääma ning kuna ta lootis, et «Hundipoeg» talle rohkem sisse toob, otsustas Jack suuremasse korterisse kolida. Tema ja Flora leidsid East Fifteenth Streetil ainult mõni kvartal eemal, kahekorruselise maja, kus oli suur uukakendega elutuba ja ruumikas magamistuba, mida võis toornaumi ja kabinetina sisse seada. Seitsme toa sisustamisel tegi peamise töö Eliza, kuid Bessie Maddern aitas Jacki kabinetit hubaseks ja rõõmsaimeliseks muuta. Jacki perekonna sissekolimise eelõhtul riputasid Eliza ja miss Maddern kabinetit kardinad üles, kuna Jack ise oli vaibal täies pikkuses siruli, sõrmed kukla taga kokku põimitud nii nagu ta oli palju öid ka «Sophie Sutherlandi» vooritekil lamanud. Eliza pöördus kardinapuu võtmiseks ringi ja märkas, et Jack vahib Bessiet, endal iseäralik ilme näol. Korraga ta nägi

Jacki silmis otsust langevat ning teadis kõhe, milline see otsus oli. Järgmisel hommikul polnud ta üllatatud, kui Jack talle teatas, et abiellub Bessie Madderniga.

Jack oli nii kindlalt soovinud Mabel Applegarthiga abielluda mitte ainult seepärast, et ta tütarlast armastas, vaid ka seepärast, et oli abiellumismeeleolus. Ta oli tublisti rohkem läbi elanud kui tema kakskümmend kolm aastat seda eeldada lubasid. Temas oli isakutsumus nii tugev, et ta isegi hulkurina raudteel oli oma märkmikusse kirja pannud igatsuse laste järele. «Mitmed sügavad kaalutlused on mind selle sammuni viinud. Kuid ma pean käega lööma nimelt ühele vastuväitele — et siis ma olen seotud. Ma olen juba niigi seotud. Ehkki olen üksik, pean ma sellegipärast perekonda ülal pidama. Tuleks mul tahtmine Hiinasse minna, peaksin ma ikkagi majapidamise eest hoolitsema, olgu mul siis naine või mitte. Nii aga muutun ma püsivamaks ning saan rohkem aega tööle pühendada. Igaühel on lõpuks vaid üks elu, ja miks seda mitte elada? Mu süda on avar ning ma saan korralikumaks ja tervema elulaadiga meheks, kui mind tagasi hoitakse ega lasta vabalt triivida, kuhu mul aga lust tuleb.»

Jack ja Bessie olid teineteise vastu ausad. Nad ei kuulutanud, et on meeletult armunud, nagu romantilised traditsioonid seda ette nägid. Nad teadsid, et Bessie ikka alles armastas Fred Jacobsit ja et Jack ikka alles armastas Mabel Applegarthi. Kuid mõlemad võtsid abielu südamega. Nad meeldisid teineteisele, pidasid teineteisest lugu ja tundsid vastastikust meeldumust. Neil oli tunne, et võivad rajada hea abielu ja kindla kodu ning kasvatada toredaid lapsi. Nad mõõnsid, et armastus pole küll just pikk sõna, kuid on küllaldaselt paindlik, lastes end mitmel viisil defineerida. Miss Maddern kaalus abieluettepanekut päeva või paar, siis aga nõustus.

Jack ei tahtnud abielluda nime all, mis polnud päris seaduslikult tema oma, sest sellega võis ta oma lapsed kahtlasesse olukorda seada. Seepärast rääkis ta Maddernitele ära, kuidas olid lood tema sünnimisega. Nad läksid Bessiega kahekesi ühe Oaklandi kohtuniku juurde, kes oli Maddernite perekonnasõber. Viimane kinnitas noortele, et kuna Jack on kogu oma eluajal kandnud Londoni nime ning on selle all töid avaldanud, siis on tal nimele ka juriidiline õigus.

Pühapäeval, nädal aega pärast Jacki abieluettepanekut,

laulatati Jack ja Bessie vaikselt. Flora oli niivõrd solvatud sellest, mida ta pidas enda hulgamiseks poja poolt, et keeldus talitusele tulemast. Noorpaar sõitis jalgratastel maale kolmepäevast mesinädalat pidama, siis aga naasis Oaklandi, et kodu sisse seada ning tööle hakata. Ruskini klubi korraldas nende auks öhtusöögi, Oaklandi «Enquirer» aga väitis abielust kirjutades, et «pruut on ilus ja tubli noor naine», milline kompliment oli Oaklandi rahva arvamust mööda ka täiesti ära teenitud.

Päeval jätkas Bessie oma järeleaitamistundide andmist mahajäänud õpilastele, tema teenistusest püüas elamiseks, kui Jacki sissetulek väheseks jäi. Öhtuti korrigeeris ta mehe käsikirju ja kirjutas neid masinal ümber lugedes uusi raamatuid, mille vastu mees huvi tundis, et nad neid sus koos arutada võiksid, tegi paberlhtedele arakirju laule-tustest, mis mehele olid meeldinud, ning kottis neid sadade kaupa punaste pappkaante vahele, kogus ajakirjadest ja kottis kokku artikleid majanduslikel ja poliitilistel teemadel, seadis sisse pimiku ja näitas mehele, kuidas fotosid ilmutada. Puhapäeviti võtsid nad otte pikki jalgrattamatku läbi viljaka San Leandro oru, kus Jack pagatas Bessie'le lugusid oma nooruspäevist John Londoni farmis. Ühe mesinädalalõpul läksid nad Santa Cruzi, kus nad ujusid ookeanis ning hullasid liivarannal. Nad ei sattunud küll tundejoo-vastusse, kuid neil oli koos lobus olla ning nende vahel valitses siiras ja usaldusvaarne sõprus. Kõik Jackis kõneles, et ta oli rahul oma valiku ja oma abieluga Bessie üti 1937. aastal. «Ma ei armastanud Jacki, kui ma temaga abiellusin, kuid õige pea hakkasin teda armastama.»

Abielu näis endaga head õnne kaasa toovat, sest maikuus avanes Jackile lõpuks juurdepääs idas väljaantavale lühijuttude ajakirjale «McClure's», mis avaldas põnevusjutte meestele. Algas mesinädalate periood Jacki ja kirjastaja S. S. McClure'i vahel, kes omandas surematu kuulsuse sellega, et maksis kõrget hinda tundmatute autorite juttude eest, sest «poisid peavad ju sööma». McClure ostis «Visad naised» ja «Elu seaduse», kirjutades Jackile: «Me oleme Teist suuresti huvitatud ning tahaksime, et Te teaksite, et siin New Yorgis on Teil kõige siiramad sõbrad. Sooviksin, et nüüdsest peale vaataksite meile kui oma kirjanduslikele toetajatele. Kui saadaksite meile kõik, mis kirjutate, kasutaksime ära, mis saame, mida me aga ei

saa, seda püüaksime paigutada kuhugi nii soodsalt kui võimalik.»

Noorel kirjanikul pole võimalik saada julgustavat leadet kui see. McClure'i sõnast võttes kogus Jack terve kastitäie käsikirju kokku, siis aga süvenes kirjutama vastseid, mis tal meeles mõlkusid. McClure ostis ära «Maksimumi küsimuse» ning maksis talle kolme pala eest kokku kolmsada dollarit, suurima rahasumma, mis Jackil kunagi oli olnud. Materjali, mida ta kasutada ei saanud, saatis McClure oma soovitustega teistele ajakirjadele. Kui käsikirjad muutusid tema jaoks liiga arvukaks, andis ta nad üle soliidsale kirjandusagendile. Tänu sellele, et McClure ta töid omandas, ja McClure'i eestkostele New Yorgi kirjandusmaailmas hakkas Jack Londoni nimi tuntuks muutuma.

Kui «Hundipoeg» 1900. aasta kevadel välja lasti, sai ta otsekohe positiivse kriitika osaliseks. Raamat oli nagu viit-sütikuga pomm, mis vabastas tee uude sajandisse. Mõni juhuslik igandlik lause välja arvatud, polnud temas üldse nüüd juba igavikku vajunud üheksateistkümnenda sajandi sugemeid. Lühijuttudes kõlas jõuliselt uus sajand. Teaduslik hoiak evolutsiooni ja liikidevahelise võitluse suhtes, kirikuvande alla sattumist mittepelgavate inimeste tõeline väärtus, mida ei saa tavalise moraali mõõdupuuga kindlaks määrata, julge lähenemine elu julmusele, varjukülgedele ja kibedusele kui ka kaunile ja heale, mitmest keskkonnast pärinevate ning varem lubamatuks peetud tegelaskujude sissetoomine lühijutu peenesse seltskonda, ohjeldamatu teotsemine, brutaalne konflikt ja vägivaldne surm, mis varem olid jutuvestjale keelatud — kõik see oli hingedeks sellele verevaesele, sentimentaalsele, tõelisusest möödahiilivale ja silmakirjalikule, mis vajutas oma pitseri üheksateistkümnenda sajandi kirjandusele.

Paljud toleaeagsed kriitikud võtsid omaks Jacki mõõdupuu. Bostoni «The Literary World» ütles: «Autori labidas lõikab sügavale asjade juurtesse,» «Atlantic Monthly» aga arvas, et «raamat sisendab lugejasse sügavat usku inimkonna mehisusse». Teised kriitikud kirjutasi: «Täis tuld ja tundeid», «sündinud jutuvestja», «läbi ja läbi mehelik ning jõuline», «avalduvad kõik välised geniaalsuse tunnused», «suur jõuline kunstnik»... Üks kriitikutest märkis: «Tema jutud on läbi imbunud suure Põhjala poeesiast ja müstikast. Valdavad alati traagilised toonid (vastandina

happy end'i vormelile), nagu see on alati, kui mehed võitlevad looduse ürgjõududega. Ta tõi Klondike'i elu komöödiasse ja tragöödiasse küllaltki palju Kiplingi kujutlusvõimet ja dramaatilist jõudu. Kuid tal on tundeõrnust ja sangaruse ülevamate tundeavalduste ergast mõistmist, mida Kiplingil nii harva naha võib.»

Temalt ilmus esimene raamat ning juba võrreldi teda heas mõttes tema armastatud õpetajaga! Retsensioonidest ülendatud meeleolus jätkus tal ometi mahti pahandada kriitikute üle, et nad ei suutnud Kiplingi tõelist suuust mõista ning ta septses selle kohta kähku valmis ka krõbeda artikli.

«Hundipoja» ilmunine tähistas ameerika moodsa lühijutu algust. Tal oli eelkäijaid Edgar Allan Poe, Bret Harte'i, Stephen Crane'i ja Ambrose Bierce'i näol, kes kõik olid konventsionaalsest maneerist lahti öelnud, et tõelist kirjandust luua, kuid Jack oli esimene, kes tõi jutu lihtsate inimeste kodudesse, kes muutis ta täiel määral mõistetavaks ja nauditavaks. Kuni selle ajani oli enamik lühijutudest kirjutatud vanapiigadele. Jacki jutud olid määratud iga liiki ameeriklastele, välja arvatud vanapiigad — need aga neelasid neid jutte ettetõmmatud aknakatete ja lukustatud uste taga. Ta oli ka esimene, kes vormi kahekümnenda sajandi teadusliku hoiakuga läbi immutas, andes talle selle jõu ja vitaalsuse, mida ameeriklased olid mandri vallutamisel ja hiiglasliku tööstuse rajamisel rakendanud.

Kaua aega oli ta ihaldanud romaani kirjutamisel oma kätt proovida. Et aga romaani kirjutamiseks kulub kuus kuud kuni aasta, missuguses ajavahemikus pole tööst võimalik saada mingit tulu, näis väljavaade, et ta suudab pisavalt tööd ette ära teha, mis võimaldaks pikema teose juurde asuda, küllaltki kaugena. Siis kirjutas ta oma täbarast olukorrast McClure'ile. See vastas jalamaid: «Subsideerime Teie romaani Teie enda tingimustel. Saadame Teile viie kuu jooksul iga kuu tšeki 100 dollarile, kui Te aga leiате, et vajate 125 dollarit, siis oleme nõus ka sellega. Olen kindel, et suudate kirjutada tugeva romaani. Kui Teil peaks kunagi mingisugust abi tarvis minema, siis teatage meile sellest, palun.»

Ning siis, kui tuul puhus ta karjääri purjedesse, nagu see oli olnud «Razzle Dazzle'iga» parituult sõites, tõi Bessie talle uudise, et ta on rase. Jack oli ülrõõmus ning teadis kohe, et see saab olema poeg. Kui ta varem oli olnud sõb-

ralik, siis nüüd muutus ta õrnaks kui laps, hoolitsedes hellasti naise tervise ja heaolu eest. Teadmine, et ta varsti saab isaks, turgutas ta loomingulist sädet ning mõni tund pärast seda, kui Bessie talle oma saladuse avaldas, alustas ta tööd oma esimese romaani «Lumeväljade tütar» kallal.

Olgugi et Jack oli hoolega kaalunud asjaolu, et ta on juba seotud ja peab perekonda ülal pidama, jättis ta tüüpiliselt mehele omasel viisil kahe silma vahele asjaolu, et seniajani pole veel ehitatud kööki, kuhu mahuks kaks naist. Flora hakkas Jacki naisele põrgut tegema.

Ta oli sügavasti haavunud sellest, mida ta nimetas poja pakkuminekuks just sellal, kui too hakkas natuke raha teenima. Olles nurisemata kannatanud kõigi nende puudusest märgistatud kuude kestel, tundis ta nüüd, et on õigustatud tasu saama. Selle asemel aga tõi Jack majja võõra naise. Flora oli Jackile toitu valmistanud ja tema eest hoolitsenud, nüüd aga tahtis Bessie ise toitu valmistada. Flora oli olnud võõrustajaks, kui sõbrad külla tulid, nüüd oli Bessie perenaine. Florale ei meeldinud, et ta Jacki elus kõrvale jäi, talle tundus, et teda tõrjutakse tagaplaanile. Kui ta muremõtteid haudus, tuli vana neurasteenia tagasi. Ta tülitseis Bessie'ga ilmast ilma, tegi viimasel elu nii kibedaks, kui vähegi sai. Kaksikümmend aastat pärast Jacki surma märkis Bessie: «Ma pidanuks Florat ümmardama, teda poputama ja tunnustama teda perenaisena, siis oleksime kõik toredasti läbi saanud. Kuid ma olin noor ning tahtsin ise oma abikaasa eest hoolitseda. Nii me põrkasimegi kokku!»

Nii mõnigi kord, kui Jack püüdis mõtteid oma esimese romaani rasketele ülesehitusprobleemidele keskendada, täitsid kahe naise vihased hääled toa, milles ta töötas, ning ajasid tal «Lumeväljade tütre» meelest. Ta püüdis kõike seda taluda nii kaua, kui suutis, siis aga tormas majast välja ning kõndis nii kiiresti kui jalad võtsid Eliza poole, anudes teda oma poole minema ja koduseid rahustama. Kui Jack siis tund või kaks hiljem koju tagasi tuli, oli Eliza asjad kombesse saanud ning Jack võis jälle töö juurde asuda.

Et tal nüüd olid sõprade vastuvõtuks paremad võimalused, hakkas Jack enda ümber koguma huvitavate inimeste ringi, julgustades neid harjunud kombel kolmapäeva õhtuti sisse astuma. Sõprade ringis oli esikohal kõrgekasvuline atleetliku kehaehitusega erakordselt tundlik

George Sterling, kellest Jack kirjutas: «Mul on sõber, kes on kallim kogu maailmas.» Sterling oli katoliku kiriku preestri seisusest loobunud, et saada üheks neist vähestest luuletajatest, kes põimivad oma töösse ilu, õrnu ja tõeha. Klassikalisel pinnal üleskasvanud esteedina oli ta lõhestatud isiksuseks, keda ühelt poolt kitis armastus sotsialismi vastu, teiselt poolt aga «kunst kunsti pärast» kontseptsioon, mida talle oli sisendanud Ambrose Bierce, kelle filosoofiat Jack ägedasti eitas. Rikka kujutlusvõimega isikuna, kelle sõnades katkes muusika, suutis Sterling loovustav sõber oma tulihingelisuse ja vaheda kirjanduskultuuriga palju ära teha Jacki nurgelisuse silumiseks. Jack Hopper, turske ja jõuline jalgpallur, keda Jack tundis koolipäevist ja kes samuti püüdis lühijutte kirjutada, lähedaseks sõbraks nagu Jim Whitakergi, seitsme lapse isa, kes oli loobunud jutlustajaametist ja oma kantseleest et romaane kirjutada. Lähedaseks sai ka Xavier Martin, hispaania-indiaani paritoluga maalikunstnik. Frederick Bamford, Oaklandi raamatukoguhoidja abi ja üks Raskin klubi asutajaid, tõi kaasa oma terava kitschabome ja vaheda kirikuõpetatuse Anna Strunsky tuli kohale San Franciscost, samuti filosoofist anarhist Strawn-Hamilton, sotsiaaldemokraat Austin Lewis ning teised San Francisco lahe ümbruskonna radikaalid. Mrs. Ninetta Eames käis sageli külas, tuues kaasa oma kirjandushuvilisi sõpru ja teid oma õetütre Euroopa-reisi kulgemisest. Kõik tõi kaasa õhtusöögi, mille järel loeti käsikirju ning arutati uude raamatuid ja näidendeid. Pärast mängisid mehed pokkerit või «punast koera» väikeste panuste, suure õhina ja naeruga. Peagi said need kolmapäevaõhtused koosviibimised tuntuks kui Jacki kodu lahtiste uste päevad.

Cloudesley Johns, kena välimusega armastusväärne nooruk, saabus kohale oma postkontorist ühes Kalifornia linnakeses, et Jacki läheduses nädalat veeta. Johns oli meene isik, kes pärast «Mehe terviseks, kel tee jalge all avaldamist «Overland Monthlys» Jackile vaimustatult kirjutas. Sellest ajast alates olid nad kirjavahetuses. Hulkurid raudteelt, meremehed, vanad sõbrad kaipealselt, kogu neile meeldis Jacki poole sisse astuda, et klaasikese hapu itaalia veini juua või sõbralikult juttu puhuda. «Iga natuke aja pärast ilmub mõni vana laevakaaslane... äsja tagasi tulnud pikalt reisilt... suur palgapäev ees...» Ütles Jack, vana vunts, kas saad mulle homseni laenata paar dol-

Jack küsis, kas poolest summast ei piisa, andis talle raha ja laskis nad minna. Ta oli ühõnnelik, et sai osutada kulalislahkust, ja talle meeldis väga oma majas hulkuda sõpru näha, kui oli oma päevatöö lõpetanud.

Õlgu et 125 dollarit ajakirjalt «McClure's» saabusid iga kuu, ei jätkunud sellest enam tema pere-
toom vajaduste, tema kasvava elustandardi ja sõprade-
toodu rahuldamiseks. Ta hakkas oma tööaega kaheks ja-
toom, pühendades hommikupoolikud tõsisemale kirjandusele, lõunad aga igapäevase leiva teenimisele. Selle tule-
toom müüs ta «Boston Transcriptile» artikli sellest, kui-
toom ta pargis magas ning seejärel politseinikule lugusid
toom jutustas, et vanglast pääseda; siis müüs ta veel
toom artikli «Husky», Alaska kalgukoerast, mille ostis «Harper's
toom teise artikli «Ekspansioon», mille San Francisco
toom trükkis ära juhtkirjana, kaks perekonnaelu jutus-
toom vende alkoov», mis avaldati ajakirja «Womans Home
toom» poolt, ja «Majapidamine Klondike'i ääres»,
toom ta paases «Harper's Bazaari» veergudele, trioleti
toom «Topicsile».

Ta astus sisse,
kui mina olin lainud välja,
et paar penni pumbata välja,
selleks astus ta sisse
ja sellest ei tulnud midagi välja;
nii olin mina puhtalt väljas
ja tema omadega sees.

Jackil oli dollar taskus!
Ta tootas nii püsivalt oma kirjutusmasina ja raamatute
toom et mõnikord ei saanud päevade kaupa jalga eesuksest
toom ja, ehk siis ainult õhtulehe toomiseks eeskojast. Ta kao-
toom keha kehaalus, muutus lõdvaks, leidis, et muutub pelgli-
toom kuks vastavalt oma lõdvenemisele, et hakkab pelgama kir-
toom jutada asju, millesse ta usub, hakkas endamisi küsima, kas
toom kasikirja saab müüa, või kas too meeldib publikule.
Ta oli alati veendunud, et pöduraks kehas ei saa kätke-
toom terve vaim, ning seepärast ostiski paari hantleid, millega ta
toom igal hommikul lahtise akna all harjutas, enne kui kirjuta-
toom miseks maha istuda — harva hiljem kui kell kuus hommi-
toom kul; pärast tööd läks ta aga Berkeley küngaste taha küt-
toom tina või lahele kalu püüdma. Tema keha muutus tugeva-

maks ning koos sellega kasvas ka südidus ja julgus. Uue vitaalsuse hoos kirjutas ta «Mittekahetseja Jan» ja «Mees armiga». Need olid ta esimesed humoristlikud lood Klondike'ilt ning kirjutatud iirlase kuratliku huumorimeelega, kes võib isegi surnu juures valvates vempe visata.

Ajakirjanduse positiivsele kriitikale vaatamata oli «Hundipoja» läbimüük vaid keskpärane. Ka ei hakanud talle ajakirjad, «McClure's» välja arvatud, maksma paremat tasu — kakskümmend dollarit käsikirja eest oli kõrge hind. Tema nimi polnud lugejaskonnale veel tuntud. Ta pidi kirjutamist jätkama, et mõni tema töödest menu saavutaks ja autori kuulsaks teeks. Vahepeal jätkas ta dollarite noppimist, kust aga sai. Kui «Black Cat» kuulutas välja jutuvõistluse ja ta ei suutnud välja mõelda jutu põhikavandit, millega mõnda suurt auhinda võita, kirjutas ta iroonilise «Semper idem». Selleks andis talle idee õhtuleht, mida ta luges, ning ta võitis väiksema auhinna. Kui «Cosmopolitan Magazine» kuulutas välja võistluse teemal «Koostoo puudumisest tekkiv kahju», läks Jack välja ühele võimalusele miljoni hulgast ning kirjutas revolutsioonilise artikli pealkirjaga «Mida ühiskond konkurentsil põhineva süsteemi läbi kaotab». Ta sai kahesaja dollari suuruse esimese auhinna, mis andis talle põhjust märkida, et ta on ainus mees Ameerikas, kes sotsialismist raha teeb.

Pärast kuid kestnud alalõpmata näaklemist naise ja ema vahel üüris Jack väikese üheperekonnaelamu tänaval, mis asus otse selle maja taga, kus ta ise elas, ning paigutas Flora ja Johnny sinna ümber. See ekskommunikatsioon ajas Flora marru; nüüd oli ta siis oma poja majast välja tõstetud, hüljatud! Jack saavutas selle manöövriga vähe, välja arvatud lisakulu, sest Flora käis endiselt Jacki pool, põhjustades veelgi rohkem segadust, ning hakkas talle osakssaanud ülekohtust rääkima ka naabritele, kes alustasid keelepeksu. Kujutledes, et ta on jälle iseenda peremees, hakkas Flora väikestes äritehingutes kaasa looma, kulutas Jacki poolt antud raha teadmata kuhu ning tehes võlgu, mis ta pojal tuli tasuda.

Kõrgu suve ja sügise töötas Jack oma romaani kallal, pidas sotsialistide kohaliku organisatsiooni jaoks loenguid San Franciscos korraldatavatel massimiitingutel, võttis nendest osa ka siis, kui esinesid teised lektorid, astus Ibseni ringi, võttis vehklemis- ja poksitunde oma tagaõuel ning võõrustas kolmapäevaõhtuti oma sõpru. Ta oli kaugel sel-

lest, et olla melanhoolne haritlane — üheks toredamaks elamuseks talle sel sügisel oli jalgpallimatši jälgimine, kus Kalifornia meeskond Stanfordin oma pihuks ja põrmuks lõi —, kuid tema kõige olulisemaks seikluseks sel perioodil oli suurte raamatute avastamine, millele ta andus täiest südamest, loobudes kõigest, nagu too nāruseis rõivais ning näljane ajalehepoiss, kes, lehepakk kaenla all, neliteistkümmend aastat tagasi Oaklandi raamatukogusse astus ja miss Coolbrithi käest midagi head lugemiseks küsis. Ta kirjutas Anna Strunskyle: «Istusin siis ja nutsin kui laps, sest lõpetasin just «Tundmatu juudamehe» lugemise. Juudamehe ja Tessiga oma nimel võib Hardy rahulikult surra.» Ta väitis, et ka tema võib rahulikult surra, kui suudab luua ühe või kaks raamatut, mis võiksid riivil seista külge külje kõrval nende raamatutega, mis on nõnda rikastanud ta elu.

Jacki ja Anna vahel arenesid iseäralikud suhted. Nad hakkasid pikapeale aru saama, et nende mõttelaad oivalselt ühtis, olgugi et nad bioloogia, materialismi ja sotsialismi üle ikka veel ägedalt vaidlesid. Juulis hakkasid Jacki kirjad Annale võtma õrna tooni. «Vaatamata kõigele sellele pinnapealsele mõllule, mis meie tutvumist märgistas, polnud tõeliselt, sügavamalt võttes, üldse mingeid lahkheliseid. Me olime kuidagi ühtviisi häälestatud, kõige all oli mingi tõeline ühtsus. Vettelastav laev sööstab mere poole, rennpakud protesteerivad nagisemise ja kriuksumisega, kuid meri ja laev ei kuule neid. Nii oli ka meiega, kui me teineteise ellu sööstsime.»

Ta esitas oma tõsisemad tööd Anna Strunskyle, kes oma kriitiliste märkuste tegemiseks rakendas mõistust, mis peenelt tajus vaimseid väärtusi. Omalt poolt soovitas Jack tungivalt, et Anna ka oma kirjutisi jätkaks. «Oo Anna, kui Te vaid paneksite paberile oma kirka hinge tema muutlike meeleoludega! Te tekitate minus tunde, nagu suunataks maailma mingit uut energiat. Anna, lugege oma klassikuid, kuid ärge unustage lugemast seda, mis on tänapäevane, uuesti sündinud kirjanduslikku kunsti. Peate omandama moodsa käsitluslaadi. Tuleb silmas pidada vormi. Ning kui kunst on igavene, siis vorm kasvab välja põlvkondadest. Oo Anna, ärge valmistage mulle pettumust!»

1900. aasta lõpupoole ta kirjutas: «Puhas ilus sõprus? — mehe ja naise vahel? — ilm ei suuda saarast asja ette kujutada, peab seda niisama kujuteldamatuks kui lõpma-

tustki » Ka Jack ise ei pidanud seda võimalikuks. Kui ta oleks seda võimalikuks pidanud, siis oleks ta tähelepanu osutanud mitte Oaklandi, vaid San Francisco neiule, kui ta Mabel Applegarhi pärast tujust ära oli. Ta ei tahtnud oma naisele truudusetu olla, kuid ta meelt hakkas köitma Anna Strunsky. Temal ja Bessie'l oli ühiseid mälestusi, nad olid kogenud seltsimehelikkust ning olid loonud elu; kõige selle pärast armastas Jack oma naist. Kuid Annaga sidus teda meele- ja hingelaadi ühtsus ning selle pärast armastas ta Annat.

Nüüd, kus Bessie oli lapse ootel punsunud ja laiaks läinud, hakkasid Jacki vaevama tema tunded miss Strunsky vastu, keda ta kirjeldab kui «vene juuditari, kes muide on geenius». Kuid nende vahel polnud lausunud sõnakestki vastastikustest tunnetest. «Uskuge mind, Anna, ütlemata jäänud asjad on kõige suuremad. Önn — minule? Kallis, minu jaoks olete Teie olnud rõõmu ja õndsuse allikaks.» Jack oli abiellunud, et meelerahu saada ning ühiskonnas kindlat ja püsivat positsiooni omandada, kuid «... just nüüd, kus vabadus nais mulle avanevat, hakkan ma tundma, kuidas koidikud tihedamalt kokku tõmmatakse ja vangirauad kinni needitakse. Nüüd meenub mulle aeg, mil olin vaba, kus mind miski tagasi ei hoidnud ning kus võisin teha, mida süda soovis».

Pole kahtlust, et tal olid miss Strunsky vastu tõsised tunded, kuid sellesse olid segatud hirm ja kartused, nukrus isaks saava noore mehe vabaduse pärast, kellele nüüd uued ja kestva kohustused kaela tulevad. Kuidas oleks aga asjad kujunenud siis, kui mrs. Applegarth poleks oma ultimaatumit esitanud enne, kui Jack kirjutas Annale: «Önn — minule? Kallis, minu jaoks olete Teie olnud rõõmu ja õndsuse allikaks.»?

Ta jätkas poemide kirjutamist, et saavutada ladusust, ning ablast moodsa ilukirjanduse lugemist, et täiesti koduneda moodsa väljendusviisiga. Ta jätkas paljusid katsetusi, mitte müügi eesmärgil, vaid oma ampluaa laiendamiseks, kirjutas pikki kriitilisi artikleid, milles kasitles juttude koostamise tehnikat, ning hoolitses ikka selle eest, et ta käsikirjadesse ei lipsaks ühtki lauset, kus ta kõrv võiks konarlikku ütlumisviisi või ebakõlalist sõna tabada. Kui talle tundus, et hakkab oma töösse juba liiga üleolevalt suhtuma, otsis ta välja pataka vanu jutte ning muutus otsekohe vaguraks kui lammas. Tema ja Cloudesley

Johns, kellel oli akadeemiline haridus, vahetasid omavahel sapiseid kriitilisi märkusi käsikirjade veertel. Johns, kes kirjutas raamatut pealkirjaga «Tee filosoofia», saatis töö Jackile retsenseerimiseks. Jacki vastuses sisaldub tema kirjanduslik kreedo. «Te käsitlete põnevad elu, romantikat, inimese elu ja surma küsimusi, huumorit ja paatost, kuid jumalapärast käsitlege neid nagu kord ja kohus. Ärge kõnelge lugejale Tee filosoofiast. Las Teie tegelaskujud kõnelevad sellest oma tegudega, toimingutega, sõnadega. Uurige Stevensonit ja Kiplingit ning vaadake, kuidas nad iseennast elimineerivad ning loovad asju, mis elavad ja hingavad ja inimesi haaravad ning lugemislampide üle määrast põlemist põhjustavad. Teosest öhkuv nõuab ikka ja alati kunstniku elimineerimist. Väljendage end heade jõuliste lausetega, mis oleksid värsked ja elavad, kirjutage nii, et oleks pinget, mitte pikalt ja laialt, ärge jutustage, vaid maalige! visandage! ehitage! Looge! Paremini tuhat sõna, mis on korralikult üles ehitatud, kui terve raamatutäis keskpärast pikaksheietatud kritseldust. Saatke ennast kuradile! Unustage ennast ära! Siis hakkab maailm Teid meeles pidama!»

Juba siis, kui ta hakkas «Lumeväljade tütre» kirjutamisega ühele poole jõudma, teadis ta, et raamatust ei saa suuremat asja. Selles oli küllalt head materjali kahe hea romaani jaoks, ning hulga halba materjali oleks veel üle jäänud kolmanda, halva romaani tarvis. «Lumeväljade tütres» avalduvad Jacki kaks küllaltki tõsist nõrka külge. Nad kätkesid juba siin, päris töö alguses, ning ilmnesisid päris selgesti pärast neljakümne kõite avaldamist. Esiteks avaldus Jacki töödes anglosaksi rassi üleoleku idee ning teiseks tema võimetus trükitud lehekülgedel esile manada ühtki töölisklassist kõrgemal seisvat naisolevust, kes oleks liha ja veri.

Frona Welse'i näol püüdis Jack luua kahekümnenenda sajandi naist, kes oleks üheksateistkümnenenda sajandi naise täielik vastand: tugev ilma kalkuseta, intelligentne ilma lamedarinnalisuseta, julge ilma naiselikku võlu kaotamata, suuteline töötama ja elama ja võitlema ja mõtlema ja kõige parematega meeste hulgast sammu pidama. Frona iseloomust välistas Jack kõik selle, mida ta naissoo juures põlgas — sentimentaalsuse, lohaka mõtlemise, koketeerimise, nõrkuse, hirmu, ignorantsi, pehme vampiirliku külgehiibumise, silmakirjalikkuse. Ta püüdis kujutada

naist, kes oleks tema kahekümnenda sajandi mehe vääriline kaaslane. Olgugi et Jack asus ohtlikule ja läbiuuri mata pinnale, muutis ta Frona peaaegu usutavaks. Kui ta oleks samas vaimus jätkanud, oleks ta võib-olla oma hili semas loomingus suutnud anda kuju, mis võinuks saada uue naissoo musternäidiseks.

Frona ilmub meie ette kõige halvemana siis, kui ta rää gib nagu mõni Jacki sotsioloogiline essee, esitades šovinistlikke pettekujutelm — mida Jack oli nii põhjalikult neelanud Kiplingilt — valge rassi üleolekust, sellele maa ratud osast kõrgemalseisjana valitseda punaste, mustade ja kollaste üle. Jack laskis end hõlpsasti eksiteele viia just oma viikingi-kompleksi tõttu. «Teravakäilised sõdalaste aerulaevad ning merest pillutatud normannid, tugevaliha selised ja laiarinnalised, kõrgasid rajust esile, mehed, kes mõõgaga justkui pühkisid... valitsevad rassid, kes tulid kaugest põhjast... suur rass, kelle pärusosaks on pool maailma ja kõik mered! Kuuekümnendal põlvkonna pärast valitseb ta maailma!»

Jack laskis oma anglosaksi lühinägelikkusel risustada oma mõttekäike sotsialismi üle, kus ta üle kõige tahtis olla aus ja täpne. Kui ta kirjutas valitsevatest rassidest, kes tulid kaugelt põhjast, kirjutas ta Cloudeley Johnsile: «Sotsialism pole mitte kõigi inimeste õnneks väljamõeldud ideaalne süsteem. Ta on valia mõeldud teatud hõimuras side õnneks. Ta on välja mõeldud neile teatud valjavalititud hõimurassidele suurema jõu andmiseks, et nad võiksid pü sima jääda ning kogu maailma oma parusosaks saada, kuni väiksemate ja nõrgemate rasside väljasuretamiseni.» Nõnda kõneles Nietzsche Karl Marxi moonutades Kiplingi suu läbi.

Jack oli postiametniku palga materiaalsest luksusest vapraht ära öelnud, eelistades ebakindlat kirjanikukar jääri. Nüüd aga ei piisanud enam 150 dollarist kuus, sum mast, millest vähem kui aasta tagasi ei võinud unistadagi. Selleks ajaks kui tšekk saabus, oli juba pikk inimeste rodu ootamas, et raha sisse kasseerida. Ülestähendustes finantsilisest asjaajamisest jõulude ja uue aasta vahel on laen Jim Whitakerile, õnnetusjuhtumi tõttu mõlemad jalad murdnud sõbra arvete kinnimaksmine, Flora paki liste vanade võlgade tasumine neljakümne ühe dollari ula tuses, küllaldase sularaha andmine kodu kaotamise õhus olevale mamma Jennyle, et ta saaks tasuda oma hüpo-

teegiprotsendid ja õiendamata maksud. Ainsaks ebameeldivaks seigaks oli keeldumine raha laenuks andmast Clou desley Johnsile, kes tahtis oma postkontoripugerikku sin napaika jätta. Tuli ju Jackil endal minna raha laenama oma majapidamise tarvis. Ning pealegi pidi Bessie nädala pärast lapsega maha saama!

Bessie ütleb, et ta jätkas oma järeleaitamistundide and mist kuni selle päeva hommikuni, millal laps ilma le tuli. Mõni aeg näis, nagu võiks laps sündida 12. jaanuaril, Jacki kahekümne viiendal sünnipäeval, kuid Bessiel algasid tuhud alles viieteistkümnenda hommikul. Kui ta teadis, et ta aeg kätte jõuab, saatis ta arsti järele, kes tuli kohale niivõrd tõtates, et unustas anestesiseerimisvahendit kaasa võtta, Jack lähetati kloroformi ostma. Teel koju sõitis ta oma jalgrattal nii tormakalt ja kiiresti, et kukkus maha, lõhkus pudeli ja haavas oma kätt. Bessie tõi ilma le üheksa naelase tüdruku, kuid järelsünnitus ebaõnnestus ning Bessie oli kaua aega haige. Jack ei suutnud oma naise eest varjata pettumust selle üle, et ei sündinud poiss.

Vaatamata sellele, et McClure otsustas «Lumeväljade tütar» oma ajakirjas mitte avaldada, saatis ta Jackile endiselt igakuise 125-dollarise tšeki. «Abielus mehena ja teades, et kartulite ostmise maksab raha, lisan ma ümb rikusse...» Pärast romaani lõpetamist pühendus Jack lühijuttude sarja kirjutamisele. Mõne nädala möödudes leevendus mõnevõrra ka pettumus selle üle, et ta ei saa nud poega. Ta kiindus oma tütresse Joanisse, kes oli väga tema moodi. Mamma Jenny kolis Londoni majja, et Joani cest hoolitseda, nagu ta oli Bernal Heightsis kaksküm mend viis aastat tagasi ka Joani isa eest hoolitsenud. Jack mõõnis, et üheks Bessie'ga abiellumise põhjuseks oli usk, et see naine kingib talle tugevaid lapsi. Ta ei eksinud. Ta oli Bessie'ga abiellunud impulsi mõjul, et täita tühimikku nende mõlema elus, et paisata nad elu kiirsesse voolu. Bes sie taitis kõik ootused — oli truu, andunud, õrn, intelli gentne, töötas meelsasti koos Jackiga ning jagas temaga raskusi. Jackile meeldis isaksolemine ning tal oli Bessie vastu tugev tänutunne. Mõnikord aga, kui ta oli väsinud, pöördus tema meeleolu oma naise vastu just nende oma duste pärast, mille tõttu ta oli naist hinnanud ja tema en dale valinud. Jack oli püsimatul iseloomuga, tal voolas tuli soontes, ta armastas põlemist ja juubeldamist, elada met sikult ja meeletult, joovastusehoogude kõrgustesse tõusta

ja meeleheite sügavustesse viskuda. Neid vaimseid pras-singuid ei teinud Bessie kaasa, sest ta oli emotsionaalselt püsiv, vaikne ja pika toimega isegi siis, kui ta oli ärritatud. Kui Jack töötas ning kõiki neid asju korda saatis, mida oli kavatsenud, siis oli ta Bessie'le tänulik. Kui aga töö sai tehtud, siis oli hetki, kus ta mässama hakkas, tahtes ankru küljest minema lipsata ning varahommikusõ mõnaga vastutuult lahele loovida. Siis tuli tal rinnust ohe, kui ta mõtles endisele vabadusele, õigusele minna teise kohta ja teise naise juurde. Esmakordselt ei saanud ta oma kohus-tusi sinnapaika jätta ning seikluste teele suunduda.

Mõnel säärasel momendil võiski ta kirjutada Anna Strunskyle: «Kindlasti pole siin paigalistumine, andmete kogumine, klassifitseerimine, korrastamine, poiste jaoks juttude kirjutamine, millesse on salakavalasti kätke-tud püüd lugejat moraalselt mõjutada, masinal klöbistamine tuhat sõna päevas, bioloogia pärast tehtud etteheidete üle erutumine, Teiega natuke nalja teha sõandamine ning naerma pahvatamine kui peaks ohkama, veel kõik, kindlasti mitte. Kas on millalgi kaks hinge, kelle huuled jäävad tummaks, veel kohatumalt teineteisega sobinud?»

Nad otsustasid oma tunded raamatusse kirja panna. Nad nimetaksid seda «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetus», kus-juures Jack oleks Wace, Anna aga Kempton ning kus Anna kaitseks armastuse poeetilisi ja hingelisi lätteid Jacki bioloogilise ja teadusliku evolutsiooni vastu. Nõnda saaksid nad teineteise meeleerutusi ja poeetilisust nautida kedagi haavamata või käitumisreegleid rikkumata.

Töötades oma laua taga kaks vahetust päevas, leidis ta veel aega pidada Alameda sotsialistlikule parteile loengu «Hulkurlusest» ning San Francisco Teaduste Akadeemias loengu «Konkurentsi läbi tekkivast kahjust». Kui saabus aeg kandidaadi ülesseadmiseks Oaklandi linnapea kohale, oli esimeseks kandidaadiks, keda noor sotsialistlik partei esitada sõandas ning kellele langes au olla partei kõige tuntuimaks liikmeks, ei keegi muu kui mr. Jack London. Oma kandidatuuri ülesseadmise-ga nõustudes ütles Jack: «Need oleme meie, sotsialistid, kes mõjuvad ühiskonnale kui juuretis, kes on süüdi selles, et suureneb ja kasvab usk munitsipaaalsesse omandisse. Need oleme meie, sotsialistid, kes oma propagandaga sunnivad vanu parteisid üldise rahulolematuse leevendamiseks tegema mõningaid mõõn-dusi.»

Ta pidas Oaklandis valimisvõitlust sellest lähtudes, et sotsialism on jämedast karvriidest sark kapitalismi kehal, ärritaja, mis toob nendelt, kelle käes on võim ja vägi, teatud leevendusvahendeid paremate palkade, lähema töö-aja ja soodsamate töötingimuste näol. Ta soovitas ameti-ühingutele ja organiseerimata töölistele tungivalt hääle-tada sotsialistide poolt, et nõnda oma jõudu näidates saada kätte uus trump läbirääkimistel tööandjatega.

Töölised jäid tema majanduslikele arutlustele kurdiks. Tema selja taga seisis vaid «intellektuaalne proletariaat». Oaklandi ja Alameda elanikelt sai ta ainult sada neliküm-mend viis häält oma mõõduka utopia toetuseks.

Maikuuus ilmus ajakirjas «Pearson's» jutustus «Midase pailapsed», mis oli samasuguseks revolutsiooniliseks lahti-ütlemiseks ameerika kirjanduse traditsioonidest, nagu seda oli olnud «Põhjala odüsseia» aasta tagasi. Ühendriikides polnud säärast tegelast nagu sotsialistlik jutukirjanik ei nüüd ega ka varem, Jack ei otsinud aga kunagi heakskiitu pretsedendi alusel. Ta oli otsustanud saada sotsialistlikuks kirjanikuks noil päevil, millal sotsialistlikuks kirjanikuks olemine nõudis niisama palju julgust nagu tänapäeval enda mittesotsialistiks kuulutamine. Oma jutustuses toob ta kõigepealt lugeja vaimusilma ette ülemaailmse proleta-riaadi organisatsiooni, mis on niivõrd tugev, et teda ei saa ei politsei, ei kaitseväge ega valitsuse poolt maha suruda. See on organisatsioon, mis maailma rikkused jõuga üle võtab. Ehkki «Midase pailapsed» pole esimeseks Ameerikas avaldatud proletaarseks jutustuseks, näib ta ometi ole-vat esimene, mis avaldati üleriigilise tähtsuse ja levikuga ajakirjas. Ei maksa arvata, et «Pearson's» toimis ketserli-kult ja ostis jutu ta sotsialistliku suuna pärast. Asi seisis lihtsalt selles, et Jack oli oiuline jutustaja ning «Pear-son's» avaldas jutu kui põneva ajaviite, arvestades ühtlasi, et temas sisalduv sotsialism jääb lugejale kaugeks ning et seda võetakse nagu Jules Verne'i fantastikat.

«Midase pailastele» järgnesid «Debsi unelm», mis nagu kuulutas ette San Francisco 1934. aasta üldstreiki, ja «Raudne kand», mis ennustas fašismi peatõstmist ja ter-rorit. Pärast Jacki surma jõudsid kriitikud ühele meelele vaid väheste küsimuste suhtes tema loomingus, ühes asjas oli aga vaid vahe kaksipidimõtlemist — Jack London on proletaarse kirjanduse isa Ameerikas. Aastal 1929 ütles ajakiri «New Masses» lihtsalt ja õigesti: «Tõeline prole-

taarne kirjanik peab mitte ainult kirjutama töölisklassist, vaid töölisklass peab olema ka ta lugejaks. Tõeline proletaarne kirjanik peab mitte ainult oma proletaarset elu materjalina ära kasutama, vaid tema poolt kirjutatu peab revolutsiooni vaimust loomama. Jack London oli tõeline proletaarne kirjanik — esimene ja semajani ainus proletaarne kirjanik Ameerikas, kel on geniaalsust. Töölised, kes loevad, loevad Jack Londonit. Ta on ainus autor, keda nad kõik on lugenud, ta on ainsaks kirjanduslikuks kogemuseks, mis on neile kõigile ühine. Tehase- ja farmitöölised, meremehed, kaevurid ja ajalehepoisid loevad teda ikka ja jälle. Ta on kõige populaarsem kirjanik Ameerika töölisklassi hulgas.»

Kolmapäevaõhtused kokkutulekud tema juures jäid talle nadala kõrgpunktiks. Tema sõbrad hakkasid nüüd juba parastlõunai sisse astuma. Et Jack oli kirglik peamurdmisülesannete lahendaja, töid sõbrad kaasa lahtikarvaid pilte, lahtivõetavaid vigureid, mehaanilisi nuputamismänge, huna piljardeid. Bessie tuhmis usinasti ajakirjades, loigates välja kõik kupongid kuulutustest, milles pakuti mõistatusi ja mänge. Ohtusöögi ajaks kogunes viisteistkümme või kakskümme inimest kokku ning mangiti pantomiime, elavaid kujusid ja elavaid pilte, puüti uksteisest labikaivaid terasrõngaid koost lahti võtta ning vett juua klaasidest, millel oli põhja ligidal väike auk, kust veejuga vastu kaelasidet pritsis, või leiti oma taskutest karvaseid hiiri. Naer oli rõkkav ja lakkamatu. Jack hoolitses selle eest, et naerulagin ei vaibuks, sest ta armastas naerda ning puudis seda kõigest vaest nii teha, et vats vabises. Ta oli rõõmsast lapsepõlvest ilma jaanud ning tantsis seda nüüd tasa teha.

Vaidlused tema suure soõgilaua aares olid alati aegad. Ta tundis igauhe õrna kohta ning õrritas neid pooltõsisel naol tehtud repliikidega, kuni üldine lahing lahti laks. Seltskonnaga olid ühinenud ka mõned noored naisajakirjanikud, -muusikud ja -kirjanikud. Parast õhtusooki muusitseeriti, lauldi ja tantsiti. Mrs. Ninetta Eamesi õetütar Clara Charmian Kittredge oli Euroopast tagasi jõudnud. Ta mängis hästi klaverit ning Jackile meeldis tema kõrval pingul istudes ta mangu ja laulu pealt kuulata.

Parast muusitseerimist, kui rahvas oli juba vaiksemaks muutunud, toi Jack välja kasikirjad, mis ta nadala jooksul oli valmis saanud. Istudes nahast tugitoolis nüüd juba

pimendatud toas, nii et lehti valgustas vaid kaminas lahuliselt loitva tule kuma, luges ta ette oma sõpradele, kes teda tähelepanelikult jälgisid. Sellele järgnes tund või paar tõsist keskustelu kirjanduse küsimustes ning siis lõi Jack jälle lusti lahti, tuues kaardid lagedale ning korraldas sääraseid mänge, mis kutsusid esile rohkesti elevust ja naeru. Ta lõkerdas iga mänguõnne muutuse üle naerda ning erutus panuse võitmise või kaotuse puhul kui laps. Need, kes olid nendel kolmapäevastel lahtiste uste õhtutel viibinud, meenutasid neid kui kõige meeldivamaid ja virgutavamaid õhtuid oma elus.

Nende jaoks, kes juua soovisid, oli alati valmis pandud gallon haput itaalia veini. Viskit aga polnud. Oli möödunud juba kaheksa või üheksa aastat sellest, millal Jack viimati oli kõvasti votnud Klondike'ile minnes oli ta endaga ule Chilkooti mäekuru kaasas kandnud ühe kvardi sõtki viskit. Kuus kuud hiljem tombas ta sellel esmakordselt korgi pealt ära, et viskit saaks kasutada anestesiseerimisvahendina — pool sellest laks alla arst Harvey kõrist, teine pool aga selle mehe kõrist, kelle jala arst pidi amputeerima. Patsient jäi ellu.

Aasta alguses oli McClure avaldanud arvamist, et Jackil on juba kullalt juttusid teise Alaska-kogumiku valjaandmuseks Maikuus ilmuski «Tema isade jumal». Olgugi et selles pole ühtki nii hiilgavalt kirjutatud pala kui «Põhjala odüsseia», on kogumik oma meisterlikkuse tasemelt uhtlasem kui eelmine. Jack arendas oma revolutsioonilist jutustamislaadi edasi, rangelt valistades mittevajaliku, praanikulise fassaadi, viis vormi tegevusega kooskõlla. Nende juttudega ta tõestas, et surma teema kütkestab kirjanduses rohkem kui armastus. Olgugi et mõned kriitikud ei jaanud teise kogumikuga nii rahule kui esimesega, avaldas suurem osa ajakirjandusest kodusõnu. «The Commercial Advertiser» ütles: «Jutud vaarivad lugemist ja seda, et neid laialdaselt loetaks, sest nad esindavad üht kõige lootustandvamat suunda kaasaegses ameerika kirjanduses.»

The Nation» aga kirjutas 1901. aasta juulis: «Jutud «Tema isade jumalas» on elavad, napisõnalised, dramaatilised. Mõnikord on nad jamedatoimelised, uldiselt vastumeelt tekitavad ning alati kuunilised ja hoolimatud. Kui keegi aga tahab midagi huvitavat, meeltlahutavat ning labi ja labi erutavat lugeda, siis pole tal sellest kogumikust midagi paremat kätte võtta.» Teised ajalehed markisid:

«Kõige tugevam lühijuttude kirjutaja, kes meie maal on peale Poe esile kerkinud.» ... «Uus läänest tulnud Kipling.» ... «Teeb Alaska tutvustamiseks sama, mis Erskine Harte tegi Kalifornia tutvustamiseks.» ... «Ta kirjeldab meid maa lummukses.» ... «Võimekus ja jõulisus elutode esmajärguline jutustaja... sundinud jutuvestja... realistlik, terav tahelepanuvõime... vilgas, puhas, mehelik täis tervet optimismi... annab meile uut usku meie rahvuse.» Rahulolematud haaled nimetasid jutte brutaalseteks, vulgaarseteks ja ebameeldivateks ning lihvamat, taktituteks ja sündsusetu lugudeks.

Felix Piano poole, kelle eriskummalisse majja Jack London hiljaaegu oli oma perega kolnud, saatis San Francisco «Examiner» reporteri ja fotograafi, et saada materjali pikaks looks ning pilte Jackist ja tema tööruumist. Felix Piano oli ekstsentriline itaalia kujur, kes oli oma majas ehtinud kipsist arabeskid, urnide, faunide, inglite, kuradite, drüaadide, keerabite, kentauride ning lopsakate paljaste naisetorsodega viinamarjagirlandide all. See oli just säärane rokokoolik ornamentika, mille vastu Jack oli kirjanduses massu tõstnud. Raskete aegade tõttu oli Piano suurema osa majast Jackile andnud, temalt üüri võtmata, nõudes vastutasuks vaid enda ulalpidamist. Maja oli seest suur ja mugav, olgugi et ta välimus oli otse kirjeldamatu.

«Examineris» avaldatud artikli tulemusena sai Jack San Francisco lahe ümbruses patis kuulsaks. See kohalik kuulsus tõi talle aga rahaliselt vahe kasu. Hakkasid saabuma kirjad austajatelt. Eriti naisi näisid tema jutud ja tema tegelasportreed kaasa kiskuvat ning ta sai kirju, milles esitati mitmesuguseid palveid. Üks naine, kes väitis, et soovitajaks on tema vaimulik, teatas Jackile, et soovib temalt saada last, et see suurepärase keha ja mõistuse pariks. Jack oli küll leedi bioloogilise teesiga täiesti nõus, kuid lükkas ettepaneku suski tagasi.

Ta oli ülepea kaela võlgades. Oli volgu kauplustele, pandimajale, oma sõpradele. Kogumiku «Tema isade jumal» eest makstav honorar läks McClure'i kaest saadud ävarsside katteks, nii et sularaha polnud loota. Iga tšekiga oodatav rahasumma kulutati juba kuu aega ette ära. Ehkki Jack müüs vaiksematele ajakirjadele mitmeid jutte ja artikleid, ei saanud ta kullalt raha kokku. Kirjandus oli vilets äri — kirjastajatel kulus kuid otsustamiseks, kas jutt neile sobib või mitte, veel rohkem kuid kulus avalda-

miseks ning veelgi rohkem kuid laks seejärel mööda, enne kui too eest maksti. Jack vahutas vihast selle süsteemi vastu, vaates, et kui keegi ostab saapaid või köögivilja, siis maksab ta sularahas; miks ei peaks siis kirjastajad sularahas maksma juttude eest? Mehe niisugune nárune lohtlemine, kes vajab too eest tasu oma perele kõige vajaliku ostmiseks, suurendas veelgi ta otsustavust ära kasutada iga võimalus kirjastajatelt kõrge tasu saamiseks.

Suvel kui ta oli lootusetult võlgades, tegi San Francisco «Examiner» talle ulesandeks artiklite kirjutamise ajalehe pühapäevalisa jaoks, sama väljaande jaoks, millele ta oli kirjutanud oma esimese artikli neli aastat tagasi, puudes teenida hadapäraselt kümnet dollarit Flora, Johnny Mulleri ja enda toitmiseks, kuni postkontorist saabub tema tema ametissemääramise kohta. Ta andis reportaaži peksivõistlustest, kirjutas hüsteerilise artikli auriku «Oregon» saabumisest, mis tõi talle kaela kohalike literaatide summa koostas artikleid «tutarlaste duellidest», tsivilisatsioonirühpe jõudvatest Washoe indiaanlastest ning lõpuks võetis tervemisti kümme päeva sakslaste Schützenfest'i lohta reportaaži andes. Ta sundis end artikleid täisverelisteks, virulseteks muutma, nagu «Examiner» oli oma lugejatele lubanud, mille tõttu nad kõlasid sunnitult ja kunstlikult, kuid tõi, mida nad Jacki perekonnale tõid, oli tööpoolest upris reaalne.

Augustis tabas teda hada. Parast mitme viimastel kuudel kirjutatud lühijutu labilugemist, mille hulgas olid «Kuu-nägu» ja «Luiskaja Nambok» ning mis ta kõik tagasi lükkas, kaotas McClure usu Jackisse. «Teie töö näib olevat läbi teinud muutuse, mis teeb ta sellele ajakirjale vastuvõtmatuks. Muidugi ma mõistan, et peate järgnema oma kutsumusele... aga kui Teil pole võimalik tagada materjali, mida kasutada saame, siis kas Te ei arva, et oleks parem, kui katkestaksime Teile kuutasu maksmise pärast septembrit või oktoobrit?» Tal on kuus inimest ulal pidada ning see ainus kindel sissetulekuallikas pannakse kinni!

McClure arvas, et kui Jack pöörduks tagasi seda laadi juttude juurde, mida ta varem kirjutas, siis võiks ajakiri talle korget tasu maksta. Kui ta oleks McClure'ile kuulekas ning teeks tõsist katset oma varasema materjali kopeerimiseks või šablooniliseks kirjutamiseks, võiks ta head raha teenida. Kui ta aga kuulaks oma uuriva vaimu diktaati, mis nõudis inimese käitumise uute revolutsiooniliste

kulgede tundmaõppimise jätkamist ja kunstilise vormi rakendamist, peaksid ta ülalpeetavad jällegi näljale silma vaatama. Sellele mehele, kes deklareeris, et ta kirglikult ihkab raha, kes ütles, et ajakirjad võivad ta ihu ja hinge tükki osta, kui nad vaid nõutavat hinda maksta suudavad, kes väitis, et seal, kus on tegemist rahaga, ilmutab ta «avalikult ja järjekindlalt jõhkrust», oli vaid üks ots võimalik. Ta heitis McClure'i üle parda ning jätkas kirjutamist asjadest, mis teda sügavasti haarasid ning mille kohta tal oli kindel teadmine, et nendest tuleb kirjutada.

Talle oli jäänud kaks kuud, enne kui ta jäi ilma McClure 125-dollarisest kuutasust. Kui ta töötaks meeleheitlikult, kirjutaks kui poorane, saaks ta kindlasti midagi müüa, rajada endale uusi teid kirjanduspöllul.

VI

«Minule algab uus aasta murede, hädade ja pettumuslega.» Tal oli kolm tuhat dollarit võlga, kusjuures üheks ta suurimaks kimbatuseks oli asjaolu, et inimesed teda armastasid ja usaldasid ning seetõttu ka liiga ohtralt laenu andsid. Tema aga ei suutnud küllalt teenida, et temast sõltuvate isikute üha kasvavat hulka rahuldada, ning ta oli pettunud nii oma aeglases edus kui ka selles, et ta kuulsus küllalt kiiresti ei levinud. Suurema osa tema raskustest aga põhjustasid üha korduvad masendushood, mille tsükliline iseloom oli avaldunud juba tema varases lapsepõlves. «Eile oli mul lõunaks pardipraad ja kilpkonnasupp šampanjaga ja igasuguste oivaliste jookidega, mida ma veel kunagi polnud maista saanud ning mis mu aju ja südant soojendasid. Siis meenusid mulle räpased prassingud nooruses. (Reipamas meeleolus tuletas ta neid prassinguid meelde kui romantilisi seiklusi.) Me olime halvasti rõivastatud, halbade kommetega metslased ning joogipoolis oli odav ja kehv ja iiveldamapanev. Ning siis ma tõmbasin end sopast välja pardiliha ja kilpkonnasupi ja šampanja juurde ning kogesin, et vahe seisab ainult selles, kui suurt kunsti on rakendatud käärimisprotsessi mõjustamiseks.»

Lootuse kaotanud sõnad, haige sõnad, kuid öeldud vana hetkelise impulsi mõjul, ei midagi muud kui oma energiat maailmavallutamiseks kulutava peru individualisti masendushetke väljendus. Rusutud meeleolust ängistatuna kirjutas ta: «Mida kujutab endast see kõikjal esinev keemiline ferment, mis kannab nimetust elu? Pole imeks panna, et tillukesed inimesed manasid aegade jooksul vastuseks välja jumalad. Pisike jumal on mugav väike valdusobjekt ning seletab kõik ära. Kuidas on aga lugu teiega ja minuga, kellel jumalat pole? Materialistlikuks monistiks olemine pakub küll pagana vähe rahuldust.»

Professionaalsest seisukohast oli Jackil küll vähe põhjust meeleteheteks, sest kahekümne seitsmendal detsembril oli Ameerika ühe aktiivsema kirjastuse Macmillan Company president George P. Brett talle kirjutanud ja öelnud, et tema jutud on Ameerika parimateks teosteks selles kirjandusliigis, ning väljendanud soovi neid Ameerikas ja Inglismaal välja anda. Vastuseks oli Jack Brettile saatnud valiku jutte Alaskast ja indiaanlastest, pealkirjaga all «Pakase lapsed». Ainult viis päeva pärast seda kui Jacki sulg pani paberile tema melanhoolsed laused sellest keemilisest fermentist, mis kannab nimetust elu, võttis Macmillani kirjastus «Pakase lapsed» vastu ning nõustus Jacki sooviga saada kakssada dollarit avanssi. Jacki apaatia oli kui pühitud, kui ta Brettile kirjutas: «Ma ei tea, kas «Pakase lapsed» on varasema tööga võrreldes samm edasi, kuid ma tean, et minus kätkevad suured raamatud, ning kui ma end leidnud olen, siis ilmuvad nad ka välja.»

Veebruaris algas Jacki väljarändamine mägedesse. Ta leidis Piedmontis maja viieaakrise maalapiga, keset suurepärase männisalviku, kusjuures poole krundist võttis enda alla viljapuuaed, teist poolt aga katsid kuldseid mөөnid. Majas oli suur võõrastetuba ja söögituba, mõlemad punasest sekvoiapuust viimistlusega, mändide all aga asus väike kotedž Flora ja Johnny Milleri jaoks. «Meil on suurepärase veranda, millel on laiust, pikkust ja jahedust; oma pilguga võime haarata kogu San Francisco lahtekoalmekümne või neljakümne miili ulatuses ja kõiki randu üle lahe nagu Marin County ja Mount Tamalpais, Golden Gate'i väinast ja Vaiksest ookeanist rääkimata... ning kõik see maksab 35 dollarit kuus!»

Maja oli ühtelugu inimesi täis; harva jäid tagavaravoodid tühjaks. Idast küllasõitnud kirjanikud toodi kohe

pikemata Jacki majja, samuti ka loengureisidel olevad otsialistid, näitlejad, muusikud, teiste sõprade intelligentidest sõbrad. Et igaüks oli teretunud ning tundis end oodatud kualisena, kasvas Jacki küllastajate ring nobedasti... ning ka võõrustamisarved. «Examiner» andis Jackile endist viisi eritiülesandeid, nagu seda näiteks oli kuberner Tafti intervjuu Filippiinidelt tagasisaabusel, kuid Jack kurtis Cloudesley Johnsile: «Jumal, mis süguse lasu määratud paberit ma valmis vorbin! Kas ma peaksin küll iial võlgadest lahti saama?» Kui üks Oaklandi vürtspoodnik talle kirjutas ja palus võlgu olevad 135 dollarit tasuda, vastas Jack krõbeda kirjaga, milles ta kaupmeest tülitamise ja solvamise pärast sõitles, teda viisakas olla käskis. Ta oodaku vaid oma korda, küll ta raha kätte saab. Kui ta aga kavatses teda maksuõetute võlgnike nimekirja panna või muidu raskusi valmistada, siis pannakse ta võlausaldajate saba tahaotsa. Vürtspoodnik andis kirja tema reklaamiväärtust arvestades ajalehtedele edasi ning asi pandi üpris meelsasti suure kella külge. Oli ju võlgnik, kes võlausaldajale ta koha kätte näitas, liiga kõditav vaatepilt, et sellest loobuda. Artikkel avaldati üheaegselt kogu riigis ning oleks pidanud olema Jackile õpetuseks, et ei maksa tormakaid kirju kirjutada. Selles aga ei suutnud Jack kunagi õppust võtta.

Teda kutsuti San Francisco Naiste Pressiassotsiatsiooni ees kõnelema. Jack lubas rääkida Kiplingist, keda suur osa ameerika publikust ikka veel pidas tooreks ja vulgaarseks barbariks. Loeng oli laialdaselt välja kuulutatud ning Jack Londoni ja Rudyard Kiplingi kombinatsioon tõmbas kokku suure ja nimeka kuulajaskonna. Kui Jack poodiumile ronis, teatas ta, et õnnetuseks on ta oma Kiplingit käsitleva artikli ühele inglise ajakirjale ära saatnud, ning kuna ta ilma selle materjalita kõnelda ei saa, esineb ta selle asemel loenguga «Hulkur». Külmus, mis seepeale jäigalt ringivaatavate San Francisco naiste hulgast vastu õhkus, oleks iga kuulajaskonna suhtes tundlikuma esineja tarretama pannud. Naised ei jäänud aga külmaks loengu lõpus, milles Jack hulkurit õigustas ning süü ühiskonda kaela veeretask. Naised hakkasid Jacki ründama niisuguse ägedusega, et esinaine pidi oma haamriga vastu lauda koputama ning koosoleku laiali saatma, et kähmlust ära hoida. Muidugi avaldati see lugu kohe-ajalehtedes.

Kuigi teda San Francisco lahe ümbruskonnas kui ise-

äralikku ja kolorutset kuju juba tunti, sai ta nüüd oma eksitsentrilisusega ülemaaliselt tuntuks. Ajakirja «The Reader» poolt teda intervjuerima saadetud reporter kirjutas: «Jack London on üks ligipääsetavamaid inimesi vaba käitumisega, kergesti reageeriv ja täitsamees, kellest õhkub külalislahkust, mis väisaja kohe otsekui sõbraks muudab. Ta on poisilik, suuremeelne, armastusvaarne, äärmiselt lihtne, sundimatu ja värske vaimuga.» Jack ise olevat öelnud: «Kui mul on oma stiil, siis olen selle omandanud hiigi ja vaevaga. Võta aga malakas kätte ja pane ajama, ning kui sa oma stiili ei tabagi, siis tabad sa midagi, mis on sellega ütlemlata sarnane.» San Francisco «Chronicle», mis esimesena oli Jackist kirjutama hakanud, küsib ta alles kuu aega emaihus oli, pühendas nüüd terve lehekülje Piedmonti kirjanduslikule kolooniale, piltidega Jackist ja tema männitukas olevast kodust, mida koloonia keskuseks tunnustati.

Peale arvukate rahaartiklite kirjutas ta noorsoojutustuse ««Dazzleri» reis», sarja seiklusiutte aiakirjalik «Youth's Companion» pealkirja all «Kalapatrulli lood» tõsisel Alaskal jutte ning «Kemptoni ja Wace'i kiriavahetuse», realistlike ja romantiliste vaadete hiilgava filosoofilise analüüsi, milles Jack ja Anna jätkasid oma seisu kohtade kummalist kaitsmist armastuses teineteise vastu Jack, kes oli Bessie'ga abiellunud puhtmõistuslikel kaalutlustel, nagu ta seda nimetada tavatses, kirjutas: «Bioloogilisest küljest võttes on abielu liigi säilitamiseks vajalik institutsioon. Romantiline armastus on kunstlik väljamõeldis, mille inimene on eksikombel ja mitteteadlikult asjade loomulikkudele käiku sisse viinud. Ilma erootilise kirjatseta, suurte armastuslugudeta ja suurte armastatuteta, ilma armastuslaulude ja -ballaadide valimiketa, ilma suulise pärimuse teel edasiantavate armastusjuttudeta ja -seiklusteta — ilma kõige selleta poleks inimesel võimalik armastada nii, nagu ta seda teeb.» Anna Strunsky, poeet, väitis aga kindlalt, et «roosa helk taevast, käepuudutus puuvilja kuju ja värv, nimetute kurvastuste tekitatud pisarad on palju tähtsamad kui kõik see, mis on esimesest ühiskondlikust lepingust saadik üles ehitatud ja leiutatud. Kas saab seletada elu õilmitsemist, hurma ja naeru, seda, mis me südant päikesepaistega täidab, seda, mis meile ütleb, et teeme targasti, kui loodame?»

Märtsikuuks olid nad viiskümne tuhat sõna kirja

pannud ja Jack oli kindel, et raamatul on minekut. Et nende töö edukamalt kulgeks, kutsus Jack Anna mõneks ajaks enda poole. Kaks aastat hiljem ütles viimane teda usutlevatele ajalehereporteritele: «Sain mr. Londonilt kirja, milles ta kutsus mind oma majja Piedmontis, et käsikirja läbi vaadata. Tema naine ja ema olid omalt poolt kutsed juurde lisanud. Minu sealoleku esimestel päevadel oli mrs. London südamlilik ja ilmutas suurt huvi meie töö vastu, aga kui ma olin viis päeva seal viibinud, jõudsin veendumusele, et ta ei salli mind enam.» (1937. aastal tunnistas Bessie London, et ta sattus peale, kui miss Strunsky Jacki tööruumis viimase põlvkondlaste, pead käsikirja kohal teineteise vastu liibunud. See polnud küll eriti suur üleastumine, kuid lõi rõõpast välja mrs. Londoni taolise naise, kes oma ja võõra vahel rangelt vahet tegi.)

«Ta ei teinud midagi olulist, et ma end ebamugavasti tunneksin, kuid mõningate pisiseikade põhjal otsustasin, et mul on parem lahkuda. Mr. ja mrs. London ei tahtnud mind kuidagi ära lasta. Jätsime mrs. Londoniga hüvasti kui kaks tuttavat, kes teineteisele meeldivad. Mr. London ja mina suhtusime teineteisesse sõpradena, mitte rohkem. Muide, mr. London kuulub küll vaevalt meeste hulka, kes oma majas võõra naisega kurameerima hakkavad. Tema käitumine minu suhtes oli ülimalt ettevaatlik ning on seda alati olnud. Minu tookordsed tähelepanekud viisid mind veendumusele, et ta on pimesi armunud oma naisesse.»

Et säärane äärmiselt aus naine nagu miss Strunsky puhast tõtt kõneles, seda kinnitas ka Jack, kes kirjutas: «Tema mõistus oli see, mis mind hurmas, mitte tema naiselikkus. Kõigepealt oli ta silmapaistva intellektiga naine ja geenius. Ma armastan inimhingedes otsida ja sorida ning tema oli mulle ammendamatuks leiukohaks. Nime-tasin teda proteuslikuks. Mida see intiimne hellitus endast kujutas? Intellektuaalset terminit, mis kirjeldas ta vaimuomadusi.»

«Lumeväliade tütre» kirjastamise õigus oli ikka veel McClure'i käes. Olgugi et talle endale käsikiri nii palju ei meeldinud, et ta ise oleks seda välja anda tahtnud, pani ta kõik rattad käima, et seda mõnele teisele kirjastusele ära müüa. Lõpuks see tal õnnestuski. Lippincotti kirjastus võttis käsikirja vastu ja maksis autorihonorari 750-dollarise avansina välja. Pärast, seda kui McClure summa, mis tal Jackilt veel saada oli, maha arvas, jäi

Jackile sularaha 165 dollarit. Jack tahtis küll kasikirja tagasi võtta, kuid seda ta enam ei saanud. Pealegi oli saadav rahasumma küll vaike, kuid võimaldas siiski rahuldada kõige tüütumate võlausaldajate nõudmisi. Kui korrektuurveerud saabuma hakkasid, oli Jack masendatud. Iga saadetis tundus olevat kõige hullem, kuni saabus järgmine. Lõpuks tähendas ta, et põdura asja terveks tohterdamine on asjatu vaev.

21. juulil sai ta agentuurilt «American Press» telegraafi teel pakkumise sõita Lõuna-Aafrikasse ning saata sealt Buuri sõja kohta reportaaže. Tal oli ikka veel kolm tuhat dollarit võlga. Bessie oli jälle rase ning see tähendas lisa kulusid. Mis aga peaasi — see oli ju Seikluse kutse! Ühe tunni jooksul võttis ta pakkumise telegraafi teel vastu, pakkis samal öhtul kompsud kokku ning suudles järgmisel hommikul Bessie't ja oma tüdruku hüvastijätuks Oaklandi muulil, samas, kus ta kaheksa aastat tagasi oli Kelly tööstusarmee taga ajades tühja kaubavagunisse roninud Chicagosse sõitval rongil kohtas ta üht naist. See juhuslik kohtumine andis tõlke sündmuste kiiremaks arenguks Jacki edasises elukäigus. «Lubage mul jutustada väikesest seigast, mis näitab, kui kergesti minus seksuaalne külg võimule pääseb. Mäletate, kui ma hakkasin Lõuna-Aafrikasse sõitma. Minu vagunis reisis keegi naine teenijatuudruku ja lapsega. Me sobisime teineteisega otsekohe, päris algusest peale ning olime kuni Chicagoni teineteise päralt. See oli seksuaalne kirg, selge ja lihtne. Peale magusaks naisukeseks olemise polnud tal minu jaoks mingit veetlust. Polnud kütkestust meelelaadis ning isegi mitte vastupandamatut meelte joovastust. Midagi ei jaanud järele, kui meie kolm päeva ja ööd otsa said.»

Mitte midagi peale mälestuse lõbust, sest ta oli naistega alati aega mõnusasti mööda saatnud, neid kui meelelahutust võtnud. Tal polnud horoskoop, millele osutada ja hüüda: «Mis parata! See on mu saatus!» nagu seda oli teinud professor Chaney, ehkki ta oli täiel määral parinud oma isa rõõvellikud instinktid. «Liha on minu kosmoses väike asi. Hing on see, mis on kõik. Ma armastan liha, nagu seda armastasid kreeklased, ning ometi on see armastuse vorm, mis on peaaegu, kui mitte päris taidurlik oma loomult.» Mõni aeg hiljem hakkasid tema meessõbrad teda nõokavalt tänuks nimetama.

Vaatamata sellele, et ta kirjutab: «Ma läksin noil päe-

vil kergesti üle piiri,» näib see lugu rongis olevat esimeseks üleaisalöömiseks tema juba kaks aastat kestnud abielus. Enne tema tagasi jõudmist Inglismaalt ei avaldanud see «vaike seik, mis näitab, kui kergesti minus seksuaalne külg võimule pääseb» veel kõiki psüühilisi tagajärgi.

Jälle jõudis ta New Yorki suvekuumuse kõrgperioodil. Seekord ei «tagunud ta peavoolu seest plekki», millega osta jääga jahutatud klaasi piima ja uute raamatute praak-eksemplare, mida raekoja pargis lesides lugeda, vaid läks otseteed Macmillan Company kirjastusse, kus ta esmakordselt sai kirjastaja kätt suruda. George P. Brett oli intelligentne kirjastaja, liberaalne ja aus mees, kes kirjandust sügavasti armastas. Peale selle oli ta ustav sõber, kellest sai Jacki kaitseingel paljude tormiste aastate jooksul ning eluaegne Jack Londoni imetleja. Jack pidi laevale jõudma ning läbirääkimisteks oli vähe aega, kuid kaks meest leppisid kokku, et kui Jack Lõuna-Aafrikast tagasi jõuab, siis astuvad nad püsivatesse ärisuhetesse, mille alusel Macmillan hakkab kõiki Jacki kirjutatud raamatuid välja andma. Jack rääkis Brettile «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetusest», mille kirjastamisega Brett kohe nõus oli.

Kui Jack jõudis Inglismaale, kus ta enne Lõuna-Aafrikasse edasisõitmist pidi Briti kindrleid intervjuerima, et nende arvamus tulevaste sündmuste kohta Transvaalis teada saada, leidis ta eest telegrammi, mis lepingu tühistas. Nüüd oli ta siis Londonis, seitse tuhat miili kodust eemal, rahata ja tegevusetu.

Alati kiireks kohanemiseks võimelisena otsustas ta minna Londoni East Endi, mille kohta ta sotsioloogia alal paljulugenuna teadis, et see on üks inimkonna hullemaid mülkaid läänemaailmas. Seal ta tahtiski olukorda uurida. Talle ei tulnud pähegi, et see on ohtlik ja raske ülesanne, et see nõuab peaaegu hulljulget südikust ühelt täiesti võõralt, ameeriklaselt, kes on ainult nelikümmend kaheksa tundi viibinud Inglismaa pinnal, kui ta tahab katset teha selle rahva ühe tähtsama majandusliku probleemi mõistmiseks ja analüüsiks, nii et see hämmelduse esile kutsuks. Jacki esimene lühijuttude kogumik oli Inglismaal juba ilmunud ning tavaliselt konservatiivse hoiakuga ajakirjanduse poolt üllatavalt head vastukõla leidnud. Tema kirjastajad suhtusid temasse sõbralikult. Ta oleks võinud veeta mõned meelepärased nädalad inglise literaatide hulgas ning puhkusest mõnu tunda. Selle asemel aga otsis

ta Petticoat Lane'il üles pruugitud asjade kaupluse, ostis paari tublisti kantud pükse, narmendava pintsaku, millel oli alles jaanud ainult üks noop, paari saapaid, mis olid oma aja järele teeninud seal, kus sutt kuhveldatakse, õhukese nahkrihma ja väga maardunud riidest mutsi, ning sukeldus East Endi sudamesse. Ta uuris endale toa rapase aguli kõige tihedamalt elanikke täiskiilutud osas ning hakkas siis tutvust tegema. Tema kirjastajad olid kohkunud, olid talle öelnud, et see on võimatu, et ta tapetakse une pealt. Jack aga oli rahva poeg. Ta naeris kirjastajate kartuse üle.

Teda hakati pidama ameerika meremeheks, kes on sadamas laevalt maha kirjutatud. Jällegi muutus ta Meremees Jackiks, kes nii kergesti sisse elas oma osasse, nagu poleks ta sellest välja saanudki. Ta polnud autsaider, uurija, kes akadeemilisest kõrgusest alla vaatab. Ta oli üks nende hulgast, meresõitja, keda tema õnn on jänni jätanud. East Endi inimesed võtsid ta enda hulka, usaldasid teda ja rääkisid temaga. Mida ta selles inimtapjalikus paigas tunda sai, on kirja pandud tema raamatus «Inimesed kuristikust», mis on oma värskuse, lõõvuse ja tõepärasäilitanud tänapäevani ning on üheks klassikaliseks teoseks alandatud ja solvatutest.

«Lähtusin ühest lihtsast kriteeriumist, mille alusel hinnangut anda. See, mis aitab kaasa elu pikendamisele, kehalise ja vaimse tervise saavutamisele, on hea. See aga, mis elu lühendab, mis valu teeb, elu kängu jätab ja muserdab, on halb.» Selle «lihtsa kriteeriumi» alusel ta leidis, et elu selles kuristikus, kus elab kümnendik Londoni elanikkonnast, on pikalevenitatud, krooniline nälja-surm, kus isast, emast ja lastest koosnevad perekonnad töötavad pikki tunde päevas ning teenivad vaid niipalju, et saavad endale lubada ühe toa, kus kogu perekond peab tortu küpsetama, sööma, magama ja kõiki intiimelu asju ajama. Ta leidis, et haigused, meeleheide ja surm on põhjatu kuristiku elanike lahutamatud kaaslased, nägi kodutuid mehi ja naisi, kelle ainsaks süüks oli see, et nad olid kehva tervisega ja vaesed, keda ühest kohast teise tõugati, kellega kui jaledate loomadega ümber käidi. Et mõned nendest inimestest olid sündinud santlaagris ja päevavargad, sellest sai ta kull varsti aru, kuid nagu ta seda oli kogenud Ameerika raudteel, nii vastas ta siingi, et üheksakümmend protsenti East Endi asukaist olid õnnud

kohusetundlikud tööinimesed, kuni vanadus, haigus või eritegevuse seisak nad töökohalt välja viskas. Nüüd, töötutena või paremal juhul kodukäsitoolistena oma toapügerikes, olid nad koos oma perekondadega Londoni linna poolt pehkima jäetud, kuni jumaliku ettenägevuse poolt juhitud surm nad tänavatelt koristab.

«Londoni mülgas on inimtapjalik paik. Õudsemat vaatepilti pole kuskil leida. Elu on värvilt hall ja räpane, kõik on lootusetu; must, miski ei too kergendust. Vannid on täiesti tundmatud esemed, kõik puhtusest kinnipidamise püüded muutuvad lausa farsiks. Paksus õhus uitavad koos luuletõmbusega kummalised lõhnad. Mülgas higistab välja juhmiks ja oimetuks tegevat õhku, mis end inimestele ümber mässib ja nad suretab. Aastast aastasse voolab Inglismaa küladest siia kokku pulbitsevat noort elu, mis kolmandas põlvkonnas haabub. Ikka ja alati on nelisada viiskümmend tuhat inimolevust armetult kõngemas selles ohiskonna põrguhauas, mille nimeks on London.»

Edward VII kroonimise päeval jalutas Jack Trafalgar Square'ile, et majesteetlikku keskaegset protsessiooni jälgida. Tema kaaslasteks olid veovoorimees, puusepp ja madrus, kes nüüd olid vanad ja töötä. Ta nägi, kuidas nad tõstsid sopaselt kõnniteelt üles apelsini- ja õunakoori ning lühjaksnäritud viinamarjakobarate rootsusid ja sõid neid. Herneterasuursi leivaraasukesi, mustaks tõmbunud ja maardunud õunasüdameid pistsid need mehed endale suhu, nārisid ning neelasid alla. «On kinnitatud, et kriitika, mida ma olen Inglismaa olude kohta teinud, on liiga pessimistlik. Õigustuseks pean ütleva, et olen kõige optimistlikum optimistide hulgas. Otsustan inimkonna üle mitte poliitiliste koondiste, vaid üksikindiviidide põhjal. Inglise jaoks näen ma avarat ja rāeratavat tulevikku, suurele osale sellest poliitilisest masinavārgist, mis praegu nende asju vāāriti ajab, ei nae ma āāga midagi muud kui prūgihunnikut.»

Ta uuris endale toa ühe Londoni detektiivi kodus, mida ta võis peljupaigana kasutada vanniskāimiseks, rõivaste vahetamiseks, lugemiseks ja oma raamatute kirjutamiseks, ilma kahtluse alla sattumata. Kolme kuu jooksul uuris ta sadu brošūüre, raamatuid ja valtsuse aruandeid vae-suse kohta Londonis, intervjueeris loendamatul hulgal mehi ja naisi, tegi ülesvõtteid, tallas mülide kaupa tana-vaid, elas vaestemajades ja varjupaikades, seisis tasuta

jagatava leiva sabades, magas tänavatel ja parkides koost oma vastsete sõpradega ning kirjutab peale selle veel tein raamatu, mida tuleb pidada energia, organiseerimisvõime ja vaadeldava küsimuse vastu kirgliku huvi tundma triumfiks.

Ta jõudis New Yorki novembris, «Inimesed kuristikust kohvris. Ta loois, et Macmillan selle kirjastab, kuid tead, hasti, et oma sotsioloogiaga ta küll raha teenida ei saa. Mees, kes oli Anna Strunskyle öelnud, et ta pigistab oma kirjatööst välja viimase kui dollari, kes oli Cloudest Johnsile kirjutanud, et ajakirjad võivad teda ihu ja hinge gega tükki osta, kui nad vaid nõutavat hinda maksta suudavad, sai nüüd oma sõnu. Ta oli koigepealt kirjanik, seejärel sotsialist. Mees, kes tahtis raha teenida, ja puhtalt kolmandaks.

Teda sadamas kohanud sõber kirjutab: «Ta kandis kottis, vabalt ümber keha olevat pintsakut, mille taskud olid paberitüst ja kirjadest pungil. Tema püksid olid pool vedest kottis. Ta oli vestita ning tema päevasärk oli laot matult puhtast kaugel. Nahkvöö vöö asendas traks. Peas kandis ta tillukest nägusat mütsi.» George P. Brett oli aga silmi vaid Jacki käsikirja jaoks. Ta pidas «Inimesed kuristikust» lõikavaks looks, tegi paar krõbedat sotsioloogilist märkust ning võttis käsikirja kohe vastu. Jack ütles talle: «Tahan Klondike'i juurest eemale pääseda. Olen sellel teemal kirjutades oma selliaja ära teeninud ning tunnen, et olen nüüd paremas vormis millegi ettevõtmiseks laiemal ja huvipakkumal kirjanuspöölul. Mul on pool tosinat raamatut, kõik ilukirjanuslikud teosed, mida tahan kirjutada. Olen tublisti mõelnud ja uurinud viimase kahe aasta jooksul, mis on mu esimese romaani kirjutamisest möödunud, ning olen kindel, et võin nüüd juba midagi niisugust kirjutada, mis väärt on.»

Brett oli selles samuti kindel ning nõustus Jacki palvega, et Macmillani kirjastus maksaks talle kahe aasta jooksul sada viiskümmend dollarit kuus. Vastutasuks oleks neil kirjastamisõigus kõigile raamatutele, mida Jack sel ajavahemikul kirjutab. Lahkudes andis Brett talle nõu, mis vist küll on parimaks nõuandeks, mida ta kunagi sai. «Loodan, et teie töö hakkab nüüdsest peale näitama kõiki neid edasimineku tunnuseid, mida teie varasematest raamatutest nii kindlasti leida võisin, kuid mis pole enam nii märgatav paaris teie viimases raamatus, mis

näitavad ruttamise jälgi. Kirjanduseilmas pole tõelist kohta millelgi muul kui vaid parimal, mida inimene teha suudab.» Selle peale vastas Jack: «Mu sooviks on, niipea kui jalad alla saan, kirjutada mitte ohtralt, vaid üks raamat, üks hea raamat aastas. Isegi praeguses olukorras pole ma viljakas kirjanik. Ma kirjutan väga pikkamööda. Põhjuseks, miks olen nii palju valmis teha jõudnud, on see, et töötasin ühtsoodu päevast päeva, puhkust võtmata. Niipea kui igast mu päevatoöst enam ei olene, kas järgmisel päeval saab pada keeda, kui ma enam ei pea oma energiat igasuguste suletööde peale pillama, kui ma võin tasapisi ja nii nagu ma heaks arvan mõlgutada ning vormistada seda, mis minus on parimaf, siis sel juhul saan ma kindlasti teha suurt tööd.»

Läände sõitval rongil asetab Jack pullmanvagonis vastasistmele oma kolm raamatut, mis olid ilmunud oktoobris, just mõni nädal enne tema New Yorki tagasijõudmist — «Lumeväljade tütar», ««Dazzleri» reis» ja «Pakase lapsed». Ta sai aru, et kolme raamatu avaldamine ühelt mehelt üheainsa kuu jooksul polnud mitte üksnes rekord, vaid ka hulljulge ettevõte, säärane, mille eest Brett temaga tõelnud oli. Ta võttis nõuks, et nüüd, kus ta on «ühe kirjastusega suhted sisse seadnud», korraldab ta oma asju paremini. Raamatute kõrvale laotas ta väljalõiked ajalehtedest, et näha, mida arvavad tema töödest lugejad. «Lumeväljade tütre» kohta, mille oli välja andnud Lip-pincott, tehti ajakirjanduses kaunikesti teravat kriitikat; teda süüdistati selles, et ta on Fiona Welse'ist mitteusutava kaju teinud ning et ta pole romaani ülesehitusega toime tulnud. Ülejäänute suhtes aga olid kriitikud sallivad, rääkisid vaimustusega tema tugevast kujukast stiilist ning ennustasid, et järgmise romaaniga läheb tal juba paremini. Jack, kes oli oodanud, et ta pihuks ja põrmuks tehakse, ohkas kergendatult. ««Dazzleri» reis», mille avaldas Century Company, sai vaid leebe vastuvõtu osaliseks, mida ühelt noorsooromaanilt oodatagi võis. Tähtsam tema kolmest raamatust, «Pakase lapsed», Alaska indiaanlaste jutud, mis oli esimeseks Macmillani poolt kirjastatud teoseks, kindlustas talle väljapaistva koha ameerika lühijuttude valdkonnas.

Oma istme seljatoele nõjatudes laskis ta paar viimast sündmusrikast aastat mõneldes oma vaimusilma eest mööda käia, sel ajal kui maastik märkamatuult mööda libi-

ses. Meenutustesse sellest, kuidas ta oli otsustanud ameerika lühijutu taset tõsta, segunesid kriitikute kiitused mida «Pakase laste» puhul nii ohtrasti jagati. «Ainult vähesed on temast jutukirjanikuna kõrgemal seisnud... see on ala, millele tal on täielik võitjaõigus... hämmastav kirjanduslik areng, mis jääb püsima... võidab endale laia ja alatise kuulsuse» Olgugi et ta oli õnnelik ja uhke, sai ta aru, et on jõudnud vaid redeli alumisele pulgale, et võitlus alles algab. Endamisi ideid ja plaane haududes töötas ta teha ameerika romaani heaks sama, mis ta lühijutu heaks juba teinud oli. Herman Melville'i ajast saadik polnud suuri mereromaane ameerika kirjanduses enam esinenud. Ta kirjutab nüüd sääraseid. Seniajani pole ameerika kirjanduses ka suuri proletaarseid romaane. Ta hakkab nüüd mitte ainult kirjutama suuri proletaarseid romaane, pannes kriitikud ja lugejaskonna neid avastama, vaid ta kiirendab ka sotsialistlikku revolutsiooni. Ta töö oli üldjoontes kavandatud. Kõige selle teostamiseks, mis tal mõttes oli, kulub aga oma tubli kakskümmend aastat. Ta võttis kindlalt nõuks kõik oma programmis ülesseatu saavutada, enne kui ta aeg siin maa peal täis saab.

Kui Jack Piedmonti jõudis, leidis ta, et Eliza oli juba umbes kuus nadalat Bessie juures, hoides rahu Bessie ja Flora vahel. Jacki taasühinemine perekonnaga oli rõõmurohke. Brettile 21. novembril 1902 kirjutatud lühikeses ülevaates oma elust ütles Jack: «Et ma juba majapidamisega ankrus olin, otsustasin sellest kompensatsiooni saada ja nii ma abiellusingi ning suurendasin oma ankru kaalu. Aga ma pole seda kunagi kahetsenud. Sain hea kompensatsiooni.»

Rohkem kui kunagi varem leidis ta nüüd, et on muutunud hõivatud literaadiks, sest tal oli mitte ainult oma uus töö kirjutada, vaid ta pidi ka «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetuse» korrektuure lugema ning käsikirja «Inimesed kuristikust» redigeerima ja täiendama. Ta sai sellest raamatutes ja juttudes ja väljaannetes tuhlamisest niivõrd maigu suhu, et hakkas jälle plaanikindlalt töötama üheksateistkümmend tundi päevas, magades viis tundi. Ainsaks lõõgastuseks kulutatud ajaks olid tema kolmapäevaõhtused kokkutulekud, millal tema vahad sõbrad külla saabusid ja uued sõbrad kampa löid, millal ta pokkerit mängis ja muid vampe viskas ning sõpru oma

ainsas kohvris Inglismaalt kaasatoodud peamurdmisvigurite saladustesse pühendas.

Kui Bessie oli maha saanud, nägi ta, et on oma kaasale jälle tütre kinkinud. Sedapuhku ei löiganud Jack endale enam kätte, kuid löigati läbi ta lootused, et saab poja, kellele ta võib edasi anda mitte ainult oma nime, vaid ka oma kirjandusliku traditsiooni. Lootuste luhtumine tegi ta õnnetuks ja haigeks ning tema pettumus tegi haigeks ka Bessie.

Kui ta oli mõned päevad troostitult ringi käinud, raputas värske idee ta letargiaseisundist üles. See oli lugu koerast, mida ta tahtis nelja tuhande sõnaga kirja panna, ning mis pidi olema sõsarlooks teisele koerajutule, mille ta aasta eest oli kirjutanud. Nelja päeva pärast oli ta kirjutanud neli tuhat sõna ning oma üllatuseks avastanud, et on vaid algust teinud, et jutt paisus ning temas tulid kuuldavale sääraseid toonid, millest ta polnud unistanudki. Ta otsustas panna jutule pealkirjaks «Looduse kutse» ning lasta tal kasvada nii suureks kui ta tahab, sest jutt oli nüüd isand ning jutu üleskirjutaja sulane. Jutt oli nüüd ta kujutlusvõime haaranud ning teda sütitanud, nagu seda veel ühegi loo puhul juhtunud polnud. Kolmkümmend toredat töötihedat päeva kirjutas ta oma jämeda pliiatsiga mustandpaberile, tegi vähesed sõnaparandusi ning pani siis materjali kirjutusmasinasse. Ta ei hoolinud millestki muust — ei sõpradest, perekonnast ega rahast, ei lapsest ega ka korrektuurveergudest, mis Macmillani kirjastusest iga päev saabusid, ning elas vaid oma koera Buckiga, bernhardiini ja šoti lambakoera ristandiga, kes oli maal saksa elu elanud, kuni ta ära krabati ja laeval Klondike'i kõnnualadele viidi.

Ühel kolmapäeval kokkutulekul tegi Jack sõpradele tasa oma vahepealse hooletussejätmise. Ta seadis end mugavasse tugitooli kamina juurde istuma, külalised aga võtsid istet aknasohvadel ja põrandale laotud patjadel. Tõsine ilme hallikassinistes silmades, üks käsi kergelt läbi juuste kammimas, lugesi ta neile ette lugu suurest koerast Buckist, kes jäi oma inimarmastusele truuks, kuni metsa kutse ja metsikute huntide hääl temas teda ürgsesse ellu tagasi tõmbasid. Sel õhtul ei mängitud kaarte, polnud metsikut naeru ega vembutamist. Jack lugesi kuni kella üheni öösel ning vaikus ta ümber muutus järjest sügavamaks. Kui ta lõpetas, jätkus ta tavaliselt jutukail

sõpradel sõnu vaid väheseks, kuid nende silmadest helkisid mõtted. Kolm aastat, mis ta oli Alaska-juttude kirjutamisele kulutanud, said lõpuks õigustuse. Ta oli end ühes kunstivormis väljendanud nii laitmatult ja täiuslikult, et tema kuulajad said nende paari tunni jooksul temaga jagada ekstaasi, mida ta juttu kirjutades tundnud oli.

Järgmisel hommikul pistis ta käsikirja ümbrikusse, kleepis margid peale, pani sisse teise markidega varustatud ümbriku, millega talle võis käsikirja tagasi saata, ja läkitas oma jutu «Saturday Evening Postile», kõige populaarsemale ja kõige kõrgemat tasu maksvale ajakirjale maailmas. Ta ei tundnud toimetuses kedagi. Nad polnud ta töösse kunagi lahkesti suhtunud ning tal endal oli vähe lootust, et saab jutu neile müüa. Kuid see «kavalalt väljanuputatud masinavärk, mis käsikirja ühest ümbrikust teise pistis» ning mida ta neli aastat tagasi algaja kirjamehena nii innukalt oli põhjanud, ei hakanud funktsioneerima. «Saturday Evening Post» ei kasutanud ümbrikut, mis Jack oli käsikirja tagasisaatmiseks juurde lisanud. Selle asemel saatsid nad talle õhukese pikliku ümbriku, millest ta leidis vaimustusest õhkuva aktsepteerimiskirja ja tšeki kahele tuhandele dollarile.

Kaks tuhat dollarit ühekuulise töö eest! Ta oli alati öelnud, et tõsine kirjandus võib häid protsente kanda. Ta oli alati öelnud, et kirjutab omal viisil ning paneb kirjastajad seda meeleepäraseks pidama. Kaks tuhat dollarit... küllalt selleks, et tasuda arstile arved oma teise tütre Bessie eest, Flora ja Johnny Milleri ema ravimise eest kogunenud arved, kinni maksta omad sadadesse dollaritesse ulatuvad võlad kindlustusseltsidele, kaubamajadele, vürtspoodnikele, lihunikele, apteekritele, rõivaste, kirjutusmasina ja kirjutusmaterjali eest, küllalt, et aidata kõiki oma abivajavaid sõpru... ning osta uued klaasustega raamatukapid, mida ta saada tahtis, ning nimekirja alusel välja tellida nelikümmend raamatut idast. «Põhjala odüsseia» müümisest saadik polnud ta tundnud nii ülevoolavat õnnejoovastust. Kas polnud talle jäänud õigus kõiges selles, mille eest ta seisnud oli? Kas polnud ta, kuuekümmne päeva jooksul pärast New Yorgist välja sõitnud rongil tehtud sangarlikku otsust, asunud taas elustama ameerika romaani? Kui need sõbrad, kes olid «Looduse kutse» ettelugemist pealt kuulanud, jälle tema majas tunglesid, et teda õnnitleda, tema kätt suruda ja talle õlale patsutada, siis pidi ta ju

uue galloni hapu itaalia veini järele saatma ning ennast natuke vinti võtma, et roosilisi tulevikuunistusi hellitada.

Nüüd, kus tal asjad paremini laksid, palkas ta teise teenija abistama Bessie't, kel olid rasked ajad, sest jõud polnud veel taastunud. Ta hakkas ka külalisi laiemalt vastu võtma. Majja tuli palju kütkestavaid naisi, sest pärast tööriindel saavutatud võitu tundis Jack nende järele vajadust. Võib-olla jäi tema abielus füüsilisest kirest vajaka. Aga kui see ka nii polnud, tegi asja ikkagi raskeks fakt, et Bessie oli nende kolmkümmend kaks kuud kestnud abielust kaheksateistkümmend kuud rase ja mitte vähem kui kuus kuud veel nurgavoodis. Keerulisel mehele, kes oli end rahuldama harjunud juba Mamie päevist «Razzle Dazzle'il», läks säärane olukord raskeks. Kolm päeva ja ööd rongis teel Chicagosse püsisid tal meeles. Vähem kui kolm aastat pärast seda, kui ta kirjutas: «Mu süda on avar, ning ma saan korralikumaks ja tervema elulaadiga meheks, kui mind tagasi hoitakse ega lasta vabalt triivida, kuhu mul aga lust tuleb,» ütles ta lahti kõigist karske elu silmaspidamise kohustustest.

«Te teate mu seksuaalkoodeksit,» kirjutas ta pärastpoole, «te teate asjaolusid tol perioodil, te teate, et mul polnud mingeid sisetundepeinu, kui ma lõbude tagaajamiseks amelema hakkasin.» Ta ameleski, nii palju kui aga vähegi sai, kuid valjaspool abielu polnud tal seksuaalsuhted seotud mingite tundeelamustega; need olid puhtal kujul meelelised kogemused, mis mõlemale poolele naudingut pakkusid. Et Jack oli hedonist, võttis ta seda pealegi kui akti, mille väärtus otseselt sõltub sellest, kui palju ta endaga kaasa toob naudingut, mis mitte kellelegi kahju ei tee. «Olgugi et ma olen krabanud ja võtnud, pole ma kunagi võtnud ebaausal ettekäändel. Mitte ainustki korda pole ma öelnud: «Ma armastan sind», mis mulle sageli oleks kasulik olnud. Oma suhtlemises naistega olen ma olnud aus ja seda ülimal määral, nõudmata rohkemat, kui ma ise olin valmis andma. Ma ostsin või võtsin ausa vahetuse alusel ega valetanud kunagi, et paremale kaubale saada, või et jõuda tehinguni, mida ma muul viisil saavutanud poleks.» Ning puüdes end õigustada, ta lisab: «Mees võib oma himusid taga ajada ilma armastuseta, lihtsalt seepärast, et ta on niisuguseks loodud. Emake loodus tõstab mehe kaudu häält järeltuleva soo saamiseks ning mees kuulab ta sundi, mitte seepärast, et ta

meelega patustab, vaid seepärast, et ta on looduseadusele alluv olevus.»

Jack polnud «Looduse kutset» Macmillani jaoks visandatud loetelus maininud, sest siis ta veel ei teadnud, et hakkab seda kirjutama. Ta saatis kasikirja Brettile, kes 5. märtsil vastas ja ütles, et talle ei meeldi pealkiri. «Jutt meeldib mulle tõepoolest väga, ehkki ma kardan, et ta on liiga looduselähedane ja liiga hea töö, et tõeliselt populaarseks saada sentimentalistliku publiku hulgas, kes rõõmuga neelab Seton-Thompsonit.» Brett pakkus seepeale kaks tuhat dollarit kohese kirjastamisõiguse eest müügilepingu alusel, selle asemel et kirjastuse poolt makstava autoritasu alusel kokku leppida ja avaldamine aastaks või kaheks edasi lükata. «Tahaksin selle raamatuga katset teha, andes ta välja väga meeldivas tüpograafilises kujunduses ning kulutades väga suure summa raha raamatut laialt reklaamida püüdes, millega aitaksin kaasa mitte ainult Teie juba ilmunud raamatute, vaid ka tulevaste raamatute läbimüügile. Ärge aga laske end ses asjas ülemäära veenda. Otsuse tegemine on täiesti Teie kates ning kui Te otsustate sularahapakumist mitte vastu võtta, siis me kirjastame raamatu nii, nagu meie kokkuleppe tingimused seda ette näevad.»

Jack oli juba kulutanud need kaks tuhat dollarit, mis ta «Saturday Evening Posti» käest saanud oli. Macmillani poolt saadetavast 150 dollarist kuus enam ei piisanud tema kuueliikmelise perekonna, kahe teenija ja mamma Jenny ülalpidamiseks. Ükski tema raamat polnud veel tuhandetki dollarit autoritasu alusel sisse toonud, kahest tuhandest rääkimata, ning polnud ka põhjust arvata, et see raamat oleks erand. Isegi siis, kui raamat kaks tuhat dollarit sisse tooks, peaks ta oma autoritasu ootama vähemalt kaks aastat, ning selle aja peale võib saadaolev summa igakuuste avansside näol juba kaetud olla. Siin aga pakuti kaht tuhandet dollarit puhtalt kätte, otse praegu, ning raha, mis on käes, saab ka kulutada... eriti väikese trimmis paadi «Spray» peale, mis talle silma oli hakanud. Ta võttis Brettii ettepaneku vastu ja müüs ära kõik oma õigused.

«Spray» oli ühemastiline purjekas ruumika kajutiga, kus võis toitu valmistada ning kus kaks inimest võis ka magada. Jack ostis «Spray» mitte ainult seepärast, et igatses kord jälle vee peal elada, vaid seepärast, et tal bli

mõttes mereromaan ning ta tahtis enne selle kirjutamisele asumist jallegi laeva enda all tunda. Oli juba möödunud üheksa aastat sellest, kui ta «Sophie Sutherlandilt» maale oli tulnud ning ta meremeheoskused olid juba roostetama hakanud. «Sellest saab peaaegu sõnasõnaline jutustus asjast, mis juhtusid minu kunagisel seitsmekuisel sõidul madrusena. Mida sagedamini ma sellel reisil juhtunud asjadele mõtlen, seda tähelepanuväärsematena nad mulle paistavad.» Brett vastas: «Ma panen Teie merejutule väga suuri lootusi. Ilmub ju merejutte nii vähe ning neistki ei kõlba ükski kuhugi. Seepärast peaks tõepoolest hea merejutt praegu kahtlemata märkimisväärtset edu saavutama.»

Brettii julgustavad sõnad kõrvus kõlamas, varustas Jack «Spray» toidumooni ja tekkidega ning läks ühenädalasele purjesõidule San Francisco lähel, uuesti läbi sõites väinad ja soostunud lahesopid, mida oli väisanud ulja austri-piraadina või kalainspeksiooni patrulli liikmena. Nädala lõpus, kui tal oli meresool sõõrmetes ja purjenõõrid end rakkus peopesades tunda andsid, naasis ta koju, istus oma laua taha ja kirjutas «Merehundi» esimese peatüki. Kui teda töö juurest liiga kauaks ära kiskuma hakati ja tema ümber kogunevate sõprade hulk liiga suureks muutus, võttis ta «Spray» pardale toidumooni kaasa, sõitis ihuüksinda lahele ning kirjutas igal hommikul oma tuhat viissada sõna, kajutiluugil istudes varakevadisil päikesel oma keha samavõrd soojendada lastes, nagu tema mõtted Merehundi tema vaimu soojendasid. Pärast ta purjetas ringi, laskis Sacramento jõel parte ning püüdis õhtusoo-giks kalu. Laupäeva õhtuti ja pühapäeviti võttis ta mõnikord Bessie ja oma kaks tütart, Eliza pojaga ja sõpradekamba purjeretkele kaasa.

See oli tegevusrohke ja rõõmuküllane periood. Sotsialistlik ajakiri «Wilshire's» avaldas numbrist numbrisse «Inimesi kuristikust», mis seadis Jacki ameerika sotsialistide esiridadesse. Ta kirjutas ajakirjale «The Comrade» artikli «Kuidas minust sai sotsialist» ning kriitiliste artiklite seeria «International Socialist Review» jaoks. «Wilshire's» maksis talle teose «Inimesed kuristikust» eest küll tagasihoidliku summa, kuid sotsialistlikele ajalehtedele kirjutas ta alati tasuta. Ta koostas San Francisco lahe ümbruskonna sotsialistide kohalikes organisatsioonides esinemiseks ka kaks loengut — «Klassivõitlus» ja «Streigi-

murdja», kusjuures mõlemad avaldati sotsialistlikus ajakirjanduses. Sotsialistidest kaasvõitlejad maa kõigis nurkades hakkasid talle kirjutama. Nad alustasid oma kirju ikka sõnadega «Kallis seltsimees!» ja lõpetasid «Revolutsiooni nimel Teie...». Jack vastas igale kirjale ise, alustades «Kallis seltsimees!» ja lõpetades «Revolutsiooni nimel Teie...».

Seoses tema nime populaarseks muutumisega ja kuuluse levimisega sai Jacki kodu Piedmontis kogu San Francisco lahe ümbruskonna intellektuaalseks keskuseks. Mitte vahem kui sadakond inimest nädalas astus üle ta eesukse läve ning nautis tema külalislahkust. Isegi kahe teenijaga ja mamma Jennyga, kes laste eest hoolt kandis, oli tööd veel küllaltki palju. Bessie'l polnud igakord tuju üha suurema ja suurema seltskonna vastuvõtmiseks ning sellega seotud üha rohkemateks talitusteks. Ühel kolmapäevaõhtusel kokkutulekul olevat ta meelega valmistanud vähem sööki kui kokkutulnud inimhulga toitmiseks vaja oli. Samuti ei meeldinud talle just ülearu see, kuidas naised tema Jacki ümber tiirlesid — sooja kuidse naeratusega ja kaasakiskuvalt naerva Jacki ümber —, talle otse kaela langedes. Bessie muutus armukadedaks. Jack tahtis, et Bessie ostaks ilusaid rõivaid paljudeks ametlikeks koosviibimisteks, kuhu teda nüüd kutsuti. Bessie keeldus rõivaid ostmast. Eliza käis temaga kauplustes ja näitas talle, kui suurepärane ta sulega sametmütsis ja sametkleidis välja näeks, kuid Bessie jätkas kangekaelselt madrusepluusi, seeliku ja madrusemütsi kandmist, isegi säärase sündmuste puhul, nagu seda oli õhtusöök San Francisco Boheemlaste Klubis, kus Jack oli aukülaliseks. Jackil oli Bessie pärast üsna ebamugav tunne, sest ta imetles oma naise figuuri ja soovis teda kõige soodsamas valguses naidata. Et Bessie end kaugeltki mitte mugavasti ei tundnud ning et tal oli vähe tahtmist välja paista, seletab asja vaid ühest küljest. Sest teisest küljest ei tohi kahe silma vahele jätta ka seda, et Fred Jacobs oli teda tõenäoliselt madrusepluusis ja seelikus imetlenud.

Nendele vaikestele lahkhelidele vaatamata said Jack ja Bessie hasti labi. Jack soovis küll, et naine rohkem loeks, ja nurises, et nad ei saanud omavahel uusi raamatuid arutada. Bessie vastas, et ta ei teeks midagi meelsamini, kuid laps äratas teda juba kell kuus hommikul ning

sellest hetkest alates kuni kella kümneni õhtul tuleb lõpmatult igapäevaste toimetuste kallal askeldada. Jack patsutas tal sõbralikult kätt, ütles, et ta teab seda, ning et kui lapsed veidi vanemaks saavad, siis jääb naisele ka rohkem aega lugemiseks. Olgugi et inimeste tunnistust mööda — kolmkümmend viis aastat hiljem — olevat jaanud mulje, et Bessie oma keskealise välimusega ja vaarika olekuga pole sobiv paariline reipale ja noort poissi meenutavale Jackile, on ometi kõik nõus, et nende kooselu oli harmooniline. Eliza London Shepard, kes tollal sageli nende pool viibis ja neid üsna palju nägi, kinnitab seda väga veendunult. Nähtavasti arvustas Jack oma naist mõttes ainult selles — nagu see tema tolleaegsetest markmetest ilmneb —, et ta on piiratud mõttelennuga. Oma naisesse täiesti siiralt suhtudes ta mõõnis, et oli seda alati teadnud, et sellest tulenev Bessie emotsionaalne stabiilsus oligi see, mida tema, Jack, nii üliväga vajas ning mis teda kõige rohkem naise külge köitis. Just sel ajal, 1903. aasta märtsis, kirjutaski Jack Cloudesley Johnsile, kes Jacki laulatusel oli öelnud, et hoiab oma õnnitlused nende kümnendaks pulmapäevaks: «Muide arvan, et Sinu kaua kinnipeetud õnnitlusteks minu abielu puhul oleks juba aeg. Abielupõlv on mul juba peaaegu kolm aastat kestnud, mul on kaks last ning ma arvan, et see on suurepärane. Seepärast lase käia. Või tule ja viska nii meile kui ka põngerjatele silm peale ning siis õnnitle.»

Ta vihtus kibedasti edasi «Merehunti», mis pakkus talle koguni suuremat loomisrõõmu kui «Looduse kutse». Oma vabadel tundidel kirjutas ta sääraseid suurepäraseid Alaska-jutte nagu «Tuhandes tosin», «Kullakütid põhjas» ning tosina teisi. Lisaks «Spray'le» ostis ta endale hobuse ja sõiduvankri, et oma perekonda ja sõpru ümbruskonnas ringi sõidutada, sest palavad ilmad olid kätte jõudmas ning talle meeldis kampa mägedesse piknikule viia ja seal mängida, veehoidlas ujuda ning lõkkel liha küpsetada. Aprilli lõpus kukkus ta vankrilt maha ja lõi kas endal põidla otsast tüki ära. «On niisugune tunne, nagu tuksuks seal otsas süda,» kurtis ta, kuid see vahejuhtum ei takistanud teda iga päev tuhat sõna «Merehunti» kirjutamast, mille peategelase prototüübiks oli kapten Alex McClean, kelle hämmastamapanevatest vägitegudest ta oli kuulnud «Sophie Sutherlandil» teenides. Ta jätkas «Sprayl» purjetamist, et lõõgastuda ja omaette olla. Kord

rebis ootamatult tõusnud torm ta purjed ribadeks, nii et estuaari tagasisaamine osutus küllaltki raskeks.

Juunis avaldati anonüümselt «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetus», mille ajakirjandus soojalt vastu võttis. «Ebatavaline... mõtterikas, avameelne... leiab kindlasti laia lugejaskonna... selles on rohkesti tänapäeva juurdlevat vaimu... hea vaimutoit... uus suund romaanikirjutamisel... pikantne, nutikas, originaalne filosoofia.» San Francisco «Argonaut» tundis ühe autoritest «evolutsiooniliste deduktsioonide» põhjal ära ning kumu levis nii kiiresti, et Macmillan küsis teise trüki väljaandmisel Jackilt, kas ta on autorluse omaksvõtmisega nõus. «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetuse» läbimüük oli keskpärane, sest raamatus oli üldise lugejaskonna jaoks liiga vähe tegevust, süželist põnevust, tempot, kuid Jack ja Anna Strunsky vahetasid kirju Piedmonti ja New Yorgi vahel, kus Anna nüüd elas, ning õnnitlesid teineteist hästi tehitud tähtsa töö puhul.

Juuni lõpus üüris Bessie, kes tahtis oma lapsed suveks maale viia, endale suvemajakese koloonias, mille Mrs. Ninetta Eames oli rajanud suvepuhkuse veetjatele Kuuroruse Sonoma maakonnas. Jack soovis jätkata oma purjesõite «Sprayl» ning «Merehundi» kirjutamisele keskenduda. Seepärast jäi ta Piedmonti. Kuul lõpus ühel öhtul koos George Sterlingi ja mõne teise sõbraga oma kergel ühehobusevankril üle küngaste sõites sattus vanker teelt kõrvale ning sõostis lõhangusse. Jacki jalg sai tugevasti vigastada. Charmian Kittredge käis teda tihti põetamas. Juuli alguses, niipea kui ta kõndida suutis, läks Jack Glen Ellenisse oma perekonna juurde. Ka Charmian Kittredge sõitis Glen Ellenisse, kus tal oli tädi.

Et «Overland Monthly» oli ilmumise lõpetanud, jäid Roscoe Eames ja Edward Payne nüüd tööta. Edward Payne ja Mrs. Eames olid ehitanud suure plaanita püstitatud maja, mis kandis nimetust «Wake Robin». Jõe vastaskaldale oli Payne, usust taganenud ja kantslist ilma jäänud jutlustaja üles seadnud piknikulauad ja pakkpõngid, et pidada mittinguid inimeste äratamiseks ja korraldada filosoofilisi diskussioone. Kogu sellest asjandusest raha tegemiseks oli Mrs. Eames püstitanud kerged suvilad ja üles loonud vaikesed telgid, mida ta perekondadele välja üüris.

Kui Jack Glen Ellenisse jõudis, leidis ta, et tema pere-

kond on end mugavasti sisse seadnud presentkatusega suvilas, mis asus veinikarva mansaniitide ja maasikapuude salus. Laagriasukad elasid kommunaalrühmana. Kõik keetsid oma sööki jõe kaldal asuvas ühisköögis ning sõid pikkade piknikulaudade ääres. Jack kulutas mõned dollarid selge ja jaheda veega jõekese ülespaisutamiseks kohas, kus ta liivase kalda ääres voolas, ning kogu laager kogunes ujuma ja päevitama. Siin veetiski Jack oma õhtupoolikut noortega mängides ning neile ujumist õpetades. Hommikuti laks ta varjuliselt üksikusse paika jõe kaldal, kus ta mahasaetud tamme kännu peal oma tuhat sõna päevas paberile pani. Ühel öhtul juuli lõpu poole kogunes kokku terve laager, isegi väikesed lapsed, kes olid mõnusasti tekkidesse mähitud, et kuulata, kuidas Jack «Merehundi» esimest osa ette loeb. Käsikiri, mida ta ette luges, lebas puu kännul, kus ta oli kirjutatud. Mõlemal pool seisis küünlad. Laagrirahvas ja naabrid olid aset võtnud kännu ümber. Sonoma mäe kohal võis taevast juba aovalgust märgata, kui Jack viimase lehe pööras. Inimesed, kes praegu veel elavad, ning kes pealt kuulsid, kuidas Jack London 1903. aasta juuli lõpus jõekaldal Glen Ellenis «Merehundi» ette luges, meenutavad seda ikka veel kui üht ilusamat ja liigutavamast elamust oma elus.

Ja siis, mõne tunni möödudes, tuli plahvatus, mis vapustas Londoni perekonna olemasolu. On vist kõige parem, kui laseme Bessie'l seda oma sõnadega jutustada.

«Ühel päeval juuli lõpupoole jäime pärast lõunat Jackiga alla jõe äärde vestlema. Ta tahtis Oaklandist mõneks ajaks minema saada, sest seal tuli tal tööd liiga sageli katkestada. Ta ütles, et on mõelnud rantsõ ostmisest Lõuna-Kalifornia kõrbes, ning küsis, kas mul oleks midagi sinna elamamineku vastu. Ma ütlesin talle, et hoopiski mitte, kui seal saavad olema moodsad mugavused laste jaoks. (Bessie oli kõigepealt ema, siis alles naine.) Jack lubas seda ning me tegime plaane ärasõiduks sügisel.

Umbes kella kahe paiku tõin ma oma kaks last suvilasse tagasi, et nad magama panna. Miss Kittredge oli läheduses oodanud ja ma nägin, kuidas nad Mrs. Eamesi maja kõrval asuva suure võrkkige juurde jalutasid ning vestlema hakkasid. Ma ei mõelnud seejuures midagi. Pärast lapsed magama ning askeldasin suvila ümber ühteist korraldades. Miss Kittredge ja Jack istusid selles võrkkiiiges tublisti neli tundi ja rääkisid omavahel.

Kell kuus tuli Jack üks suvila jaure ja ütles: «Bessie, ma lähen su juurest ära» Saamata aru, millest ta räägib, küsisin: «Sa tahad öelda, et lähed tagasi Piedmonti?» — «Ei,» vastas Jack, «ma lähen su juurest ära... lähen lahku.» Vajusin oimetult koikuaarele ja vahtisin talle tukk aega otsa, enne kui suutsin kogelda: «Miks, kallis, mida sa sellega mõtled... alles sa ju rääkisid Lõuna Kaliforniast...» Jack aga kordas ikka ja jälle kangekaelselt, et läheb minust lahku, ning mina üha nuuksusin: «Kuid ma ei mõista... mis on sinuga juhtunud?» Ta keeldus mulle sõnakestki rohkem lausumast.»

Mitte keegi, kõige vähem Bessie, ei teadnud, et Jackile oli eluteele sattunud Charmian Kittredge. Talle polnud eales pähegi tulnud olla armukade miss Kittredge'ile, kes oli Jackist üle viie aasta vanem, keskpärase välimusega, ning kelle üle Piedmonti rahvas, kes teda hästi tundis, küllaltki keelt peksis. Ta oli küll sageli viibinud Jacki läheduses, kuid Bessie oli sellega harjunud Piedmonti majja asumisest saadik. Ilmselt ei näinud Jack Charmiani rohkem kui ükskõik keda teist laagrisõlajaist. Pealegi oli Jack selle naise kohta öelnud oma naisele nii mõndagi, mis polnud komplimentiks. Bessie teadis, et Jack sellest naisest suuremat ei hoolinud.

Juunis 1903, kuu enne lahkuminekut, kirjutas miss Kittredge Jackile: «Oo, Sa oled oivaline — kõige oivalisem kõigist. Ma nägin Su nagu minu puudutuse all noorenevat. Mis on maailmaga lahti ja kuhu kuulun mina? Arvan, et mitte kuhugi, kui see mitte kuhugi on mehe süda.» Samal kuul kirjutab Jack temale: «Mu käed on Sinu ümber. Suudlen Sind huulte, vabadele avalatele huulte, mida tunnen ja armastan. Oleksid Sa olnud arglik ja põikleja, oleksid Sa vähimatki hepikust või pirtsakust ilmutades kuulutanud valeks selle, kellena Sa näisid, siis arvan, et see oleks mulle tõesti täieliku pettumuse valmistanud. «Kallis mees, kallis armastus!» Laman ärkvele jäädes ja neid sõnu üha korrates.»

7. juulil kirjutab Charmian Kittredge Jackile: «Mul hakkab hirm ühe asja parast. Kardan, et Sina ja mina pole kunagi suutelised väljendama seda, mida me teineteisele oleme. Kõik see on nii tohutu, kõik inimlikud väljendusviisid aga liiga küündimatud.» Mõned päevad hiljem klõbistab ta kirjutusmasinal oma töökohast San Franciscos: «Sa oled poeet ja oled ilus. Usu mind, oo mu

kallis, mu kallis, et ma pole kunagi olnud nii õnnelik, nii tõeliselt, rahuldust toovalt õnnelik millegi üle oma elus. Lunda, et mees, kes minule on suurim kõigist, pole minus midagi leidnud, mis soovida jataks.»

Presendiga kaetud suvilas Glen Ellenis, kus ta kaks last rahulikult magasid, veetis Jack öö, mis arvatavasti oli kõige haletsemisväärsem ja segasem tema elus. Oli ta ju pealkõige leebe ja sõbraliku iseloomuga inimene. Ta oli ise väga tundlik, teadis, mida valu üleelamisel tuntakse, ning oli seepärast teistele valutegemisest ikka tagasi pörganud. Tema suureks rõõmuks oli ikka olnud ajdata inimesi, jagada nendega kõike, mida omas. Nüüd aga olid tema üle võimust saanud säärased tormilised tunded, mis sundisid teda oma naist ja lapsi sinnapaika jätma, nagu ta noorpõlves oli Flora ja John Londoni sinnapaika jätnud. Hoolitsev inimene, sotsialist, kes kogu inimkonnale kaasa tundis, kes vastutatu lootmata oli valmis andma parima, et masside elukäiku parandada, oli nüüd kogu oma sotsiaalse ja moraalse teadlikkuse lasknud minema pühkida kõige selle vastu suunatud Nietzsche ideaalil, mis oli kummaliseks, kuid alatiseks kaaslaseks Jacki sotsialismile. See ideaal sosistaski Jackile, et ta on ühinimene, kes võib elult võtta, mida aga soovib, laskmata ennast häirida orjamoraalil ja muretsemata selle üle, mida tunneb orjalik mass, kelle üheks õnnetuks liikmeks on ka Bessie.

Hommikul naasis Jack Piedmonti, viis talle kuuluva välja majast, millest ta oli oma sõpradele nii suure uhkustundega kirjutanud, ning üüris toa Frank Athertoni perekonnalt. Mõne päeva pärast kirendasid ajalehtede esiküljed juba sellest lahutuseloost. Et Jack keeldus reporteritega kõnelemast, panid nad lahutuse «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetuse» arvele, sest Jack oli seal kirjutanud, et «armastusetunne ei rajane mõistusel». See mõttetera olevat Bessie't nii sügavasti solvanud, et põhjustanudki abielu lagunemise.

VII

Jacki ja Charmian Kittredge'i suhted said alguse kõige vastastikuse tunnustamise pinna, ning võtsid uha kõrgema lennu. Esimesel septembril kirjutas Charmian Jackile: «Sa oled paris minu oma ja ma jumaldan Sind, nu pimesi ja hullusti ja kirglikult ja mõistmatult nagu tütarlaps kunagi on armastanud.» Järgmisel päeval ta jätkab: «Ah mu arm, Sa oled saarane mees. Ja ma armastan Sind viimast kui kubetki Sinust, nagu ma veel kunagi pole armastanud ning nagu ma ialgi enam ei saa armastada!» Kaks päeva hiljem: «Oo, Sa oled mu kallis arm, minu Oma Mees, minu paris, tõeline, õige Sudan, Abikaasa ning ma armastan Sind nii vaevalt!» Järgmises kirjas ta ütleb: «Mõtlen minust hellalt ja armastavalt ja hullusti, mõtlen minust kui oma kallist, kallist sõbrast, oma Kullakesest, oma Naisest. Sa oled mulle terve maailm ning ma elan mõttest Sa naole, Su häälele, Su suule, Su isandlikele ja lembe-tele katele - tervemisti Sinule, magus Mees - kuni ma jälle kohtume. Oo Jack, Jack! Sa oled nii imekena.»

Soovimata oma kinnitustelt või kirjanduslikult väljendusviisilt maha jääda, vastas Jack: «Sa ei või teada, kui palju Sa mulle tähendad. Nagu Sa ütled, on see väljendamatult. Esimesed hetked, mil ma Sind kohtan, Sind näen, Sind puudutan, on sõnatult erutavad hetked. Kui ma Su

kirjad kätte saan, oled Sa minuga, lihas ja veres minu ees, ning ma vaatan Su kuldsetesse silmadessse. Ah mu kallis, minu armastus naise vastu algas Sinust ja lõpeb Sinuga.»

Kartusest skandaali ees, mis neile kaela tuleks, kui lahutuse põhjus teatavaks saaks, kohtusid armastajad salaja kord või kaks nädalas. Nendel päevadel, millal nad ei saanud koos olla, külvasid nad teineteist kirjadeuputusega üle. Oma kontorist San Franciscos kirjutas miss Kittredge iga päev tuhandest kuni viie tuhande sõnani küündivaid kirju. Need sajad leheküljed, mida ta järgneva kahe aasta jooksul masinal kirjutas ja Jackile saatis, võrdusid mahult poole tosina keskmise romaaniga. Tema kirjad on osavasti koostatud ja koketsed, rahutustegevad ja lillelised, kuid ohtrasõnalisuse fassaadi taga võib näha kavala ja nutika naise kätt. Tema kirjade läbi silmade ette manatuna muutub nende armastus kõigi aegade suurimaks armastuseks. Ta ütleb Jackile, et ta oli ikka ja alati teadnud mingist erakorralisest saatusest, mis temale on määratud. «Oo Jack, kallis, kallis arm, Sa oled mu eba-jumal ning Sa ei või teada, kuidas ma Sind armastan.» Ning Jack hakkabki uskuma, et teda armastatakse nii, nagu veel ühtki meest pole maailma loomisest peale armastatud. Selles veendununa ta vastab: «Ma kahtlen, kas suudan Sind kunagi küllalt armastada, nii suur on Su armastus minu vastu.» Sedamööda kuidas kiri järgneb kirjale, võtab ka Jack peaaegu automaatselt omaks Charmiani manööri. Tema on ju neist kahest kirjamees, kuidas ta võikski kirjutada vähem galantselt, vähem varjamatult, vähem kirglikult?

«Oh ei, oh ei, kallis Arm,» kirjutab ta, «mitte minu silmis pole meie armastus väike ja võimetu asi. Et ma olen valmis Sinu jaoks elama või Sinu heaks surema, tõendab juba iseenesest, et see armastus tähendab mulle rohkem kui elu või surma. Et Sa pead mulle olema ainsaks naiseks kõigi naiste hulgas; et mu nälg Sinu järele on suurem kui ükski toidunälg, mida ma eales tundnud olen; et mu iha Sinu järele pureb tugevamini kui ükski kuulsuse- ja varaiha, mida ma eales tundnud olen — kõik, kõik see näitab, kui suur on see meie armastus.»

Miss Kittredge'i tuhandete sõnade lummuse mõjul, mis päevast päeva ta silmade eest mööda vilksatavad, omandavad ka Jacki kirjad mingi viiendajärgulise Marie Corelli

kõla Charmiani kirjanduslikust stiilist mesmeriseerituna vastab Jack talle tema enda üheksateistkümnenda sajandi lilleroosa tunnetetulvaga, maneeris, mille vastu ta oli massu tõstnud juba oma kirjutamise alguspäevil. See oli armastuse suhtes roosamännatsev stiil, millest Jack enam kunagi ei paranenud ja mis rikkus ara paljud ta raamatuid Jack, kes «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetuses» oli olnud sentimentaalse ja poeetilise armastuse vastane, propageerides teooriat, et armastus on vaid bioloogiline küh, muutub korraga «Jumala enda meeletaks armastajaks, kes suudlusesse sureb». Kui Anna Strunsky oleks üle Jacki öla lugeda saanud ja näinud, kui täielikult ta oli oma seksikohad pahupidi pooranud, oleks ta vist kull irooniliselt naernud ning Jackile ette seadnud tema enda kirjutatud read, et «ilma erootilise kirjanduseta oleks inimesel vaevalt kull võimalik armastada nii, nagu ta seda teeb».

Kirjutades 10 novembril 1903. aastal Stocktonist, saavutab ta oma tunnetetulva tipu. «Tea, magus armastus, et ma ei aimanudki, kui suuresti Sa mind armastad, kuni tuli vabatahtlik ja täielik andumine, kuni Sina ise, Sinu armastus ja iga kiud Sinu nõustus. Kui Sa oma kalli kehaga panid pitseri peale kõigele sellele, mis Su hing mulle öelnud oli, siis ma teadsin! Ma teadsin! Teadsin, et viimane osa Sinu ja kõik Sinu kuulub mulle. Oleksid Sa mind armastanud, nagu armastad kuid suski tagasi hoidunud, poleks Sa mu silmis olnud nii tore naine. Minu armastus ja jumaldamine Sina vastu poleks saavutanud seda kõrget astet, millele nad praegu on jõudnud. Kui Sa mu kirjad labi vaatad, siis Sa näed, olen selles kindel, et ma ei olnud veel täiesti hull seni, kuni Sa polnud mulle nii heldelt andunud. Alles pärast seda, kui Sa nii heldelt andusid, muutusin ma Su «orjaks», avaldasin valmisolekut Sinu eest surra ning kõike muud armastuse sulni hüperboolika valdkonnast. Kuid see pole hüperboolika, kallis, pole kohtlase sentimentalisti hüperboolika. Kui ma ütlen, et olen Su ori, siis ütlen seda kui täie moistusega mees, mis peab näitama, kui tõeliselt ja täielikult hull ma olen».

Aastal 1890, üheksateistkümnenda aastaseks, oli Charmian tema enda sõnade järgi «roosade põskedega tütarlaps, keda paljud inimesed nimetavad kenaks, ning kes üldiselt on heas tujus, välja arvatud, kui ta on armukade». Aastal 1903, kolmekümne kahe aastaseks, ei peetud teda enam kenaks. Tal olid kitsad huuled, ligistikku asetsevad silmad

ning kottis silmalaud, kuid ta käitumises oli erutavat troislikkust. Paljus meenutas ta Frona Welse'i, kelle Jack oli loonud kahekümnenenda sajandi naise musternäidiseks. Olles oma vanemate surma tõttu sunnitud endale ise elatist teenima noil päevil, mil tööd peeti tütarlapse jaoks alpimiseks, jõudis ta nii kaugele, et tast sai täiesti pädev sekretär, kes «sai väikest ja mittepiisavat töötasu kolmkümmend dollarit kuus». Ta oli palju lugenud ja vaba mõttelaadiga. Kui Jack teda aastal 1900 esmakordselt kohtas, oli ta juba hakanud soetama raamatukogu moodsamate ja julgemate romaanidest, mida Oaklandi avalik raamatukogu oli põlu alla pannud. Ta evis tõelist armastust muusika vastu, laulis meeldivalt, ning isegi siis, kui ta kuus päeva nädalas töötas, oli tal tahtejõudu ja distsipliinkindlust klaveril harjutamiseks, et saada heaks pianistiks.

Tal oli seksuaalselt rikas ja erutava kõlavarjundiga suure ulatusega hää, ta naeris palju, olgugi et sageli jäi selgusetuks, mis tas naerutuju tekitas. Ta oli ka väsimatu rääkija, kellest teati, et ta võib neli kuni seitse tundi katkestamatult kõnelda. Ta võis intelligentset ja loogiliselt diskuteerida, sest tal oli mitmekesine sõnavara ja ta teadis rohkesti kõnekäande. Suure füüsilise julgusega naisena oli ta esimene, kes hobusel kaksiratsi mägedesse ratsutas, sellal kui ratsutasid vaid vähesed naised, ning need, kes seda sõandasid, ratsutasid inglise külgsadulas Golden Gate'i pargi ratsutamisradadel. Hobuste vastu tundis ta sügavat armastust. Nii seltskondlikult kui ka vaimselt ülespoole rühkijana tegi ta eneseharimiseks tõhusat tööd ning oli tallele pannud raha, et sellega ette võtta reisi läbi Euroopa. Ta maalis väikest viisi portselanserviisi ning püüdis kõigest väest, et iga järgmine aasta oleks eelmisest edukam.

Ometi, nagu see kajastub ta ülespuhutud keelepruugis, rüüside ja tressidega kübarates, eputavas käitumises ning kõiges, mis armastusse ja vastassugupoolde suhtumisse puutub, oli ta naisena üheksateistkümnenda sajandi õilmeke, Frona Welse'i täielik vastand. Paljud tema keeruka loomuse küljed ilmnesid tema päevikust. Tema lähene mine romantikale on läagelt magus ja sentimentaalne, iga mees, keda ta kohtab, olgu see kohtumine kui tahes juhuslik, muutub ta meeles otsekohe suure romaani allikaks. Iga mees vaatab talle otsa kas imetluse või kirega ega suuda oma silmi temalt pöörata. Oma sooesindajaist on tal vähe kasu — iga naine on tema peale armukade ning ta ise on

armukade iga naise peale Kui läheduses on mehi, läks ta elevile, tundes naudingut, kui sai end teadlikult tahelepanu keskpunkti asetada. Inimesed, kes teda tundsid, ütlevad, et ta ei respektierinud eraomandust, kuivõrd see meestesse puutus. Et tal ikka mehepüüdmine meeles mõlкус, olid noored pruudid ja abielunaised ta vastu umbusklikud ja kartsid teda.

Lõpmatu rodu mehi tuleb ta ellu ning kaob sealt peagi. Tekib kange tahtmine mõista, miks saarasel kütkestaval noorel naisel ei lained korda abielluda. Miss Kittredge on ka ise hammastunud. Tadi, kes iga uue mehe puhul kohe järele pärib, kas tal on kavatsus abielluda, muutub narviliseks, kui aastad lahevad ja kõik teised tutarlapsed abielluvad, kuid tema õetütrel miskiparast ikka viltu veab.

Miss Kittredge oli pärast oma tagasitulekut Euroopast olnud sagedane külaline Londonite majas Piedmontis ning püsimatuna, nagu Jack seda oli, läks ta uue otsingu peale välja. «Tunnistan üles, mida Sa juba tead, mida Sa teadsid esimesest hetkest alates. Kui ma esimest korda suu lahti tegin, siis toimus see kavatsusega teha Sinust endale armuke. Sa oled nii aval, nii aus ja nii kartmatu. Oleksid Sa seda olnud vähem — ühes puudutuses, ühes tegevuses, ühes kõneluses — siis ma oleksin vist küll püüdnud Sinu tahet oma tante alla painutada. Mäletan, kuidas me kulge kõrval tagaistmel sõitsime, kuidas ma vihjamisi küsisin: «Kas poeme heintesse?», ning kuidas Sa mulle siis naeratades, mitte narritades silmi vaatasid. Su naol polnud solvatud uhkust, šokeeritust, hirmu ega üllatust; sealt peegeldus vaid hea loomus ja magus siirus, kui Sa mulle nõnda silmi vaatasid ja lihtsalt ütlesid: «Mitte täna õhtul.»»

Kaks kuud pärast Bessie'st lahkuminekut kirjutab Jack: «Mõnikord ma imestan, miks Sind armastan ning olen sunnitud endale tunnistama, et ei armasta Sind mitte Su kauni keha või mõistuse pärast, vaid selle vaimukusesädemise pärast, mis Sind üleni läbib, mis Sind Su rõivaid kandma paneb, Sind hakkajaks teeb, Sind tundlikuks muudab. See teeb Su uhkeks, uhkeks iseenda üle, uhkeks oma keha üle, ning see teeb ka Su keha iseenesest ja Sinust sõltumatuks uhkeks.»

Pole kahtlust, et Jack mässis end miss Kittredge'iga armuloosse juunikuus, millal ta Piedmonti majas üksi oli. Tema poolt Bessie'le tehtud ettepanek kolida Lõuna-Kaliforniasse ning jätta maha armastatud San Francisco laht,

oli püüdeks pääseda olukorrast, millesse ta oli sattunud. Ilmselt kulus miss Kittredge'il neli tundi tublit kõnelust, et Jacki meelt muuta.

«Kui ükski tema kahest tütredest oleks olnud poeg,» märkis üks Jacki lähemaid sõpru, «siis poleks ükski vägi siin maa peal suutnud teda perekonnast eemale kiskuda.»

Charmian Kittredge oli tõemeeli veendunud, et Jackil on ebasobiv elukaaslane. Ta uskus, et suudab olla säärane naine, keda Jack vajab, säärane, kes temaga koos ringi üitaks ja seikleks ega tunneks end koduga ja igapäevasusega seotud olevat. Tagant kihutatuna oma tädi Netta poolt, kes algusest peale armunud mahitas, näibki Charmian olevat Londonite perekonna lagunemise põhjuseks. Et aga Jack ka ise oli kiusatusele aldis, tõendab see, kui täieliku enesestunustamisega ta kinkis oma vaimse armastuse Anna Strunskyle ja kehalise armastuse naisele Chicagosse sõitvas rongis. On võimalik, et kui poleks tulnud miss Kittredge'i, siis oleks Jack Bessie juurde jäänud, kasutades oma kodu kui peakorterit, sellal kui ta omapead rännanud ja seigelnud oleks. Aga jääb ka veel võimalus, et kui miss Kittredge'il poleks Jacki püüdmisega edu olnud, siis oleks ta võinud järgmisele või kümnendale naisele löksu jääda... Nagu Jack oma juttudes sageli kirjutas, sööb sellesinases maailmas koer koera, hundid aga õgivad neid, kes maha jäävad. Kui Bessie oli oma abikaasa kinnihoidmiseks liiga nõrk, siis polnud ka miss Kittredge'i asi selle üle muret tunda, sest tal oli õigus võidelda selle eest, mida ta soovis, ning võtta kõike seda, mida kätte sai. Seal, kus Jack tegi haiget kolmele inimesele, keda ta kõige rohkem armastas ning kellest kaks olid tema läbi ilmale tulnud, ei leinud Charmian haiget ühelegi, keda armastas.

Kahtluste hajutamiseks käis miss Kittredge sageli Bessie pool ja kuulas nelja silma all tema kurtmisi oma abielu üle. 12. septembril 1903 kirjutab ta Jackile: «Eile õhtul läksin Bessie't vaatama. Ta oli minu vastu kena, nii kena, et mul paha hakkas. Ta palus mind tulla ja terveks ööks enda juurde jääda, kui ma seda iganes soovin. Ta oli nii armas ja külalishakke, et kõik see tüli ja lahkulöömine tundus unenäona. Mõnikord pean ma eemale peletama tõelise patukahetsustunde, kui ma kõigele sellele mõtlen, kuid siis astub tegevusse mu mõistus ning aitab mind välja. Kuid ikkagi, ahh!!!» Viie päeva pärast ta jätkab: «Ma hakkan loobuma mõttest, et Bessie mind tõeliselt kahtlustab, kuigi

ma poleks ullatatud mitte millegi üle, mis ta ette võtaks. Ta on salapärane ning võltse inimesi ma ei mõista» Miss Kittredge mangis oma osa nii hästi, et Jack võis 2. oktoobril talle kirjutada: «Bessie'ga on kõik hästi, niipalju kui Susanusse ja minusse puutub. Eile öhtul ütles ta mulle, et ta teaks, mida peale hakata, kui poleks Sind. Tõepoolest, Sind ülistati taevani»

Ehkki Bessie oli loodud, oli ta liiga uhke selleks, et võelda või stseene teha. Et ta abikaasa ajendid jäid tal tallest tumedaks, istus ta vaikselt ja imestas, miks mees kes oli peale käinud, et ta temaga abielluks, kes oli peale käinud, et ta talle lapsi sünnitaks, kes oli temalt esimese abieluaastal rahalist abi vastu võtnud ning keda ta oli käsi kirjade, märkmete ja materjali kogumise juures abistanud, kes oli temaga kolm aastat rahulikus sõpruses elanud, ta nüüd järsku ette hoiatamata maha jättis.

Oma muredes leidis ta sõbratari — Flora Londoni. Kolm aastat olid Bessie ja Flora tulitsenud, ajades Jacki hulluks, kuid nüüd oli Flora oma armastuse läbi väikeses Johnny Milleri vastu tundma õppinud, mis tähendab ema olla. Nüüd pöördus ta oma poja vastu seeparast, et see oli perekonna maha jätnud. Kibestatuna oma ema reetlikkusest, nagu ta seda nimetas, sattus Jack tahtlikku segadusse. Tal tekkis jälitamismaania, ta kurtis, et kõik on tema vastu, et maailm on sõlminud vandenõu tema eemalehoidmiseks oma «armastuse naisest». 22. septembril kirjutab ta «Spray» pardalt miss Kittredge'ile: «Kõigi inimõiguste järgi ei oleks ma pidanud pimedusse ära sõitma. Sa oled minu, minu, ja maailmal pole õigust mind ära ajada. Ning ometi mind aeti, aeti nurjatult ära naise juurest, keda armastan rohkem kui elu.»

Ta mõtted laksid niivõrd segi, et jutustusele «Looduse kutse» kriitikute poolt osaks saanud suureparasele vastuvõtule vaatamata — ajakirjandus mõõnis, et jutustus on «klassikaline töö, mis rikastab Ameerika kirjandust» — ei suutnud Jack ridagi kirja panna. Ta tuli otsusele, et ainsaks võimaluseks, kuidas ta «Merehundi» üldse lõpetada saab, on tema ümber tekkinud segadusest pääsemiseks ankrut hiivates. Ta oli «Spray» remontida lasknud ning saatnud sõiduraha Cloudesley Jonesile, kes elas Lõuna-Kalifornias ja Jacki muredest vaid vähe teadis. Kaks meest võtsid kursi Sacramento jõesuule. Hommikuti tootasid nad oma raamatute kallal, pärast lõunat ujusid, lasksid parte

ja püüdsid kalu. Pärast naiste läbi keerukaks muutunud maailma — ehkki ta ise oli asjad keerukaks ajanud — tundus mehe seltskond talle tervendavana. «Mida rohkem ma Cloudesleyd näen, seda rohkem ta mulle meeldib. Ta on aus ja usaldusväärne, noor ja värske, mõistab pardadistipliini ning on hea kokk, rääkimata sellest, et ta on ka sõbralik ja lõbus kaaslane.»

Nagu mees kunagi, viskas ta muremõtted peast ja kirjutas igal hommikul oma tuhat sõna «Merehundi». Ainsaks mureks, mida tal korda ei läinud maha matta, oli see, et neljateistkümneks septembriks oli ta jälle rahata. Ta kirjutas miss Kittredge'ile: «Bessie kinnitab Sulle, et ma olen rahast lage. Mul on peaaegu selline tunne, sest mind eraldab pauperismist vaid tühipaljas 100 dollarit, ning nüüd saabus ootamatult ka 115-dollarine arstiarve.» Ta pani «Merehundi» kõrvale, et kirjutada juttu ajakirjale «Youth's Companion», kavatsedes terve kuu sellelõraisata, et olukorda natuke parandada.

Iga paari päeva tagant käis ta mõnes väikeses linnakeses, Stocktonis, Antiochis, Vallejos, oma posti järel. Ühel päeval sai ta Bessie'lt kirja, mis teatas, et Joan on haigestunud tüüfusesse. Jack tõttas oma tütre juurde tagasi ja oli kahetpidamata tema voodi kõrval, täis ahastust, et laps võib surra. Kui arst teatas, et tüdruku jõud kahaneb, oli Jackil tunne, nagu oleks see karistus tema pattude eest. Ta tõotas, et kui laps terveks saab, loobub ta oma suurest armastusest ja pöördub koju tagasi. Ajalehed teatasid, et Londonis on oma tütre voodi juures ära leppinud. Kui Joan aga paranema hakkas, oli Jack nagu merehädaline, kes oma parvel põlvili langes ja palus: «Armas Jumal, kui Sa mulle vaid laeva saadad, siis luban, et olen hea kogu ülejäänud elu jooksul... pole yaja, Jumal, näen juba purje.» Kui Joan jälle jalul oli, läks ka Jack «Sprayle» tagasi.

Olevik võis tal küll sassis olla, kuid minevikus oli ta teinud head tööd ja see töö tõi oma tasu. «Looduse kutse» võitis üldise poolehoidu ja et selle teema oli kõigile mõistetav, siis ostsid seda kõigi klasside esindajad ja igasuguses vanuses inimesed. Novembris oli ta kõige populaarsemate raamatute nimekirjas kolmandal kohal. Temast olid eesvaid «Bar Sinister» ja «Tulevase kuningriigi väike lamburneiu», temast jäid tahapoole säärased lugejaskonna lemmikraamatud nagu «Mrs. Wiggs kapsamaalt», «Päikeseoja

Becky» ja «Pörsad ristikus». Novembris avaldati «Kuristikust», mis sai peaaegu uksmeelse kättemaksu, kusjuures kriitikud väitsid, et sotsioloogilise meelendina pole raamatul võrdset, et kui Jack London leks peale «Inimeste kuristikust» midagi muud ka vääriks ta siiski kuulsust. Raamat paneb ennastlõhkuva nuleva uhiskonna järele mõtlema, kas ta on oma võimed kõige paremini ara kasutanud. Inglise ajakirjandusest võis arvata, et ta suhtub autorisse kui asjatundlikult sisestungijasse, suudistas teda liialdamises ja karmis käsitlemisel, kuid moonis ühtlasi, et veel kellelgi ei korda läinud Londoni rapaste agulite südamele sellahedale tungida.

Jack oli Brettile saatnud «Merehundi» esimese peatüki. Brett sattus sel maäril elevusse, et saatis jutu kohe soovitusel kohe ajakirja «Century» toimetajale. Kui kuulda saanud, vangutas Jack hämmastunult pead ja teadis, et «Century» on tasakaalukas ja konservatiivne perekonnaajakiri. Oli mõeldamatu, et ta avaldaks realistliku «Merehundi». «Century» toimetaja aga oli kirjast haaratud ja teatas, et kui talle jääb õigus teha toimetajaphiatsiga kärpeid ja parandusi teises poole, on kallal Jack veel töötas, ning kui saarele üksi jäanud naine ei tee midagi, mis ajakirja tellijaid solvata võiks, siis maksab ta jutu avaldamise õiguse eest neli tuhat dollarit.

Neli tuhat dollarit! Ainuuksi ajakirjas avaldamise eest! Nisama palju raha, kui ta sai «Looduse kutse» avaldamisõiguste eest ühtekokku! Ta pani täispurjed peale ning sõitis täie kiirusega labi lahe ja estuaari oma paadil silla juurde. Parast maabumist telegrafeeris ta kohe «Century» toimetajale, et viimane võib oma sinist plüühi kasutada nii palju, kui süda kutsub, ning et ta on «absoluutselt kindel, et raamatu teine pool ei šokceri ameerika lugejapikust». Leping sõlmiti ning Jack asus uue innu ja kodaniku datusega töö kallale, lõpetades raamatu kolmekümne peatükilise tööpaevaga. Ajakiri «Century» pasundas Jack Londoni nime juba kõigi ilmakaarte poole, teatades tema suuruse ja sõnastusega rabavates kuulutustes kogu maailmale, et populaarseks saanud «Looduse kutse» autor Jack London avaldab oma uue raamatu «Merehundi» ajakirja «Century» veergudel.

Mõne kuu pärast on ta niisiis nelja tuhande dollari su-

lomanik. Vahepeal aga, täpselt nädal aega enne jõule, ta praktiliselt pennita. Pangas oli tal 20 dollarit ja 20 jõulukinke polnud aga üldse ostetud. «Tahaksin, kas Brett kavatseb «Looduse kutse» suurt läbimüüki teha võttes mulle jõulukingitusena honorari maksta?» küsis kullaks küll marjaks ära. «Looduse kutsel» oli hea, kuid honorari Brett Jackile ei saatnud. See näib, et tingitud mitte Brett'i inimsusest, sest ta oli paljude pinge aastate jooksul oma autorist tähe vastu küllalt helde. Brett aga oli arvamusel, et Jack on kauba teinud, ning et kui ta nüüd talle veel honorari saadaks, siis peaks ta sellega kokkulepet ja looks pretsedendi. Kui peaks «Looduse kutse» avaldamise õigused endale jätma, siis oleks ta paari järgmise aasta jooksul autoritasu peaaegu sada tuhat dollarit saanud, muidugi eeldusel, et oleks ka nendel tingimustel raamatu leviku soodustamiseks oleks niisama palju raha kulutanud. Jack aga ei kaalunud Brettiga tehtud kaupa. Oli ju Brett kulutanud «Looduse kutse» avaldamiseks Jacki nime reklaamimiseks ning ta teadis, et tema vaartus on sellel reklaamil tema tulevasele karjäärile.

Alustas 1904 oli ilmne, et Venemaa ja Jaapan sõdima hakkavad. Jack ei soovinud, et see sünniks. Kui sotsialistide ligasuguse sõja vastu, sest ta teadis, et sõdades surmatakse kõogu maailma töötajaid ainult selleks, et rahailma rikkad kaitsta. Peaks sõda aga algama, siis tahtis ta kohal olla ja seda näha. Ta oli uurinud sõjalist taktikat ja tundma saanud varustust, mis on määratud hävitamiseks, ning pärast oli ta huvitatud sellest, et jälgida, mida moodne sõjandamine suudab tsivilisatsiooni hävitamiseks korda teha. Tul oli ka hulk teooriaid kollase hädaohu kohta, mida ta soovis uurida. Lisaks sellele oli tal tunne, et kui ta loob sõjakirjasaatjana endale nime teha, siis saab ta igal juhul raha teenida. Jallegi seisis ta ees Seikluste Tee, pak- kumise keeruliste abielu- ja armastusajade kaest.

Jack ja ajalehed hakkasid oma korrespondente Jaapani saatma. Jack sai pakkumisi viielt sundikaadilt ning viiendast vastu Hearsti kontserni oma, mis maksis koige rohkem. Jaanuari esimesel nädalal läks ta «Examiner» toimetajaks, kus teda katusel pildistati. Tumedas töölise riietuse, kottides saabastes ja löikamist vajavate juustega nägi välja, nagu oleks ta parajasti Belmonti aurupesumajast puhutusest tulnud. Päevapiltidelt on näha, et ta oli

need kuus kuud, mis järgnesid tema lahkumisele Bessie'st nende suvemajakeses Glen Ellenis, veetnud taits peget ja rahutust. Poisilik ilme oli hahtunud ta näs muliku ja vaevatuna.

Ta jättis Macmillanile korralduse, et tema igakumne tš. saadetaks Bessie'le ja palus Elizat varustada miss K. redge. kõigega, mida ta peaks vajama. Nii sai Eliza e. mest korda aimu, mis lahti on. Sus volitas ta George St. lingit redigeerima «Merehanti», enne kui Macmillan sel trucki annab. 7. jaanuaril 1904 viis päeva enne oma kah. kumne kaheksandat sünnipäeva, sõitis Jack praamil Embarcadero'sse ja asus aurik «Siberia» pardal teele Jokoham. poole.

«Siberia» pardal oli lustakas rühm ajakirjanikke, kes en. dale otsekohe raisakullide nimetuse andsid. Esimesel päeva pärast Honolulu'st väljumist sattus Jack hüppamismang. ajal laeva tekil ümmargusele kepile, kukkus ja nihesta oma vasaku põlve. Et ta parem põlv oli nõrk juba ekspress. rongilt mahakukkumisest saadik, muutis see õnnetu juh. tum ta sandiks. «Kuuskummend viis tundi lamasin ma h. gist märjana selja peal. Eile kanti mind tekile ühe inglise korrespondendi kukil» Tal jai oma õnnetu saatuse ul. muremõtete haudumiseks vahe aega, sest raisakullid tung. lesid tema kajutis ning kostitasid teda lugudega teiste. sõdadest ja teistest sõitlustest ajalehtede ulesandel.

Jokohamasse saabudes võttis ta pitsikese igas baaris, ku. ta seitsmeteistkümneaastase poisina oli joonud õlg öla kõ. val Suure Victori ja Axeliga, kui nad veel olid Kolm Sema «Sophie Sutherlandilt». Sus sõitis ta rongi Tokiosse, ku. leidis eest ajalehtede kirjasaatjad, kes suu tervest maa. ilmast olid kokku kogunenud ning nuud Jaapani valitsu. selt luba ootasid sõjaväljale sirdumiseks. Et sõda polnud ametlikult välja kuulutatud, põiklesid Jaapani ametivõ. mud vastamisest kõrvale, pakkudes korrespondentidele selle asemel ringsõite vaatamisväärsesse kohtadesse, uh. keid bankette ja mitmesuguseid tähelepanu mujale tomba. vaid meelelahutusi.

Jack polnud Jaapanisse selleks tulnud, et bankettidel. kaia. Kuulnud kahe päeva jooksul vaid aarmiselt viisakaid ja põiklevaid vastuseid, õnnestus tal intervjuuerida kom. petentset isikut ning viimase sõnadest välja lugeda seda, millest teistel korrespondentidel veel aimugi polnud. Ni. melt ei olnud Jaapani valitsusel kavatsustki ajalehemeni.

uhugi rindejoone lähedale lasta. Ta sai aru, et kui ta ta. sõjast reportaaži saata, siis peab ta lihtsalt välja mi. na ja reportaažiks materjali leidma. Ühelegi raisakulli. et sõjakestki hingamata lahkus ta Tokiost rongil, mis. mindus Kobesse ja Nagasakisse, kus ta lootis pääseda mõ. lele Tšemulposse (Korea) sõitvale laevale, kust Jaapani. vajoudusid rindele paisati.

Pärast mõnepäevast jahtimist ules-alla mooda rannikot. idis ta laeva, mis 1. veebruaril pidi minema Tšemul. posse. Ta ostis pileti ja mõnules mõtte juures, et ta on. arsti koos armeega Koreas, sel ajal kui teisi korrespon. dente ikka veel Tokios uhketel dineedel toidetakse. Oma. tabade tundide tahtmiseks laks ta välja tänavale, et kivi. tult ja puuvillapalle laadivaid kulisid pildistada. Juba. mõne hetke parast nägi ta seestpoolt esimest turmi terves. Korea ja Jaapani sõjaväevanglate reas, mis vist kull sun. nuid teda taga igatsema koridorivanema suhteliselt vaik. et ametit Erie maakonna kroonuvanglas, sest Jaapani. ametivõimud arreteerisid ta kui Vene spiooni! Teda pinniti. kaheksa tundi järjest ning saadeti siis järgmisel päeval. suuremasse vanglasse edasiseks ülekuulamiseks. Lõpuks. lasti ta vabaks. kuid laev oli läinud.

Kuulda saanud, et sodureid kutsutakse koguni südaol. oma kodudest välja, hakkas ta rannal meeletult otsima. mond teist Tšemulposse sirduvat laeva. 8. veebruaril sai. ta lõpuks koha «Kaeogo Marul», kuid valitsus konfiskeeris. laeva just enne mereleminekut. Šokeerituna mõttest, et ta. võib jouda rindele luga hilja, et esimesest laningust repor. taazi anda, ruttas ta aurupraamil ülepeakaela väikese au. riku juurde, mis oli valjumas Fusani, väikesesse sadamasse. teel Tšemulposse. Jack ronis pardale keset laeval vahitse. vat segadust, ning üks tema kohvritest kukkus üle parda. See oli kohalik laev, millel polnud valge mehe jalgegi. Vaa. tamata sellile, et vaheldumisi lund ja lobjakat sadas, pidi. Jack magama lahtisel tekil, mis talle meelde tuletas «raud. teedzunglites» tekita lamades ja lõdisedes veedetud oid.

Fusanis laks ta teisele laevale, aga kui nad Mokposse. jõudsid, võttis valitsus laeva üle ning pani reisijad koos. pagasiga pikema jututa kaldale maha. Kiirus, millega jaa. panlased sodureid Koreasse vedasid, veenis Jacki, et iga. hetk on oodata sõja kuulutamist, tema aga on Tšemulpost. paarisaja miili kaugusel, kus uhtki laeva käepärast pole. Talle makstakse selle eest, et ta sõjast kirjutaks, ning ju.

mala eest, ta kirjutabki. Kuidas aga sõjale juurde pääseda? Tema emapoolse vanaisa Marshall Wellmani haual kes oli Put-In lahes parve ehitatud ja sellel Clevelandi turgu gasi parvetanud, rääkis temaga selget juttu. Tuleb võtta pärismaalaste lahtine džonki ning sellega üle Kollase mere ja seejärel piki Korea randa sõita, kuni ta jõuabki Tšemulponi!

Termomeeter näitas neliteistkümmend kraadi alla nulli, kuid Klondike'i ääres oli ta kuuskümmend välja kannatanud. Tuul ulus Kollase mere kohal, kuid mitte hüllemuul kui Lindermanni järvel. See, mis ta ette võttis, oli vappematse hulljulge tegu, kuid mitte hulljulgem ega vapram kui kaheteistkümnenda aastase poisipõnni retk lekkiva paadilõuguga üle salakavala San Francisco lahe, kui vett piitsutas tugev edelatuul. Et tema sõit saab olema niisama raske ja ohtlik nagu see, mille sooritasid viikingid, kes lahtises paadiga üle Atlandi läksid, tegi sõidu veelgi kütkestavamaks. Ta ostis džonki, mida pidas merekõlvuliseks, palkas endale kolm kartmatut korealast abiks ning seadis purjed Tšemulpo poole.

«See oli metsikuim ja toredaim asi kõigist seni ettevõetud! Kui te võiksite mind praegu näha džonki kaptenina kelle meeskonnaks on kolm korealast, kes ei räägi sõnakestki inglise keelt. Oo saabudes jõudsite Kun Sani, pärast seda kui mast oli läinud ja tüür nässus. Jõudsite parrale lausvihmas ning tuul löikas kui noaga. Oleksite peetanud nägema, kuidas mu olemine jälle mõnusaks tehti — viis jaapani näitsikut aitas mul lahti riietuda, vanni võtta ja voodisse minna, ise mu ilusa valge naha kohta märkusi tehes.»

Järgmised kuus päeva ja ööd oli ta väljas külma käes, sel ajal kui ägedad tuuleilid vaigest paati pillutasid ning iga hetk põhjaminek ähvardas. Polnud kusagilt sooja saada peale puusööpõleti, mille hõngud Jacki veelgi hüllemuul mürgitasid kui külm pärismaalaste toit, millest ta pidi ära elama. Et tal mõlemad põlved nõrgad olid, purjetas ta džonkil üsna sandina. Tema seisundit Tšemulposse saabumisel kirjeldab üks inglise fotograaf, kellel oli õnnestunud viimasel laeval parrale jõuda.

«Kui London Tšemulposse saabus, ei tundnud ma teda ära. Ta oli füüsiliselt vrakk. Tema kõrvad olid külmunud, tema sõrmed olid külmunud, tema jalad olid külmunud. Ta ütles, et ei hooli oma seisundist, niikaua kui ta pole rin-

dele jõudnud. Tahaksin öelda, et Jack London on üks vintskemaid mehi, keda mul kunagi on õnn olnud kohata. Ta on niisama sangarlik kui ükskõik missugune tegelane tema romaanides.»

Jack ostis paar hobust, õppis ratsutama, palkas endale teenrid ja mapu — hobusepoisi, ning alustas teekonda põhja läbi Korea Vene vägede poole. Teed olid pori ja jääga kaetud ning iga päev pidid nad õhtu tulekul jaapani sõduritest ette jõudma, et lähemas külas magamispaika leida.

Pärast mitu nädalat kestnud kiirrännakut, mille kestel tuli uskumatuid raskusi taluda, jõudis ta lõpuks Phönjani, mis oli kõige põhjapoolsem paik, kuhu ükski kirjasaatja oli jõudnud. Siin hoiti teda nädal aega vangis kaebuse pärast, mille Jaapani valitsusele olid esitanud korrespondendid, kellel ikka veel Tokios meelt lahutati ning kellele nende lehed saatsid tagedusest turtsuvaid telegramme, soovides teada, miks Jack London võis Koreast sõnumeid saata, nemad aga mitte. Saanud käsu minna tagasi Sõuli, mis asus kakssada miili rindest tagapool, heideti ta Tokiost tulnud korralduse põhjal sõjaväevanglasse, sest tal puudus luba armeega kaasaminekuks.

Siis otsustas Jaapani valitsus teha teiste rahvaste suhtes sõbraliku žesti. «Neljateistkümmel meist, korrespondentidest, kes olid keeldunud end Tokios edasi marineerida laskmast, lubati armeega kaasa sõita, kuid see oli nagu Cooki turistideseltskond, kellele on järelevalveohvitserid giidideks pandud. Nägime seda, mida meil näha oli lubatud ning meie üle valvet pidavate ohvitseride peamiseks kohustuseks oli meid kõigest eemal hoida. Me nägime Jalu lahingut Viju müüridelt osaliselt pealt, kuid kui üks Jaapani kompanii hävitati, saime käsu laagrisse tagasi minna.»

Kevadiste ilmade saabudes lubati korrespondentidel üle Jalu jõe minna. Templi kõrval asuvasse puudesalusse ehitati armee igatühele neist toreda väikese laagripaiga. Jack ujus ning mängis bridži ja muid mängu, kuid ta liikumine oli poolteisemiilise raadiusega piiratud... sel ajal kui jaapanlased Vene kaevikuid pommitasid.

On raske töötada, kui sind hoitakse vangis neljakümne miili kaugusel eeshinist, kuid ta tegi oma parima. Ta andis Jaapani armee kohta hoolikalt põhjendatud hinnangu: «Jaapani sõdurid ja varustus kutsuvad esile üldise imetluse.» Ta analüüsis sõjalist taktikat ja mõlema armee ma-

nõõvleid. Kasutades ära oskusi, mida Bessie oli talle kaamera käsitsemisel andnud, tegi ta fotosid armeest rännakul, kaevikute kaevamisel, laagrisse asumisel, haavatute eest hoolitsemisel, mis olid esimesteks Ameerikasse jõudnud sõjapiltideks. Olgugi et ta üheksateistkümmend sõnumit ja sadu fotosid ära saatis, pidi ta kuni San Franciscosse naasmiseni ootama, enne kui teada sai, et «Examiner» oli saadetised kätte saanud. «Mul on sellest kõrini villand!» hüüdis ta. «Mitte kunagi enam ei lähe ma vaatama sõda idamaalaste vahel. Pahandust ja viivitamist on liiga palju. Veel üheski sõjas pole korrespondente nii koheldud kui selles.» Juunis oli ta valmis koju minema, sest ta mõistis, et raiskab lihtsalt oma aega. «Olen sügavasti nõrkinud oma abitust olukorrast selles armees ja täielikust võimaluste puudumisest mingisuguseks korralikuks tööks. Ainšaks kompensatsiooniks nende kolme kuu ärrituste eest on Aasia geograafia ja inimeste iseloomu parem mõistmine.»

Sõjakohtu alla sattumise oht andis tõuke tema lahkumissoovi tegelikkuseks muutmisele. Ühel päeval ei saanud tema *mapu*, kes oli oma peremehe hobusele ettenähtud toidumoonas kättesaamiseks armee peakorterisse ilmunud, täit osa kätte ühe korealase tõttu, keda Jack juba ammugi varguses kahtlustas. Kui Jack korelast süüdistama hakkas, tegi mees ähvardava liigutuse noaga. Jack lõi ta rusikahoobiga maha. Otsekohe anti talle käsk seletuse andmiseks, kindral Fudži ette ilmuda, kes teda drastilise karistusega ähvardas. Kui sõnum sellest, et Jack London on hukkamisohus, Richard Harding Daviseni jõudis, kes Tokios ikka veel toredasti kuival istus, saatis too välkkiirelt telegrammi president Rooseveltile, kes omakorda Jaapani võimudele terava protestinoodi laskis. Kindral Fudži sai korralduse Jack vabastada. Jack pakkis oma asjad ja siirdus tagasi Tokiosse, kus ta nelja kuu eest maha jäänud korrespondendid eest leidis, kes ikka veel ootasid ametlikku luba armeega ühinemiseks. Davis sõitis koos Jackiga Jokohamasse, et teda ära saata, ning vandus, et niipea kui ta kas või üht pauku on kuulnud, poordub ta koju tagasi. Ei või ta ju näüd, kus ta kõik need kuud oodanud on, lahkuda, ilma et oleks uhtki pauku kuulnud!

«Anult teises sõjas, valgete meeste armees,» märkis Jack nukralt, «on mul lootust oma puudujääke tasa teha.» Tal ei pruukinud end sugugi pahasti tunda, sest ta oli saatnud rohkem sõjasõnumeid kui ükski teine korrespondent, oli

oma lehele andnud oma võistlejaid ületrumbanud materjale, eriti sojafotosid, ning tema tööga oldi üsnagi rahul. Tema Aasia-reisi juures oli tähtsaks seigaks veel asjaolu, et ajalehekontsern varustas tema lood karjuvate pealkirjadega. Kõik see, koos «Looduse kutse» menuga ja suurejoonelise reklaamiga, mida ajakiri «Century» oli «Merehundi» puhul teinud, muutis Jack Londoni nime tema San Franciscosse tagasijõudmise ajaks tuntumaks kui ühegi teise Ameerika kirjaniku oma.

Ta lootis kindlasti, et kui ta laev Embarcaderos otsad kinnitab, tervitab teda väljasirutatud kätega miss Kittredge. Selle asemel sirutas käe kohtuametnik, ulatades talle ära kirja Bessie lahutusavaldusest. Bessie oli esitanud hagi kõigile tasudele, mida Jack «Examineris» sõjakirja saatjana veel saama pidi. Jack oli sellest rabatud, kuid päriselt hakkas tal silme ees ringi käima siis, kui ta lahutusavaldusest edasi luges, et Bessie oli abieluliste pahanduste põhjusena nimetanud Anna Strunskyt.

Jack tahtis küll, et Bessie lahutusprotsessi alustaks, kuid segada skandaali Anna, Anna, keda ta kaks aastat näinud polnud...! Kui tal silmad jälle selgeks läksid, nägi ta oma kergenduseks, et Bessie polnud Annat patustamises süüdistanud, vaid oli lihtsalt väitnud, et nende ühine töö «Kemp-toni ja Wace'i kirjavahetuse» kallal oli tema abikaasa jahe-nemise ja tema vastu ükskõikseks muutumise põhjuseks.

Miss Kittredge'ist polnud aga sadamasillal jälgegi. Kui Eliza, kes oli Jacki tervitama tulnud, talle ta posti kätte andis, leidis ta selle hulgas kirja Newtonist, Iowa osariigist, kus Charmian oma tädil juures peatus. Jack luges: «Ma kardan, Sa oled pettunud, et mind Kalifornias pole. Kõigi mulle kallite inimeste hirm, skandaal, teeb mu iga kord haigeks, kui mõtlen sellele, mis lähema paari kuu jooksul veelgi juhtuda võib. Ma ei kirjuta külmalt, kallid. Tõesti, sellest ajast alates, kus me teineteist armastama hakkasime, pole veel olnud hetke, millal ma oleksin Sinu järele pöörasem olnud kui just praegu, kuid nii teiste inimeste kui ka iseenda huvides olen ma sunnitud pead kainena hoidma.»

Jack oli solvunud, vihane ja kibedasti pettunud. Kui ta Piedmonti Bessie'le tere ütleva ja oma kaht tüdrit kaisutama läks, turgatas talle pähe mõte: «Kui mul jätkus julgust külma ja tugeva tuulega lahtises džonkis üle Kollase mere purjetada, miks pole ma siis küllalt julge oma

naisele ja oma kohustustele truuks jääma, ehkki ma teisesse naisesse armunud olen?»

Järgmisel hommikul kandus üle kogu mandri laiali uudis, et Jack Londoni naine läheb mehest lahku, ning sealjuures mainiti Anna Strunsky nime. San Francisco ajalehed teatasid sellest üle mitme veera ulatuvate pealkirjadega. Tollest hetkest peale leidis Jack oma elu kõige pisemaid ja intiimsemaidki üksikasju ajalehtede esikülgedelt. Ajalehe-reporterite poolt nurka surutuna hüüdis ta: «Ainsaks numbriks, mis mul kopsu üle maksa ajab, on kogu selles loos asjaolu, et mainitakse miss Strunsky nime, sest tal on äärmiselt tundlik loomus.» Miss Strunsky ütles ajalehemeelele: «Olen hämmastunud. Nägin mr Londonit viimase kahe aasta jooksul ainult kaks korda, sest viibisin New Yorgis ja Euroopas. Minu külaskäik Londonite majja toimus kaks aastat tagasi ning tol ajal polnud veel kõige nõrgematki kummu sellest, et nende abielu võiks olla õnnetu.» Kui Bessie'lt 1937. aastal küsiti, miks ta Anna Strunskyt nimetas, ütles ta, et kahetseb oma eksitust. «Teadsin, et Jack võis mind maha jätta ainult teise naise pärast, ning ma ei suutnud arvata, kes see muu võiks olla kui mitte Anna Strunsky.»

Jackil võttis ainult veidi aega Bessie veenmiseks, et Anna Strunskyl polnud nende lahkuminekuga midagi tegemist. Olles selles veendunud, nõudis Bessie, et Anna nime selles asjas ei mainitaks. Siis tegi Jack Bessie'le selgeks, et kui ta jääb oma advokaadi soovitusel kohaselt selle juurde, et esitab hagi kõigile Jacki tuludele, siis läheks suurem osa rahast advokaatidele ning lastele jääks vaid vähe järele. Juba üsna hall, nukker ja kibedasti solvatud Bessie küsis, kas Jack on nõus talle Piedmonti maja ehitama, et lastel oleks kindel katus pea kohal. Kui Jack nõustus, võttis Bessie oma hagi tagasi, esitades lihtsalt avalduse lahutamiseks põhjusel, et mees on ta maha jätnud. Jack kirjutas miss Kittredge'ile: «Pidin kogu oma otsustusvõime kokku võtma, et mitte tagasi pöörduda — laste pärast. Viimased nelikümmend kaheksa tundi on mind tugevasti vapustanud, sedavõrd vapustanud, et mulle tundus peaaegu kergemana ennast pisikeste pärast ohverdada.»

Selle asemel aga ütles ta Bessie'le, et teine naine on Charmian Kittredge. Bessie võttis selle uudise vastu järga vaikimisega. Tema ainsaks märkuseks oli, et ta ei taha enam kunagi miss Kittredge'i näha.

Juulis läks Jack Glen Ellenisse, üüris Ninetta Eamesilt majakese ning jäi ootama, millal miss Kittredge tema juurde tagasi tuleb. Kui viimane talle teatas, et vajab söiduks raha, saatis Jack talle tšeki kaheksakümnele dollarile. Naine aga kirjutas, et tal on hirm koju tulla, sest kardab skandaali. Lõpuks Jacki kannatus katkes: «Olen ülimalt pettunud. Keegi ei mängi ausat mängu. Kõnelesin Netta ja Edwardiga selle üle ning mõlemad olid veendunud, et Bessie poolt pole midagi karta. Kirjutasin tšeki, Edward võttis sellega raha välja ja saatis Sulle...» Järgneb kümme karedat lehekülge sellest, kui «ülimalt pettunud» ta on Ninetta Eamesi ja Edward Payne'i suhtes. See on esimeseks pettumuseks selles pikas pettumustereas, mis Jacki psüühikasse oma kustumatu jälje jättis.

Ainsaks meelelahutuseks, mis ta kuumadest suvenädadest lateist sai, olid pikad purjesõidud «Sprayl». Poisid abajate ääres tundsid ta ära ning hüüdsid: «Halloo, Jack, kuidas Koreas lood on?» Kui Manyungi, truu ja ustav korea poiss, kes Jacki nii hästi teeninud oli ja kellele ta sõiduraha oli andnud, päralt jõudis, üüris Jack Sixteenth Streeti ja Broadway nurgal ruumika korteri, kuhu ta Flora sündsuse kindlustajana elama paigutas. Õnnelikuna, et poeg on jälle tema paralt, unustas Flora oma tülid Jackiga, kui see Bessie maha jättis, ning seadis end sisse, et olla meelepärane perenaine, samal ajal kui Manyungi maja puhtana hoidis ja «härrale» toitu valmistas.

Jackile algas üks õnnetumaid ja ebaproduktiivsemaid perioode tema elus. Ta oli õnnetu, et oli kaotanud oma kaks last, ta oli õnnetu, et oli haiget teinud Bessie'le ja Annale, ta oli õnnetu, et Charmian talle toeks polnud, ta oli õnnetu, et oli Koreas oma aega ja tervist pillanud ilma tõhusat tööd tegemata, ta oli õnnetu, sest ta mõtted olid kuivaks ja rabadaks muutunud, et tal enam suuri ideid ei tulnud ja et tal suurte plaanide kavandamiseks ja teostamiseks enam sisemist jõudu polnud. Sügavas meeleheites kirjutas ta Anna Strunskyle: «Rändan läbi elu, tehes haiget kõigile, kes mind tunnevad. Ning ma olen muutunud. Ehkki olin Teid esmakordselt kohates juba materialist, kaunistas entusiasm mu elu. Seda entusiasmi jääbki nüüd vajaka.»

«Usk inimesse», tema neljas lühijuttude kogumik, mille Macmillan aprillis avaldas, oli nii hea minekuga, et tuli välja anda kordustrükk juunis ning veel kord augustis, kuid isegi see ei tõstnud ta tuju. Ta nõustus kriitikuga

ajakirjas «Nation», kes avaldas kahetsust, et Jacki võimelega mees kogu oma aja kulmas põhjas veedab. Nihasti ta keha kui ka vaim kopitasid. Ta jäi grippi, ning kui ta sellest paranes, tekkis narviline naha kihelamine, mis teda piinas. Ta ei saanud enam millegagi tegelda, muutus kõhnaks ja narviliseks, kaotas isu. Oma füüsilise kannatuse ja langenud meeleolu tõttu elas ta erakuna.

Augustis maksis ta tuhat kuussada dollarit ehituskruundi eest Piedmontis, kutsus välja arhitekti, laskis Bessie'le oelda, missugust maja ta soovib, ning jalgis, et tooga algust tehtaks. Koreast tagasipöördumisel oli tal pangas «Centurylt» ja «Examinerilt» saadud neli tuhat dollarit. Viimane kui üks dollar sellest, millele veel lisandus paaris suur laen, läks maja ehitamiseks, ning Jack jäi jälle kuivale. Otsustanud, et ta melannoolne meelolu ei tohi tema distsipliini segada, asus ta töö kallale. Ta luges tosinaid raamatuid, mis tal Koreas viibides olid vahele jäänud. Ta kirjutas ajakirjadele ja ajalehtedele artikleid, nagu «Kollane hädaohi», alustas romaanivõistluse jaoks luhiromani «Mang», pidas loenguid kõrgis umbruskonna sotsialistlikes organisatsioonides, raakis ilma tasuta klubides ja kirikutes, et sotsialismale poolehoidjaid võita ja seega revolutsiooni kiirendada. Ta alustas tood oma esunese naidendi «Naiste põlgus» kallal, mille aluseks oli üks tema Alaska-juttudest, luges katkendeid oma teostest «Inimesed kuristikust» ja «Klassivõitlus». Saanud lahti nahahaigusest, hakkas ta kolmapäeva õhtuti jälle sõpru vastu võtma, kais seltskonnaga Piedmonti supelasutuses ujumas ning võttis osa magedes korraldatavatest piknikutest. Ta tootas kõvasti ning mängis kõvasti, sest ta ei tahtnud, et tal aega üle jääks kogeda, kui sandisti ta end tundis. Ta ei loonud endale aga pettekujutlusi tehtava töö kvaliteedi suhtes. «Punnitan ikka veel «Mängu» kallal edasi. Arvan, et sellest ei saa asja, kuid töö tuleb mulle kasuks. «Naiste põlgus» pole ka suur asi, kuid suurt ma praegu ette votta ei soandaks.»

Tema ainsaks ustavaks toeks oli Brett Macmillani juurest. Arvesse võttes «Merenundi» suurt eelmuuki, mis oktoobri alguses juba kahekümne tunandeni ulatus, suurendas Brett igakuist avanssi 250 dollarini. Ta kinnitas Jackile, et see on tõepoolest väljapaistev raamat, ning andis lõpuks novembri alguses edasi suurepärase uudise, et «Merehunti», kümnendat teost Jacki sulest vähem kui nelja aasta jooksul, on raamatukauplustes juba enne ilmumist tervelt neli-

kümmend tuhat eksemplari ette ära muudud. Detsembris saatis Brett Jackile tšeki kolmele tuhandele dollarile, mis Jacki arvestuste kohaselt olid vajalikud, et ta kindlustus- ja hüpoteegivõlgade ning isiklike võlgade koormast lahti saaks.

«Merehunti» lõi raamatuturul sisse kui välg, sai üleöö suurmoeks ning oli igaühel huultel, üksipuha kas teda siis ülistati või taga kiruti. Paljud lugejad tundsid end raamatus avaldatud seisukohtadest riivatud ja solvatud olevat. Teised aga võtsid vapralt kaika kätte tema kaitseks. Osa ajakirjandust nimetas raamatut julmaks, brutalseks ja eemaletõukavaks, suurem osa aga möönis, et see oli «harukordse ja originaalse geeniuse avaldus... mis moodsa ilukirjanduse kvaliteetivõltsel kõrgemale tõstab». Raamat oli uueks verstapostiks ameerika kirjanduses, mitte üksnes oma realismi ja jõulisusega, tegelaskujude ja sündmuste rikkalikkusega, missugust ameerika kirjandus veel ei tundnud, vaid ka seetõttu, et ta muutis moodsa romaani intellektuaalselt kõlavamaks. Kus varem olid ameeriklased kohanud säärast ärevuspinget, säärast ehtsat surmameeldumust, nagu seda võis leida vaimse ja materialistliku vastakutiseadmisel konfliktis, mis «Ghosti» pardal Wolf Larseni ja Peter Van Weydeni vahel aset leidis? Kus varem oli neile esitatud säärast küpset filosoofiat ja veel niivõrd kaasakiskuvalt, et nad leidsid selle tõepoolest võitlust väärivana? Jack oli lähtunud õpetlaste poolt üheksateistkümnendal sajandil teostatud revolutsioonist, selle dramatiseerinud ning serveerinud populaarsel kujul, põnevalt ja arusaadavana laiadele rahvahulkadele, kes polnud veel kunagi midagi kuulnud ei evolutsioonist, ei bioloogiast ega teaduslikust materialismist. Darwin, Spencer ja Nietzsche sammuvad nähtamatute peategelastena väärilikalt läbi raamatu. Oma armastatud õpetajate seisukohti dramatiseerides suutis ta vaimsed lahingud muuta niisama kaasakiskuvaks kui iiri müürseppade löömingu Weaseli pargis, mida ta kirjeldab oma hilisemas romaanis «Kuuorg». Ja see pole väike saavutus.

Raamatu lõpus toob Jack välja oma ainsa naistegelase, millega ta rikub ära teose, mis muidu oli ja on veel praegugi peaaegu täiuslikuks romaanikirjaniku meisterlikkuse näidiseks. Kui kirjanduskriitikud väitsid, et naiskuju on ebausutav, hüüdis Jack: «Ma armastasin seda naist ning ma panin ta oma raamatus kirja. Nüüd aga ütlevad kriiti-

kud mulle, et naine, keda ma armastan, on mitteasutav. Ta oli raamatute kirja pannud mitte üksnes miss Kittredge, vaid seal kajastus ka see poeetilis-hüsteeriline kirjutamismaneer, mis talle oli naise kirjadele vastates kulge jäänud. Kõiges, mis naistegelasse ning tema ja Peter Van Weydeni vahelisse armastusse puutub, on «Merehunt» üheksateistkümnenda sajandi rokokoo halvima näiteks. Kõiges muus on ta aga kahekümnenda sajandi kirjanduse paremiku eelkäija.

Mõni nädal pärast ilmumist seisis raamat müügiedukuselt neljandal kohal säärase vaarikasiirupiliste saepurustuste järel, nagu seda olid K. C. Thurstoni «Maskeraadilised», Hall Caine'i «Kadunud poeg», F. Marion Crawfordi «Kes eales sõandab üle astuda» ja George Barr McCutcheoni «Beverly Graustarkist». Kolm nädalat hiljem aga oli «Merehunt» nimekirjas esikohal, teistest kaugel ees, ning kahekümnenda sajandi lõpuks oma eelkäija kütkeid maha raputanud. «Merehunt» pakub lugejale ka tänapäeval samasugust pinget ning haarab niisama sügavasti nagu novembris 1904. Ta ei vanane peaaegu sugugi. Paljude kriitikute arvates on ta Londoni kõige tugevam teos. Lugejad, kes raamatu uuesti kätte võtavad, on temast ikka paelunud.

Miss Kittredge tuli Iowast tagasi. Tal oli Jackiga mitmeid õnnejoobumuses möödunud salajasi kohtumisi Oaklandis ja San Franciscos, siis aga läks ta Glen Ellenisse Ninetta Eamesi juurde elama. Seal järgnes mõni juhuslik kirklik kohtumine ning Jack pani paberile paar vaimustusest õhkuvat lakkust, kuid suuremalt jaolt sisaldasid ta kirjad vaid uudiseid. Ta pole enam jumala enda meeletu armastaja, kes suudlusesse sureb. Ta motted hakkasid taas ringi ütama. Miss Kittredge koneleb sellest asjade kaigust järgmist: «Ma tean, et Sa mõtled ja huvid on paari viimase nädala jooksul teise naise juures. Sa oled kõrgele vaatamata vaid poisi, mu kalus Mees, ning küllaltki labinahtav. See aga, kuidas Sa mind tol õhtul linnas oma loengul streigimurdjatest šokeerisid, tegi mu väga mõtlikuks. Nägin, kuidas Sa teda kuulajaskonna hulgast silmadega otsisid, kui ettekanne läbi oli. Nägin, kuidas Sa talle viipasid. Nägin, kuidas ta temale omasel viisil tagasi tõmbus, ennatäis läks ja õhevile lõi. Nägin Sinu sigareti paistel, kuidas te kokku saite, ning ma teadsin, et olite koos olnud ka eelmisel õhtul. Asi pole mitte ainult Sinu truudusetuses —

Sul pole seda jagamatut andumust, mida on vaid väga vahetel meestel, ning ma olen Sinu ebaustavaks muutumise võimalust ammugi ette näinud ja seda mõnes mõttes vaikselt arvestanud. Viimasel ajal olid Sa väga õnnelik ning ma teadsin, et Su rõõmsa meeleolu põhjuseks pole mina. Mõistagi oli olemas keegi ning seepärast...»

Aastal 1905 võis Jacki nime ühtsoodu ajalehtede peal-kirjades kohata. Kõik, mis ta tegi, erutas ajalehti. Ta alustas aastat küllaltki rahulikult sõiduga Los Angelesesse, kuhu ta oli kohalikele sotsialistidele esinema kutsutud. Julian Hawthorne kirjutas temast Los Angelese «Examineris»: «Mr. Londonile on meeldiv otsa vaadata. Ta on lihtne ja otsekohene kui grislikaru. Kogukõne, jõuline ja terve keha on justkui aluseks ebatavaliselt selgesti mõtlevale ja taiplikule ajule. Ta süda on soe, tema sumpaatia kuulub paljudele, tema arvamused on ta enda omad, sõltumatud, ja ta esitab neid julgesti.» Vaevalt oli ta Oaklandi tagasi jõudnud, kui Kalifornia ülikooli liberaalselt meelestatud president teda üliõpilaskonna ees esinema kutsus. See oli suureks austusavalduseks mehele, kes kõigest seitsme aasta eest oli sunnitud ülikoolist lahkuma, et aurupesumajja tööle minna. Jack pöördus noorte inimeste poole kõnega, mis oli üks tulisemaid tema poolt peetuist. Ta ütles neile, et üks suurim revolutsioon, mida maailm kunagi on tundnud, toimub praegu nende silme ees, ja kui nad ei ärka, siis tabab ta neid une pealt. Kui Jack pärast loengut ühe inglise keele professoriga vesteldes nurises, et üliõpilasi toidetakse kirjandushiku pudiga, vastas professor: «Ma ei ütleks seda, mr. London. Meie uues soovitatava kirjanduse nimestikus on üks «Looduse kutse» peatükk.» Õppejõud ümberringi hakkasid naerma, Jack punastas, pomises midagi selle kohta, et teda hakatakse kanoniseerima, ning jäi vaikseks. Järgmisel päeval rünnati ülikooli presidenti sellepärast, et ta oli Jack Londonil lubanud revolutsiooni jutlustada. President vastas rahulikult: «See oli mees, kellele me siia kutsusime, mitte teema. London on meie ees esinemise õiguse ära teeninud.»

Stockton oli paigaks, kus Jack esmakordselt vastu võttis kutse ärimeeste klubi ees esinemiseks ning kus ta endale selleks aastaks paraja pudru keetis teoga, mis oma hulljulguselt ja südiduselt on kõrvutatav Kollase mere ületamisega tormivihinas või Londoni vaestelinnaosadesse lastumise, selleks et kirjutada «Inimesed kuristikust».

Stocktoni ajalehe teade, mis on küll natuke erapoolik, annab üsna kujuka pildi: «Ta hakkas ärimeste klubis epistlit lugema, nagu oleks tal tegemist tõrksate koolilastega. Ta hakkas pärima, mida igaüks nendest sotsialismi kohta teadis, tegi nendele teatavaks, et nad on vähe lugenud ja veelgi vähem näinud, pörutas rusikaga lauale ning pahvis pilvedena välja sigaretisuitsu, mis ta kuulajaid sedavõrd häiris ja hämmeldusse ajas, et nad kohmetunud vaikusse vajusid.»

Nad ei jäänud aga kauaks vaikseks. Oma kõne lõpus kohutas Jack Stocktoni ärimehed päris ära, kui ta neile ütles, et Venemaa sotsialistid, kes 1905. aasta ülestõusust osa võtsid ja mitmele tsaariametnikule lõpu peale tegid, on tema vennad! Kuulajaskond kargas püsti ning tormas tema poole. Järgmisel hommikul kisendasid ajalehepealkirjad üle kogu maa: «Jack London nimetab vene mõrtsukaid oma vendadeks.» Tõusis pahameeletorm. Nõuti, et Jack oma sõnad tagasi võtaks, ajalehtede juhtkirjad sülgasid tema peale tuld ja tõrva, üks ajalehtedest aga kuulutas: «Ta on vaenutuld lökkele puhuv punase lipuga anarhist, kes tuleks arreteerida ja reetmise pärast vastutusele võtta.» Jack aga ei taganenud. Vene revolutsionäärid olid tema vennad ning keegi ei saanud teda neid taunima panna.

Seltskond oli visalt püüdnud teda kujutada seltskonnalõvina, Kalifornia ainsa kirjandusliku geenijsena, väites, et «sotsialism on tema meelelahutuslik ajaviide. Tõsi küll, veidi äärmustesse kalduv, kuid ta on alles nii noor ja iselaadne. Tema sotsialistlikud teooriad on vaid tujutsemine, mis tal üle läheb.» Nüüd aga jäid ukseid tema ees kindlalt suletuks, nagu oleks ta ikka veel maanteehulgas. Enam ei kutsutud teda roosadele teejoomistele, nagu ta neid nimetas, või ametlikele õhtusöökidele, kus ta kandis oma pehmet valget särki ja lehvivat lipsu keset tärgeldatud rinnaesiste merd. Sest lõpuks oli seltskond jõudnud järeldusele, et Jackil oli tõsi taga, kui ta neile nende õhtusöögilaudade juures nii meeldivalt oli öelnud, et klassina kujutavad nad endast parasiitlikku hallitusseent.

Vaevalt oli skandaal vaibunud, kui Jack pidas teise loengu, milles ta mainis, et William Lloyd Garrison oli 1856. aastal orjust hukka mõistes öelnud: «Konstitutsioon, käigu kus kurat!» ning et sama oli veelgi hiljem öelnud ka kindral Sherman Bell, kui ta streiki maha surus. Järgmisel hommikul oli Jack jälle päevakangelane, sest sajad aja-

lehed Kaliforniast kuni New Yorgini kisendasid: «Jack London ütleb, et konstitutsioon käigu kus kurat.» Jack tegi nii palju kui suutis asjaolu seletamiseks, et mitte tema pole selle väljenduse autoriks, kuid ajalehed tunnevad oma kõmude tagajärgede vastu huvi vaid harukordadel.

Kui ajakirjanduse vabadus lubas sõgedatel vagatsejatel inimest pihuks ja põrmuks teha, siis võimaldas see ka targematel meestel oma arvamust välja öelda. San Francisco «Bulletinis», mis kaugeltki polnud radikaalne ajaleht, luges Jack: «Läbematu avameelsus ja väär vihkamine, mis noore Jack Londoni revolutsioonilises südames loomab, on sama meelelaad, mis iseloomustas teelaadungit üle parda viskama tulnud inimesi Bostoni sadamas. See on sama meelelaad, mis lõpuks säilitab vabariigile kõik parima, sest see meelelaad on vastandiks nürile orjalikule austusele kõige sissejuurdunu vastu, missugune orjalikkus moodustub vaimumadalusest ja isekusest.»

Mõni päev pärast seda sai Jack vaidlusklubilt kutse tulla kõnelema tema enda Oaklandi keskkoolis. Kui juhataja sellest kuulis, keeldus ta koolihoonet kasutada andmast. Jällegi lasksid ajalehed loo käiku ning viimane kui üks mees ja naine osariigis arutasid, kellel on õigus. San Francisco «Post» märkis salvavalt: «Sotsialism võib olla kõike seda, mida tema vastu väidetakse, kuid pole paremat viisi tema doktriinide propageerimiseks kui nende propageerimise keelamine.»

Jacki rõomustas see avalik huvi sotsialismi vastu, mida tema püüdlused olid kogu maal äratanud. Pealegi oli see tasuta reklaamiks, mis järsult suurendas nõudmist tema teoste järele. Kui ta oleks säärase reklaami eest maksma pidanud, siis oleks tal selleks kulunud tuhandeid dollareid. «Looduse kutsel», «Merehundi» ja «Inimestel kuristikust» oli laialdane ostjaskond ning veelgi laialdasemalt neid loeti ja arutati. Inimesed võisid mitte nõus olla tema ideedega majandusliku demokraatia kohta, nad võisid karedalt vastu olla sellele, kuidas ta Ameerika kirjandust revolutsioneeris, kuid polnud enam võimalik kauem eitada tööka, et ta oli Ameerika juhtiv noorkirjanik.

Keset pahameeletormi Jacki sotsialismi üle avaldas Macmillan tema «Klassisõja». Raamat äratas nii suurt huvi, et juunis, oktoobris ja novembris tuli välja anda korduustrüki, mis on imekspandavaks saavutuseks ühele revolutsiooniliste esseede kogumikule maal, kus ägedalt eitatakse,

et üldse on olemas midagi säärast nagu klassisõda, kus sotsialismi naeruvääristatakse ja põlastatakse, süüdistades teda selles, et ta on koletis, kes oma lapsi õgib. Jacki hääl oli huudjaks haaleks kõrbes, kuid üha rohkem inimesi tuli seda häält kuulama, eriti just sirguva põlvkonna hulgast, kes parajasti oli maha raputamas pioneeride mõttelaadi piiratust, hakates välja arvutama, mida suureviisiline industrialiseerimine inimestele maksma läheb. Sellele põlvkonnale oli Jack London suureks nimeks, see põlvkond pöördus tema raamatute poole täis põlevat usku. Üle kogu Ameerika võib ikka veel kohata inimesi, kes uhkusega pajatavad, et Jack London pööras nad sotsialistiks. Asjaolu, et nende sotsialism mitte igakord pidama ei jäänud, pole aga vist küll Jacki süü.

Märtsis nõustus ta veel kord oma kandidatuuri ülesseadmisega Oaklandi linnapea kohale sotsialistide poolt. Ta sai 981 häält, täpselt neli korda nii palju, kui oli saanud aastal 1901. Aprillis läks ta koos Manyoungiga Glen Ellenisse, kus ta maksis Ninetta Eamesile kuus dollarit nädalas majakese eest «Wake Robini» juures. Mrs. Eames laskis lendu kuuluse, et «Jack tuli ema juurde koju pahanõustuste pärast Oaklandis». Lihtsameelsed farmerid ümbruskonnas ei teadnud midagi kahtlustada.

Kevad oli Sonoma maakonnas kaunis. Jack sai tagasi oma hea tuju ja töövõime. Talvine melanhoolia vajus unustusse. Müünud ajakirjale «Black Cat» ühe juutu, kulutas ta 250 dollarit 300-dollarisest tšekist ratsahobusele, kelle seljas siis väsimatu miss Kittredge kogu 30-miilise vahemaa Berkeleyst Glen Ellenisse läbi ratsutas. Nad ratsutasid mammutipuu- ja männisaludes Sonoma mäel ning mööda radu, mis kulgesid läbi veinipunaste mansaniitide ja maasikapuude. Õhk oli karge ja täis joobnustavaid aroome ning kui täiskuu tõusis, helendas orus valge udumine. «Nüüd ma tean, miks indiaanlased seda paika Kuuoruks kutsusid,» märkis Jack.

Tema loomingulised jõud olid taas õitsele puhkenud ning ta kirjutas «Valget Kihva», «Looduse kutse» järke, juttu sellest, kuidas Valge Kihv, selle asemel, et looduse kutsele järgneda tsivilisatsioonile selga pöörata, primitiivsest elust jälle loobub, et koos inimestega elada. Olgugi et raamat ei saavuta «Looduse kutse» kõrget taset, on see kaunis ja liigutav jutt koerast, paeluv nagu esmaklassiline kirjandus kunagi. Iga nädal kirjutas ta Hearsti kontserni jaoks terve

lehekülje raamatukriitikat. Käsitledes raamatut «Ametiühingu delegaat» andis ta ülevaate ametiühingute ja tööandjate vahel toimuvast võitlusest. Andnud kiitva hinnangu raamatule «Pikk päev», mis kõneles tehasetüdruku kannatusterohkest elust New Yorgis, materdas ta tooliselt viimase hõivavaa valjapressimise süsteemi. Upton Sinclair ja J. G. Phelps-Stokes organiseerisid idas Kolledžitevahelise Sotsialistliku Ühingu ning Jack valiti selle tegevkomitee esimesel istungil presidendiks. Kui Macmillan andis välja tema poksijutu «Mäng», mida kriitikud laitsid labaseks ja mitteusutavaks, saatis ta neile ajalehevaljalõikeid selle tõendamiseks, et poksija võib tugevast loogist poksijungi selili kukkudes purustada oma kuklaluu.

Et suvine kuum aeg oli kätte jõudmas, kulutas ta jällegi mõned dollarid oja ulespaisutamiseks. Suia kogunesid siia tema naabrid ujuma. Ta tootas hommikuti, ujus pärast lõunat ning tundis elust mõnu. . . mida häiris vaid see, et ta oma kahest lapsest puudust tundis. Ühel pärastlõunal, kui ta ule magede ratsutas ning nõlvakut pidi üleskerkivat salvei lõhna sisse hingas, sattus ta Hilli rantšole, sada kolmkümmend aakrit enda alla võtvale majesteetlikule maatükile, mis oru põhjast kuni Sonoma mäeni ulatus. «Seal on suuri mammutipuid, millest mõned on kümne tuhat aastat vanad. Seal on sadu nulgusid, harilikke ja igihaljaid tammesid ning ohtralt maasikapuid ja mansaniite. Seal on sügavaid kanjoneid, ojakesi, allikaid. See on sada kolmkümmend aakrit kõige ilusamat puutumata maad, mida Ameerikas üldse leida võib.»

Paik meeldis talle pooraselt ning ta otsustas sealsamas, et peab selle omandama. Miss Kittredge õhutas teda tublisti tagant, sest kui ta Jacki vaid linnast ja teiste naistega kokkupuutumisest eemale saaks, siis oleks välditud ka oht teda kaotada, nagu see mõni kuu tagasi peaaegu juhtuma pidi. Jack ratsutas vaikesesse Glen Elleni külla, kus ta sai teada, et maatükk on müüa ja et hinnaks on määratud 7000 dollarit. Samal pärastlõunal kell viis oli ta Hillide pool, erutatud kui koolipoiss ning valmis ostma «Kuulsin, et te tahtsite Chauvetilt selle maatuki eest 7000 dollarit,» ütles ta mr. Hillile. «Jah,» vastas Hill, «see oli hind, mis ma talle andsin kümme aastat tagasi» — «Ma ostan selle!» hüüdis Jack. «Ärge nõnda kiirustage,» ütles Hill, «minge parem koju ja mõtelge mõni päev selle üle järele.»

Pärast seda kui Jack oli lahkunud, ütles mr. Hill oma

naisele, et ta oli Chauvetalt käsinud 7000 dollarit, sest Chauvet soovis ara kasutada õigisi veel. It aga Jack soovis maad harida, siis on 5000 koik, mis nouda võib. Järgmisel päeval termas Jack sisse erutatuna, et kui kunagi varem ta polnud magada saanud, sest oli oma ilusa rantšo kohta plaane haudunud. «Nüüd tahaksin teiega hinnast rääkida...» alustas Hill. Jack kargas tohult ules, näost punane ja pahvatas ärritatult: «Minuga ei lähe see teil läbi! Ma ei lase seda sündida! Teie ei tohi hinda tõsta! Igaüks siin püüab mind alt vedada. Seitse tuhat dollarit oli hind, millega te nõus olite, ning see on hind, mida ma teile maksan!» Võimetuna sõnadevalingut katkestama, ootas Hill, kuni Jack vait jäi, ning ütles siis vaikselt: «Hüva, mr. London, võtke ta siis oma hinna eest».

Aastaid hiljem, kui Jack ja Hill olid saanud laheda teks sõpradeks, rääkis mr. Hill Jackile, kuidas ta oli ise end kahe tuhande dollariga alt vedanud. Jack naeris südamest ning ütles, et see peaks talle olema õpetuseks, kui kasulik on sülitada meeleraha.

Samal õhtul hakkasid Jack ja miss Kittredge plaane tegema Hilli rantšos oli lagunenud tall, mille võis hobuste ja toomhe mahtamiseks korda seada. Sel ajal kui Jack sügisel loenguid pidades emal viibib, võib toomhes mone aakri maad lagedaks teha, heina ja maisi maha kulvata, sigalad ja kanalad ules ehitada ning kõik korda seada peavaks, millal Bessie oma lahutuse kätte saab ning nemad abielluda võivad.

Jack kirjutas Brettile, et saada seitse tuhat dollarit, millega Hilli rantšo ara osta. Brett vastas: «Kahtlen, kas ühelgi mehel, kellel on maailmas teatud osa etendada, on soovitatav ennast siduda kinnisvara omandamisega ükskõik kas, kui ilus ja produktiivne see ka poleks.» Jack kirjutas vastu: «Ostsin meelega maatüki, millest mingit tulu ei saa. Mul pole kunagi tarvis kasude või kahjude va arvestamisega pead vaevata, kuid kahekümne aasta pärast on tema väärtus 120 000 dollarit.» Alistunult saatis Brett tal 7000 tuhat dollarit. Meritunult autotas arve ning ütles, et Jack ja Hilli rantšo omanikuks. Siis palkas ta fariitoolise, ostis moned hobused, sõlu, lehma, mullika, adra, kani, vankri, kaariku, hobuseriistad, kanad, kalkunid ja seapõrsad.

Kui ta ostmistuhin lõpuks üle läks, leidis ta, et tal polnud järele jäänud poolt dollaritki Macmillanilt aga polnud

ikka ühegi munit. Kõige see ostma tili teenagematult ning on nii taiegi lagedaks teinud. Peale selle etan hinnuga teada Bessie lt, et ta tahab paarsada dollarit, millega hobu + ja sõiduvankrit osta. Olen Macmillanilt välja võtnud kõik raha, mida saada võisin, et maa eest maksta, ning mul pole järele jäänud niigi palju, et sellelga kiiresti ehitada, majast kõnelemata. Kirjutan mõned lahitud et otsekohe natuke sularaha saada».

4. oktoobriks oli ta Macmillanilt nii palju raha ette välja võtnud, et kirjastus palus teda uute avansside eest intressi maksta. Tema pangaarvel oli 207,83 dollarit, vahetute hädapäraste väljaminekute kirjas aga olid 75 dollarit Bessie'le, 5 dollarit emale, 57,60 dollarit rantšos vajaminevate töömistade eest, 21 dollarit muuraha Glen Elleni majakõrse eest ning 50 dollarit poearvete tasumiseks. «Pean maksma enda ja Manyungi sõidu eest Chicagosse. Charmian tuleb kahekümne nelja tunni pärast järele ning siis lisanduvad tema kulutused. Mu ema soovib, et suurendaksin summat, mis ma talle iga kuu annan. Sama soovib ka Bessie. Maksin alles ära üle 100 dollari ulatuvad hospitaliarved Johnny Milleri ema eest. Lubasin maksta 30 dollarit, et avaldataks Joe Kingi apellatsioon: see vaene kurat mõisteti üsna kahtlastel asjaoludel viiekümneks aastaks vangi. On veel rohkem kui 45 dollari suurune arve heinapressi eest ning novembris pean tasuma 700 ja 800 dollari vahel kindlustusmaksu. Nii sa siis näed, et ma ei ole mitte ainult peaaegu kuival, vaid mul pole praegu isegi väljavaateid jännist pääsemiseks.»

Kogu oma eluaja, mille kestel ta oma kirjutistega teenis tublisti üle miljoni dollari, polnud ta peaaegu kunagi enam oma raha omanik, kui raha temani jõudis. Ikka kulutas ta enne ning murdis siis pead, kust vajalikku raha võtta. Nagu Emil Jensen Klondike'i ääres ütles, ei arvestanud ta kunagi kulusid. Ilmselt ei tulnud talle kunagi pähegi, et kui ta ei kulutaks raha ära enne, kui selle kätte saab, siis oleks ta mitte ainult võlgadest, vaid ka muredest vaba. «Raha kulutamise harjumus — oh Issand! Jään alati selle ohvriks!»

Oktoobris alustas ta oma loenguringreisi, saadetuna Manyoungist. Miss Kittredge pöördus tagasi oma tädi juurde Newtonis Iowa osariigis, et Jackile lähemal olla. Ringreis, mis hõlmas kõiki suuremaid linnu keskläänes ja idas, toimus suure reklaamikära saatel, sest Jack oli kiiresti muutumas üheks oma aja kõige romantilisemaks kujuk. Peale

selle et ta oli sotsialismi kuulutaja, teadusliku revolutsiooni kuulutaja, uue ja elujõulise realismi kuulutaja Ameerika kirjanduses, esindas ta ka noorsugu ja kogu maailma südikaid. Naisteklubidele meeldis tema mehine kuju, tema suitsupahviv maskuliinsus, tema kirglik avameelsus sotsiaalse reformi küsimustes, tema kuldne ja nakatav naer. Ta teenis paarsada dollarit päevas, leidis huvitava ja intelligentse seltskonna igas linnas, ajalehed aga kõnelesid temast sõbralikus toonis. «Jack London on ebatavalise külgetõmbejõuga isiksus. Kui teda oleks võimalik rikkuda, siis oleks teda rikkunud need imetlejad, kes teda hulgaviisi ümbritsevad. Ta on saanud tunda, mis tähendab olla publiku ebajumalaks. Kuid edevus pole talle omane.»

Laupäeval, 18. novembril sai ta lõpuks Chicagos teate, et Bessie on lõppinstantis lahutuse kätte saanud. Jack saatis miss Kittredge'ile telegrammi, et ta Newtonist kohe abielu registreerima tuleks. Charmian jõudis Chicagosse pühapäeva õhtupoolikul kell viis, kuid Jackil polnud abielulitsentsi. Büroo oli muidugi suletud. Siis üüris ta sõiduvankri ja kihutas läbi Chicago tänavate, et mõjukatelt sõpradelt abi saada. Kaks esimest visiiti läksid tühja, kolmas sõber aga võeti kohe lõunalauast kaasa, sest ta tundis üht linnaametnikku. Pärast pikka sõitu jõudsid nad ametimehe koju, kes ütles, et ta oleks rõõmus, kui saaks midagi teha Jack Londoni heaks, kuid milleks siisugune tuline rutt? Miks ei võiks ta oodata hommikuni, millal litsentsibüroo avatakse ning ta saaks kõike teha nagu kord ja kohus? Jack keeldus ootamast, pani mängu oma tohutu põhjendamisoskuse ning suutiski lõpuks ametnikku veenda vankrisse tulema ning koos nendega linna lõunaserva sõitma, kus abielulitsentside väljaandja voodist välja aeti. Ametnik oli hämmastusest sõnatu, kuid Jacki kaljukindlast tahtest mõjutatuna tõmbas ta riided selga ning läks koos seltskonnaga raekotta, avas oma kontoriruumi ning täitis litsentsi-blanketi. Pärast mitmeid asjatuid katseid leidsid nad ühe rahukohtuniku, mr. Granti, kes oma koduses raamatukogus vormistaski Jacki abielu Charmian Kittredge'iga.

Järgmisel hommikul, 20. novembril 1905, oli kogu maailma ajakirjandus šokeeritud sellest, mida nad nimetasid «sündsusetuks kiirustamiseks» tema abiellumisel. Kuni viimase ajani olid inimesed arvanud, et tema lahkumineku Bessie'st põhjustasid sisemised lahkkelid, mis muutsid lahutuse soovitavaks mõlemale poolele. Kuid oma hirmsa kibe-

lemisega uuesti abielluma näitas Jack, et ta oli oma perekonna purustanud teise naise pärast... ning see andis asjadele «bameeldiva värvingu. Kui sõbralik ajakirjandus laupäevani ka polnud, pooras ta esmaspäeval tema vastu mitte ainult oma meelepaha ja puha viha, vaid ka oma naeruvääristamisoskuse. Teisipäeva hommikul teatati ameeriklastele, et «Jack Londoni abielu on kehtetu», sest Illinoisi osariigi uute lahutamisseaduste järgi, milles polnud küll veel täit selgust, ei saa olla kehtiv ükski abielu, mis on sõlmitud varem kui aasta enne eelmise abielu lõplikku lahutamist. Ajalehereporterite poolt nurka surutuna karjus Jack, kes jällegi tundis, et teda taga kiusatakse, keevalise agedusega: «Kui tarvis, abiellun viimases kui uhes osatugis, nii kiiresti, kui aga ühe teise jõuan!» Mr. Londoni abiellumiskihu kohta kirjutati palju teravmeelitsevaid lugusid.

Oleks ta mallanud oodata, kuni ta Kaliforniasse tagasi jõuab, oleks ta mallanud mõned kuud ettevaatuse mõttes mooda minna lasta, siis oleks ta kogu skandaali vältinud. Tema abielu oleks märgitud vaid lühikeses teates. Selle asemel aga seadis ta enda igast küljest sooritatavate rünnakute objektiks. Tema vastu peeti jutlusi kantslitest, Pittsburgi ja Derby linn panid ta raamatud avalikus raamatukogus keelu alla ning kutsusid teisi linnu nende eeskujuga järgima. Naisteklubidele soovitati Jacki loengud ära oelda. Paljud ajalehed märkisid, kui kummaline see on, et inimesed, kes pole võimelised oma koduseid asju korraldama, hakkavad tervet inimsugu õpetama. Kirjutati artikleid, milles autorid tõstatasid küsimuse: miks oli mr. Londoni teine abielu saladusega ümbritsetud ja miks oli sellega nii kiire. Miss Kittredge'i rünnati selle pärast, et ta purustas Jacki ja Bessie abielu.

Oma juhi käitumise pärast said Ameerika sotsialistid kõvasti sugeda. Kapitalistlik ajakirjandus kasutas kohe ära relva, mis nüüd käepärast oli: «Seal see teie sotsialism ongi! Jatab oma naise ja lapsed sinnapaika... sanktsioneerib moraallagedust... kutsuks esile kaose... sotsialism on anarhism, see hävitaks tsivilisatsiooni...» Asjatult protesteerisid Jacki seltsimehed: «Jacki ekslikku käitumist ei saa sotsialismi süüks panna! Sotsialism mõistab seesugused asjad niisama otsustavalt hukka kui kapitalismgi!» Nende juht oli teatavaid käitumisnorme rikkunud ning nende üritus sai selle tagajärjel kannatada. Kui ta seltsimehed väit-

sid, et tema süü labi tuleb sotsialistlikku revolutsiooni. Ameerikas vähemalt viis aastat kauem oodata, vedas ta suu naerule, kui ta vastas: «Vastupidi, ma usun, et ma ikkagi kiirendasin revolutsiooni vähemalt viie minuti võrra.»

Mis andis siis põhjust tema teatraalseks tuhinaks — näitemängu korraldamiseks hilisõhtuse tseremooniaga ja uue abieluga kelkimiseks publiku ees? Osalt põhjustas seda tahtmine teha romantilist žesti miss Kittredge'i auks. Osalt oli see välja kutsutud lähemast, keevalisest mõtlemast, oli mehe tegu, kes ei malda endale aru anda sellest, mida maailm võib mõelda. Osalt aga oli see puhas bravuuritamine, paksunahalise iirlase tegu, kes ei hooli sellest, mida keegi mõtleb. Lõpuks oli kohene teise naise võtmine ka oma südametunnistuse lepitamine, Bessie'le ning tema näol üldse kõigile abielunaistele osaks saanud solvangu heastamine.

Tema vastu sõunatud rünnakud ajakirjanduses ja kirikukantslitest kestsid mitu nädalat. Paljud lugejad hakkasid tema töid vähem tõsiselt võtma, see-eest aga laiendas pöörane avalik tähelepanu tema lugejaskonda. Peene Averilli naisteklubi osaks jäi kõike seda omalt poolt antava hoobiga kroonida ning vaidlused lõpetada. Avalikul koosolekul võtsid leedid vastu resolutsiooni, mis kiitis heaks tasuta õpikute andmise internaatkoolides ning resolutsioonid, mis mõistsid hukka jalgpalli kolledžites ja Jack Londoni.

VIII

Jaauanuaris 1906 tõi ringreis Jack Londoni lõpuks New Yorki, kus teda vastu võttis doktor Alexander Irvine, kena välimusega iiri idealist, New Haveni pilgrimite kiriku jutlustaja ja kohaliku sotsialistide organisatsiooni juht. Doktor Irvine oli New Yorki tulnud, et Jacki veenda Yale'i ülikoolis loenguga esinema. Jack oli kõigest südamest päri; see oli liiga hea võimalus sotsialisminoole laskmiseks kolme tuhande Yale'i üliõpilase sekka, et seda mitte kasutada. Doktor Irvine sõitis järgmise rongiga tagasi New Havenisse, kus ta siis tegi Yale'i vaidlusklubile ettepaneku, et nad loengu oma hooleks võtaksid. Klubi liikmed andsid närviõhtus nõusoleku Jack Londonit järgmisel õhtul auditoriumile esitleda — tingimusel, et ta midagi radikaalset ei ütleks.

Ülevas meeleolus laks doktor Irvine sel õhtul sotsialistist maalikunstniku Delfanti juurde, kes valmistas kumme müürilehte, mis kujutasid Jacki oma kinnise kaelusega sviitris, tema all aga oli punaste leekide meri loengu teemaga «REVOLUTSIOON». Just enne kui koitma hakkas, käisid Delfant ja doktor Irvine ülikooli territooriumil ringi ning kinnitasid müürilehed puutüvede külge. Yale oli jahmunud, kui ärkas ning leekivaid kuulutusi nägi. Üks

teaduskonna nõukogu liikmeid kaskis vaidlusklubi eesistujal kohe enda juurde tulla ning teatas talle, et kokkuleht tuleb ära jätta; kui seda aga ei tehta, siis kannab ta juba hoolt, et Woolsey Halli kasutamist luba ära võetaks Yale'i ülikoolis ei hakata revolutsiooni jutustama! Klubi oli juba valmis kuuletuma, kui doktor Irvine soovitas liikmetel nooremate professorite poole pöörduda ja vaadata, kas neilt ei saaks toetust reaktsoonäärade vastu. Esimene professor, kellele eesistuja oma keerdküsimuse ette kandis, oli William Lyon Phelps, kes küsis: «Kas Yale on siis klooster?»

See hurjutav märkus oli nii osav ja peen, et ta opositsioonil suu kinni pani. Kell kaheksa õhtul täitis kolm tuhat üliõpilast ja kolmsada opetajat — peaaegu kogu ülikool — Woolsey Halli viimase kohani. Jacki tervitati soojalt, kui ta poodiumile laks ning kuulati tahlepanehikult, kui ta kõneles seitsmest miljonist inimesest kõigis maailma maades, kes «kõigest väest võitlevad selle eest, et jõukus kogu maailmas valitsema peaks ning et olemasolev ühiskond täielikult kukutataks. Nad nimetavad end seltsimeesteks, need mehed, seistes olg'õla kõrval revolutsiooni lipu all. Siin on tegemist maaratu inimjõuga, siin on tegemist võimuga. Revolutsionääre aiendab suur vaimustushoog, nad tunnevad suurt austust inimkonna vastu, kuid austavad vähe surnute valitsust.» Pärast seda kui ta oli kapitalistlikku süsteemi oma majandusliku skalpelli abil terve tunni lahanud, lõpetas ta väliakutsuva häälega: «Kapitalistide klass on oma asjaajamisega pankrotti jäänud ning asjaajamine tuleb talt üle võtta. Seitse miljonit inimest töölisklassi hulgast ütlevad, et neil laheb korda ülejäänud töölisklassi enda poole võtta ning see asjaajamine üle võtta. Revolutsioon toimub siin, praegu. Peatagu teda, kes suudab!»

Vaatamata asjaolule, et ta neid hingepõhjani vapustas, nagu doktor Irvine ütles, ning et kuulajaskonna hulgas polnud kahtkümmend üliõpilast, kes pleks kas või üheainsa sõnagagi nõustunud, sai ta ovatsiooni osaliseks, kui lõpetas. Yale'i ülikool keeldus aumehelikult koosolekuksaali eest üüri võtmast ning kogu peasmote eest saadud raha, kakskümmend viis senti isiku pealt, läks New Haveni sotsialistide kohaliku organisatsiooni kassasse. See oli täiesti ootamatu üllatus.

Pärast loengut läksid Jack, doktor Irvine ja tosin üli-

kooli paremaid sõnamehi lokaali «Old Mory's», et olut rüübata ja põhjalikult juttu vesta. Siin oli Jack üksinda kõigi vastu. Kõige jargi, mida hiljem kuulda võis selle suure kisa ja käreaga toimunud diskussiooni kohta, kus Jack püüdis tõestada, et eraomandus põhineb kas vallutusel või vargusel, ei andnud ta oma positsioone käest, kuigi ta ei suutnud kedagi oma poole pöörata. Kui Jack ja doktor Irvine kell neli hommikul viimase koju jõudsid, leidsid nad rühma töölisi eest, kes tahtsid Jacki tema loengu eest tänada. Järgmisel hommikul kell kaheksa kõlistas uksekella Yale'i «News'i» punajuukseline reporter, kes soovis Jack Londonilt saada intervjuud, sest see suurendaks ta väljavaateid ajalehe juures. Reporter'i nimi oli Sinclair Lewis.

19. jaanuariks oli Jack pärast kaks nädalat kestnud loengupidamist jälle tagasi New Yorgis, et Kolledžitevahelise Sotsialistliku Ühingu esimesel avalikul kokkulehtel kõnelda teemal «Saabuv kriis». Mäletatavasti nimetati ta selle ühingu presidendiks. Kui palju inimesi puupüsti täis Grand Central Palace'is oli, selle kohta lähevad arvamused lahku, hinnates rahvahulka neljast kuni kümne tuhandeni, kuid viimane kui üks sotsialist Atlandi rannikult, kes sõiduraha kokku sai, oli New Yorki kohale ilmunud. Organisatsiooni nimetusele vaatamata polnud tuhandete tööinimeste hulka küll vist sadatki kolledži üliõpilast ära eksinud. Rong, millega Jack loengult Floridas põhja poole sõitis, hilines. Upton Sinclair, kes äsia oli avaldanud raamatu Chicago tapamajade kohta pealkirja all «Džungel», ning kes oli Kolledžitevahelise Sotsialistliku Ühingu organiseeriaks ja ajuks, hoidis rahvahulga huvi ülal, kõneldes neile, et nad võivad majandusliku demokraatia Ameerikasse toomisele kaasa aidata. Kell kümme, kui Jack mustas ševiotülikonnas valge flanellsärgi ja valge kaelasidemega ning tublisti kantud lakkkingades, juuksed lehvimas, nähtavale ilmus, kargas rahvahulk püsti, et valmistada talle kõige palavamat vastuvõttu tema elus. Eugene V. Debs oli nende gigant, kuid Jack London oli nende võitlev noor juht ja prohvet. Upton Sinclair ütleb, et kuulajaskond juubeldas ning lehvitas punaseid lipukeid tervelt viis minutit, enne kui Jack sai võimaluse suu avada. Kui ta ennustas kapitalistliku ühiskonna langemist aastaks 2000, läks rahvahulk rõõmust pööraseks, olgugi et nende hulgas polnud ainsat hingegei,

kes oleks võinud seda suurt kohtumõistmise päeva oma silmaga näha.

Jack jäi New Yorki terveks nädalaks. New York oli tal ikka kummaliselt mõjunud — ta erutas teda füüsiliselt ja masendas psüühiliselt. Ta rääkis doktor Irvine'ile, et iga kord, kui ta linna sisse sõitis, tekkis tal tahtmine endal kõri läbi löigata. Päev pärast Kolledžitevahelises Sotsialistlikus Ühingu peetud loengut kohtas ta lantšil Upton Sinclairi, et temaga ühingu plaane arutada. Sinclair, kes oli karsklane, ütles, et Jack oli juba enne kohalejõudmist joonud; tema palavikulised silmad läikisid rahutult ja ta jõi kogu lantši aja. Enne New Yorki jõudmist oli Jack kirjutanud vaimustusest õhkuva retsensiooni «Džungli kohta, mis «sõnnikut tuhniva» klassikalise teose ja tema autori kuulsusele aluse pani.

3. veebruaril St. Paulis loengut pidades jäi ta haigeks ning ta suu kattus külmavillidega. Ta jättis oma turnee pooleli ja naasis Glen Ellenisse, kus ta Ninetta Eamesilt ja Edward Payne'ilt, ühistelt omanikelt, üüris osa «Wake Robinist». Siin hakkas ta hauduma seiklusplaan, mille kõrval pidid kahvatuma kõik teised seiklused tema tõrnilisel eluteel.

Eelmisel suvel oli ta Glen Ellenis supluspaiga lähedal ühele puhkajaterühmale ette lugenud katkendeid kapten Joshua Slocumi raamatust «Purjekal üksinda ümber maailma». Kapten Slocumi paat oli kolmkümmend seitse jalga pikk. Jack oli naljatoonil maininud, et ta ei kardaks ümber maailma purjetada väikeses paadis, mis oleks, ütleme, neli kümmend jalga pikk. Nüüd, «Wake Robinisse» tagasi jõudnud, oli ta rahvasummast, linnadest ja lipitsemisest kõrini tüdinenud. Olles tundlik asjaolu suhtes, et teda õige mitmelt poolt ja mitmel põhjusel rünnati, et Glen Elleni inimesed suhtusid temasse rutakalt sõlmitud teise abielu ja sellega seotud asjaolude tõttu vaenulikult, hakkas ta uuesti rääkima reisist ümber maailma. Ammugi oli ta plaanitsenud just säärast ekspeditsiooni lõunameredele. See oli üheks tema suureks eluunistuseks, mida olid sütitanud Stevensoni ja Melville'i romantilised jutud. Charmian, kelle tugevaks küljeks oli seikluslust, ergutas teda takka, samuti ka Ninetta Eames ja Edward Payne, kes lootsid, et Roscoe Eames saab laeva kapteniks.

«Pidin rantšosse ehitama maja, samuti rajama puuvilja-aiad ja viinamarjaistanduse, pidin istutama mõned hekid ja

legema hulk muid asju. Arvasime, et alustame nelja või viie aasta pärast. Siis haaras seiklus meid oma lummu-kesse. Miks mitte alustada kohe? Las puuviljaaed, viinamarjaistandus ja hekid kasvavad sel ajal, kui me ära oleme. Pealegi ei lähe ma iial nooremaks.» Alati tormakas, kiire otsustamisega, kuludest mitte hooliv, võttis ta nõuks, et ka tema teeb väikesel paadil retke ümber maailma.

Kümme päeva pärast oma tagasijõudmist «Wake Robinisse» kirjutas ta mitmetele juhtivate ajakirjade toimetajatele idas, püüdes neid veenda oma seiklust rahaliselt subsideerima. «Paat tuleb neljakümne viie jala pikkune. Ta olnuks natuke lühem, kui ma poleks leidnud, et teisiti pole võimalik vannituba sisse toppida. Asun teele oktoobris. Esimeseks sadamaks, mida külastan, on Havai. Seal rändame edasi läbi lõunamerede, Samoa, Uus-Meremaa, Austraalia, Uus-Ginea ja siis Filipiinide kaudu üles Jaapanisse. Seejärel Koreasse, Hiinasse ja alla Indiasse, Punasesse merre, Vahemerre, Musta merre ja Balti merre, üle Atlandi New Yorki ja sealt ümber Horni San Franciscosse. Kindlasti võtan ma kavasse sisse ühe talve St. Peterburis ning on väga võimalik, et ma mööda Doonaud Mustast merest Viini sõidan. Lähen üles mööda Niilust ja Seine'i. Pole ju põhjust, miks me ei peaks Pariisi jõudma ja Ladina kvartali kõrval silduma, käil Notre Dame'i, ahter Morgue'i poole. Ma ei hakka tõttama. Arvestan, et reisile kulub vähemalt seitse aastat.»

Olgugi et San Francisco lahes oli mitmeid meresõidukõlblikke paate, mida oleks mõistliku hinna eest osta saanud, heitis Jack selle mõtte kõrvale. Ta ei hakka purjetama ühegi mehe paadil peale enda oma. San Franciscos oli asjatundlikke paadikonstruktureid, tema aga sõidab ainult naisugusel paadil, mille on kavandanud ta enda mõtte. Lahe laevaehitustevõtetes oli osavaid laevaehitajaid, tema aga tahab olla isandaks ainult naisugusel purjekal, mille ta on ise ehitanud.

Ta otsustas kavandada paadi, mis oma ehituselt senistest purjekatest erineks, nagu iga asi tema eluplaanis pidi olema erinev endisest. Talle tuli pähe idee ketšist, mis on midagi julla ja kuunari vahepealselt ning säilitab mõlema voorused, kuid ta möönis otsekohe, et pole iial ketši näinud, veel vähem sellel purjetanud, et kogu lugu on tema mõttes tekkinud teooria. Ta süvenes paadiehituse üksik-

asjadesse, murdes pead selle üle, mis on parem — ka kahe- või neljataktiline mootor, missugust süüdet kasutada, missugune oleks parim vints, ning kas taglas kinnitada talreppide või pingutusmuhvidega. Ta sai kõigest ruttu ja põhjalikult aru. Paari nädalaga oli ta endale hulga asju moodsa laevaehituse alal selgeks teinud.

Roscoe Eames oli oma parematel päevadel väikeste paatidega mööda San Francisco lahte purjetanud. Neid kogemusi arvesse võttes palkas Jack ta kuuekümmne dollari eest kuus, et ta plaanid San Franciscosse kaasa võtaks ja «Snarki» ehitamise järele valvaks. See sobing rahuldaski kõiki asjaosalisi ning andis vananevale ja pahurale Roscoe'le jälle esimese teenistuse pärast pikki aastaid. Jack otsustas anda oma paadile nimeks «Snark», kujuteldava eluka järgi raamatus «Snarki jahil». Ajakirja «Cosmopolitan» toimetuse pani ette, et paadile antaks nimi nende ajakirja järgi. Jack ütles, et kui nad paadi ehitamise kulud kinni maksavad, siis paneks ta talle mitte ainult nimeks «Cosmopolitan», vaid võtaks ka kogu reisi kestel tellimusi vastu. Ta arvestas, et «Snarki» ehitamine läheb maksma seitse tuhat dollarit. Sellest lähtudes ütles ta Roscoe'le: «Ära hoia raha kokku. Las iga asi «Snarkil» olla kõige parem. Siseviimistluse üle aga ei pruugi muret tunda. Männilauad on mulle head küllalt. Raha pane konstruksiooni enda sisse. Las «Snark» olla kindlam ja tugevam igast vee peal ujuvast paadist. Ei maksa hoolida sellest, mis kindlaks ja tugevaks tegemine maksma läheb. Ma kirjutan ja teenin raha, et kinni maksta.»

Olles Roscoe paadi plaanide ja avatud, tšekiraamatuga minema läkitanud, hakkas Jack tegelema oma järgmise tõsise projektiga. Sellest oli möödunud juba neli kuud, kui ta viimati loomingulist tööd tegi. Paljude raamatute hulgas, mis ta Inglismaalt kataloogi järgi oli tellinud, oli Stanley Waterloo «Ab'i lugu», üks esimesi katseid kirjanduses kujutada inimese elu sel ajal, millal ta oli alles rohkem loom kui inimene. Waterloo oli oma raamatu kirjutamisel kümme aastat uurinud ja tööd teinud. Tulemus andis tunnistust suurest eruditsioonist, kuid oli igavavõitu. Jack nägi talle avanevat võimalust — siin oli mehhanism, mille abil ta võis Darwini evolutsiooniteooria elavaks muuta! Samal parastlõunal formuleeris ta teose raamid, toetudes tugevasti Waterloo raamatule, ning järgmisel hommikul alustas ta «Enne Aadamat» kirjutamist, mis

kujukalt näitab tema annet pealkirjade sõnastamisel. Kaotades lihtsat võtet kaasaegse poisi naol, kes näeb oõsel inimeses, et ta kasvab üles ürginimese lapsena, vastandab Jack kaks ajastut piltliku kontrastsusega. Kirjutis on niivord noe ja siiras, et lugeja jääbki uskuma — just nii elas inimene pärast seda, kui oli astunud esimese ajaloolise sammuga ahvist edasi. «See peab kujunema kõige primitiivsemaks jutuks, mis iial on kirjutatud!» hüüab Jack.

Loodud noil pimedail päevil, millal organiseeritud religioon võitles evolutsiooniteooria kui pühadust rüvetavate vaimude saatatliku salasepitsuse vastu, millal teaduslikud uurimismeetodid polnud veel ritualistliku dogma vastu küllalt edu saavutanud, oli «Enne Aadamat» julgeks katseks Darwini ja Wallace'i populariseerimisel, nende töötoomis rahva hulka, et see paremini mõistaks oma esivanemaid. Jack oli oivaline jutuvestja ning tema raamat ürginimestest on niisama haarav nagu ükskõik milline tema Alaska-juttudest. Olgugi et «Enne Aadamat» ei küüni esmajärgulise kirjanduseni, sest ta on kirjutatud ülepeakaela tõtates, pakub ta mõnusat lugemismaterjali, eriti noortele inimestele, kes just hakkavad oma vaimu teritama.

Roscoe ostis materjali, palkas töömehed, tüüris laevaehituskokis ehitamiseks vajaliku pinna ning teatas siis Jackile, et «Snarkile» pannakse kiil 18. aprilli hommikul 1906. Selle päeva eelöhtul rääkis Jack tundide kaupa oma sõidust, meenutades, et «kui ma olin väike poiss, lugesin Melville'i raamatut pealkirjaga «Typee» ning veetsin palju tunde tema lehekülgede kohal unistades. Tookord võtsin kindlalt nõuks, et tulgu mis tuleb, kuid kui mul küllalt jaksu ja aastaid koguneb, reisin ka mina Typeele.» Varahommikul, kui põranda vappumine voodi all ta äratas, arvas Jack, et näeb und Typee orust, ning hakkas magamise ajal erutusest visklema. Kui viimaks koitis, saduldas ta Washoe Bani, ratsutas Sonoma mäe tippu ja nägi San Franciscot leekides. Ta pöördus tulise kiiruga «Wake Robinisse» tagasi, jõudis Oaklandi sõitvale rongile ning Oaklandist praamil San Franciscosse, kus ta tegi fotosid ning saatis telegraafi teel välja artikli ajakirjale «Collier's».

Paljude suurte traagiliste sündmuste hulgas, mida San Francisco maavärin ja tulekahju põhjustasid, oli väikeseks traagiliseks looks see, et «Snarkile» ei saadud kiilu panna. Materjal, mille eest oli juba makstud, põles ära. Polnud

võtta ka töömehi. Metallitehas oli maatas. New York tellitud varustust ei saanud linna tuua. Mjane nad jooksul ei saanud «Snarki» juures kübetki tööd teha. Ja jättis Roscoe kohale, et niipea kui võimalik jälle ehitama alustataks, ning pöördus Glen Ellenisse tagasi, et kirjutada oma Klondike'i juttudest mõned parimad, sealhulgas «Armastus elu vastu», «Valge mehe tee», «Keeshi luu», «Ootamatu», «Negore», «Argpüks». Tal oli tekkinud ka mõtetus, et «Snarki» ehitamine võib mõnevõrra rohkem maksma minna, kui oli tema esialgne arvestus — viis tuhat dollarit.

Juunis sai «Snark» lõpuks kiilu. Jack mõtles välja ka põhiidee oma uuele romaanile, mille aluseks sai minevikumajanduslik elu, mis tal juba ammu meeles oli mõlkunud. «Olen täiel määral süvenenud sotsialistliku romaani alustamisse. Paneñ talle pealkirjaks «Raudne kand». Kuidas see pealkirjaks sobib? Vaene tühipaljas väike kapitalist. Hakka astuma, kui proletariaat ühel päeval maja puhtaks teeb!» Tema tugev kujutlusvõime, mis just kaks kuud tagasi oli leiutanud võimaluse viia jutu tegevustik ajastusse mitukümmend tuhat aastat tagasi, lõi nüüd mooduse projitseerida «Raudne kand» seitsesada aastat ettepoole, Ernest Everhardi käsikirja leidmisega paigast, kuhu ta oli peidetud just pärast seda, kui Teine Rahvarevolutsioon oli Oligarhia poolt verre uputatud. Anatole France, kes Jacki Ameerika Karl Marxiks nimetas, kirjutas sisse juhatuses «Raudsele kannale»: «Jack Londonil on suurepärase erilise geenius, mis taipab seda, mis lihtsurelike eest on varjatud, ta evib neid erilisi teadmisi, mis võimaldavad tal tulevikku ette näha.»

Need erilised teadmised olid otseselt päritud professor Chaneylt, kelle üheks suurimaks lõbuks oli tulevikku ette kuulutamine, mis peaaegu alati täppi läks. «Raudses kannas» tõestab Jack veel kord, et ideed võivad olla paeluvamad kui tegevus ja et nad juhivad maailma. Niisamuti nagu ta «Merehundis» ja jutustuses «Enne Aadamat» maksis lõivu oma õpetajatele Spencerile, Darwinile ja Huxleyale, nii maksis ta nüüd lõivu oma õpetajale Karl Marxile tema õpetust populariseerides, sotsialismi ja revolutsiooni dramatiseerides, seda rahvahulkadele arusaadavaks tehes. Karl Marx oleks «Raudse kannaga» rahule jäänud.

Oma raamatu kirjutamisel kasutas Jack ulatuslikke kar-

totecke ja katalooge, mida ta oli aastate jooksul hoolega kogunud. Ta sai nendest küllaldaselt faktilist materjali, et muuta raamat üheks teravamaks kapitalismivastaseks üldistuseks, mida kunagi on esitatud. Ameeriklased olid ekonomikat mitte ainult kuivaks ja igavaks ja tüütuks pidanud, vaid eraomanduse ja varade jaotuse aluseks olevate põhimõtete arutamine oli samasugune tabu nagu evolutsiooni arutaminegi. Töösturid ja pankurid valitsesid selle alusel, mida enne vabariiklikku revolutsiooni tunti kui kuningate jumalikku õigust. Töörahvale räägiti, et nad peavad olema tänulikud selle töö ja leiva eest, mida nad oma tööandjate tarkuse ja headuse läbi saavad. Kirik (nagu seda näitas Jacki kokkupuutumine temaga loengute pidamise ajal Chicagos, kus kaks ainukest väidetavasti liberaalset jutlustajat linnas keeldusid kõnelemast endise kuberner John P. Altegeldi matusel, sest ta oli armunud mehele, kes ebapiisavate tõendite alusel oli Heinaturu mässuga seoses süüdi mõistetud) oli vaid tööstuse täissöönuud ümmardajaks, nagu seda oli ka nõndanimetatud kõrgem haridus kolledžites, kus õpetati vaid seda, mida peremehed lubasid.

Kõige selle dokumenteeris Jack ja pani kirja oma raamatus — ühes kõige kohutavamas ja ilusamas raamatus, mis kunagi kirjutatud. Kui «Raudne kand» pole tema kõige suurem panus kirjanduspöllul, siis kindlasti on ta tema suurimaks panuseks majandusliku revolutsiooni valdkonnas. Selles raamatus ennustab ta mitte ainult fašismi tulekut, vaid näitab üksikasjaliselt ka meetodeid, mille abil fašism mõrvab kogu opositsiooni ning pühib minema olemasoleva kultuuri. «Raudse kanna» lugemisel on tunne, nagu oleks ta kirjutatud eile. Kogu kaasaegses kirjanduses pole ühtki paeluvamat peatükki kui see, kus Ernest Everhard seisab filomaatide klubi ees (meenutagem, et ka Chaney kasutas kunagi terminit «filomaadid»), mille liikmed moodustasid kõige rikkama oligarhia Vaikse ookeani rannikul. Everhard oma väljaastumises paljastab kasumi tagaajamise põhineva süsteemi kurnajalikkude ja röövellikkude olemust ning ennustab, et töörahvas võtab tööstuse enda kätte. Kirjanduses võib vaevalt leida prohveticumat katkendit, kui seda on oligarhide juhi vastus Everhardile. «Kui teie sirutate oma kiitlevad, tugevad käed meie paleede ja mugavuse järele välja, siis me alles näitame teile, mida kujutab endast tõeline jõud. Meie sõ-

nastame oma vastuse mürskude ja šrapnellide müra kuulipildujate laskude vingumises. Me surume rüüstionäärid oma kanna alla ja tallame nad põrmu. Me on meie oma, meie oleme tema valitsejad ja meie aja saab. Mis puutub töölishulkadesse, siis on nad ajaloo seest saadik lamanud põrmus ja põrmu nad ka jäävad kaua kui mina ja minutaolised ning meie järeltulijate võimu juures.»

«Raudne kand» oli kõiki sellest tuleneda võinud jargi arvestades niisugune vaimne julgustükk, millel val seitsme aasta peale plaanitud purjetamine kümne vne jala pikkusel «Snarkil» ümber maailma. Ta dub vaid praamisõiduna üle San Francisco lahe ja kirjutas raamatut, olles taiesti teadlik, et see töö on karme ja võimukaid vaenlasi. Ta kirjutas taies teadma et rikub oma karjääri, et võib kahjustada oma raamatuid ja surmale määrata uued, mida ta veel kirjutada. Ta kirjutas, andes endale täiel määral aru, et Macmillan võib olla sunnitud raamatu kirjutamisest keelduma, et võib-olla ükski ajakiri ei sõanda avaldada, et võib-olla ei saa teose arvel niigi palju raha teha, et sellega kinni maksta toitu, mida ta kirjutamisel kulunud kuude jooksul ära tarvitas.

Tema tegu tundub veelgi tarmukamana, kui silmas panna seda, mis «Snarki» ehitamise tõttu sündis Puget Soundi pangakontoga. Täites iseenda korraldust, et «ei hoolida sellest, mis kindlaks ja tugevaks tegemine on laheb», tellis ta teki katteks lekkimise vältimiseks kõige kallimad Puget Soundi plangud, ehitas neli veeküüli sektsiooni, et «Snarkil» ka kõige suurema leki korraldada üks sektsioon veega täituks. Ta lähetas mehe New Yorki, et ostis kallid seitsmekümnehobujõulise mootori järele, ostis samuti parase vintsi ning laskis spetsiaalselt valada osad osad kandeseadmele, et vintsi saaks ankru heiskamiseks mootori abil käivitada. Ta seadis sisse vannitoa, mis oli täiesti unelm oma teravmeelsete seadmete, pumpade, kangide ja mereveeventilidega. Ta ostis soudepaadi ja veel väikese mootorpaadi. Ta ehitas «Snarkile» ka kaitse maksis väikese varanduse, kuid mille peal ei saanud minna ükski laine. See oli kõige ilusam kail, mida ta näinud oli. Reporterid, kes teda intervjueerima saad kirjutasi, et ta muutus «tervenisti poisiks», niipea ta jutt eelseisvale merereisile kandus, et see oli tema

«Snarkil», millega mängimisest ta ohtrasti lõbu saada

«Snarkil» suve ta avastas, et on «Snarki» matnud juba 1000 dollarit, kuid see pole veel pooltki valmis. Need 1000 dollarit olid temalt võtnud viimase kui ühe tema kirjutusest oleva dollari, Macmillanilt ja tema inglise kirjastajalt saadud autoritasud ja avansid, 400 dollarit, kes oli ostnud «Armastuse elu vastu», ning 600 dollarit, mis ta oli saanud parast «Enne Aadamat» lõpetamise juttude eest. Lisaks oma laeva ehitamiseks olid tal ülal pidada Flora, Johnny Miller ja Jenny, kes elasid majas, mille ta oli Flora jaoks ehitanud, ja tal ülal pidada Bessie't oma kahe tütre jaoks, kes elasid majas, mille ta oli Bessie jaoks ehitanud. Ta oli veel Charmian, Roscoe Eames, osalt ka Ninetta ja Edward Payne, kes elasid «Wake Robinis», ning palgalised Hilli rantšos, kes istutasid ja hooldasid ning varustust ja materjale ostsid

tahtajad, kellele ta veebruaris oma ärevaid kirju saatnud, olid ta palvetesse avansi saamiseks kirjutuste arvel Küllaldase raha saamine omaste, ülalpidajate ja tooliste jaoks, keda ühtekokku oli neliteist. Ta oli hinga, ning «Snarki» ehitavatele tööliste palga maksmiseks sai uldiselt tuntuks kui Londoni igakuune Terve mõistus käskis tal «Snark» kõrvale jätta, sest ta ei suutnud arveid kinni maksta. Kui ta aga tahtis «Snarki» sisse raha tagumist, siis pidanuks ta «Raudse kanna» kirjutamisest loobuma. Ent ta ei tunnustanud kompromisse. Ta jätkas kirjutama oma tundeküllast tuhandet sõna «Raudse kanna» kallal, parastlõunal, pühapäeviti ja puhkuspäevadel kirjutas jutte, artikleid, esseid ja kõike muud, et teenida sadu dollareid, mida «Snark» neelas. Jacki raudse kanna-päevadest koneleva artiklitesarja ostmisele saatis «Cosmopolitan» talle veel 1000 dollarit artikli eest, mille Jack pidi «Snarki» kohta kirjutama, enne kui ta oma purjetas. Ilmselt kahtles «Cosmopolitan» tõsi- ja usaldusväärset neljakümne vne jala pikkune laevuke üldse minna teise sadamani.

1. oktoobril, mis tema plaanide kohaselt pidi olma «Snarki» ehitamise ku tahtajaks, oli tal juba 15000 dollarit «Snarki» peale laenu, see aga oli alles poolenisti valmis. Ta oli sinna sisse paigutanud 2000 dollarit, mis ta oli saa-

nud ajakirjalt «Everybody's» «Enne Aadamat» avaldam eest, 2000 dollarit «Cosmopolitanilt», 2000 dollarit «Woman's Home Companionilt» (see maksti avansina parisela laste kodust elu kasitlevate artiklite eest) ning veel vähemalt 2000 dollarit, mis ta oli saanud Alaska-juttude eest. Siiski oli ilmne, et kui ta tahab laeva juures tood jatkata peab ta tegema hüpoteeklaenu majale, mille ta oli Florida jaoks ostnud. Lõpuks ta taipas, et Roscoe Eamesi ameti võtmine oli olnud traagiline eksitus. Frances oli mures ja osanud mehi korralikult tööle panna. Ta oli saanud mitu töömest tegid üht ja sama tööd — ta oli lobamaja ja ta mõtted olid niivõrd laiali, et maksis seadmete eest kolmekordset hinda, ostis materjale, mida üldse ei saanud kasutada, andis välja tšekke varustuse eest, mille keegi ei kavatsenudki talle muretseda. Järeleandmatult nõudlik iseenda vastu selles, et enne kui millestki kirjutama hakata, peab vastavat ala või tegevust põhjalikult tundma õppima, ei tulnud Jackile pähegi esitada sama suguseid nõudeid ka nende inimeste suhtes, keda ta endale palkas, ja võttis seda, mis nad enda kohta ütlesid puhta kullana.

Asjad tegi veelgi kirjumaks see, et «Cosmopolitan», kellelt 1000-dollarine avanss tuli peaaegu nuiaga välja peksta, hakkas avaldama üle terve lehkekuulje ulatuvaid kuulutusi: nad saatvat Jack Londoni «Snarkiga» ümber maailmareisile, et ta neile juttusid kirjutaks. «Kõikjal tõsteti kohe hindu, millega mulle puuti asju kaela maa-rida endistest kokkulepetest loobudes — ning seda kõike seepärast, et asjast hakati aru sama nii, nagu ei kulu taks ma mitte oma raha, vaid rikka ajakirja oma.»

Lisaks sellele valelikule reklaamile, mis Jackile kahekordselt kahju tegi, sest see seadis ka tema reisi teistsugusesse valgusesse, naidates teda pigem palgalisena kui seiklejana, moonutas «Cosmopolitan» ara ka tema esimese artikli «Snarki» kohta. Jack polnud kunagi paremas vormis kui siis, kui ta kirjutas vihaseid kirju inimestele, kelle suhtes tal oli tunne, et nad on teda kurjasti pruukinud. «Te käitate minuga naruselt. See on esimene riid, mis mul ühe ajakirjaga kunagi on olnud. Loodan, et see jääb ka mu viimaseks, kuid nükaui kui ta kestab, lasen ma tal kaia nii mis tuhiseb. Me kas töötame koos või ei tee seda mitte. Ausalt oeldes oleks mul küll tahtmine kogu asi sinnapaika jätta. Kui te ei saa minuga ausalt ja korrali-

... siis langeb süü teie enda kaela. Ma ei palu teid armu. Te tahate teada, millal te minult järgmise artikli saate. Kuid on mõningaid asju, mida tahan enne teada saada. Te ei naaidu ei sta te ilalgi teada, millal see teine artikkel teile saadetakse. Te hakkate veel arvama, et teie kohtupaev saabub tükk aega varem kui see teine artikkel. Koon oma jutukangast ise. Te ei tohi sellest midagi välja lõigata ja moonutatud tükke järele jätta. Kes teie pagan võtaks, õige olete, et arvate, nagu võiksite mu parandada? Kas arvate, et panen oma südame, oma kodliku professionaalse südame oma kirjatöösse selleks, et teie, vennikesed, ta tapaksite, teda oma ajakirjandusliku maitsega ühte sobitades? Keeldun otsustavalt ja halalt koostooist ükskõik kellega teie asutuses!»

Volgi rohkem kui asjata raharaskamine tegid talloa kestvad viivitused. «Snark» lubati üle anda 1. novembriks, siis 15. novembriks, siis 1. detsembriks. Meelt ei teinud see sortis ta Oaklandi, saatis Roscoe koju navigatsioonipöörma ning võttis järelevalve laeva lõpulehitamise üle. Ta lätte. Ta palkas neliteistkümmend meest, maksis neile peadpooritavat palka ning dollar päevas pöördmaks — kui töö oli kiire. Selle labiviimiseks pidi ta Hilli 1000 peale hüpoteeklaenu tegema. 15. detsembriks aga teada, et paratule sularaha kulutamisele vaatamata on «Snark» veel niisama laugel, nagu ta seda oli olnud 1. oktoobril. Jallegi pidi ta valjakuulutatud merelembekku-tahtpäeva edasi lükka.

Ajalehed hakkasid avaldama satiirilisi varse venitajast Londonist. «Woman's Home Companion», keda arreteeriti asjaolu, et «Cosmopolitan» oli ta «Snarki» kohta artiklit avaldades üle trumpanud, tõstis protesti, et Jack merele ei läinud, ning nõudis parismaalasi kasitlevat artiklit juba muud, kui ta alles San Franciscos oli. Sõbrad vedasid temaga merelemineku tahtaja peale kihla.

Tema eestootegija Hilli rantšos võitis esimesena kihlveo 1. jaanuaril 1907 ning kihlveoga kaotatud summa tuli liida kahekümnele tuhandele dollarile, mis olid «Snarki» bitamisse investeeritud. «Pärast seda tuli kihlvedusid nii ras hulla. Mu sõbrad umbrisid mind kui harpüade kari, lakkudes kihlvedusid iga tahtpäeva peale, mida ma mainin. Olin mõllematu ja kangekaeme. Ikka ja jälle vedasin kihla, jatkasin kihlvedusid ning maksin nad kõik kinni.»

«Snarki» reisi ümber oli ajalehtedes ja ajakirjades nii

palju kõmu tehtud, et Jack sai tuhandeid kirju üle kogu maa Kirjade autorid anusid, et neid kaasa võetaks. Üheksakümmend protsenti olid nõus tegema ükskõik missuguse tööd ja üheksakümmend üheksa protsenti olid nõus tegema tasuta. «Arstid, kirurgid ja dentistid pakkusid end hulganiisti tasuta kaasa tulema. Oli reportereid, teenreid, ülemkookkasid, illustraatoreid, sekretäre, ehitusinsenerid, mehaanikuid, elektrikuid, erruläinud laevakapteneid, kooliõpetajaid, üliõpilasi, farmereid, koduperenaisi, mehed, mehi ja taglastajaid.» Ainult ühele nende hulgast ei suutnud Jack vastu panna, seitsmeleheküljelisele kirjale noorelt poisilt Topekast, Kansase osariigist, kelle nimi oli Martin Johnson. Jack telegrafeeris talle: «Kas te oskate toitu valmistada?» Martin Johnson telegrafeeris vastuseks: «Eks proovige» ning tormas kohe välja, et saada teenistusk kohta Topeka kreeka restorani köögis. Jaanuaris oli tulevane Aafrika-uuriija juba Oaklandis, valmis «Snarki» merele minema, kuid «Snark» polnud veel tema jaoks valmis. Kuna Jack püsis kindlalt selle juures, et igauks kes tema heaks töötab, peab korraliku tasu saama, lisanud Martin Johnsoni palk nimekirja juurde.

Vaatamata sellele, et ta Roscoe säämatust juba tundis, ei ajanud Jack teda minema ega palganud ühtki paljudest paberitega laevakaptenitest oma laeva juhtima. Ta oleks küll igaühe nendest võinud saada sellesama saja dollari eest kuus, mis ta maksis Roscoele, kui nad purjetama hakkasid. Ka ei võtnud ta vastu ühegi täie tervise juures oleva meremehe pakkumist, kes tahtsid kaasa tulla, ka palga eest või ilma. Selle asemel palkas ta oma ainuke seks masinistiks ja madruseks Stanfordini ülikooli üliõpilase Herbert Stoltzi, turske ja abivalmis noormehe. Tema meeskond oli niisiis järgmine: Jack, Charmian, Roscoe Eames, Martin Johnson, Herbert Stoltz ja jaapani kajuti poiss, kellest ükski peale Jacki ei teadnud, kuidas purjetada või ankrut hiivata.

«Raudse kannaga» lõpule jõudnud, luges ta kaks esimest peatükki Ruskini klubis ette. Üks Oaklandi ajalehtedest kommenteeris, et ta teeb oma sotsialistlike ideedega proovi ikka Oaklandis, sest ta teab, et kui nad siin läbi lähevad, siis on neil minekut igal pool. Siis saatis ta käsikirja Brettile, kes ennustas, et ajalehed kas vaikivad raamatu maha või annavad autorile ja kirjastajale vastu pead. Samal ajal aga tunnistas Brett töö heaks ning nõustus selle kirjasta-

misega, ükskõik, missuguseid tagajargi see ka tuua võiks. See oli julge otsus. Bretti ainsaks sooviks oli, et Jack võtaks ära ühe viite, mille suhtes Brett oli kindel, et see viib nii autori kui ka kirjastaja vangi kohtu solvamise pärast. Jack vastas: «Kui nad leiavad mu solvamises süüdi olevat, siis oleksin vaid väga õnnelik kuus kuud vangis viibides, mille kestel ma saaksin paar raamatut kirjutada ja lõpmatuseni lugeda.»

Tal oli küllaltki põhjust vangla suhtelist rahu ja vaikust taga igatseda, sest «Snark» oli ta pannud kõige täielikumas hulumajja. Veebruaris, aasta pärast seda, kui ta oli toimetajatele oma entusiastlikke kirju kirjutanud, oli «Snarki» ehitamine kestnud juba nii kaua, et ta lagunes kiiremini kui teda kohendada suudeti. «Snark» muutus farsiks, Londoni narruseks. Ajalehed irvitasid avalikult. Keegi ei võtnud teda tõsiselt, kõige vähem veel mehed, kes laeva kallal töötasid. «Vanad merekarud ja purjesõidu meistrid on trobikondade kaupa «Snarki» juures palverännakul käinud ja pead vangutades minema läinud, mitmesuguseid kahtlusi kuuldavale lastes.» Meremehed ütlesid, et «Snark» on halvasti planeeritud ja halvasti taglastatud ning et ta vajub merel põnja. Veeti kihla, et «Snark» kunagi Havaini ei jõua. Manyoungi, korea poiss, kes oli oma «härrat» kolm aastat ustavalt teeninud, oli nii kindel selles, et ta kunagi Havaini ei jõua, et sundis Jacki end minema kihutama, küsides: «Kas jumal soovib oma kohvi juba praegu?» Ööd ja päevad ümbritses laevukest uudishimulike itsitavate pealtvaatajate jõuk.

Mõistnud, et «tegevuspaik on talle ebasoodus», et ta ei saaks laeva San Franciscos kunagi lõpuni ehitada, otsustas Jack temal Honoluluusse purjetada ja ehitamise seal lõpule viia. Vaevalt oli ta selle otsuse teinud, kui «Snark» hakkas lekkima ja selle likvideerimiseks kulus päev. Kui ta lõpuks oli nii kaugel, et laeva võidi vette lasta, sattus see kahe praami vahele ja sai tugevasti muljuda. Töömehed paigutasid ta siiski rennile ja hakkasid teda vette laskma, kuid renn lagunes koost ning «Snark» langes, achter ees, mutta. Nädal aega püüdsid kaks auru-
puksiiri kaks korda päevas, tõusu ajal, «Snarki» mudast välja tirida. Kui Jack tahtis vintsi kasutamise kaasa aidata, läksid spetsiaalselt valatud osad puruks, ajamitel jooksid hambad maha ning vints oli alatiseks töökõlbmatuks muutunud. Meeleheitel käivitas Jack seitsmekümne-

hobujõulise mootori, see aga väristas lõhki rauast valatud alusplaadi, mis oli New Yorgist välja tellitud, ajas end upakile, rebis kõik poldid ja kinnitused lahti ning lange kasutult külili.

Selleks ajaks oli Jack oma lääbakilevajanud laevukeses matnud juba kakskümmend viis tuhat dollarit. Tema lähemad sõbrad ütlesid, et ta on end lootusetult sisemässinud ning et parem on «Snark» sinnapaika jätta ja reisist loobuda. Nad kinnitasid talle, et purjetamine nii sugusel laeval, kui ta selle üldse nii kaugele saab, võrdub enesetapmisega. Jack karjus: «Ma ei saa loobuda!» Päev päeva järel veetis ta tulises vihas oskamatute toomeste ja talle saadetud defektsete materjalide üle, kaupmeeste üle, kes talle arvetele peale kaisid, ja ajalehtede üle, kes teda paris avalikult pilkasid. Kui ta nüüd oleks kaotusega leppinud, oleks ta kogu maa naerualuseks jäänud. Kunagi ei elaks ta üle seda habi ja teotust! Ta on mees, kes peab sõna. Ta purjetab selle laevaga Havaile ka siis, kui see peaks ta viimaseks tooks jääma. Parema surra kangelasurma sügavas Vaikses ookeanis, kui lasta enda üle irvitada töömestel ja kaupmeestel, kes on su rahast lagedaks teinud, ajalehtedel, kes on satiriliselt artikleid avaldanud, pealtvaatajate hulkadel, kes on su üle naernud ja sind hulluks nimetanud ning kelle tõttu hakati Honolulu mittejõudmise peale pakkuma kihlvedusid üks kahekümne vastu, mida aga keegi vastu ei võtnud!

«Lausa ihurammu ja higiga punnitamise «Snarki» rennirussude vahelt välja ning kinnitasime otsad Oaklandi kail. Plaanvankritel toodi kodust varustust, raamatuid, tekke ja isiklikku kraami. Koos sellega tuli pardale segaduselaviin — puitu ja sütt, vett ja veetanke, köögivilja, toidumoonna, õli, päästepaat ja vaike mootorpaat, kõik meie sõbrad ja need, kes end viimaste sõpradeks nimetasid, rääkimata nendest, kes olid mõne meeskonnaliikme sõbra sõbrad. Oli ka veel reportereid ja fotograafe ja võhivõraid ja meresõiduhaigeid ning kõike seda katsid soc- ja sadamatolmu pilved.»

Viimaks aga oli see pikk ja palju südamevalu teinud rassimine labi ning nad pidid laupäeval 20. aprillil 1907 teeles asumise. Laupäeva hommikul laks Jack pardale tšeki-raamatu, täitesulepea ja kuivatuspaberiga ning peaaegu kahe tuhande dollari sularahaga. See oli kõik, mis ta oli Macmillani ja ajakirjade kaest avanssidena kokku saanud,

et oodata lõpparveid 115 firmalt, kes tema äratundmist mooda olid teda nii kaua kinni pidanud. Oma raha järele tulevate kaupmeeste asemel aga ilmus pardale Ühendriikide kohtutäitur ning lõi masti külge teatise, et «Snark» on aresti alla pandud kellegi Sellersi laenu tagatisena, kellele Jack võlgnes 232 dollarit. «Snark» oli nüüd vangiga tohtinud paigast liikuda. Jack tuhlas linnapidi ringi, paudes kui hull leida oma võlausaldajaid, šerifit, linnapaid või teha ükskõik mida, et vaid plindrist pääseda. Kõik olid aga nädalalõpuks ara sõitnud.

Esmaspäeva hommikul istus ta jällegi «Snarki» pardal ning jagas oma võlausaldajatele paremale ja vasakule pangatahti, kulda ja tšেকে, olles vihast ja oma plaanide tarjaminekust sedavõrd pimestatud, et ei suutnud isegi arvete õigsust kontrollida ega kindlaks teha, kas ta üldse on veel võlgu või on ta arve juba kinni maksnud. Kui ta siis kõik kokku võttis, leidis ta, et «Snark», mille seitsmekümnepuujõuline mootor oli ballastiks kinni seotud, mille jõuülekandevõrgu oli ligadi-logadi läinud, mille päästepaat lekkis, mille mootorpaat oli üles ütelnud ja mille üks varvikiht oli juba maha koorunud, oli talle kolmkümmend tuhat dollarit maksma läinud.

Paljaks varastatud, välja naerdud, taga nutetud, sõprade poolt saatuse hooleks jaetud kui lootusetu romantiline diivo, heiskas Jack Hopperi Kalifornia jalgpallimeeskonna võitri masti ning hiivas kasitsi ankru. Siis aga navigaatoriga, kes ei tundnud navigatsioonit, masinistiga, kes masinastest midagi ei teadnud ja kokaga, kes toitu valmistada ei osanud, laks «Snark» teeles, moonda estuaari allapoole, labis lahe ja purjetas labi Golden Gate'i väina Vaiksele ookeanile.

Tema mure ja vaev said alguse küll tema praktilise meelega puudumisest, kuid neid suurendasid tavaliselt veelgi teda ümbritsevate inimeste saamahimu. Hakates lähemalt vaatama eespoolseid biime, millest igaüks oli talle maksma läinud seitse ja pool dollarit, sest nad väideti olevat tammest, leidis Jack, et nad olid männist, väärtusega kaks ja pool dollarit tukk. Puget Soundi juurest toodud spetsiaalised plangud läksid lõhki ja tekk hakkas nii hullusti labi jooksuma, et punkrid täitusid veega ning mitmesugused rüüstad masinaruumis ja toiduvarud kambüüsis said tugevasti kannatada. «Snarki» küljed hakkisid, põhjale lekkis ning

kallid veekindlad sektsioonid hakkasid samuti le-
 kaasa arvatud sektsioon, kus hoiti kütust. Metallosad
 need, mis kuulusid taglase juurde, lagunesid käe ol-
 Kõik seadmed unelmana plaanitsesid vannitoas
 kahekümne nelja tunni jooksul rikki. Kui ta hakkas
 varusid üle vaatama, siis ta avastas, et apelsinid olid
 ära külmutatud, et õunad ja kapsad, mis olid ühek-
 v-ljakuulutatud merelemineku päevaks pardale toodud
 olid roiskunud ning need tuli üle parda visata, et pet-
 leum oli porgandid ära rikkunud, et peedid olid juba
 et läitematerjal ei tahtnud tuld võtta, süsi aga oli
 nenud kartulikottidest välja pudenenud ning ves-
 teda äravoolurennide kaudu välja.

Alles siis, kui nad juba mitu päeva olid merel, ta
 avastas Jack, et Roscoe Eames polnud navigatsioon-
 vähimatki õppinud kõigi nende kuude jooksul, mil ta
 selle eest maksti. Roscoe ei suutnud laeva asukohta
 laks määrata ning «Snark», mis nagu sõel vett läbi
 oli lihtsalt Vaikse ookeani peale ära eksinud! Jack
 navigatsiooniraamatud välja ning hakkas neid
 Siis võttis ta oma kaardid ning mõõtis sekstandi abil
 kese kõrguse. «Navigatsioon päikese-, kuu- ja tähe-
 luste abil on lapsemäng, tänu astronoomidele ja mate-
 tikutele. Kord istusin ma terve pärastlõuna kokpiti-
 käega roolides ja teise abil logaritme uurides. Kui
 pärastlõunal, kummalgi kaks tundi, uurisin ma
 navigatsiooniteooriat ning eriti pikkuskraadide määra-
 protsessi. Siis võtsin ma sekstandi, arvutasin välja
 ning määrasin päikese kõrguse. Olen ma uhke? See
 korda imetegused. Kuulasin tähtede häält ja nemad
 tasid mulle minu asukoha merel.»

Siis sattusid nad rajuilma kätte, mis saatis Matt
 Johnsoni ja kajutipoisi Tochigi ägeda merehaiguseho-
 oma koile. Teistele kohustustele lisaks seisis Jack ka
 büüsis põlvist saadik vees ja püüdis suurema eduga
 mistada sooja toitu. Charmian mitte ainult polnud
 laarselt vahikorras rooliratta juures, vaid pidas üht-
 vastu ka kaks neljatunnist vahikorda, hoides toon-
 mustadel lainetel kurssi, sel ajal kui viis meest merel
 rahus teki all magasid. Roscoe, kes oli «Snarki» sa-
 dollarite eest varustanud spetsiaalselt konserveeritud
 toitudega — Jacki kulul — istus nüüd oma kajutis ja
 neid jõutoite. Kui Jack temalt küsis, miks ta tekki ei

John London, kirjaniku võõrasisa

Flora Wellman-London, kirjaniku ema

1911. aastal

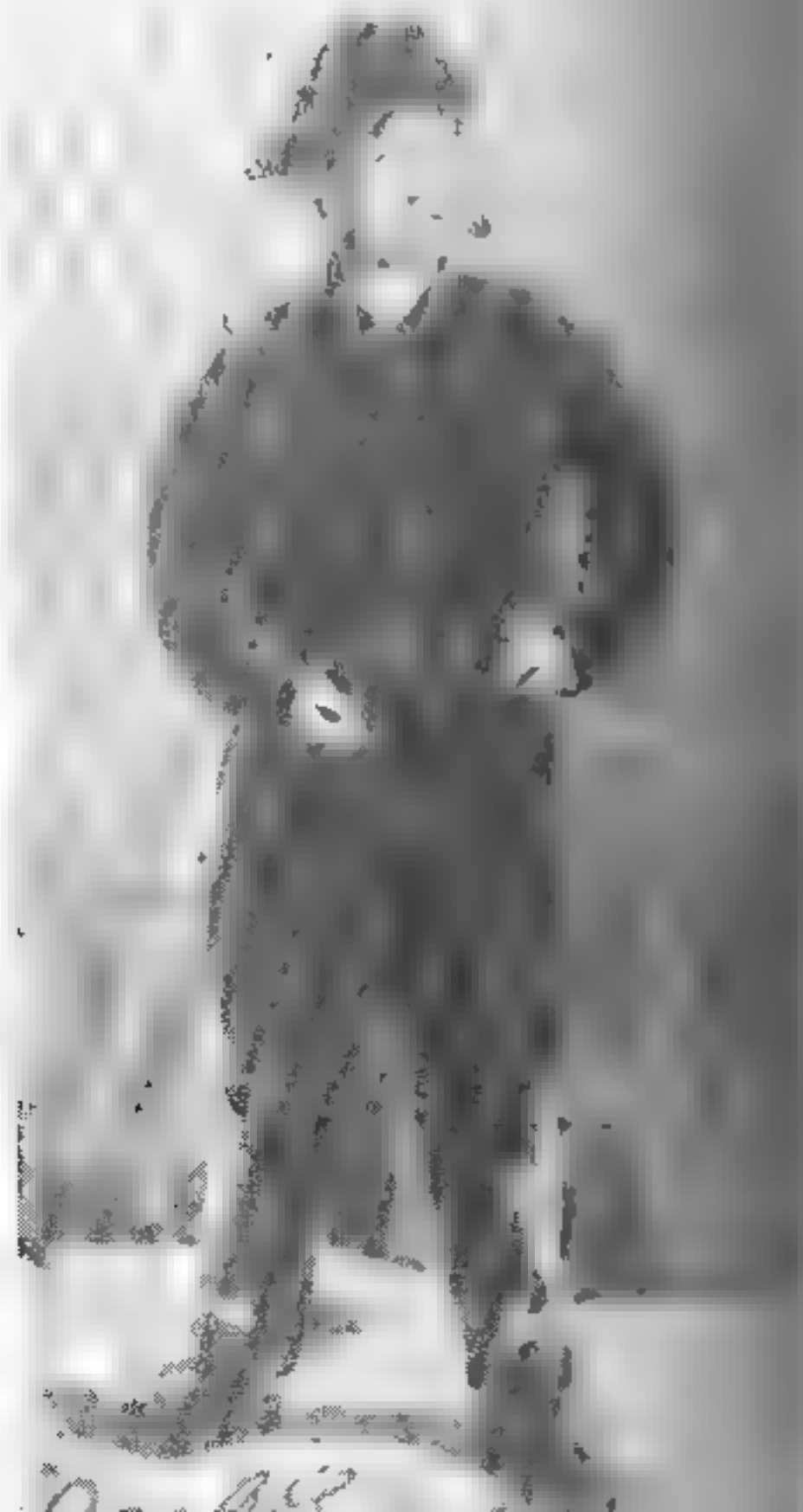

1912. aastal

Jack — Londoni aguli elanik

Jack London (1897. a.)

Jack kullaotsijana

Jack esimene mere-
reisi ajal

Jack London (1903. a)

Hessie lastega

London Joani ja Bessiga (1905. a.)

'upray* pardal (1904. a.)

Jack London

Jack London ja Charmian Hava, saartel

Londoni maja «Ilurants»

okabinets

Jack London (1908. a.)

Hundimaja» varemed

Moned päevad enne surma

ga tee katsetki ketšil puhtust luua, vastas Roscoe, et ta ei saa kohukinnisuse tõttu tood teha.

et mustust, ohtusid ja segadust, endal sõna otseses maailm jalge ail põhja vajumas, istus Jack eespoolsele luugile ja hakkas kirjutama «Martin Edenit», tullap vist parimat romaani, mis ta kunagi on kirjutanud, ning uht silmapaistvamalt kõigi ameerika romaanide hulgas. Tindiga kirjapandud kasikirja originaalis on vaid ühe muudatusi, mis näitab, missuguse tohutu enesedistsiplin ta oli välja arendanud ja missuguse keskendumisvõimega ta oma töö juurde asus. Nädala pärast tuli päike talle nahtavale, Martin Johnson ja Tochigi ronisid nõtradena oma koist välja ning Herbert Štoltz tegi ilma kapteni korralduseta kõik mis suutis, et «Snarki» tuules hoida. Jack kirjutas hommikuti tuhat sõna, rühkides edasi oma autobiograafilise jutuga, milles ta kõneleb omaenda heitlustest raamatutarkuse puudulikkusest ülesaamisel, et lühikese kolmeaastase perioodi kestel muutuda karusest meremehesest kultuurseks inimeseks ja edukaks autoriks. Pentegelaseks on ta ise, Mabel Applegarth ja tema perekond ning George Sterling poeet Brissendeni näol. Ruth Morse — niusuguse nime andis Jack London oma kangelannale — on veenev, sest ta on võetud elavast eeskujust, olles ainsaks töölisklassi mittekuuluvaks naiseks, keda ta kunagi on suutnud usutavaks muuta. Soe, tahumatu ja ilmalne «Martin Eden» on rabavalt prohvetlik. Poeet Brissenden hoiatab Martin Edenit, et ta peab end siduma tsialismiga, sest muidu ei jää tal edu saabumisel enam midagi järele, mis teda elu küljes kinni hoiaks. Martin lüleb oma sotsialismist lahti ning siis, edust küllastatuna, riputab enda.

Kui raamat kahe aasta pärast kirjastati, kutsus San José naisteklubi esinema kirjanduskriitiku, kelle nimi oli Mira McClay, et ta neile «Martin Edenist» ülevaate annaks. Selle käigus sarjas kriitik raamatu kangelannat, et ta osutus argpüksiks ja tossikeseks, et ta purustas Martin Edeni elu samuti nagu iseenda oma. Esineja ei võinud arvata, et kahvatu, ebamaine, vanatüdruku välimusega naine esimeses reas, kes talle ülespoole suunatud pilguga otsa vaatas, surmailme silmis, oli Mabel Applegarth.

Pärast kakskümmend seitse päeva kestnud purjetamist, mille kestel selgus, et «Snarki» suureparane kail, millesse Jack nii palju raha ja armastust oli matnud, on mitte

ainult kasutu, vaid koguni ohtlik, sest ta ei tahtnud toimise ilmaga lainete peale kerkida, silmati maad. Jack tundis oma navigatsiooni pärast meelehärmi, sest tema kaardide järgi pidi lähem maa olema saja miili kaugusel. Kui teda nahti, osutus aga peagi Haleakala tipuks, mis kerles kümme tuhat jalga merepinnast kõrgemale ning oli 1000 miili listi sada miili eemal. Jack, kes tundis oma füüsiliste saavutuste üle alati rohkem uhkust kui vaimsete saavutuste üle, oli seekord ülevamas meeleolus kui kunagi varem sellest ajast saadik, millal ta «Sophie Sutherlandi» tõelise ratsast oli hoidnud taifuunis Jaapani ranniku ligidal.

Järgmisel päeval triivisid nad varakult ümber Diamond Headi ning terve Honolulu avanes nende silme ees. Ühe Havai jahtklubi pargas tuli «Snarkile» vastu ning tal olid kaasas ajalehed teadetega, et «Snark» on põhja laenu. Jahtklubi kommodoor soovis neile teretulemast Havai juhtis nad Pearl Harbourisse ning viis nad koju kuumade vannide võtma ja poi-kokteili jooma. Keegi sõber nimetas Tom Hobron andis nende käsutusse üheperekonnaelamu Hilo saarel. Igal hommikul äratasid Jacki linnud. Ta jalgas paar sammu smaragdrohelise laguunini, et ujuda, aga istus hommikueineks laua juurde, mis oli puude varjus ja mille Tochigi oli üle puistanud punaste hibiskustega ja läikiva korallpipraga. Pärast hommikueinet töötas ta sinisesse kimonosse rõivastatuna laua ääres, mis oli paigutatud murule. Ta kirjutas «Kujuteldamatus ja koletus» üksikasjaliselt raskustest «Snarki» ehitamisel ja vettelaskmisel, «Seikluses» aga kõneles tuhandetest kirjadest, mida oli saanud inimestelt, kes soovisid tema seiklusega uhkustada. Tal oli hädapärast raha vaja, artiklid olid huvitavad ning ajakirjad ostsid need ära. Ta kirjutas ühe lühijutu «Lõkgetegemine» — tragöödia Alaskast.

Esimese kaheteistkümne Pearl Harbouris viibimise päeva jooksul ei käinud Jack «Snarki» pardal. Kolmeteistkümnendal päeval, kui ta «Snarki» juurde sõudis, leidis ta, et tekki polnud ainsat kordagi voolikust kastetud ning et see kõdunes troopikapaikese all nagu katmata jäetud varustusesemedki. Ta vallandas Roscoe Eamesi ja Herbert Stoltzi paugupealt ning saatis nad Kaliforniasse, tagasi. Ajalehed teatasid ameerika publikule, et «Snarki» peal oli tüli ja riid. Kuna Jack ei tahtnud Roscoe paljastamisega Ninetta Eamesi solvata, ei hakanudki ta oma käitumist õigustama. Siis saatis ta reisiraha Eugene Fenelonile, ühele

George Sterlingi sõbrale, et too «Snarkil» masinistina tööle asuks. Fenelon, kes ajalehtede ütlust mööda «oli kõik omad teadmised mere kohta omandanud tsirkuse lõumehena ringi sõites ja preestriseisusesse astumiseks ette valmistudes», saabus kohale, veetis paar kuud «Snarki» korda seada püüdes, ning pöördus siis Carmelisse tagasi, jättes seadmed hullemasse olukorda, kui nad kunagi varem olid olnud.

Havai polnud mitte ainult «sulnis maa, vaid ka inimesed olid sulnid inimesed». Ajakirjade «Star» ja «Pacific Commercial Traveller» toimetajad andsid saabunute auks lõuna, neid kutsuti prints Kalamafable ja Tema Majesteedi Liliuokalani juurde vastuvõtule. Kõikjal pakuti neile meelelahutust ja demonstreeriti saarte majesteetlikkust. Iga päeva jaoks oli varuks uus ja põnev seiklus. Koos prints Kalamanaolega püüdis Jack tõrvikute valgel kalu, kuus pärismaalaste luau'del ehk itkudel, ujus säravas ja soojas kuupaistes ning elas Haleakala rantšos Maui saarel. Rantšo valitseja Louis von Tempsky viis teda vaatama, kuidas karja aetakse, kuidas sälgusid taltsutatakse ja tulise rauaga märgistatakse, võttis temaga koos ette ratsavõidu mööda usumatult kauneid ja ohtlikke mäenõlvakuid kaheksa tuhande jala kõrgusele ning üle kõikuvate kanepikõitest rippsildade, mis viisid üle suurte kuristikude Haleakala kraatri juurde, mille harjalt alla vaadates võis näha kõiki saari ja merd. Sellest seiklusest kasvas välja artikkel «Päikese maia».

Ta veetis ühe nädala pidalitõbiste saarel Molokail, kus tema ja Charmian elasid pidalitõbiste keskel ja suhtlesid nendega kui omataolistega, istudes nendega külge külge kõrval nende laskurklubis ja seistes lasketiirul, kus nad lasksid püssidest, mis olid pidalitõbiste käte nuudutusest alles soojad, ning võtsid osa ka nende poolt korraldatud ratsavõistlustest. Pidalitõbised palusid Jacki tungivalt kirjutada artikkel, mis kurja kuulsusega Molokai saarest tõtt kõneleks, nii et maailm saaks teada, et nad elavad hästi ja õnnelikult. «Molokai pidalitõbistes», mille Jack kirjutas, niipea kui ta oma ühekorruselisse kergesse puumajja Hilo saarel tagasi jõudis, täitis ta selle palve tunde- hella ja traagiliselt kauni kirieldusega oma viibimisest Molokail. Alexander Hume Ford, kes oli autoriteediks murdlainetel liuglemise alal, õpetas ka Jackile seda sporti. Ehkki päike ta sedavõrd ära kõrvetas, et ta tundlik nahk

kaks nädalat villis oli, kirjutas ta artikli «Kun- sport», mis palju kaasa aitas murdlainetel liugleda populariseerimisel ameeriklaste hulgas. Jackile meeldis kerge, kaunidusest küllastatud elu neil saartel. Eda töö «Martin Edeni» kallal, lisaks tema teistele kirjatöödele laabus hästi.

Kui «Cosmopolitanis» avaldatavate hulkurielu käsitu- vate artiklite sari oli raamatu kujul väljaandmiseks val- mis, saatis Brett Jackile kirja, milles küsis, kas Jack veel soovib avaldada kogumikku «Raudteehulkurid». Tema tema, Brett, suudaks tõestada, et raamat kahjustab autori publiku silmis Jack vastas: «Raudteehulkurites on kõik minis minu töödes olen ma tõele truuks jäänud. Et mu iseloom arenes minu töö varal, siis kutsus see esile ka mu nulkuse puhanguid, kallaletunge ja hukkamõistu. Kui ma pääsesin kõigest sellest labi. Olen alati rõhutanud peamine kirjanduslik voorus on otsekohesus. Kui mul pole seda uskudes õigus, kui maailm mul selle usu kummuda, siis ma ütlen: «Hüvasti, uhke maailm», tõmbun tagasi ja rantsosse ning panen kartuleid maha ja kasvatan kana- kõhtu tahta. Minu keeldumine ettevaatlike nõuannete kuuldavõtmisest ongi mu teinud selleks, kes ma olen».

Üht ettevaatlikku nõuannet ta aga võttis kuulda. Kui see võib-olla päästis ta elu. Oktoobrikuu keskel läks ta Hilost Markiisi saarte suunas merde, ametlikku reisile. Sissekantud kapten ja hollandlasest madrus pane- Kapten Warren oli ennetähtaegselt vabastatud Oranien- vanglast, kus ta mõrvas süüdistatuna karistust kann- Hermann oli kunagi kamandanud oma isa kalapüügikohal Hollandi rannikuvetes. Kui Jackil oleks olnud ette- likkust kogenud meremeeste palkamiseks «Snarki» re- tamisel või enne temaga Havai poole teele asumist, ta oleks ta kokku hoidnud kakskümmend tuhat dollarit ja säästnud end lõputust murekoormast. Ainuke tema ka- algse meeskonna liikmeist, kes tööpoolest seikleja ning vääriliseks osutus, oli kuue jala pikkune nägusa välimu- sega Martin Johnson, kes ülendati kokast mehaaniku- ning keda siitpeale võis «Snarki» aktiva-hulka arvata. Kaks aastat ühiseid seiklusi võimaldas Jackil tunda- õppida Charmiani väärtusi. Ta oli kõigeks valmis, nauti- kelle julgus ial otsa ei saanud, kes raskustele elurõõm- vastu vaatas, kes ohtudele vastu astumisel oli niisama kindel kui meeskaaslane. Olgu see nädala veetmine Molo-

li nädalitöbiste hulgas, abiliste otsimine Saalomoni saarte- püükide seast, hobusel ratsutamine üle kanepiköitest- tippe ja läbi troopiliste kanjonite või Vaikse ookeani- ületamine paigas, kus seda veel ükski purjelaev polnud- kunagi teha proovinud, — ikka jätkus tal tragidust ja- nõukust. Rasketel aegadel ei kaotanud ta meelerahu, hea- del päevadel aga oli rõõmsameelne kaaslane. Kui Jack- aldas kedagi, kellega külge külge kõrval ringi uidata, Charmianis oli ta säärase naise leidnud.

Alined päevad pärast Hilost väljasõitu avas Jack oma- raamatu juhtnööridega purjetajatele Vaikse ookeani lõuna- ja- ning luges, et ajaloo pole mitte ainult veel fikseeritud- ki purjelaeva, mis oleks ookeani Havai ja Markiisi- saarte vahel ületanud, vaid et nendeni jõudmist peetakse- kvatoriaalsete hoovuste ja kagust puhuvate passaat- tuulte tõttu võimatuks. «Võimatu ei heidutanud aga- «Snarki», ütles Jack selle kohta ning jätkas rõõmsalt tee- konda, jõudes Markiisisaartele, mis oli hämmastamapane- vaks vägitükiks nii navigatsioonile kui ka purjetamise seis- kohalt. Ta pääses surmast vaid seepärast, et saatust leidis Jack Londoni nimelises mehes veel mitmeid raamatuid- katkevat, mis tuli kirja panna, enne kui teda võis mana- lisse saata.

Nad sattusid passaattuulte ja ekvatoriaalse tuulevaikuse- vahele ning «Snark» seisis päevade kaupa liikumatult- paigal. Siis jälle materdasid neid tormised tuuled, vihm- ja- meri, ikka ja jälle tabasid neid ilingud ning näis, nagu- võiksid need murda väikese ja lekkiva «Snarki» kui tule- liku. Kuuekümmne päeva jooksul ei näinud nad ühtki purje- voi auriku suitsu. Pool nende veevarudest läks üle parda- ning janu kätte hukkumisest, päästis neid vaid vihm, mida- armulik saatust tõi. Kõige suuremat põnevust tekitas Jackis mõte surmale, mis teda ikka veetles; ta elas eks- tuatiliselt nagu mõni noor poiss. Ta juhtis «Snarki» läbi- kaardistamata vete, püüdis delfiine, haisid ja merekilp- konni, lesis luugil siruli, meresoola hõng sõõrmetes ja- talis rulluvat ookeanilainet ennast õrnalt õõtsutada, ja- lutas iga päev oma tuhat sõna «Martin Edenit» ja- ponevaid artikleid nagu «Põiki üle Vaikse ookeani». Soo-udel päevadel istus ta tekil ning luges Charmianile, kap- ten Warrenile, Martin Johnsonile, Hermannile, Tochigi- meele tulnud rõõmsameelsele jaapani kajutipoisile Nakatale ja kokk Wadale Stevensonile raamatuid ette lugu-

sid Markiisisaarte ja Tahiti kohta. Ta luges et Conradi «Taifuuni» ja «Noorust» ning Melville'i «Vammust», «Typee'd» ja «Moby Dicki». «Snarkiga» vanad pahandused läksid meelest, sest läksid ta kaudu täide kolmeteistkümneaastase romantilise lootused, kes oli lugenud viimast kui uht reisimist mida miss Coolbrith talle Oaklandi avalikust kogust välja otsida oskas

Kaks kuud kestnud purjetamise jarel jõudis Nuku-Hiva juurde Markiisisaartel. «Passaattundel» sid loodest, sellal kui me pidevalt kurssi edelasime Nii läks kümme päeva ning 6. detsembril hommik kell viis silmasime maad just seal, kus ta olema peab ees. Me möödusime alttuule Uahukast purjetades Nuku-Hiva lõunaserva ning böösel suutsime keset ahla ja tintmusta pimedust leida tee ankrupaigale kitsa lihae lahes. Ankur sulpsatas kaludelt kostva müra mökitamise saatel vette, õhk aga, mida hangasime, oli rasket lillelõhna»

Nuku-Hival pakkus Jackile suurt rõõmu ja rahuldust see, et ta sai endale türida sama klubimaa, mille Robert Louis Stevenson oli Markiisisaartel elades nii sageli viinud oma õhtupoolikud. Teisel päeval, niipea kui me suutelised ratsutama asus terve meeskond teele oma Hapaa orgu, mida Melville'i poolt «Typee's» antud kirjanduse järgi pidi asustama tugev ja sõiakas suguharv elas keset troopilist ja villarikast aeda. Paraku võis nooruspõlveunistusi pettumus, sest selleks ei läinud Jack läbi Hapaa oru ratsutas oli see muutunud äärmiselt ja asustamatuks troopiliseks kõnnumaaks. Vähesed maalased, kes olid «võlmatult tuleva valge mehe» peale kaasa toodud tööde laastamisest pääsenud, surid armatutes onnides õitsvasse tiisikusse. Jack kirjutasendava artikli selle toreda inimtõu hävingust, pöördumise lugupidamisest Melville'i vastu pealkirjaks «Typee»

«Kogu jõud ja ilu on läinud ning Typee oru on elu meks mõnele tosinale haletsusväärsele olendile kapidalitõvest, elefantiaasist ja tuberkuloosist vaevatud selles imeilusas aias on hääbunud»

Pärast Markiisisaartel veedetud kahtteistkümmendil päeva mille kestel ta metskitsi küttis ning pärise laste pidustusi, tantse ja soomunguid loominguid näha heiskas ta ankru ja purjetas läbi Paumotu saare

lahuti suunas, kus ta pidi oma posti kätte saama. Seal teada, et «Snarki» peetakse jälle kadunuks, et San Francisco meremehed tuletavad meelde oma prohvetlikke sõnu selle kohta, et «Snark» on halvasti plaanis ja halvasti taglastatud. Paljud ajalehed avaldasid arvamusi, milles kõneles siiras kahetsus nii võimeka noore mehe kaotuse üle, teised jälle süüdistasid, et ta jääb meheks vaid selleks, et avalikkuse tahelepanu aratada. Ajakirjuri koguni väitis, et ta olevat palganud väga hea agendi, kes kindlustab talle ajakirjanduses tasuta elama, mis maksab rohkem kui terve «Snark»

Arugi et ta oli vaid kaheksa kuud ära olnud, selgus, et juba mitmeid kaste täitva posti läbivaatamisel, et meeskonnas on eemal, lahevad ta asjad peagi sassi. Oaklandi pank, kes oli veendunud, et Jack lebab kuskil lõuna ookeani põhjas, oli Flora maja hüpoteegi võlgu kaotuse kaotanud. Mitmed tšekid, mis Jack oli välja kogusummas 800 dollari peale välja andnud, olid Oaklandi panga poolt tagastatud markusega «Pole allkandlaselt katet», mis põhjustas palju lärmi ajakirjanduses.

Jack Glen Ellenist lahkus, andis ta Ninetta Eamesile täielikud volitused ja tegi ta oma majandusajade jaoks Ninetta Eames oli määranud endale palgaks 10 dollarit kuus, mille ta nüüd aga oli tõstnud 20 dollarile, et ta 10 dollarile kuus, mida ta võttis tütrina tubade eest «Wake Robinis», mis seisid tühjalt. Arveid üle vaadates Jack, et Ninetta oli kulutanud 1000 dollarit Hilli ja talle juurdeehitusele, et seal saaks elada eestöttegija naise ja naise. Detsembris oli 1400 dollarit kulunud Flora, Abby Milleri, mamma Jenny, Bessie ja kahe tütre ülalpidamiseks, palkade maksmiseks, rantšole mitmesuguse elu ja inventari ostmiseks, kindlustusmaksu tasumiseks ja «Wake Robini» korrashoidmiseks. Üks, kogusumma 1000-dollarine arve kujutas endast kolmeleheküljelist kirja «Snarki» varustusest, alates tuhandest gallonist bensiinist ning lõpetades saja karbi egiptuse õunadega Jacki jaoks ja tosinaga kompvekikarbiga. Ning selle musttuhast kulutust tuld ju lisaks sellele 1000 dollarit, mis «Snarki» meeskond ja sõidukorras hoidmine maksma läksid! Vaatamata sellele, et Macmillan oli detsembris 5500 dollarit autoritasu maksnud, tema agent Reynolds New Yorgis oli jutustuse «Lõkketege-

mine» ajakirjale «Century» 350 dollari eest ara ma Ninetta Eames oli «Woman's Home Companionile» nud «Molokai pidalitõised» ning «Harper's Weekly» «Kujuteldamatu ja koletu», ning et raha oli tulnud ajakirjadelt ja inglise kirjastajatelt, tema skandinaavlast, saksa, prantsuse ja itaalia kirjastajatelt, sai Jack et 1908. aasta esimesel nädalal oli tal hinge taga 100 66 dollarit, kusjuures lähemal ajal polnud ninge lootat.

Kui ta eelmise aasta 28. mail Honoluluusse jõudis, üheks tema esimeseks utluseks, et «olen pankrotis ja ma vististi küll süüa jääma, kuni ma natuke raha hangin», kirjutas siis rea artikleid oma reisist ning jutustas Havaist, mis tõid talle sisse 300—500 dollarit igakuise oli kõigest neli ja pool aastat pärast «Looduse kätte» saavutatud edu. Sellest ajast oli Jack kumalasti teeninud, et kulutada 40 000 dollarit «Snarkile», 10 000 dollarit Hilli rantšole, 10 000 dollarit Bessie kodule, 10 000 dollarit Flora kodule ja umbes 35 000 dollarit oma niiskust kasvavale abisaajaskonnale. Merereis laks talle maksma 3000 dollarit kuus, tema aga oli Tahitis kulusid ainult 66 dollarit ninge taga!

Aurik «Mariposa» pidi sõiduplaani kohaselt tegema Tahitiist San Franciscosse. Jack otsustas selle laevaga sõita ning püüda oma asju korraldada. Kuidas ta see kokku sai, et endale ja Charmianile piletid osta, see jäabki saladuseks. Ta jättis «Snarki» kapteni Warreni meeskonna hoolde ning naasis Kaliforniasse. Tema arvas sugulased, kes lootsid «Mariposaga» saada kirju, mis kinnitaksid, et ta on elus ja terve, olid rabatud, kui kuulsid, et ta on San Franciscos. Ajalehed teatasid rasvaste poolt kirjadega tema paralejõudmisest. Uks reporter kommenteeris: «Naeratus, mis naolt lahkuda ei taha, on valjend, mis ei suuda pooleldigi iseloomustada Londoni naerata. See on südamlik ja hingestatunud, avar ning meeldiv vaade data.» Paljud süüdistasid teda oma reisist loobumises. Kui ta igauhele seletas, et laheb «Mariposaga» tagasi, siis see nädala pärast välja sõidab, püüdsid need sõbrad, kes teda uskumatult välja ei naernud, seda tema kävatseid maha laita. Nad väitsid, et kuna ta on oma suutelisuse saaraseks teoks juba näidanud, siis peaks ta selle nunnat sinnapaika jatma ja koju jääma. Nad ilmselt ei uskunud tema avaldust ajakirjanikele, et «Snarki» pardal veele

itud päevad kuuluvad kõige õnnelikumate hulka tema elus.

Ta telegrafeeris kohe Macmillanile, et saada avanssi «Martin Edeni» eest, mis oli peaaegu lõpetatud. Saadud rahaga lunastas ta välja Flora majale tehtud hüpoteegi ning maksis kinni Hilli rantšo jaoks tehtud pangalaenu ning kasvavad intressid. Nädalalehega «Harper's Weekly» leppis ta «Snarki»-artiklite sarja avaldamise suhtes kokku ning kasutas raha oma kõige pakilisemate võlgade tasumiseks. Ta andis Florale tema 52-dollarise tšeki veebruarikuuks, Bessie'le tema 75-dollarise tšeki ja mamma Jennyle tema 15 dollarit... «Woman's Home Companioni» korra kaustu sirvides sai ta teada, miks temalt Havail ja Tahis kahekordseid hindu nõuti «Companion», kellega ta sõlminud uue lepingu pärast seda, kui oli tühistanud oma lepingu «Cosmopolitaniga», sest vumane hakkas levima kuuldusi, nagu saadaksid nemad Jacki ämbermaahetketele, seesama «Companion» oli leidnud, et sama vumane valeinformatsioon on liiga priske suutais juhuse avaldamata jätmiseks.

Aasta 1907 oli näinud nelja Jacki raamatu avaldamist, mis oli ühe raamatu võrra parem 1902. aasta rekordist. Ta oli alles kolmekümne ühe aastane, temalt oli ilmunud juba kakskümmend raamatut, sest ta kais oma vaimset rikkustega ümber niisama pillavalt kui selle raha, mis need vaimsed rikkused talle tõid.

Enne Aadamat, milles kirjanduslikus vormis kujutatakse evolutsiooniteooriat ja ürgaja elu, loevad ameeriklased meelsasti ka praegu «Raudteehulkurid», millele ta avaldamisel poorati küll üsna napilt tähelepanu, kuid nüüd tunnustust kui üks vaheseid kirjanduslikke hulkurid, mis tõepäraselt kasitleb hulkurielu. «Armastus ja vastu» sisaldab mõningaid tema peenekoelisemaid Alaska-jutte. Nende «Snarki» maetud raha saamiseks maetud juttude kõrge tase näitab, et mõned mehed, kes kirjutavad kirjanduse nimel ja kellel raha seejuures ei tule mõttessegi, võivad teha pahna, kuna teised, kes kirjutavad raha pärast, võivad luua kirjandust. Määravaks on inimese anded, mitte aga see, mida ta selle ande varal saaduga ette võtta kavatseb. Jackile oli omane tööarmastus ja sirgjooneline mõtlemine, tal oli mitmekülgne haridus, ta suutis sügavasti mõista inimesi ning evis julgust öelda seda, mida tundis ja mida mõtles. Selle

vaimse rikkusega ja meelepuhtusega kaasnes loomupärane jutuvestja anne, mida oli vorminud tugev ja arusaadav Asjaolu, et ta vajab raha, ei andnud talle põhjust omade suhtes hinnaalanduse tegemiseks või kergemini maha laskmiseks. Tema edu põhines uskumisel, et hea töö eest saab rib ka head raha.

Bretti ennustus «Raudse kanna» suhtes osutus õigeks. Suurem osa ajalehtedest ei maininudki too algust. Vähesed, kes seda tegid, kuulutasid, et «seaduse kerge raskelt ta peale laskuma». Ignoreerituna ja ebasoositud vastuvõetuna ei leidnud raamat ka tunnustust mitte polnud minekut, välja arvatud vaid käputäie Ameerika marksistide hulgas. Kümme aastat hiljem hakkasid välja paistma kui üks suurimaid klassikalisi revolutsioonilisi teoseid kogu maailmas. Venelaste sai Jack Londoni seest ajast peale aga lihtsalt jumalaks. Kui terav kapitalistlik ajakirjandus «Raudse kanna» vastu ka polnud, siis end veelgi teravamalt sotsialistlik ajakirjandus, kes aastatu tagasi oli Jacki sõidelnud selle eest, et ta luksustööd ja hilis reisima läheb, sel ajal kui kodus nii palju tehti. Nüüd süüdistati teda ürituse reetmises, sest verevalmistajutlustamisega kutsus ta rahvas esile väenuliku suhtumise ning võõrutab ära need partei liikmed, kes olid rahva meelestatud ning soovisid, et sotsialism hariduse, seadusandluse ja hääletuse teel järk-järgult juurduks, mitte aga surma läbi barrikaadidel võidule tuleks. Ehkki nii kapitalistlik kui ka sotsialistlik ajakirjandus teda üksmeelse ohuks nimetasid, olid sotsialistid kolm kuud hiljem talle mitte ainult andestanud vaid tegid talle koguni ettepaneku kandideerida Ühendriikide presidendi kohale sotsialistliku partei nimekirjas.

Ta täitis oma lubaduse ja pöördus koos Charmianiga «Mariposal» tagasi, et jätkata oma seitsmeaastast ümber maailma. 9. aprillil purjetas ta «Snarkil» Tahiti minema Bora Bora suunas, mida loetakse Polüneesia paradiisiks. Bora Boral püüdis ta koos saareelanikega kalu, kuid seal elas koos pärismaalastega keset toidu- ja kinkide küllust, millega teda otse üle külvati. Tsiviliseeritud maailmas on säärase ohtruse hoopis tundmatu. Pago Pago hoolitses kohalik kuningas tema meelelahutuse eest. Suva suunas Fidži saarte poole edasi purjetamisel pillutades «Snarki» tormid ja ta eksis mitmeks päevaks merel

ani kronomeeter läks rikki. Fidži saarte pealinna Suva jõudsid nad juunis. Siin läks maikuu jooksul melaniseerumine muutunud ja kahel korral märatsema hakanud. Warren maale ega tulnud enam tagasi, jättes «Snarki» remonti vajava «Snarki» sinnapaika. Jack saatis sõbrad vara talle järele ning oli sellest ajast alates ilma mingite viperusteta ise oma laeva kapteniks. Ta sõitis läbi Saalomoni saarestiku, elas kopraistandustes võsas ja lausa primitiivse elu piiril, kui seda siin maa elada võib». Malaitas, kus paljud valged mehed oma metslastele jatma pidid, ühines ta sõpradega «Minot» ning läks koos nendega võsainimesi istandustesse tööle varbama. Teda ründasid inimsööjad oma varitustest, laeva pardal asuvad pärismaalased, kes tahtsid teda rüüstata, selle põhja lasta ning valge meeskonna ühena panna. Kord, kui nais, et laev karile kinni jookseb, tahtis ta pihta mürgiseid nooli laskma ning pärismaalaste suguharud tulid talle suure kisaga kallale. «Kui «Minota» esmakordselt kari riivas, polnud naha ühtki kinnud. Siis aga hakkasid nad igalt poolt kokku tulema, kinnid raisakulhid, kes taevast tiireldes alla laskuvad. Laeva meeskond hoidis neid laskevalmis püssidega saja meetri kaugusel, töötades neile surma, kui nad lähemale läksid. Seal nad siis tunglesidki, mustade ja valgete vaheldavalt, oma kanuusid mõladega murdlainetuse ja liiku serva juures hoides.» Siin oli tööpoolest tegemist ka naise, mis vääriskive, koralle ja pärismaalaste ornamente, mis Glen Ellenisse tooduna moodustasid täieliku Lõunamerere muuseumi. Ning kõikjal, kuhu ta läks — Fidži saartel, Markusisaartel, Samoas —, pidas ta loengu revolutsioonist, kui vaid kümnekond valget meest kokku sai!

Purjetades nõnda keset pidalitõbe, eldfantiaasi, malaaialat, lubiraiga ja gari-garit (kohutavat nahakihelemist), Saalomoni vermeid ehk framböösiat, nahahaavandeid ja

sadu teisi džunglihaigusi, muutus «Snark» hospital vaks. Pruukis mõnel meeskonnaliikmeist pardal nahka marraskile tõmmata, paati kaldale vedades džungli vantsides endal jalga haavata, — kohe framböösia, mis levis üle kogu keha, üksikud haavad aga läksid hõbedollari suuruseks. Saalomoni saat kogu meeskond malaariasse, kusjuures mõnikord olis viis inimest pikali maas, kuuenda hooleks aga jäi «Snark» edasi sõita, olgu siis ilm hea või kuri. Jackile malaariahood niivõrd sageh, et ta oli kuude kaupa sama palju selili maas kui oma jalgadel ning teda kaati neljakümne graani* hiniiniga. Teel Fidžisse ta moskiitohammustusi ning ta keha kattus lööb. Kuid isegi nendest vaevadest tundis ta rõõmu, sest näisid talle maadeuurija romantiliste vaevadena, keldu matu ja vältimatult tuleva valge mehe vaevadeni vallutab maailma. Ta armastas end nimetada ameeriklaseks, doktoriks, ta tõmbas välja hambaid, ravis Charmian. Martin Johnsoni lahtisi haavandeid sublimaadiga ning hoidis troopikapalavikku jaanuc Wadat, kes idamaa kombel saatusele alistudes surmale vastu vaatas, hoides alla kugistama.

Valja arvatud see aeg, millal malaaria ta maha murtud, hoidis ta rangelt kinni oma rutinist kirjutamisest, tuhat sõna igal hommikul. Charmian, kes nüisama tõi oma kohustusi täitis, kirjutas Jacki käsikirju mahakumbari ning koostas diktaadi järgi vastuseid rohkearvulistele kirjadele. Tema ainus Lõunamerelt valjakastatud romaan «Seiklus», mis kuid kestnud vaevarikast töödest, on tegevuspaigaks saanud kopraistanduse, mida ta Saalomoni saartel külastas. Kui kriitikud kurtsid, et ta ei mat on «lausa metsik», kaitses Jack end põhjendusega, et ta on edasi andnud vaid seda, mida oma silmaga nägi. Edasiandmise tõepärasus ei tee aga kirjandust veel veevaks. «Seiklus» on mõtteid tegelikkusest küllaltki eemal viiv meelelahutuslik lugemispala, kuid mitte parem teostest, mida oleks võinud kirjutada tosinkond kaasaegset kirjandust avaldati «Popular Magazine's», mille lugejate pead kirjandust vahe jagasid. Kui romaan aga raamatuna ilmus, oli ta kiirele surmale määratud.

* 1 graan = 64,8 mg; tekstis mainitud kogus vastab umbes 2,5 grammile. (Tõlk.)

Jacki artiklid reisi kohta, mis hiljem pealkirja all «Snarki» merereis» ühte koguti, on värviküllane ja loogne žurnalistika, jutustatud sooja, kaasa elama paneva sõbraliku veste stiilis, milles täpisealt kajastub autori meeloom. Ta ise aga oleks olnud küll viimane arvama, et nad mingit püsivat kirjanduslikku väärtust evivad. «Snarki» pardal ja järgnevatel aastatel kirjutas ta kolmkümmend lühijuttu, mille tegevuspaigaks on Lõunameri. Mõned nendest, nagu «Mapuhi maja», «Pagan», «Koolau», «Pidalitõbine», «Chun ah Chun», «Yah! Yah! Yah!» on head lood, nii et lugeja istub omaette täis imetlust, nagu vaataks ta mingit pärismaalaste näituseväljapanekut. Jutud «vältimatult tulevast valgest mehest», kes musti taltsutab ning kogu maailma üles harib, on põnevad ja eksootilised, kuid nendes on vähe niisugust, mis üldiselt meeldiks. Lugeja saab end vaevalt küll samastada peategelasega, temaga koos elada, võidelda ja surra, nagu see on Alaksa-kangelaste, tema ameeriklastest sangarite lool sunnib. Tema Lõunamere seiklused on küll tähtsad talle endale. Tema sõtsialistidest seltsimehed olid teadnud, et ta ära laheb, sel ajal kui kodus on palju tood tcha. Neil oli õigus veel sügavamas tähenduses. Jacki kõige lihtsamad kirjutised oma rahvast ja elust ja konfliktidest loovad meile kirjanduse, jäävad meile elustama meie maaletusi ja avardama arusaamist, suvendavad meie armastust trükkisõna vastu. «Snarki» reis tasus end Jackile mitmekordselt ära seikluseks. Kirjandusliku materjali saamiseks tehtud kulud, mis see end aga ei õigustanud. Selles suhtes polekski me muret tundnud. Ta armastas huuda: «Olen alati seisnud selle eest, et elu, mis meil katkeb, tuleb kunstist või mõnest muust väljaspool seisvast asjast kõrgeemale tõsta.»

Lisaks rangele distsipliinile oma toos püüdis ta vapralt oma ariasju korras hoida. Soovides, et «Wake Robini» toodale chitatakse mõned majad kulaliste tarvis, kuhu taast tema naasmist võiks sopru paigutada, kirjutas ta Eamesile uhke salchekuljelise kirja instruksiooni, mis sisaldasid hulga tehnilisi andmeid selle kohta, kuidas chitada. Olles ise Saalomoni saartel, tuhandeid miile eemal, mõtles ta läbi sääraseid üksikasjad nagu see, kummale poole üks või teine uks peaks avanema või milline peaks olema pesemiskausi paigutus tualeti suhtes. Ta

kirjutas oma abilistele majandamise alal toredalt selg loogilisi ja küsimust ulatuslikult haaravaid kirju, mida rohkem instruksioone ta kirjutas, seda segasemad ta asjad läksid. Ta polnud veel jõudnud arusaamisega mees, kes teenib kahekümne ja kolmekümne tuhande dollari vahel aastas, ajab suurt äri ning peab oma käitumisele hedaale jääma. Juhtus, et tema esindaja New Yorgis muud lühijutu inglise ajakirjale, samal ajal kui Ninetta Eames sama juttu mõnele ameerika ajakirjale müüa pakkus, kui Jack oli ameerika ajakirja poolt makstud raha ära kulutanud, nõudis toimetuse vihaselt tagasimaksmist, sest ta oli Inglismaal avaldamise õigusega tüsstatud. Tema raamatute kirjastajad Ameerikas ja Inglismaal tulitsesid isegi selle üle, kellel on õigus väljaannete levitamiseks teha maades. Selle tõttu kirjastamine viibis. Kirjastajad, kes oleksid jutte ja artikleid ostnud, kui mõnede üksikasjalikes suhtes oleks otsekohe saanud kokku leppida, saatsid ka kirjad tagasi, sest labiräakimisteks Saalomoni saate kaudu kulus liiga palju aega. Jacki väärtus kirjandusturul oli tõusnud. Ta sai viissada ja kuussada dollarit käsikirja pealt saarastelt ajakirjadelt nagu «Cosmopolitan» ja «Collier's». Kui toimetajad lakkasid ostmast, hakkas Ninetta Eames juttude ja artiklitega ringi käima justkui kalakaupmees, pärides: «Kui palju te olete nõus selle Jack Londoni jutu eest maksma?» ning võttis vastu, mida anti. Toimetajad said peagi aru, et Londoni käsikirju patsatakse paaniliselt müügile. Nad hakkasid ostmisest üldse hoiduma, turg oli peagi Jacki käsikirjadest üleküllastatud ning tema sissetulekuallikad kuivasid järsku kokku.

Sajad ja sajad masinal kirjutatud meeletud leheküljed, mida Ninetta Eames sel perioodil Jackile saatis, on iseenest häämmastamapanevateks dokumentideks. Nii oma tunnetekülluselt kui ka keelelt sarnanevad need nendesadade masinal tipitud lehekülgedega, mida viis aastat tagasi Jackile saatis mrs. Eamesi õetütar. Nad on üles puhutud, lilledised, tulvil imalmagusaid kinnitusi kustumatust armastusest, andumusest ja ohvrivalmidusest, kuid iga rea taga võib näha raudseid sõrmi. Ninetta Eames laskis oma majale teha juurdeehituse. Kui Jack Glen Ellenisse tagasi tuli, nõudis mrs. Eames Jackilt üüri tema enda rahaga ehitatud tubade eest. Teistkordselt oli ta ise oma palka tõstnud, seekord kolmekümnele dollarile kuus, sellest tagantjärele teatades ning Jackilt pärides, kas ta

poleks nõus maksma palka, millest saaks ära elada. Sellest rünnakust ahastusse viidud Jack protesteeris: «Üks, mille üle olen uhkust tundnud sellest ajast peale, kus mul on olnud kas või dollar, mida kulutada, on asjaolu, et igaüks, kes minu jaoks kunagi midagi tegi, sai ka head tasu!» Pärast seda kui Ninetta Eames oli kuude kaupa hädaldanud oma vaesuse, oma raskuste ja selle üle, et ta pole muuteline tagasi maksma laenu, mille Jack talle tegi, enne kui ta «Snarkil» minema sõitis, kirjutas Jack lõpuks: «Minu raha, mis on Oaklandi pangas hoiul, ei too mulle intresse. Kasutage siis seda, kui vaja.» Tšekiraamatutest võime praegu näha, et Ninetta Eames võttis Jacki kohe pärast. On säilinud sadu sanatooriumide, arstide ja apteekide tšেকে. On ka tšেকে rõivastuse, mööbli ja «Wake Robini» remondi peale, samuti ka vürtspoodniku arveid, mis oleksid võinud katta üsna suure asutuse toitlustamise kulud.

Kui kõik see sündis Jacki teadmata, siis ometi tema ilmsel loal. Mida ta aga ei teadnud, oli see, et iga Hilli rantšos kulutatud dollari eest sai ta vaid umbes kahekümne vlie sendi eest vastu. Ta maksis, et uus laut, mille püstitamiseks oli käsu andnud, ehitataks massiivsete kiviseintega. Paar aastat hiljem, kui Glen Ellenit tabas maavärin, tekkisid seintesse lõhed ning ta avastas, et need polnud mitte ainult seest õõnsad, vaid et töömehed olid neisse visanud ka tühjad konservitoosid ja oma söögijäätmed. Omandamist oli ka eestöölise maja jaoks ostetud vannitoa-sisseseadega, mille eest ta oli maksnud täishinna, kuid mis Glen Elleni raudteejaama jõudes osutus pruugituks. Kõige hullemaks hoobiks Jackile oli aga see, et mrs. Eames katkestas igakuuliste aruannete saatmise. Penduffrynist saadetud meeleheitlikus kirjas, milles Jack püüab mrs. Eamesile selgeks teha, kuidas hulga äriliste komplikatsioonidega toime tulla, kurdab ta ühtlasi, et on mrs. Eamesilt 1908. aastal küll iga kuu posti saanud, kuid aruandeid on viimane saatnud vaid veebruari ja mai kohta.

Siis, keset kogu seda segadust, sõlmis Ninetta Eames kasuliku äritehingu ning Jack andestas talle kõik. Mrs. Eames müüs «Martin Edeni» avaldamise õiguse ajakirjale «Pacific Monthly», saades vürstliku summa — seitse tuhat dollarit, millega Jack sai oma võlad tasuda ning paar tuhat dollarit jäi veel järelegi.

Hilli rantšo kõrval Sonoma orus oli Kohleri viinamarja-

istandus, mis kaheksasada aakrit enda alla võttis, ja motte'i rantšo, mille suurus oli sada kümme aakrit. Kuid tuletas Ninetta Eames Jackile ikka jälle meelde. Kohleri maatükk on 30 000 dollari eest müüa ning oleks väga kasulik kaup. Korduvalt informeeris teda ka sellest, et Lamotte'i rantšo võiks 10 000 dollari eest osta. Oli ju tema omanduseks sada kolmkümmend aastat suurepärast maad, millel ta polnud veel oodki võtnud. Ees seisis ka veel viis aastat, mille jooksul ta võis ümber maailma purjetada. Asja saadud sissetulekust dollarit «Martin Edeni» eest oli ta alles paastnud, olid pankrotist. Kuid talle meenusid Lamotte'i rantšo, künkad ja mammutipund, onnelikud tunnid, mis ta veetnud ratsa sealsetesse kanjonitesse laskudes mööda sealseid radasid läbi viinamarjaistanduste ja sikkapuusalude ratsutades. Vast ispostiga andis ta sellel mesile korralduse Lamotte'i rantšo ära osta. Mis ta maksis kohe ära umbes 3000 dollarit, ülejäänud summa katteks aga tegi hüpoteegilaenu. Ise ketšil Saab moni saarte vahet purjetades, Jaapan, India ja Suessi kaudu uute eesmärkidena silme ees, ning kindla teadmisenega, et saab homme kirjutatava jutuga maha müüa või järgnevat kuul tulevad arved tasuda, oli Jack nüüd rohkem kui kahesaja neljakümne aakri maa omanikuks. Kõik see kõige kaunimal eelmäestikualal.

18. septembril 1908 ei pakkunud amatoorarsti meele mine enam mingit lõbu. Tema kaed hakkasid tuisuma. Ainult valurikka pingutusega sai ta sõrmi kokku pigistada. Siis hakkas nakk maha koorduma — algul üks külg, siis teine, siis viies ja kuues. See vaevas teda ühtelugu. Kõik ei suutnud diagnoosida seda kummalist tõbe, millele ta oli jäänud. Närviline erutus valdas kogu keha. See muutus ta taiesti abituks, võimetuks tekil ringi kõnnida kartusest, et peab vahest millestki oma kätega kinni haarama. Närviline rahutus hakkas mõju avaldama psüühikale — tuli tagasi tagakiusamismaania, ta arvates, et tema vastu on sepihitsetud vandenõu ning inimesed peavad teda takistada ümbermaailmareisi lõpule viimast.

Teda polnud suutnud heidutada ei ohud ega raskused, küllud ja väljanaermine vaid õhutasid teda veelgi otsustama kindlamaks jääma. Kuid haigus sai lõpuks tema üle võlt. Abituna vaeveldes korraldas ta asjad nii, et üks ürrulunud kapten jäi «Snarki» valvama, endale, Charmianile

Martin Johnsonile ja Nakatale aga tellis ta piletid Sydneyisse sõiduks aurikul «Nakomba».

Ohtul enne ärasõitu läks ta üksinda «Snarki» pardale. Tuiskuu valgustas Jacki enda mõttest välja kasvanud ja tema käe all valminud laeva tekki. Ta armastas viimast kui üht osa temast, isegi ta nõrkusi ja puudusi, sest ka need olid ju enda tehtud. «Snark» vääris igat temasse pandud dollarit, viimast kui unssi tema peale kulutatud energiat, kogu mõnitamist ja pilget, mida Jackil tuli elitumise ajal taluda. Mõnikord oli «Snark» küll isekust demonstreerinud, mõnikord oli ta nõrgaks ja küündimatuks osutunud, kuid ta oli Jacki siiski hästi teeninud, oli talle ustavaks jäänud ning teda kindlalt kandnud tuhandeid miile üle ookeani, oli toonud talle suurt õnne ja sarmilikke seiklusi, oli ta mõttemaailmale pakkunud rikkalikke eksootilisi vaatepilte, millest ta mõte võis kesisematel ja igavamatel päevadel toituda. Üheskoos olid nad surmale kohkumatult silma vaadanud, tormise merega võidelnud, neid olid tuuled ja vihmad piitsutanud, nad olid liikumatult lebanud tuulevaikusel. Tugev selge päike ja soolane mereõhk olid neid soojeendanud ja rõõmsaks teinud. «Snark» oli Jackile olnud heaks sõbraks ning lahkudes libistas ta valust vaevatud käega hellalt üle reelinute ja taglase. Siiralt langes ta silmist pisar täis hõrdust ning tal oli tunne, et nii peavadki tõelised sõbrad lahku minema.

Pärast kahteteistkümmend merel veedetud näguripäeva läks ta Sydney haiglasse ning jäi järgmiseks viieks nädalaks valgesse haiglavoodisse. Tema haigus, mis Austraalia spetsialistid hämmeldusse viis, näis olevat meditsiini ajaloos tundmatu. «Olen abitu kui laps. Vahetevahel on mu käed kaks korda suuremad kui loomulik, kusjuures neilt samaaegselt tuleb maha seitse surnud ja surevat nahakihti. Mu varbaküüned lähevad kahekümne nelja tunniga niisama pakstaks, kui pikad nad on».

Leidnud, et nad ei saa teda haiglas kuidagimoodi aidata, veetis Jack järgmised viis kuud Sydney hotellides ja pensionides, lootes, et mingi ravikuur võimaldab tal «Snarkile» tagasi pöörduda. Ta polnud võimeline kirjutama ringkannatas sääraseid valusid, et sai vaevalt lugeda. Ainukeks asjaks, mida ta teha suutis, oli reportaaži andmine Burnsi ja Johnsoni poksimatšist Austraalias. See, mida üks ajalehereporter vaid aasta tagasi oli kirjeldanud kui

«naeratust, mis näolt lahkuda ei taha», oli nüüd täielikult kadunud. Ta oli haige, äraheidutatud ja segadusse viidud noor mees.

1909. aasta märtsikuu alguses hakkas ta aru saama, et kui ta Kaliforniasse tagasi ei pöördu, siis tuleb tal oma kondid troopikasse jätta niisama kindlasti nagu siis, kui Uus-Hebriidide bušmanid oleksid tal pea maha löiganud ja ta nahka pannud. Ta saatis Martin Johnsoni koos kellegi noormehega Saalomoni saartele «Snarki» Sydney tooma. «Jätsin «Snarki» joodiku kapteni käsutusse. Kui ta Sydneysse toodi, oli ta peal pagana vähe järele jäänud. Tahaksin ikka veel teada, mis sai minu automaatpüssidest, minu laevavarustusest, minu haavlipüssidest, minu kaameraast, minu kolmest tuhandest prantsuse frangist. Ta tõi oma isiklikud asjad «Snarkilt» maha ning mu selle siis oksjonil ära. «Snarki» eest anti kolm tuhat dollarit ning ta pandi Saalomoni saartel inimesi orjatoeks värbama. See oli irooniline lõpp laevale, mille ehitas ühe maailma juhtivaid sotsialiste.

Kui Jack 23. juulil 1909. aastal pärast enam kui kolme aastat kestnud rännakuid San Franciscosse saabus, ütles ta ajalehemeestele sadamas: «Olen ütle mata väsinud ning tuln koju, et hästi välja puhata.» Teda rõhus ränk raskus, võlakoo rem, tema tervis oli kurjasti laostunud, ajalehesid suhtusid temasse kas vaenulikult või ilmutasid ükskõiksust, ajakirjade toimetajad aga olid viimasel aastal näinud temalt tõelist materjali nii vahe, et neil tekkis kahtlus, kas ta mitte omadega läbi pole. Isegi lugejaskond oli tundnud tema viimase aja loomingust, milles liigagi hästi oli tõeks saanud süüdistus, et Jack London alustab juttu kolme tegelasega ja lõpetab sellega, et tapab neist mõne. Viletsalt navigeerides oli ta oma elulaevukese troopikakorallirahu otsa ajanud, kus raskelt kaivad lained teda aegapidi puruks peksid.

IX

Reisil Sydneyst San Franciscosse, mille Jack sooritas Lõuna-Ameerika ja Panama kaudu koos sagedaste vahetustega, hakkas ta paranema. Kodus aga muutis mõõdukas Kalifornia kliima ta tervisliku seisundi peagi normaalseks. Kui Jack juhtumisi sattus raamatule pealkirjaga «Troopikapaikese mõju valgetele inimestele» ja sai teada, et teda nii nõutuks teinud kannatused polnud midagi tõsisemat kui troopikapaikese ultraviolettkirge poolt tekitatud nahakahjustused, paranes täielikult ka ta psüühika. Augustis ujus ta juba ojas, mille oli jalle ules paisutada asknud, ratsutas Washoe-Banil labi Hilli ja Lamotte'i rantšo ning hingas sisse ameerika puju, manni ja kuumuse küpseva kodumulla tervistavat hõngu.

Et nende külalistetajade ehitamine, millest ta mrs. Eamesile Saalomoni saartelt oli kirjutanud, polnud üldse alanudki, kolis ta jälle «Wake Robinisse», asudes elama juurdeehitusse, mis oli tema äraolekul ehitatud. Ta polnud mees, kes pikka viha peab, ning seepärast maksis ta Ninetta Eamesile piisava vallandamistasu ning ostis seitsmeteistkümnneaakrise Fishi rantšo, et Ninettal oleks rohumaa, kus lehma karjatada. Kui Ninetta Roscoe Eamesist

lahku läks ja Edward Payne'iga abiellus, kinkis Jack tal lisaks pulmarõivastusele viissada dollarit.

Intelligentne Nakata valmistas talle toitu ja hoolitses eest, Charmian aga valvas, et tema üksindust ei häirita. Nii saigi ta taie tõsidusega tööle asuda, et oma asju korraldada. Tema esimeseks sammuks oli kõikide väljapakutud kasikirjade tagasivõtmine. Ühtlasi teatas ta toimetajatele, et ta jaab püsivalt koju, et tal on suurepärase uut maailma jaali ning et tema tööde müümisel ei teki tulevikus mingeid arusaamatusi. Kolme kuu jooksul ei ilmunud üht kirjade ühtki rida, mille alla oleks märgitud Jack Londoni nimi. Parast «Põhjala odüsseia» ilmumist sajad alguses tunnetasid lugejad esmakordselt tema puudumist. Nendel kuudel pühendus ta kangelaslikule tööle, istudes keskendunult üheksateistkümmend tundi päevas, seitse päeva nädalas laua taga. See oli niisama range tööplaan kui too, mille ta oli endale peale sundinud algajana. Ta teadis ju, et teist korda on palju raskem poolehoidu võita kui esimesel korral. Toimetajad ja kriitikud ütlesid, et ta on omadega läbi, et ta on oma osa juba andnud, et loojajaskond on temast tüdinud. Ta ise aga teadis, et on vaevalt puudutanud endas kätkevat, et toredaid ja liigutavate jutte tal veel jätkub.

Kui avaldati «Martin Eden», mis kõigist Jacki raamatudest küll parimat vastuvõttu väärts, pööras ebasõbralikkuse meelestatud ajakirjandus romaanile nii vähe tähelepanu, et lihtsalt sarjas seda, et Brett ei suutnud raamatu kohta antud hinnangutes leida ridu, mida oleks reklaamitegemisel tsiteerida saanud. Jack kurtis, et kriitikud pole suutnud temast aru saada, et retsensendid süüdistasid teda sotsialismist loobumises ning individualismile ahvatleva kõla andmises. Tema aga oli raamatu kirjutanud sellel, et Nietzsche üliinimese filosoofiat süüpinka seada. Upton Sinclairile saadetud eksemplari eeslehele ta kirjutas: «Üheks minu juhtmõtteks «Martin Edeni» loomisel oli individualismi ründamine. Olen küll käperdise kokku keeranud, sest ükski retsensent pole seda mõtet avastanud. Ta pole käperdist kokku keeranud, ta oli vaid kirjutanud inimese eluloo, mis oli nii haarav, et tema vastandlikud filosoofiad olid lihtsalt kuhugi teeyeerele jäänud. Kui ta oleks teadnud, et «Martin Eden» inspireerib terve ameerika kirjanike põlvkonda, kui ta oleks teadnud, et kolmekümne aasta pärast peavad tuhanded kirjandus

huvilised «Martin Edenit» kõige väljapaistvamaks ameerika romaaniks, siis poleks talle nii südamesse läinud see vastuvõtt, mille osaliseks sai raamat, mida ta alati nimetas oma parimaks.

Mida sügavamale võlgadesse ta oli langenud, seda paremini ta töötas. Mida halvemad olid ta šansid, seda kirglikumalt ründas ta oma vastaseid. Ta alustas tööd julgesti kavandatud «Loitva Koidu» kallal; ta kirjutas neli oma parimat lõunamerejutu; ta kirjutas «Samueli» ja «Mere-äärmeri» — kaks liigutavat murrakulist lugu, mille tegevuspaigaks on Iirimaa rannik. Viha oli alati olnud üheks tema kõige mõjukamaks ajendajaks. Nüüd ta lausa põles pahameelest, oli püha viha täis selle üle, et oli enese peategu hävitanud, ning kriitikud ütlevad veel, et ta on enda tuhjaks ammutanud. Kahekümne kõite ilmumisega oli ta paljas loomisekstaas kirjutamisel küll kahanenud, kuid olude poolt avaldatav surve aitas tal päevapõrmi täita. Järgmise seitsme aasta jooksul jäi see surve nii tugevaks ja pidevaks, et tekib kahtlus, nagu teadnuks Jack ise, et peab ennast järjest võlgades hoidma, et töö tehtud saaks. «Ma nihkun päevas romaaniga tuhande sõna võrra edasi ning sellest ma ei loobu, kui vaid viimsepäeva pasunad hüüdma ei hakka.»

Novembris oli ta jõudnud juba nii usinasti ja hästi tööd teha, et sai oma parima poksijutu «Tükk liha» seitsmesaja viiekümne dollari eest müüa ajakirjale «Saturday Evening Post», kellelt sai ka lepingu ajakirja varustamiseks kaheksateistkümmend jutuga järgmise aasta jooksul. Kui «Loitev Koid» valmis sai, müüs Jack avaldamisõiguse New Yorgi «Heraldile» ning sai kaheksa tuhat dollarit. Omandanud avaldamisõiguse kordu trüki avaldamise loa müümiseks kõigile ajalehtedele, kes seda soovivad, kirjutas «Herald» Jack Londoni ja «Loitva Koidu» kohta tutvustavaid artikleid, mis trükiti ära sadades ajalehtedes, kes avaldamisõiguse omandasid. See soodus avalikkuse tähelepanu äratamine korvas sarjamise ja naeruvääristamise, mis talle oli osaks langenud.

«Loitvat Koidu» kui väljapaistvat ameerika romaani võib kõrvutada säärase teostega nagu «Looduse kutse», «Merehant», «Raudne kand», «Martin Eden», «John Barleycorn», «Kuuorg» ja «Täherändur». Romaani esimene kolmandik, milles Jack kirjeldab Alaska ajalugu enne Klondike'i kulla avastamist ning jutustab, kuidas Loitev

Koit Circle Cityst Dyeasse tõttas, on kõige paeluvamate pakasese põhjamaa kohta kirjutatud lehekülgedeks. Glen Elleni ümbruskonna maastikuilu kirjeldustes raamatu viimases kolmandikus esineb Jack siira loodusesõbrana, kellele loodus omakorda avab oma ilu ja hõrgu võlu. Põnevus- ja seiklusjutuna esitatud «Loitva Koidu» tõeliseks saavutuseks on aga see viis, kuidas Jack keskmise kolmandiku sisse põimis oma sotsialismi, muutes selle süžee põnevuse niivõrd lahutamatuks osaks, et lugeja, kes selle alla neelab, põrmugi ei kahtle, et kõik see peab paratamatult sündmuste arengu juurde kuuluma. Loitev Koit Nietzsche-tüüpi blondist metslasest mereröövel, mõtiskleb San Francisco äripiraatidele kallale tungides: «Kogu rikkuse allikaks oli töö, seaduspärane töö. Olgu see kott kartuleid, suur klaver või seitsmekohaline sõiduauto selle kõik on loonud töö. Tüssamine tuleb hulka alles nende asjade jaotamisel, pärast seda kui töö on nad juba loonud. Sadade ja tuhandete kaupa hakkasid inimesed nuputama, kuidas saaks end töötajate ja nende poolt toodetud esemete vahele lülitada. Need nuputajad olid äärmiselt mehed. Nende poolt võetava mati suurust ei määranud õigluse normid, vaid ärimeeste eneste vägi ja võim ning sigaduse suurus. Alati oli siin tegemist printsiibiga «võtta nii palju kui võtta annab».

Veel mitte ärganud Ameerika jaoks oli see tõeliselt proletaarne kirjutis 1910. aastal küll äärmiselt ketserlik. Et aga mõtteavaldused polnud jutule külge poogitud, vaid näisid olevat Loitva Koidu kohapealsete vaatluste ja nendest tehtud järelduste koostisosaks, tuleb neid võtta kui proletaarset kirjandust ja kui kunsti. Kui «Raudse kannas» ilmumisel Jacki süüdistati, et ta on endas lämmatanud hea romaanikirjaniku, muutudes keskpäraseks propagandistiks, siis ta vastas, et suudab propaganda ja kunsti nii ühteliita, et lugeja ei märkagi, kus seda tehtud on. «Loitva Koidus» suutis ta selle kõige raskema kirjandusliku ülesandega edukalt toime tulla. Miljonid inimesed lugesid põnevusega Loitva Koidu vägitegusid ning Jack London suuvesti nii kodanliku kui ka sotsialistliku lugejaskonna poolehoidu osaliseks.

Saanud kinnitust oma veendumusele, et ta pole oma võimetest midagi kaotanud, ning soovides korraldada «rahvaste saluuti» Charmianile, kes oli teatavaks teinud, et ta on rase, alustas Jack oma elu teise suure unistuse

taideviimist. Ta hakkas ehitama maja, milles kavatses veeta oma ülejäänud elupäevad. Asupaigaks valis ta suu- repärase koha ühes Hilli rantšo kanjonis, keset mammutipuid, viinamarjaistandusi, ploomiaedu ja mansaniidimetsi. Siin jätkuks tal ruumi nelja tuhande köitelisele raamatukogule, suurte valgest papist karpide virnadele, kuhu ta oli paigutanud valitsuse teadaanded, sotsialistlikud brošüürid, ajaleheväljalõiked, märkmed murrakute, nimede ja tavade kohta ning luuletused, mida ta ikka veel punaste kaante vahele köitis. Siin jätkuks tal ruumi terastraatidest aktikorvidele, tulvil ärikorrespondentsi ja isiklikke kirju, kolmekümnes reas üksteise peal asuvatele kitsastele mustadele kastidele, milles ta säilitas suveniire raudteepeavilt ning reisidelt Koreasse ja lõunameredele, milles ta hoidis sadu nuputamisvigureid, mänge, veepüstoleid, mõlemalt küljelt ühesuguseid münte, isevärki mängukaartide partuisid. Siin oleks tal võimalik lasta külalisi end mugavalt tunda, andes nende käsutusse säärased moodsad mugavused nagu elekter ja voolav vesi tubades. Siia ehitaks ta jahedale poolkeldrikorrusele suure puhkeruumi ainult meestele, kus nad võiksid poliitiliste plaanide üle juttu puhuda, lugusid pajatada, piljardit ja pokkerit mängida ning igasugu märulit teha, nii palju kui süda kutsub. Siin oleks tal ka ilus muusikatuba, kus Charmian oma paljude muusikat harrastavate sõpradega võiks mängida, siin oleks ka suur söögituba, kuhu ta võiks tubliks eineks ja mõnusaks vestluseks viiskümmend inimest lauaäärde istuma panna. Ei puuduks ka sekvoiapuiduga vooderdatud magamistuba tema enese jaoks, kus oleks ruumi erilise konstruktsiooniga öölauale, millele mahuks kõik Nakata poolt oma herra jaoks ööseks valmisseatud asjad ning kus poleks nii vähe ruumi, et jäätükkidega jahutatud jook ikka raamatutele satub. Siin oleks tal lõpuks küllalt avar tööruum, kuhu saaks paigutada diktofoni ja kus jätkuks kohta ka sekretärile.

Ta väitis, et ehitab oma «ajaloolist kodu». Alaska indiaanlased nimetasid vallutama tulnud valget meest «Hundiks». See sõna jäi Jacki mõtteisse valdavalt püsima, sest ta kujutles end ikka vallutava hundina. Ta kasutas seda pealkirjades nagu «Hundipoeg» ja «Merehunt» ning kirjutas ka George Sterlingile saadetud kirjadele alla «Hunt». Nüüd aga ehitas ta suurele valgele pealikule kuuluvat «Hundimaja». Ta lootis kõigest hingest, et Charmian kin-

gib talle poja, nii et ta võiks aluse panna Londoni dünastiale, kes alatiselt «Hundimajja» elama jääks.

Tal oli kindel otsus, et see peab olema kõige ilusam originaalsem maja Ameerikas. Selleks oli ta valmis tükki kõik kui palju raha kulutama. Maja tuli ehitada suurtest punastest kividest, mida Kuuorus oli rikkalikumalt kui midagi muud. Puidu saamiseks tuli langetada kümne tuhande aastasi mammutipuid. Ta kutsus San Francisco kohale arhitekte, veetis palju õnnelikke tunde valguskohal kohal mõtiskledes, tubade paigutust täpsustades ning maja välimust nõnda kavandades, et ta oleks kui maastik loodusest välja kasvanud. Santa Rosast leidis ta itaalia loodusest meistermüürsepa, nimega Forni, kellele ta andis looduse ehitada maja, mis aastasadeks püsima jääks. Kividel tuli viimne kui toll veega pesta ning terastradadest harja abil puhtaks nühkida. Tuli kasutada rohkem tsementi ja vähem lupja, et müürid püsiks igavesti. Ta töoline pidi kogu aja müürid niisked hoidma, et tsemendil oleks piisavalt tardumisvett ja et ta pulbriks ei külluks. Iga korruse vahele pidi tulema kahekordne vahelagi, mõnda kohta koguni kolmekordne. Siseseinad pidi tulema täispalkidest, kusjuures palkide välisotsad tuli poltide abil müüri siseküljel olevate püstprusside külge kinnitada, et oleks kahekordselt kindel. Katuserennideks tuli kasutada vaske ning vasest pidid olema ka sissetulevad veetorud.

Ohjeldamatu individualistina hakkas ta endale ehitama suurimat lossi Ühendriikides. Sotsialistina tahtis ta teha meestele head tood anda ning rohkem kui pool kahekümnest kolmest toast külalistele jätta. Ehitustööde kiirendamiseks käskis ta Fornil kolmkümmend meest tööle panna.

1910. aasta kevadel astus ta ühe oma targima sammu ja kutsus Eliza London Shepardi alatiseks enda juurde elama ning tema rantšosid valitsema. Mrs. Shepard oli tollal neljakümne kolme aastane ning oma seitsmekümne ühe aastasest mehest lahku laanud. Ta oli tunda saanud raskusi ja hingelisi vapustusi pärast seda, kui oli John Londoni rantšost Livermore'is lahkunud. Ta oli ikka veel lihtsa oleku ja lihtsa käitumisega sümpaatne naine, auvõimeline, toimekas ja asjalik. Ta oli iseseisvalt õppinud, et juristlik saada ning oma abikaasat tema patendibüroos abistada. Et ta asjatult sõnu ei teinud, ei edvistanud ega olnud ka pretensioonikas, armastasid teda kõik, kes temaga kokku

puutusid. Ta oli Jackile kõigi nende aastate jooksul usaldavaks jäänud, armastades teda samasuguse andumusega nagu oma poega Irvingit.

Jacki esimeseks sammuks oli nüüd, kus Eliza ta asju viimase ülesannete raskendamise Kohleri viinamarjaistanduse ostmisega. Sellest istandusest, kaheksa hektari aakrist maast, mis külgnes Hilli, Lamotte'i ja Fishi rantšoga, oli Ninetta Eames nii sageli kirjutanud, kui Jack oma «Snarkiga» eemal viibis. Kohleri viinamarjaistandus maksis Jackile kolmkümmend tuhat dollarit, millest tema kasutuses oli väga vähe, sest «Hundimaja» ehitamine oli juba alanud ning pidi plaanikohaselt kolmkümmend tuhat dollarit maksma. Mis siis ajendas teda seda kaheksatsada hektarit juurde ostma, kui tal polnud raha, millega maksta? Pealegi kui tal juba oli nii palju ilusat maad, kus elada, mida harida ja mille üle rõõmu tunda? Kolmkümmend tuhat näis olevat odav hind säärase hulga toreda maa eest. See ühendaks ka ta teised kaks rantšot ning teeks ta taluks isandaks kõige üle, mida silm haarab... Jack väitles alati, et pole kerge seletust anda sellele, miks keegi ütleb: «Mulle meeldib!» — «Kui filosoofia on kuu aega teie kõrvalt muhnat ajanud, et indiviidile selgeks teha, mida ta peab tegema, ütleb see indiviid korraga «mulle meeldib» ja filosoofia laheb kus seda ja teist. See «mulle meeldib» ongi, mis paneb joodiku jooma ja märtri oma karvast hamet kandma. See paneb ühe mehe kuulsust, teise kulda, kolmanda armastust ja neljanda jumalat taga ajama.» Jackile meeldis Kohleri viinamarjaistandus ning järelikult ta ostis selle.

Juunis 1910 saatis ta itta jälle meeleheitlikke kirju raha saamiseks. «Mul on pakiliselt raha tarvis, et teha 10 000-dollarine sissemaks maatüki ostmiseks. Teistelt armulikkust paludes sain ajapikenõust kuni 26. juunini, ent kui ma ka siis ei maksa, läheb mul kaduma mitte ainult maa, vaid ka käsiraha.»

Charmian sõitis ära Oaklandi, et lapse saabumist ette valmistada. Jack pani terve meesterühma tööle uue ratsutamisraja puhastamiseks, mis ühendaks ta rantšosid ja teeks ringi ümber «Hundimaja». See pidi olema Charmianile üllatuseks, mille Jack varus päevaks, millal ta naise koos lapsega rantšosse tagasi toob. Ta mõtles tundide kaupa meeldumusega sellest, kuidas kord saabub suur ilmapilk, kus ta võib oma poja poni selga panna ning lasta

poisil enda kõrval ratsutada läbi tuhande ühesaja aaku, mis ühel päeval saavad tema valduseks.

19. juunil sündis Charmianil tütar. Laps elas vaid kolm päeva. Eliza võttis matused enda hooleks. Nukraft ja lohu tamatult läks Jack, ajalehepakk kaenla all, ühte kõrt Seventh ja Webster Streeti nurgal, nende joogikohtade lähedal, kus ta vanasti oli armastanud pummeldada. Kõrtsipidaja Muldowney hakkas Jacki süüdistama, et ta tahab seintele teadaandeid ules panna, ning alustas loomingu, millega neli tema sõpra uhinesid Jack pekti armetult läbi, enne kui tal õnnestus pääseda. Ta nõudis Muldowney arreteerimist, kuid kohtunik lükkas suudistuse tagasi, väites, et see oli purjuspäi toimunud kahmlus, mis kohtule korda ei lähe. Reporterid levitasid «purjuspäi kahmluse» lugu kõigis ajalehtedes, kuhjates ta pea peale kahekordselt teotust; ta olevat end täis joonud ajal, kus ta naine oli haiglas ja laps äsja surnud. Kui heasoovlikud inimesed talle kirjutasid, et kohtunik jätnud kõrtsniku süüdi mõistmata seepärast, et maatükk, millel kõrts asub, kuuluvat kohtunikule, saatis Jack kohtunikule maruvihase kirja, mille ärakirjad ta saatis ajalehtedele. Kirjas ta jutustas, kuidas lugu oli ning lõpetas: «Tuleb päev, tuleb paik ja tuleb võimalus, kus ma Teid pihku saan, ning siis ma pigistan Teid nii, et Te kogu seaduse rangust tunda saate.» Seejärel avaldas ta San Francisco lahe ümbruskonna ajalehtedes kuulutuse, milles paluti informatsiooni selle kohta, missugustesse poliitilistesse, juriidilistesse või sotsiaalsetesse korruptsioonidesse on segatud kohtunik, kellele kuulub maa, millel asub Muldowney punker. Vale süüdistus purjuspäi toimunud kahmlusest osavõtu kohta oli küll nurjatu tegu, ent kui Jacki kiri kohtunikule kogu Ameerikas ära trükiti, vangutasid inimesed lootusetult pead. Ainus kättemaks, millega Jack oma südant kergendada sai, oli kirjanike poolt ikka ja jälle kasutatav kättemaks — ta kirjutas sellest loost jutu pealkirjaga «Kahtluse tasu», milles ta kohtunikku materdas... ning mille ta siis seitsmesaja viiekümne dollari eest «Postile» müüs.

Paar päeva hiljem sõitis Jack paistes ja punetava silmaga Renosse, kus ta veetis kümme päeva, kirjutades New Yorgi «Heraldile» treeninglaagritest ning Johnsoni ja Jeffriesi poksimatšist. Ta tundis elukutseliste poksivõistlustest naudingut. Kümme päeva, mis ta treeninglaagris veetis koos teiste korrespondentidega, kellest suurema osaga

oli juba varasematel kohtumistel sõbrunenud, aitasid tal unustada lapse kaotuse kibedat valu. Ta teadis nüüd juba ette, et sureb ilma poega saamata. See veendumus tekitas temas tühjuse- ja viljatusetunde, vaatamata kahekümne neljale raamatule, mis ta oli kirjutanud.

Oaklandi tagasi jõudnud, kulutas ta äsja teenitud raha oma neljanda purjepaadi «Roameri» ostmiseks, et sellega San Francisco lähel ringi sõita. Niipea kui Charmian kosus, läksid nad koos merele puhkama, töötama, purjetama ja ohtueineks kalu püüdma. Kui Jack Glen Ellenisse tagasi tuli, kutsusid naabrid teda Chauvet Hallis esinema, lootes kuulda romantilisi lugusid lõunameredelt. Et ta poodiumil esinemisest keeldus, läks esimees kõrval asuvasse võrkpoodi ja tõi sealt seebikasti, millel Jack seista võiks, et kuulajaskond teda ka näeks. Glen Elleni farmerid ei kuulnud aga sõnakestki tema seiklustest Tahiti, Fidži saartel või Samoas. Selle asemel püüdis ta terve tunni tõestada, kuivõrd õige on Eugene V. Debsi teooria, et «mis klassivõitlusesse puutub, siis pole olemas head kapitalisti ja halba töömeest; iga kapitalist on teie vaenlane ja iga töömees on teie sõber».

Suvekuudel paranesid lapse kaotuse haavad ning ununes ka Oaklandis aset leidnud konflikt. Tema suurimaks lõbuks oli võtta kaasa oma lemmikkoer Pruun Hunt ning siis Washoe Banil üle põldude «Hundimaja» juurde ratsutada, et vaadata, mis päeva jooksul tehtud on, ning Forni ja töömeestega iuttu ajada. Ta märkas rahuldustundega, et töömeestele hakkas maia niisama armsaks muutuma nagu temalegi, ta tundis, et see on suur kunstiteos mida nad tal luua aitavad. Töömehed elasid rantšos telkides. Pärast tööd ronisid nad veinikannu ja akordioniga kõige kõrgema künka otsa, lauldés soojalt helkivatele ja lähedastena näivatele tähtedele oma sentimentaalseid itaalia laule. Sageli tuli Jack selgetel õhtutel töömeestega koos laulma, klaasi haput punast veini jooma ning ehituse juures päeva jooksul üleskerkinud probleeme arutama. Forni ütleb: «Jack oli kõige parem inimhing, keda ma eales olen kohanud. Ta oli igauhe vastu lahke ning kunagi ei näinud ma teda töö juurde tulevat; ilma et ta oleks naeratanud. Ta oli väga hea demokraat, väga õilis džentelmen, mees kellel jätkus armastust perekonna ja töömeeste jaoks. Nelja aasta jooksul ei ütelnud ta kordagi, et me töötame halvasti või liiga aeglaselt.»

Kui töömehed asutasid magama minema, raputas igahel katt, soovis neile head ööd ning kõndis siis Prun. Hundi saatel labi ploomiaia, tundes oma sõõrmetes plümide, lehtede ja viljaka maa lõhna.

Ta oli Charmianist täielikult võlutud. Koos Nakat söitsid nad vankril, mille ette oli rakendatud neli hobust, läbi Põhja-Kalifornia metsikute paikade, Oregon ja Washingtoni osariigi. Charmian oli ikka veel iga selguse peale valmis, ta ratsutas, ujus ja purjetas koos Jackiga, mängis talle klaverit ja laulis, kirjutas ta ka kirju masinal ümber ning laskis endale kirju dikteerida. Jack säilitas sõbralikud suhted ka Bessie'ga, külastas mitu korda kuus Piedmontis asuvat maja, et näha oma lapsi, nendega mängida ning neid teatrisse või tsirkuse viia. Bessie ütles ajalehereporteritele: «Mr. London teab kõik mis võimalik oma kahe tütre heaks. Ta armastab neid hardumusega. Ta tuleb Oaklandis olles sageli siia, et nad näha ning nad kulutavad terveid tunde koos mängides ja vesteldes. Nad armastavad oma isa ning pole ka põhjust miks nad seda tegema ei peaks. Minu südames pole mingit kibedustunnet tema vastu. Ta ei kujuta ettegi, kui palju see mulle tähendab, et ta lastesse niimoodi suhtub. Mingi traagilise õilsuse varjund oli Bessie Madderni loomule ikka omane.

Vanaduspäevil muutus Flora veelgi tasakaalutumaks, kui ta kunagi oli olnud John Londoniga koos elades. Vastamata sellele, et Jack oli ostnud talle maja, kus ta nüüd elas, et mamma Jenny oli Flora eest hoolitsemiseks järele massel elama pandud, ning et Jack kogu oma eluaja saad talle iga kuu tšeki viiekümne viiele dollarile, kais Flora Oaklandis oma naabrite juures ringi, raakides neile, et Jack teda ei toeta, et tal on araelamiseks raha vaja, mis pakkus neile koduküpsutatud leiba müüa, mille valmistamisega ta kavatses raha teenima hakata. Elatanud enamat tema rikka poja poolt osaks saavast kalgist kohtlennusest hingepõhjani vapustatud naabrid nõustusid iga päev talle koduküpsutatud leiba ostma. Siis ostis Flora ahju ja tekk küpsutamise algust. Lugu kandus kiiresti suust suhu ja kogu Oakland oli jahmunud. Murdnud pead, kuidas oma ema ohjeldada, kirjutas Jack talle kõige kannatlikuma ja õrrema kirja, mis kunagi ta sule alt oli välja tulnud. «Kallis ema! Tahaksin Sulle vaid esitada mõned arvud ja mõttekäigud seoses Sinu leivaküpsutamise ja Oma kogu

elukamal kuul said Sa 7.50 dollarit puhaskasu Ahju eest Sa maksid 26 dollarit Kui Sa kolme kuu jooksul kogu oma seitsme ja poole dollarise puhaskasu jätaaksid ahju eest maksmiseks, peaksid Sa need kolm kuud töötama mingit kasu saamata. Et Sa aga nüüd, nagu ütled, pole enam suuteline koduses majapidamises vajalikku ise ära tegema, pead Sa palkama kellegi teise, kes Su töö ära teeks. See läheks Sul aga maksma mitte vähem kui 7.50 dollarit puhaskasu, mis Sa leibade pealt saad...» Jack lundis oma ema liiga hästi, et teda paluda oma nimele Oaklandis mitte kahju teha. Koputades vaid selle pihta, mida Flora armastas oma ärivaimuks pidada, võis talle leivaküpsutamise maha laita.

Kiri mõjus. Flora loobus leivategemisest. Vajades aga mingit tegevust, kus saaks oma mitmekülgset energiat kulutada, hakkas ta samme astuma ajalehekioski avamiseks Broadwayl. Jack jõudis sellele veel parajal ajal vahet astuda. Varsti hakkasid rantšosse saabuma võla sisse nõudjad arvetega esemete eest, mida Flora oli ostnud ja mida tal üldse tarvis polnud. Nende hulgas oli kõige suuremaks kuuesajadollarine arve teemantide eest. Jack oli Flora vastu alati lahke. Iga uue raamatu ilmunisel saatis ta emale eksemplari liigutava pühendusega ning ei andnud kunagi mõista, et too oma ekstsentrilise käitumisega pojale kahju teeb. Kuid alati oli tal hirm uute plaanide pärast, mida ema võis oma läbitungiva pilguga vaatavate silmade ja kitsaste terasraamidega prillide taga välja haududa. Ajapikku hakkas Jacki vaevama kohutav kahtlus, et tema ema pole kunagi päris terve aruga olnud. Nii loomuliku kui see ka pole, loob igaüks endale inimesest üheva pildi selle jargi, mida ta paljudest erinevatest olukordadest silmas peab. Johnny Miller näiteks meenutab talle, et kui kõige toredamat naist, keda ta kunagi on tundnud, kui õrna, armastavat ning labi ja labi mõistlikku naist, kes uhtlasi oli sõbraks inimesed aga, kes Floralt selles klaveritunde võtsid, makstavad teda kui armast ja sõbralikku vana daami.

Post oli nüüd Jackile nõus maksma 750 dollarit iga kuue eest, «Collier's» pakkus 1000 dollarit, «Herald» pakis 750 dollarit lühikese jõulujutu eest. Ta sõlmis «Cosmopolitaniga» lepingu, millega kohustus kirjutama sarja jutte ühe tegelase kohta, keda ta Smoke Bellew'ks nimetas, saades 750 dollarit jutu pealt. Macmillan avaldas

kogumiku lühijutte pealkirja all «Kaotatud nagu esseedekogu «Revolutsioon» ning «Loitva Koidu». «Kaotatud nagu» sai ajakirjanduses teenitult sooja vastuvõtu osaliseks. On ju «Kaotatud nagu», «Usaldus», «Seesmine paik» ja «Marcus O'Brieni lahkumine» humoristilised Alaska-jutud, mis lugejaskonna poolehoidu võitsid, «Kulla palavik» ja «Lõkketegemine» on aga tihedakoelised dramaatilised jutustused. Oma kahe esimese lühijuttude kogumiku («Hundipoeg» ja «Tema isade jumal») ilmumise saadik polnud ta nii kõrget meisterlikkust saavutanud «Revolutsioon», mis on heterogeenne ja tasemelt ebaühtlane laste essee kogumik, sai üsna ülskõikse vastuvõtu osaliseks, «Loitev Koit» aga tekitas elevust, mida kõik lugejad oodanud olid.

Ühendades endas jõu, energia, keskendumisvõime ja puhta talendi, suutis ta korda saata seda, milleks on vajalikud vaid hiiglased. Vähem kui aastaga oli ta kohutava surma ja hävingu kuristikust üles rühkinud säärase kõrgusesse, kuhu veel ükski ameerika autor polnud jõudnud.

Olles ajutise elaniku rollist «Wake Robinis» siin mõeldud jani tündinenud ning nähes, et «Hundimaia» valmimine kuulub veel vähemalt kaks aastat astus ta 1911. aastal ühele uude sammule, mis tõi talle ühe kõige rõõmsama ja tegevusriiksemaid aastaid. Ta ostis ara Kohleri viinamariastandikeskel asuvad kümme aakrit maad, millel paiknesid need jätetud kasvuhoone, lagunenud rantšomaia ja mõned teised hooned. Ta pani müürsepad ja puusepad tööle et luua endale see suurtähtne kaminaga mugav söögituba ja suur puuallikaga veranda. Siis laskis ta ka köögi suuremaks teha ning magamistuba ja -verandad uuendada. Ühe magamistuba muutis ta tööruumiks, pannes seina äärde ritta riiulid raamatute, mitmesuguste paberite ja papist kartoteegikarjendite jaoks. Tema väikeselt magamisverandalt avanes vaade maia ees asuvale troopilisele aiale, maia taga asuvalt maia keverandalt aga avarale õuele ja suurele küünile, mille ümber osaliselt laskis ümber teha üheksaks mugavaks külaliskambraks, et sinna paigutada oma sõpru. Nakata sai muudustööle ning palkas tööle veel kaks jaapanlast, et ühe toitu valmistama, teise aga koristama.

Rantšomaia oli juba algusest peale õnnelik mõte, mis polnud ametlikkuse hõngu ning inimesed võisid end vabalt sundimatult ülal pidada. «Wake Robinis» elades oli ta kogu

ajal suvemajakesed, telgid ja viimase kui ühe koiku ümber sõprade ja lähedaste inimestega. Nende hulgas olid George Sterling, Cloudesley Johns, James Hopper, tema sotsialistidest ja anarhistidest sõbrad, ajalehemehed, kirjanikud, arused, hulgused ja seltsimehed, kes ühegi kategooria poolest ei mahtunud. Nüüd, kus tal oli kullaldaselt ruumi, hakkas ta inimesi kogu laiast maailmast külla kutsuma. Iga päev sai Jacki kolmapäevaõhtuseks lahtiste uste päevaks. Peaaegu kõik kunstirahva, vabakutseliste ja mõtte- ja maailma hulka kuulujad, kes läände tulid, veetsid mõned päevad paigas, mida Jack ise Beauty Ranchiks («ilurantšoks») nimetas. Kümnetele tuhandetele kirjadele, mida ta rantšost välja saatis ning millest kaunike hulk oli määratud inimestele, kes olid temaga vaenujalal, kes teda ründasid või taga siunasid, ei unustanud ta kunagi lõppu lisada. «Noor, millega varavalinki üles tõsta saab, on Beauty Ranchis alati väljas ning seal leidub sõprade jaoks ka tekke ja midagi hamba alla pistmiseks. Tulge külla ning jaage nii kauaks, kui soovite.» Nii paljud võtsid kutse vastu, et Jack pidi laskma trükkida juhendi, kuidas San Franciscost ja Oaklandist Glen Ellenisse jõuda. Tema juhtus, et tema laua ümber oli vähem kui kümme külalist. Sageh oli neid kaks-kümmend või koguni rohkem. Seal olid lõunalaual Hyhar Dyall (inglastevastase liikumise algataja Indias), keegi ameerika romaanikirjanik, Stanfordi ülikooli matemaatikaprofessor, üks naaberfarmer, insener, Luther Burbank, äsja Penangist tagasi jõudnud meremees, printsess Ula Humphrey, sultani haaremis olnud naitlejatar, kolm hulgust ja keegi vaimuhaige, kes lavatses San Franciscost New Yorki ulatuvat maja ehitas. Ülskõik missugusel elualal saabuja ka ei tegelnud, kui siia kokkukogunenud seltskond teda ikkagi hämmastama. Mõned Jacki mittetoetavatest sõpradest, kes kuude laupa ühtejärke rantšos elasid ja vaevalt kunagi olid vana kaminud, haisesid nii hullusti, et Jack ehitas spetsiaalselt nende jaoks metsa maja. Kuid ikkagi sõid kõik ühe suure laua ääres kivises soogitoas. Kirjanikud, kunstnikud ja poliitikategelased, Euroopa riigimehed ja filosoofid, kirjanikud, sunnitoohsed, arimagnaadid, insenerid, koduperenaised — tuhanded inimesed olid viiel järgmisel aastal tema külalised. Reisimisest tündinenuna laskis ta kogu maailmal enda juurde tulla. Kunagi ei saanud jõuda Glen Elleni raudteejaama, ilma et sellel poleks vastas

olnud Beauty Ranchist saadetud kinnine vanker, mis...
kulalised ules mooda varem viinamarjade vedamiseks...
sajatud looklevat kruusateed

Jack oli oma soistaves oila voortatajaks, heasoovavaks
patriarhiks, mõisahariaks, naha, kuidas sobivad ja tuttav
tema laua aares suues, tema hobustele ule magede ratsu-
tes ja tema voodites magades mõnulesid, pakkus talle...
naudingut. Kõige rohkem aga meeldis talle tema...
sosse tulnud inimesi proovile panna, et leida, mis...
tiksuma paneb», tunnetada nende iseloomuvarju...
tabada nende mottekauke, nende nõrku kulgi, kataba
nende murrakuliste väljenduste varvikust ning lugeda
nende elust. Tema kulalisi aga, nagu sajad nendest on
tunnistanud, hammastas ja vaimustas tema selge mõiste
tema mõttekaigu kiirus ja tapsus, tema teadmiste sügavus
ja ulatus ning eelkõige karmus, millega ta tema laua
aares istuvalt maailmakuulsalt spetsialistidelt teadmis-
ammutas ja need siis omandas. Ükskõik kui vahe info-
matsiooni keegi kulalistest ka kaasa toi, oli see, mis ta
teadis, tema rantšost lahkumise ajaks juba ka Jacki va-
duses. Alati raakis Jack teemadel, mis teist inimest hui-
tasid, esitas osavaid küsimusi, vaidles aegedasti, pane-
põhused arusaamadki küsimusmargi alla, korrigeeris
seejuures oma varem saadud muljeid, informatsiooni
kontseptsioone ja mõtlemismeetodeid. Säärases intelle-
tuaalsel pinnal toimuvast vaidluses trumppas ta mõn-
kord üle oma vastase, olgugi et vaidlus toimus vaid
konnas, mis oli teise mehe eriala. Tal oli alati tahtmu-
s vaimukuses jõudu proovida. Üheks tema lemmikdeviisil
oli: «Olen valmis ükskõik kummale poole asuma!»

Tal oli sügav intellektuaalne teadmishimu nagu tõelisel
õpetlasel. Ta oli kokku kogunud ühe toredaima kollekti-
siooni sotsialistlikest raamatuid, brošüüridest, ettekann-
test ning ajakirja- ja ajaleheartiklitest kogu Ameerika.
Tema tooruumi seinad olid laeni täis raamatuid, mida ta
New Yorgist ja Inglismaalt pidevalt tellis. «Mis muu-
puutub, sus ei saa mul kunagi olla liiga palju raamatuid
ega saa mu raamatud ka liiga paljusid probleeme hõlmata.
Ma ei loe võib olla kunagi kõiki neist, kuid nad on alati
sün ja ma ei või nal teada, missugusele kummalisele kal-
dale ma võin teadmiste maailmas purjetades sattuda.
Valjapaalstivate tegelaste tuline üksmeel selles, et Jack
Londonil oli kõrge rikkaim intellekt, nuda nad kumma

olnud, on tunnustuseks poisile, kes kolmeteistkümne-
tasena pidi konservivabrikusse tööle asuma, sest kesk-
oh minekut ei võinud ta endale lubada.

Alexander Irvine ütleb, et Jack raakis mahedalt, et tal
meeldivalt mahe tasane hää nagu õrnal naisel. Ta jäi
ta viisakaks, isegi siis, kui kohtas kitsarinnalisust, võhik-
hust ja rumalust, millega tal samuti kokku puutuda tuli,
üks kutsunud ta endale ju hulganisti külla lausa vöö-
delt Mehed ja naised, kelle filosoofilisi vaateid ta põlgas,
teda ta tsivilisatsiooni vaenlasteks pidas, võisid tema
rantsosse tulla, tema voodites magada, tema hobustel ratsu-
da ja tema laua aares süüa. Ükskõik kui kauaks nad
tema juurde jäid, ei tulnud neil kunagi pähegi, et Jackil
nad nende vastu säarased tunded olla. Igasse koolkonda
kuuluvad, igasugusel elujarjel olevad ning erinevate
massetulekutega ja erinevast miljööst pärinevad inimolen-
dud käisid ta majast läbi... ja sattusid tema loomingu-
kangasse, kuhu ta kodus nende mitmepalgelise iseloomu-
likkuse. Ta võttis oma külalistelt kõik, mis neil anda oli —
hokust ja nõmedust, iseloomukindlust ja nõrkust, paheli-
kust ja lõbuhimu. Kunagi ei püüdnud ta oma vastast maha
teada, teda toore jõuga lüüa, sest ta oli huvitatud mitte
võidust, vaid vaidluse tuumast.

Võimane kui üks inimene raagib Jacki dünaamilise
teaduse mõjujõust. Janeth Winship, tema Napas elava
obra tütar, ütleb, et kui Jack astus tuppa, kus rühm
külalisi kõssivajunud ning vaikides, tõntsilt ja ükskõikselt
oma töödel istus, käis neist kohe kui elektrivool läbi ning
nad elustusid silmapilkselt mitte ainult kehaliselt, vaid
ka vaimselt. Seda põhjustas vaid osaliselt Jacki tohutu
vitaalsus. Temast õhkus nii sooja ja pulbitsevat elu, et
ignüks, keda ta kohtas, tundis end kirkast heaolutundest
umbritsetuna. Irvine raakis nagu Jacki paljude sõprade
mudel, kui ta ütles. «Jack London oli kui mäetäis elu.»

Enne kui Jack ooseks tagasi tõmbus, tavaliselt kell üks-
viiskümmend, pani Nakata ta lauale paberilehti märkuste
noks, pliiatseid, korrektuurveerge, raamatuid ja brošüüre,
mida Jack parajasti luges, kirjanikuks pürgivate autorite
kirju, mis olid talle parandamiseks ja arvustamiseks
saadetud, kergelt toitu õosel närimiseks, et und eemale
peletada, karbi sigarette ja kruusid ja äga jahutatud jooki.
Kõigest Jack ikka jalle mõne lonksu võttis, et lakkamatust
nutsetamisest kuivaks tõmbunud suud niisutada. Lamp

pöles sügavas öovaikus, sel ajal kui magamisverandale üksipäini olev mees märkusi tegi, suitsetas, oma joogist paar lonksu võttis ning trükitud teksti kohal tiskles — tarkust ja valskust kätkevate sõnade, õiglust ja inimese poolt inimese vastu ülesnäidatavast ebaprofessionalismist kõnelevate sõnade kohal... kuni väsimus ta tolmukihti ta hõõgivate silmalaugude alla kogunes. Ta sundis ennast ühtevalu tagant, mitte ainult seepärast, et ta teadmisi armastas, vaid ka kartusest, et tal võib muutuda uut ja tähtsat siin maailmas kahe silma vahele jääda. Nõrkus oli sellel öölaual Paul du Chaillu kaheköiteline teos, mida keegi kunagi ei puudutanud ja mis sealt alles pärast Jacki surma ära võeti. See oli sama Paul du Chaillu raamat, kelle «Aafrika-reisid» oli esimeseks seiklusräpordiks, mis Jacki kätte sattus, kui ta alles üheksa aastane oli ja Livermore'i rantšos elas. Kaheköitelise teose pealkiri oli «Viikingite ajastu».

Kella ühe paiku hommikul pani ta tiku järjenäitaja raamatu vahele, seadis siis osuti ukse taga rippuval pöidla ajanäitaja numbrilauale õigesse paika, et Nakata teaks, et kell peremeest äratada. Harva lubas Jack endale rohkem kui viis tundi uneaega. Kõige hilisem aeg, mida numbrilaud kunagi näitas, oli kell kuus. Üldiselt äratas Nakata teda kell viis hommikul kohvi tuues, mille järel Jack voodis lamas eelmisel päeval Charmiani poolt masinaga ümberkirjutatud käsikirja läbi vaadates, mitmesuguste tema poolt väljatellitud valitsuse ametlikke teateid ja tehnilisi artikleid lugedes ning kirjastajatelt saadud viimaseid korrektuurveergude patakaid korrigeerides. Eelseisval päeval ettevõetava töö või tulevaste tegevuste kohta märkusi tehes. Kell kaheksa oli ta oma laua taha uue käsikirja tuhandet sõna kirja panemas, aeg-ajalt pilku heites seinale kinnitatud värssidele:

Tõusen, tööle hakkan nüüd,
oh issand, las mul kesta piüd;
ja kui ma suren enne õöd,
siis hoia, kaitse minu tööd.

Kella üheteistkümneks oma tuhandesõnalise normaalkirja valmis saanud, süvenes ta oma ärilise ja isikliku kahe vahetuse tohututesse virnadesse. Ta sai nüüd keskmiselt kümme tuhat kirja aastas, millest ta viimasele kui ühele

tegelikult ja viisakalt vastas. Sageli oli päevi, kus tal tuli sadulakond kirja läbi lugeda ja neile vastused kirjutada.

Kõigile külalistele oli teatavaks tehtud, et hommikul tuleb pidada vaikust, sest see aeg on ette nähtud tööks. Kell üks, kui tal kaheksatunniline tööpäev juba selja taga oli, laks Jack maja tagaküljel asuvale magamisverandale, juuksed sassis, valge särk kurgu alt lahti, roheline päikesevaru viltu otsaesisel, sigaretti huulte vahel ning kimp paberilehti käes. Nagu laia naeru täis, hõikas ta «Terekest, perelised!» ning ruum täitus temast, oli täis tema magnetiseerivat soojust, tema armastusväärset poisilikkust, tema eluküllast ja nakatavat inimsõbralikkust. Tema sisenemine talustas päevase lõbu algust.

Pärast paar tundi kestnud lantši, kui jutt hea hoo sisse läks ja aasimine mõnu pakkus, toodi saduldatud hobused rantšomaja ja küüni vahelisele õuele. Kui seltskond oli hobuste selga istunud, juhtis Jack nad Sonoma mäe tippu ümber üle mäeaheliku, kust avanes vaade San Francisco lahele. Kui päike välja tuli, galopeeris ta seltskonnaga järve juurde, mille ta oli niisutamise eesmärgil üles paigutanud, ehitades allikatest toituvale tiigile tõkkeks kivist tammi. Siin tõmbasid inimesed toorestest palkidest ehitatud supelmajas endale supelkostüümid selga, ujusid, ja Jacki poolt lõunamereleht kaasatoodud sõjakanu- ja sõitmas, peesitasid paadisillal, lahutasid meelt sikhuppemänguga ja kähmlusega üksteise kukil, tegid indiaanimaadlust, poksisid ning keerasid kummuli paate, milles olid inimesed, kes olid paadisõidule tulnud, tänavatõrjavad üll. Kui hämarsuma hakkas, viis Jack oma seltskonna läbi mammutipuu- ja kyusemetsa ning läbi mansannide rajale, mis «Hundimajast» mööda kulges. Siin ronis ta hobuse seljast maha, viis kaaslased tellingutele ning seletas neile, kui kauniks «Hundimaja» saab, juhtides uhkusega nende tähelepanu sellele, kui laitmatult on müür laotud. Ta rääkis ka sellest, et ta ei tarvitse maja tule vastu kindlustada, sest ta muudab maja tulekindlaks, kasutades asbestiga kaetud suitsulõõre ning tulekindlat värvi puitosade värvimisel. Seinad on niikuinii kivist ja katus tellisest.

Rantšomajasse tagasi jõudnud, rõivasid nad ümber, tutvusid vastsaabunutega, sõid oma tubli õhtueine ning arutasid maailmapoliitikat ja filosoofiat. Kaardid olid tema lemmikmeelelahutuseks ning seepärast mängitigi

varsti punast koera või pedrot, kakskümmend viis senti nina pealt. Ta mõtles ikka veel välja kõiksugu vigu. Kui rantšot külastasid anarhistid, nagu Emma Goldman, siis pani Jack nende lõunataldrikule raamatu, mille kaardidele oli suurte tähtedega trükitud pealkiri «Suur Lõuna». Kui anarhist paha aimamata raamatu avas, tegi see kätte vahel kõva paugu. Jack kasutas anarhistide jahmatuse alati ära, et neile näidata, et nad tegelikult ei ole kunagi maailmas võimu enda kätte haarata, isegi kui neil selleks võimalus avaneks. Veeklaas auguga kuljel olid varutud nende vagurate külaliste jaoks, kes olid seltskonnast, et said suure Jack Londoni laua ääres istuda, nad võrd oimetud, et suutsid vaevalt hingata, söömisest ei saanud kimata.

Norra skulptor ja meremees Finn Frolich, keda oli õnnistatud naeruga, mis oli kõmavam ja põrisevam kui ühelgi teisel sürelikul, ning kelle Jack oli teinud oma õueskulptoriks ja -narriks, ütles: «Kui ma parale jõuan, leidsin nad mangimas ku. lapsed, tembutamas ja igaüks naljamänge ette võtmas. Kui Jacki kuljel nalja tehti, näitas ta rohkem kui keegi teine meie hulgast.» Üheks lemmikveiniks oli inimese paigutamine vastu söögitoa ust lühikese pikkuse mõõtmiseks, et siis teiselt poolt puuhaamuga pea kõrgusel ukse vastu koksata. Kõige paremini sai naised heitlike inimestega tehtava vingerpussi puhul. Külalised toid põrandasse puuriti augud, millest kõis läbi pisteti ja voodi jalgade külge scoti. Kui külaline magama jäi, hakati ta test sikutama, mis voodi kõvasti vappuma pani. Külaline tormas õõrituses õuele, ise kisades: «Maavarisemine! Maavarisemine!» «Punni vastu ja pea kinni» mängus püüdis uustulnuk maa peale istuma. Kui siis tema harkis jalgade vahele vett valama hakati, pidi ta porist valli tegema et veevoolu tõkestada. Kui ohver oli juba küllalt vett valanud, tahta kogunud ning kui pöörane rassis, et vee ülevoolu ei mist ära hoida, haarati tal jalgadest kinni ning tiriti loiku, mille ta ise oli teinud. «Jack oli lihtsalt suur laps,» ütles Carrie Burlingame, üks naabritest Sonomas. «Ta tekkis kõike vägevasti, isegi kui ta lõõgastus ja naljatas, tegi ta seda nii, nagu vahegi jaksas.» Ta võis nalja ja naeru minna kaugemale minna, et ühel öhtul, kui külalised olid kuulda saanud lugu sellest, kuidas ta Saalomoni saarel toorest kala söi, ütles ta, et sööb ara elava kuldkalake laua keskel asuvast akvaariumist, kui juhtub tõmbama

hõlme väiksema kaardi. Teised mehed olid sellega nõus. Kaardipakk võeti lahti. Kõige väiksem kaart langes küllalt tulnud peigmehele. See pistis käe akvaariumi, tõmbas kuldkalakese sabapidi välja ning neelas ta alla... mis põhjustas naeru ja heakskiitu. Pruut aga hüüdis, et ta ei talle peigmehele end enam kunagi suudelda.

Jack tundis oma rantšost mitmekordselt rõõmu selle nalja pärast, mis ta seal oma külalistega sai. Tema kõige peelasemaks kaaslasest oli George Sterling, kellel olid kinnised indiaani naajooned ja kulmude kohalt nurga all tahapoole minev otsaesine, mida ta oma juuste tahapoole kammimisega hoolega varjata püüdis. Ta oli noor, kuid uhklasi tore mees, kelle meelas naos oli ka kaugasti kaunist. Kõiki kannatusi elus tunnetas ta teravasti. Tema luules oli palju hulgavalt kirjutatut, palju oli seal ka lolespuhutut ning publiteemadega ja mõttejult toretate valjenditega koormatut. Olgugi et ta naine Carrie teadis juunohk Bessie Madderni laadi naine, olgugi et ta oli loomult nii õrn, et poleks lubanud oma majas püütud ablikkugi tappa, ei tundnud ta mingit südamehännistust, et ta võib sellega oma naist haavata, kui teine naine tema meele ja mõtted koidab Jackist laks ta saatus lahku. Ta oli poolest, et tal oli rikas onu ning et tal oli üsna vahe oma proletaarsest elujärjest. Ta oli edukas donžuan ja tema napsivend — olles seega nagu minevikuhõlma vajuva tõeemlasliku poeedi musternäidiseks.

Kas ringi jutt, et iga kord kui George Sterling punast koera või pedrot mangides kaotas, võttis ta kompensatsiooniks Jacki varudest ühe käraka. Ja iga kord kui Jack kaotas, pani ta ühe sõna kirja, et kakskümmend viis senti ta saadi saada. Söögitoas oli puhvetkapp terve pudelitega. Külalisi paluti ennast ise teenindada ja võtta nii palju kui suda soovib, kuid Jack ise ei lõonud nendega ühena isegi mitte õhtusöögieelsel kokteilimaitsmisel. Tokios, «Snarki» reisil ja Renos oli ta tuttavate reportaagidega koos joonud. Mõni juhuslik kaasatagemise mõttes kogastumistundidel võetud naps välja arvatud, ei pruutunud ta rantšos joovastavaid jooke.

Glen Ellen oli tollal lulliloomise koht, mille peatavastatustasid kõrtsid. Kui Jackil tuli tahtmine perekonna, koke kohustustekoorma, töö ja pidevalt kohalviibivate prade juurest eemalduda, rakendas ta neli hobust inkri ette, kinnitas erilised kellad hobuste rangide külge

ning kihutas kui hull mööda looklevat kruusateed linna poole. Kui Glen Ellen noid kelli kuulis, ärkas ta oma tardumusest. «Jack London tuleb mäest alla!» hüüas keegi asukaist ning tuulekiirusel kandus sõnum üle linna laiali, inimesed tunglesid tänavail, nagu laia raietäis, baaripidajad võtsid omad pudelid välja ning nüüsid klaasid uue õhinaga läikima. Kui Jack peatänavat sõitis, kisasid kõik: «Hei, Jack!» ning kui ta mõnd tulla nägi, hõikas ta vastu: «Hallo, Bill!» ning viibutas sombreerot. Ta sidus oma hobused esimese lasipuu kaudu ning astus lähemasse kõrtsi sisse, kus ta, nagu mees ütles, «kõigile baarileti ees välja tegi». Keegi teine ei olnud oma rahatahti näidata. Rahvasumm aasis teda, tema piibulugude üle, laskis teda kuulda, mis nad viimati avaldatud töödest arvavad ning talle pajatavad uusi naljalugusid, eriti lugusid juutidest, mida ta üle armastas. Mõne minuti ja mõne napsi järel liikus ta järgmisse kõrtsi, kus selle põlised külastajad teda ootasid et tema selga patsutada ja tema kätt suruda. Jällegi näpsid tema poolt ning oli ka ohtrasti kõvahaalelist meele naeru ja head sõbramehevaimu. Linnas oli vahest ta kõrtsi ümber. Öhtuks oli ta neid kõiki kulastanud, ta kvardi viskit alla kummutanud ning sadakonna mehe külge külje kõrval istunud, juttu puhunud ja oma noole mislusti rahuldanud. Siis kõndis ta oma vankri juures tagasi, päästis ohjad valla ning sel ajal kui terve kolle kogunenud Glen Ellen kisas «Nagemiseni, Jack! Tule meile varsti jälle vaatama!» ajas ta oma hobuseid pikka kruusateed pidi läbi viilapuuaedade, viinamariaistanduste ja veerjate küngaste. Glen Elleni inimesed ütlevad, et kolme helgemad päevad aastas olid need, kui kõrgelt maevele hakkasid kellad kostma ning Jack London, laiaaetud kaabu peas, ratik kaela ümber seotud ning valge seljas, oma nelja tulise hobusega teed pidi tormates tuli, õnnelik naeratus huulil ja sõbralik tervitus igas suus.

Ühel parastlõunal nadalas rakendas ta kaks oma kiiremat hobust ette ja sõitis tuhatnelja kuusteistkümmend miili Santa Rosasse, mis oli maakonna administratiivne keskus ning humala- ja viinamarjakasvatuse ning veinitööstuse tsentrum. Elanikud olid kanged joomamehed kuid oma poliitilistelt vaadetelt niivõrd reaktsioonilised, et nad arvasid Jacki tema uss sotsialismisse mitte ainult

eksiteel olevat, vaid pidasid teda lihtsalt põrunuks. Ta kihutas mööda peatänavat, kellad rakmete küljes kõlisesmas, sõitis Ira Pyle'i kinnisvarade müügi kontori ette, hõikas «Hei, Puhhyle! Laseme käia!» ning kaks meest võtsid Overtoni hotelli baari, kus Jack baarileti viimase nõi vastu nõjatus, selg saali poole, ja endale kvardi šoti viskit tellis. Ta jõi oma viskit kaheteistkümneneuntsilisest veeklaasist. Alati valas ta Pyle'ile kaks esimest klaasi täis, mille järel Pyle võis juua nii palju või vähe, kui süda kutsus.

Kui Pyle'i ükskord Jacki joomakaaslasena tutvustati, hüüdis ta: «Ma ei või ialgi sellele tiitlile pretendeerida! Seda ei võiks keegi. Jack oli klass omaette. Ta võis tõepoolest väga hästi kanda, ta jõi neli või viis klaasi, sellal kui mina ühe jõin. Naljakas asi on aga see, et kaheksakummend viis protsenti ta jutust baarileti ääres oli sotsialismi üle. Ta tuli Santa Rosasse, sest siin võis ta leida kõige paremaid vastuvaidlejaid. Inimesed ei sallinud teda, sest ta rääkis kohtunike, kaubanduskoja juhtivate tegelaste ja ärimeeste juuresolekul sellest, kui mäda on kapitalistlik süsteem. Kõigi nende aastate jooksul, millal ta Santa Rosas käis, ei kuulnud ma kordagi, et keegi oleks temaga nõustunud. Kui ma talle uue sotsialistliku riigi kohta mõne konksudega küsimuse esitasin, jäi ta hetkeks mõttesse, raputas siis pead ning ütles: «Oota, kuni ma uue napsi hinge alla viskan, siis hakkab mu mõte vabamalt voolama.» Järgmine naps tegigi seda alati ning Jack alustas arutlust sellest, kui vahe tarbeesemed nende kasutajale maksaksid, kui neid toodetaks tarbimiseks, mitte aga kasu saamiseks.»

Kui ta polnud koos Pyle'iga, siis kõndis ta Overtoni baari, heitis kiiresti pilgu ringi, läks oma nurgakesse, võttis napsi või kaks ning viipas siis mõnele, et ta juurde tuleks ja juttu ajama hakkaks. Ise ta alustas tavaliselt: «Teie poolt eelmisel korral ettetoodud seisukoha üle, et sotsialism hävitab isikliku initsiatiivi, mõtlesin ma järele ning mulle tulid mõned uued ideed...» Sõbrad, kes temaga koos jõid, mäletavad, kuidas ta sõja, vaesuse kui kuritegevuse põhjuse, bioloogia, tööliste organiseerimise, Freudi psühhoanalüüsi, kohtumõistmises esineva korruptsiooni, kirjanduse, reisimise ja tulevase utopilise ühiskonna üle arutlusi pidas. Kell kuus, kui ta oli šoti viski pudeli üheskoos kuivaks kummutanud mehega, kes tema

seltsi tuli, istus ta oma vankrile ja vuras kodu poole. Ta polnud kunagi mingeid raskusi oma hobustega, aga kui ta oli joonud, siis armastas ta kiiresti sõita. Billy Hill, talle Overtoni baaris, pärastpoole aga Fetteri ja Boy Springi juures joogipoolist ulatas, ütleb: «Jack jõis rohkem vägijooke kui ükski teine mees, kuid see ei teinud teda kunagi halba. Ta seisis alati sirgelt, säilitas alati oma vaarikuse. Kui ta mõnest paigast minema läks, läks ta läbi džentelmen. Kui ta oli küllalt saanud, siis oli talle küllalt. Ma ei näinud teda kunagi inetult käitumas või tüli nõudmas. Ta jäi alati heatujuliseks ja meeldivaks kaaslasel ning hoidus vaidlemast, kui polnud kedagi, kellega talle selt vaielda saaks. Ta oli aga kõigist teistest, kellega ta kokku sattus, sedavõrd nupukam, et tuli vaidlusest alati võitjana välja.» Pyle ütleb, et ta ei näinud Jacki kunagi joobnuna. Tal oli iirlase võime viskit pruukida. Joomine peletas tal väsimuse ja närvipinget, päästis valla ta keha, õlitas ta aju, tegi ta vabaks, andis talle vaheldust ja puhkust.

Tema joomisest kasvas välja mõte kirjutada raamat, mis tõi talle rohkem kuulsust ja halba mainet kui ükski seni ilmunuist, «John Barleycorn» («Kuningas Alkoholi») on autobiograafiline romaan, mis kõneleb tõtt Jacki joomingutest. Kuid nagu enamiku autobiograafiliste raamatute puhul, on ka «John Barleycorni» ainsaks hädaks see, et ma ei pannud temasse kogu tõde. Ma ei sõandanud kogu tõde sisse panna. Ta jättis välja fakti, et kannatas oma elu teatavatel perioodidel masendushoogude all, et neil puhkudel, kui ta tuju oli langenud, mürgitas tema meeli mõtteid teadmise, mille ta heas vormis olles unustas, ja lihtsalt kui tühise endalt raputas, teadmise, et ta on mitte seaduslikult siia maailma tulnud, ning see muutis ta melanhoolseks. Ta jättis välja, et jõi neil puhkudel sageli lootes seda kõige püsivamat kibedustunnet viinasse uputada. Ta püüdis neid ikka ja jälle tagasi tulevaid masendushoogusid kõigi inimeste eest kõige hoolikamalt varjata. Need hood tulid küllalt harva, mitte sagedamini kui viiel või kuuel korral aastas, muutes ta depressiivseks manikiks, nagu seda on peaaegu iga loov kunstnik. Kui nad ta aga oma võimusesse võtsid, vihkas ta oma kirjatööd, oma sotsialismi, oma rantšot, oma sõpru, oma mehhanistlikku filosoofiat ning astus hiilgavalt välja inimese õiguse eest ennast tappa. Noil juhtudel näis koorem, mida ta kandis

tema õlgade jaoks liiga raske olevat, ta väitis, et ei suuda seda enam kauem kanda. Säärastel juhtudel jõi ta rängalt, muutus jämedaks, tundetuks, ebameeldivaks, riikaks. Kuid need hood möödusid, sageli üheainsa päevaga.

«John Barleycorni» kui kirjandusteose väärtus pole tingitud mitte sellest, et ta kajastab Jacki elukaiku. «John Barleycorn» on loetav kui romaan, ta on varske, vüras, lihtne ja liigutav, sisaldab suurepäraseid ridu «algest loogikast» ning jääb klassikaliseks teoseks joomise kohta. Oleks ta ka täielikult autori poolt väljamõeldud lugu, oleks ta ikkagi veenev, esmajarguline ilukirjanduslik teos. See avaldati algul ajakirjas «Saturday Evening Post», hiljem aga raamatuna ning seda lugesid miljonid inimesed. Ususektide jutlustajad haarasid temast kinni kui õppetunnist, mis näitab, kuhu joomine moraalselt viib, karskusliidud, keeluseaduse pooldajate organisatsioonid, kõrtsidevastased liidud kuulutasid raamatu omaks ja trükkisid sellest ära materjale oma brošüürides, mida nad sadade tuhandete kaupa levitasid. Haridus- ja poliitikategelased, ajalehtede ja ajakirjade kaastöölised, lektorid ning organisatsioonid, keda muidu ükski asi maailmas poleks suutnud omavahel siduda, ulatasid üksteisele «John Barleycorni» vahendusel käe, et alkoholitööstuse vastu võidelda. Raamatu alusel vandati film, mille ekraanile mittelaskmise eest viinavabrikandid suuri summasid pakkusid. «John Barleycorni» ümber tekkinud larm oli nii suur, et sajad tuhanded inimesed, kes koolipingilt lahkunud, saadik polnud veel ühtki raamatut avanud, neelavad nüüd ahnelt seda teost. Olgugi et Jack kirjeldab raamatus, kuidas ta alkoholist jagu sai, jõudis avalikkus, kes raamatust loeb välja ikka seda, mida ta heaks arvab, otsusele, et autor on paadunud joodik.

«John Barleycorn» seadis karskusküsimuse tulipunkti, paastis valla vastse õhina ning oli üheks otsustavaks teguriks, mis aitas kaasa keeluseaduse kehtestamisele Ühendriikides 1919. aastal. Ta andis pildi mehest, kes sageli jõi, et tuimendada oma ikka jälle tagasipöörduvat hingepiina, mida põhjustas teadmise, et ta on ebaseaduslikult ilmale tulnud, mehest, kellele joomine suuresti löbu pakkus, kellele joomine ja joomaseltskond elevust tõi ning kellel polnud vähimatki kavatsust alkoholist loobuda. Säärane pilt oli kui püssirohi nende reformeerijate käes, kelle läbi Ühendriike tabasid keeluseaduse ajastu jõledused. See on

uheks suuremaks saatuse irooniaks elus, mis niigi julm oli salvavat irooniat küllalt tunda saanud.

Aastaajad vaheldusid ning Jack jälgis, kuidas ta põldusid kevadel künti ja külvati, kuidas nad rohetama hakkasid ja siis hilissuve poole jälle kollaseks läksid, kuidas põld ja kuiva sügise põletav päike nad küpseks punakaspruuniks muutis ning kuidas talvised vihmad nad üle ujutasid. Jack tundis uhkust oma kirjutiste üle, oma uuema elule ärganud kirjanikukäe ja oma loendamatute sõprade üle. Nüüd, kus ta elus kõik latusasti läks, ei puudunud ta kenal iiri näol kunagi ka «naeratus, mis näolt lahkuks, ei tahtnud». Finn Frolich ütleb: «Ma pole iial näinud inimest, kellel on nii palju kõitvat hurma. Kui mõni jutlustaja suudaks oma olekuga sel määral armastust sisendada, muutuks kogu maailm usklikuks. Kõneldes oli Jack suurepärase, tema silmad olid suured, ta suu oli väga tundlik ning väljendusrikas ja sõnad otsekui voolasid tal suust. Temas oli midagi, tema mõttekiirus oli kümme kymmend miili minutis ning te ei suutnud temaga samana pidada. Ükskõik millest rääkides pruukis ta vaid huult avada ning sealt väljus huumor, nii et naera end kas või surnuks.»

Ta oli õnnelik, kõik armastasid teda ning ta töö edenes suurepäraselt.

Kui ta kõige esmalt Hilli rantšo ostis, kirjutas ta Clou desley Johnsile: «Ma ei hakka farmindusega tegelema. Ainuke lage väli siin jääb põldheina kasvatamiseks.» Aga peagi leidis ta, et tema huvi farminduse vastu kasvas kiiresti, ning iga uus ettevõetud samm viis teda uutele tegudele. Ta tellis endale põllumajanduslikke ajalehti ja ajakirju, saatis Kalifornia ülikooli ja valitsuse põllumajanduslikele osakondadele kirju, paludes informatsiooni ja nõu. Kuust kuusse hakkas ta üha rohkem mõistma, et põllumajandus ja rantšopidamine on meeli kõitvad asjad, ning et ka tema ise sattus nende küttesse. Välismaal ringiseiklemisest tüdinuna alustas ta julgelt ettevõtmist kodus. Farmindus muutus tema eriharrastuseks. Asudes temale omase agarusega uute toimingute juurde, leidis ta peagi, et on omandanud küllaldaselt teadmisi, et ennast teataval määral autoriteediks pidada.

Mida rohkem ta Kalifornia põllumajandusse süvenes, seda rohkem ta leidis selle viltu olevat ja seda enam jõu

dis ta veendumusele, et kogu olemasolev põllumajanduse süsteem on õige majandamise süsteemiga vastuolus, et lemas on asjatut raiskamist ja et ta vajab otsustavat ümberkujundamist teaduslike meetodite alusel. Tal oli maad, tal oli raha, tal oli teadmisi ja otsustavust. Ta võttis nõuks kõik selle ühendada Kalifornia farminduse päästmiseks. Põllumajanduse tundmaõppimist jätkates ja sellesse üha rohkem süvenedes tekkis tal tasapisi ettekujutus eeskujulikust farmist, seda tüüpi majandist, mida ta kasuisa John London oli tahtnud algul Alamedas ja hiljem Livermore'is välja arendada. Säärane näidisfarm, mida ta aastate jooksul tahtis välja arendada, oleks näidanud teed põllumajanduse kõrgemale tasemele tõstmiseks kogu maal, oleks võimaldanud farmeritel saada kvaliteetsemat tootangut nii oma maast kui ka oma karjast.

Ta sai teada, et Kohleri ja Lamotte'i farmid on kurnatud, kasutuks muutunud, sest nende endised omanikud olid maad nelikümmend aastat ühtejärke harinud, ilma et nad oleksid seda väetanud, ilma et nad oleksid maal lasknud söödis olla. Ta leidis, et ümbruskonna kari on mandunud; paaritamiseks kasutati kangujäänud pulle, kelle kohta polnud mingeid tõuandmeid. Hobused, sead ja kitsed olid kõik alaväärtuslikku tõugu. Kalifornia viljarikkad künkad seisis jumalamuidu. «Peame välja töötama teaduslikud meetodid, et nõlvakud tootlikuks pinnaks muuta.» Ta arutles nii, et kui ta maa viljakuse taastab ja oma karja jälle jõusse saab, et kui ta kõikjal tema ümber pankrotti jäävate farmerite poolt kasutatavad väheefektiivsed ja laastavad majandamismeetodid kõrvale heidab, et kui ta farmist vaid kõrgeima kvaliteediga tootangut saama hakkab, siis on ta maa selle osa põllunduse jaoks päästnud. Selle eesmärgi saavutamiseks panid tema ja Eliza mängu kõik oma ressursid, kogu oma energia ja võimed. Jack arutas kõik kavad läbi koos Elizaga, kes siis omalt poolt käske jagas ja tööd jälgis.

«Praegu olen ma kuue pankrotti jäänud rantšo omanik, mis on minu valduseks liidetud. Kuus pankrotti jäänud rantšot annavad tunnistust vähemalt kaheksateistkümnest pankrottijäämise juhust. See tähendab, et vähemalt kaheksateistkümmend vana kooli farmerit kaotasid oma raha, viidi meeletehetele ning kaotasid ka oma maa. Minu ette tõusnud küsimuseks on nüüd see, kas ma oma pead paremat äratundmist ja kõiki viimaseid farmindusalaseid

teadmisi appi võttes suudan saavutada edu seal, ja need kaheksateistkümmend meest on nurjumisega lõpetanud. Olen iseenda, oma meheea, oma varanduse, oma raamatud ning kõik, mis mul on, selle üritusega kaotanud.»

Oma puhtaks tehtud põldudele istutas ta vikerkaanada hernest, et seda kolm aastat järjest mullaviljakult parandamiseks sisse künda. Tema rantšomaja vastas olid kultiveerimata mäenõlvad. Ta pani mehed nõlvu puhastama ja nendele terrasse rajama, nagu ta seda oli näinud Koreas. Kakskümmend kaks meest rakendas ta teinaviinamarjaistandustes, et viinapuid karpida ja neid puuvõsundeist puhastada. Ta ütles Elzale, et viinamarjapõõsad hakkavad nende hooldamiseks tehtud kulutusi taastegema, ning ratsutas siis Washoe Bani seljas Glen Ellenisse, et kohaliku keeluseaduse poolt hääletada, sest ta uskus, et kõrtsid kujutavad endast ohtu tööliste perekondadele. Veendunud, et paari aasta jooksul kehtestatakse üleriigiline keeluseadus, ning pealegi veel teada saades, et viinamarjaistanduste pinnas on hea saagi andmiseks, liiga välja kurnatud, laskis ta oma meestel seitsmesaakri ulatuses viinamarjapõõsaid välja kiskuda, põllud väetada ning sinna eukalüptipuud istutada, sest tema uuringud olid ta viinud veendumusele, et eukalüptipuumis ka nõndanimetatud tšerkessi pähkleid andis, muutub väga nõutavaks oma kõva puidu pärast, mida nii sel viimistluses kui ka ehitamisel kasutada saab. Esimesel aastal istutas ta kümme tuhat puud, järgmisel aastal veel kakskümmend tuhat ja nii edasi, kuni talle kuulunud maal kasvas sada nelikümmend tuhat eukalüptipuud, mille istutamine läks maksma 46 862 dollarit. «Istutan nad nüüd maha ja kahekümne aasta pärast on nad vaart terve varanduse, ilma et mul oleks vaja nendega midagi ette võtta.» Ta arvestas, et tema investeering on nui sama kindel kui raha pangas, tuues talle pealegi veel kolmkümme protsenti intressi.

Teistele põldudele külvas ta peete, porgandeid, kaerakõrre, nisu, otra, põldheina ja lutserni, mille kasvatamiseks Eliza oli Kalifornia ülikooli kaugõppekursustest osa võtnud. Tal pidi endal olema kõik, mis tema arvates esmajärgulise tõukarjarantšo jaoks vajalik oli. Kui Luther Burbank talle oma Santa Rosa katseaiast mõned uudearetisena saadud okasteta kaktused tõi, istutas Jack, kes

iga asja proovimiseks kohe valmis oli, terve põllutäie loomadele söödaks.

Tõuhobuste kasvatamiseks aluse panemiseks ostis ta tuhande viiesaja dollari eest šiiiri täku, kes oli auhinna saanud, ning siis veel neli tõuraamatusse kantud šiiiri muna, seitsesada dollarit tükk. Kuna ta uskus, et suured tõuhobused jälle kasutusele tulevad, ostis ta kokku kõik San Francisco veovoorimeeste märad, kelle kabjad olid kivisillutisel haigeks jäänud. Kui ta oma põldude puhastamiseks ja kündmiseks rohkem veohobuseid vajab, on ta leidnud sääraseid loomi, nagu tahtis, sõitis ta neid Louna-Kaliforniasse ostma. Kui ta ei leidnud sääraseid loomi ja õhvakesi nagu tahtis, pani ta kuulutused põllumajanduslikele ajakirjadesse, laks Sacramentosse loomade kasvatusnõukusele ja ostis endale premeeritud loomi — auhinna saanud lühisarvelise pulli kaheksasaja dollari eest oma karja paaritamiseks ja kaheksa head õhvakest, kolmanda viiskümmend dollarit tükk. Ta käis turul ja ostis parimaid tõupõrsaid ja kaheksakümne viie pealise angoorakitsede karja. Mõne paaritamisperioodi järel kavatses ta mõned loomad oma karjast naabruses asuvatele rantšopidajatele odava hinnaga ära müüa, et nende karjade taset tõsta. Ta kavatses ka oma veiste ja sigade hulgas valikut teha — nõnda, nagu John London oli teda petanud puuvilja sorteerima — ja müüa San Francisco hotellidele ainult kõige paremat liha. Oma kiiresti kasvava karja ärapaigutamiseks ehitas ta uusi lautasid ja taluhooneid. Glen Ellenis ostis ta täieliku sepikojasisustuse ning viis selle oma rantšosse. Oma üha kasvava tööliste hulga majutamiseks ehitas ta üheperekonnaelamuid ja barakke, et meestel ja nende perekondadel oleks ulualune.

Ta kirjutas artikleid uute põllumajandusmeetodite kohta, tegi markmeid «mää juurde tagasipöördumist käsitleva romaani» jaoks, vahetas loendamatu kirju põllumajanduslike seltside ja katsefarmidega ning andis uudishimulikele ajalehereporteritele intervjuusid oma uue tegevuse kohta. Kariloomade ostul Los Angeleses, kus ta oma vana kujurist sõbra Felix Piano majas peatus, ütles ta reporteritele: «Hakkan uurima probleemi, miks Kalifornia maa viljakus on neljakümne või viiekümne aastaga hävitatud, sellal kui Hiinas on maad haritud juba aastatuhandeid, kuid ta on ikka veel viljakas. Võtsin omaks põhimõtte, et ma rantšolt midagi ära ei võta. Ma kasva-

tasin haljasmassi ja söötsin ta karjale. Muretsesin esin sönnikupuistaja, mida siin on nähtud. Panin mehed puhastama ja võsamaad haritavateks põldudeks muuta. Maal valitseb meeleheitlik olukord, ja kui farmi n kord ja kohus pidada, siis võib ka kindel olla, et tulemata ei jää. Nimelt kasvab toitmist vajavate arv Ühendriikides lähema kümne aasta jooksul kümteistkümne miljoni võrra. Selle kümne aasta jooksu aga sigade, lammaste, lüpsilehmade ja lihloomade tegelikult kahaneb seetõttu, et suured rantšod jaotatakse väikesteks farmideks. Rantšopidaja, kes endale hea kasvatatakse ning kes oma maa viljakuse säilitab ja töötab, võib edus kindel olla.»

Oma tuhandet ühtsada aakrit harides sai ta mehed ka tööd anda, millest nad endale elatist teenida võisid. Ta andis Elizale juhtnöörid, et ta mingil juhul ühtki meest otsima tulnud meest tagasi ei saadaks, enne kui ta kolm või neli päeva töötanud ja selle eest tasu saanud ning kolm või neli päeva tublisti süüa saanud. Kui mehe jaoks pole tööd, siis tuleb Elizal see leida, pannes mehe nõlvadelt kive koristama või põldude vahele tarasid paatama. Fornile, kes «Hundimaja» ehitamist juhatas, ütles Jack: «Forni, ära kunagi lase ühtki meest ära minna, enne et ta oleks kolm või neli päeva töötanud. Kui ta on tubli mees, siis jäta ta paigale.» Vangid Folsomi ja Quentini vanglast, kes oleksid võinud saada amnestia, kui neil oleks olnud töökoht, kuhu minna, kirjutasid Jackile paludes ennast tööle palgata. Peaaegu alati teatasid vangla administratsioonile, et ta amnesteeritud mehe tööd annab, keeldudes vaid siis, kui tal polnud ei aset ega nurgakest majas anda. Üks töö saamist taotlenud vang, kes sai eitava vastuse, kirjutas kohe vastu: «Te võite julgelt lasta mul maja ümber töötada. Ma ei varasta midagi ega sest olen vaid mõrtsukas.» Enamasti töötas ja elas rantšokümnekond amnesteeritud vangi.

Kui tema tegevus rantšopidamisel 1913. aastal oma hoo punkti jõudis, ulatusid tema poolt väljamakstavad palgad põrutava summani — kolm tuhat dollarit kuus. Tema teenistuses oli viiskümmend kolm meest farmitööle ja kolmkümmend viis «Hundimaja» ehitamisel. Seega andis ta ülalpidamist ligemale sajale mehele ja nende perekondadele ehk ümmarguselt viiesajale inimhingele.

Palgapaeval ratsutas ta Washoe Banil üle põldude ja

kungaste, makstes meestele kullas oma kottidest, mis tal umberringi vöö küljes rippusid, samadest kullakukrutest, mida ta Klondike'i ääres kandnud oli. Teadmise, et ta meestele tööd annab, valmistas talle sügavat ja ääretut rõõmu, niisama suurt rõõmu kui see, mis ta sai oma eksperimentidest farmis. Ta arvas ka, et on Kalifornia põllumajanduse päästja.

Umbruskonna farmipidajad pilkasid teda, et ta kolm loikust sisse kündis, naersid rantšos töötavate «kaheksatunniliste sotsialistide» üle, nagu nad neid nimetasid. Kui tema üle naerdi «Snarki» ehitamise pärast, nii nagu praegu ta üle näidisrantšo väljaarendamise pärast naerdi, kurtis ta: «Kui üks inimene raha tegemiseks ja kulutamiseks puhta ja tulusa viisi valib, siis kargab igaüks talle ninna. Kui ta oleks aga hobuste võiduajamisele või revüügörlide juurde läinud, siis oleksid kõik sellest lõpmata leplikult konelnud.» Inimestele, kes teda nii suurte summade eksperimentide sisse matmise eest hoiatasid, andis ta vastuseks: «Ma teenin oma raha ausalt, mitte tööliste turja pealt. Kui ma soovin seda kulutada, et tööd anda ja rantšopidamist Kalifornias jalule aidata, miks ei või ma siis oma raha omaenda lõbuks kulutada?»

Ning lõbu sai ta laialt. Iga uus külaline juhiti uhkelt läbi karjalauda, et talle näidata lüpsitabeleid, mida iga lehma kohta peeti, näidata lokkavaid lutserni- ja maisipõlde, parandatud tõugu lihloomi, sigu ja kitsi. Kui mõni ta loomadest näitusel auhinna sai, tundis ta ülimat heameelt. Kui ta «Roameril» purjematkal olles või koos Charmiani ja Nakataga neljahobusevankril pikemat sõitu tehes eemal viibis, kirjutas ta Elizale ühtelugu kirju, milles ta nõu ja instruksioone andis. Eliza omakorda teatas Jackile viimase kui üksikašja rantšos juhtunust. Jack kirjutas Elizale: «Vaata, et karjamaal olevaid sigu ka soodetaks. Kuidas odrapõllud üle ujutati? Ära unusta takule liikumist võimaldada. Kas mootor ja veevoolik on päikeselõõsa eest varjatud? Olen päris meelt heitmas seepärast, et sigadel on kõhulahtisus. Kas kahekümne latriga lauda vundament on parandatud? Praegu tuleb vaadata, et iga töötav hobune ja iga salg saaks karjamaatoidule lisaks ka sööta. Puuviljaäia ääde kivimüüri tegemisel vaata järele, et mehed tooksid kohale vaid suuri kive, millest nad ilusa müüri üles laduda saavad.» Iga asi pidi olema kõige suurem ja kõige parem — «Hundimaja»,

kivimüür, lutsern ja mais, širi hobused, lehmad, kitsed... ikka jalle tekitas tugev ja täisvereline valitsus. Tema niisama tugev messiasekompleks aga tekitas tema vajaduse vabastada ameerika kirjandus, ameerika majandus ja ameerika põllundus laostumisest ja allakäigust.

Ta teenis oma kirjutistega 75 000 dollarit aastas, kulutas 100 000 dollarit. Kõik, mis ta omas, oli täiesti võlakohustustega koormatud, kaasa arvatud ka ta enda tulevik. Iga kuu esimesel päeval istus ta Elizaga söögitoa nurgas laua taha, pead kontoraamatu kohal koos mõne südamed kripeldamas, mida küll ette võtta, et nende kohustustega toime tulla. Kord oli ta rahadest niivõrd lühike, et Eliza pidi oma Oaklandis asuva maja 500-dollarilise hüpoteegilaenuga koormama, et karjale sööta osta. Ja ta poolt itta saadetud kirjad on lakkamatu rahanurumise tõttu. «Palun saatke mulle 2000 dollarit, mis Te juttude kohuste võlgnete, sest ma ehitän esimest kivist silotorni Kalifornias.» ... «Peate mulle võimaldama veel 5000 dollarit raamatu kirjastamise arvel, sest mul tuleb ehitada uus lehmalaut.» ... «Vajan kohe 1200 dollarit kivipurustamismasina ostmiseks.» ... «Peate mulle otsekohe saatma 1000 dollarit, sest mul on tarvis oma põllud torutada, et vältida pealmise viljaka mullakihi ärauhumist vooluvetega.» «Kui teeksite ette ära lepingu sellele juttudesarjale, võin teile daksite mul minu maadega külgneva neljasaja-aakri Freundi rantšo ära osta mõõduka hinnaga 4500 dollarit.» Ta jagas oma idas asuvatele kirjastajatele oma õpetust teadusliku rantšopidamise kohta, kuid mõnikord hüüatasid nad ärritatult: «Mr. London, me lihtsalt ei saa sinna midagi parata, et peate veel ühe kurna põrsast ostma,» või «Meile ei tundu, et Teie uute põldude puhastamine peaks meie kohustuseks olema!» Ühel kirjastajast jätkus koguni hulljulgest öelda, et «pole paha, kui kirjastajal on farm, kui ta ainult ei püüa seda pidada ja hakata!». Oli viivitamist, pahandusi, vaidlemist, rahutust, vahel ka vihast telegrammidevahetamist, kuid ikka saati raha, ikka laekusid tuhanded, millega ehitada mitte üht vaid koguni kaks kivist viljasilo oma maisi säilitamiseks oma lehmalauda ehitamiseks, kivipurustamismasina ostmiseks, miilide kaupa niisutustorustiku mahapanemiseks ja Freundi rantšo ostmiseks, millega ta valdused nüüd juba tuhande viiesaja aakrini ulatusid. Jätkus raha ka 2500

dollarise kivikatuse panemiseks «Hundimajale», mille maksumus oli kolm aastat kestnud töödega tõusnud 70 000 dollarini, kusjuures teha jäi veel palju. Mida kiiremini raha sisse tuli, seda kiiremini libises ta Eliza sageli tõrkuvate sõrmede kaudu jälle välja, sest rohkem raha tähendas Jackile seda, et ta võis rohkem mehi palgata, rohkem põlde puhastada, uut karja juurde soetada ning uusi niisutus- ja kuivendussüsteeme rajada. Kunagi polnud tal vähem kui 25 000 dollarit võlga; sagedamini ulatus võlg küll 50 000-ni.

Lisaks töömeestele, kelle ülalpidamine nüüd tema mureks oli, kasvas järjest ka sugulaste, sugulaste sugulaste, sõprade, sõprade sõprade, külaliste, ligimesearmastusest loetataivate, kaelastolkneja ja igat masti parasiitide kildkond. Suuremeelsus tundus talle niisama loomulikuna kui hingaminegi. Iga hulkur Ameerikas teadis, et endistest võitlustest kõige kuulsama juures võib julgesti süüa, juua ja peavarju leida, ning suurem osa nendest võttis oma rännuteel külastatavate paikade hulka ka Beauty Ranchi. Jim Tully, kes nagu Jackki oli pärast raudteehulkuriks olekut romaanikirjanikuna kuulsuse võitnud, pajatab, et kui ühel ööl Los Angeleses üks pätt Jacki käest tanaval öömaja eest maksmiseks raha kerjas, pistis Jack mehele viiedollarise kuldmündi pihku. Johnny Heinhold mäletab, kuidas Jack «Viimse võimaluse» kõrtsi tuli, täis viskipudelid ühe lonksu võttis ning siis viiedollarise kuldmündi baariletile jättis, lausudes: «Johnny, ütle poistele, et Jack London oli siin ja teeb neile välja.»

Vangid saatsid talle käsitsi kootud valjaid, millega tal midagi polnud peale hakata. Ta saatis neile kakskümmend dollarit tükist, sest ta ei suutnud ära öelda vangisolijale, kes püüdis mõned dollarid teenida.

Peaaegu kõik ta sõbrad laenasid talt raha, mitte üks kord, vaid ühtepuhku. Kunagi ei tagastatud dollaritki. Post tõi talle tuhandeid raha saamispaelveid, millest ta enamiku rahuldas. Võhivõõrad kirjanikud kirjutasid abiraha saamiseks, kuni nad romaani lõpetavad. Ta saatis neile iga kuu tšekke. Kui sotsialistlikud ajalehed ja töölislehed olid finantsilistes raskustes, mida juhtus peaaegu alati, ütles ta neid lehti kõigile oma sõpradele, ning saatis neile ajalehtedele ka tasuta artikleid ja jutte. Kui sotsialiste või tööliste organiseerijaid areteeriti, saatis ta raha nende kaitsja võtmiseks. Kui streigid olid rahaliste

ressursside puudumise tõttu luhtumas, saatis ta raha sõprade kookide jaoks. Kui ta kuulis ühest naisest Austraalias, et oli maailmasõjas oma mõlemad pojad kaotanud, saatis sellele naisele kuni oma surmani viiskümmend dollarit kuus, ilma et keegi seda talt palunud oleks. Kui üks naine New Yorgi osariigi mägismaalt talle ängistavalt kirju oma vaesuse kohta saatis, temal aga ühtki dollarit pangas polnud, kirjutas ta Brettile, paludes viimast tulla, et ta naisele raha saadaks ning selle siis tema, Jacki tulevastest tuludest maha arvaks. Kui San Francisco talle teatati ooperikooli avada, kohustus Jack iga kuu teatav summa maksma. Kui üks Oregonis elav sotsialistist seadimees, keda ta ei tundnud, kirjutas, et ta oma raseda naise ja neli last rantšosse elama toob, seniks kui ta ise Arizonaisse oma tuberkuloosi ravima läheb, saatis Jack vastuseks kohe telegrammi, et tal pole praegu ei maja ega voodid, kuhu näist ja lapsi paigutada. Perekond aga oli just Oregonist lahkunud. Kui nad rantšosse jõudsid, ei laulnud Jack oma telegrammist sõnakestki, leidis neile majatoidis perekonda ning hoolitses selle eest. Naine tõi viie lapse ilma ning Jack andis kogu perekonna isale tagasi, kui viimane kuue kuu pärast Arizonast naasis.

Sotsialistidest seltsimehed kirjutasid tuhandete kaupade et Jack võimaldaks neil enda juurde tulla ning lüüa rantšos elada. «Anna mulle vaid aaker maad ja mõned kanad ning ma panen kõik laabuma.» — «Kas sa ei võik mulle loovutada paar aakrit ja ühe lehma. See on kõik, mis mu perekonnale vaja on.» Ta andis Elizale korralduse enam mitte inimesi palgata, sest töömees naiste ja laste tuleb ise rantšosse, kui on kuulda saanud, et mees võib seal alati tööd leida, ning ta palkab selle siis ise. Eliza, kelle käes oli raamatupidamine, ütleb, et pool rahast, mis Jack teenis, anti teistele inimestele. Kui sellele veel lisada ta enda mida ta maksis töö eest, mida tal üldse vaja polnud, et kasvaksid need väljaminekud kahe kolmandikuni sissetulekutest. Igaüks võis teda higitada, kes oskas raamatupidamist hea loo, kuid poole ajast saatis ta raha välja küsimata. Ainult korra keeldus ta abi andmast. Elukutselise poksu Bob Fitzsimmons'i naine telegrafeeris talle, et vajab kolme sada dollarit, kuid ei seletanud, milleks tal raha tarvis on. Ises pead murdes, kust võtta kolm tuhat dollarit, millist oma kindlustusmaksu ja hüpoteegiprotsente tasuda, telegrafeeris ta vastu, et on rahast lase. Kaks päeva hiljem

luges ta ajalehtedest, et mrs. Fitzsimmonsit opereeriti maakonnahaigla juures asuvas vaestekliinikus. Jack ei andestanud seda endale kunagi. Kui inimesed pärast seda temalt raha küsisid ja tal seda polnud, läks ta välja ja laenas.

Enda peale kulutas ta vähe, sõi ja rõivastus lihtsalt. Oma sõprade peale ja külalislahkuse osutamiseks kulutas ta ära terve varanduse ja kasutas vaid harva külalislahkust, mida talle vastu pakuti. Kui ta kellegi juurde õhtusöögile minema juhtus, sõi ta enne kodust lahkumist pool naela toorest kotletiliha, sest teiste inimeste valmistatud toidust ta suuremat ei hoolinud. Rahalistes asjades oli ta niivõrd peeps, et ei lubanud kunagi ühelgi külalisel anda teisele külalisele võlatähte üle oma kaardilaua. Ta võttis võlatähte endale, maksis raha võitjale välja ning pani siis sedelikese sigarikarpi. Ühel päeval, kui Frolich Jacki tööruumist mööda läks, lendas pahmakas valgeid paberitükke aknast välja. Mõned tükid üles korjanud, Frolich nägi, et Jack oli jälle järjekordse karbitäie võlatähti puruks rebinud.

Oma eluga maalis ta pildi paiksest kalifornialasest, sellest inimsoo ebatavalisest esindajast, kes on osariigi kodumullast välja kasvanud ning keda samasugusena kuskil mujal leida pole. Väikest viisi suurusehullustuses, nagu enamik paikseid kalifornialasi, oli ta oma sõprade ja kaaslase suhtes lihtne ega tekkinud tal mingeid pretensioone ka oma edu ja saavutuste pärast. Omaenda hinnangutes oli ta aga äärmiselt enesekindel. Sadade tulevikus kirjutada kavatsatud lühijuttude, artiklite ja romaanide kohta tehtud märkmetes võib ikka jälle leida rutaka käega visandatud sõnu: «Võrratu lühijutt», «Tohutult tähtis romaan», «Rahaväärne idee», «Suurepärane materjal töölistikuse kohta», «Kolossaalne lugu». Nagu enamik paikseid kalifornialasi oli ka Jack robustne, südamliku olekuga ja tugevate füüsiliste himudega ning jumaldas ilu, tugevust, osavust ja kehalisi mõnuseid, mis omakorda panid ta kunsti ja kultuurisaavutusi imetlema. Oma mängu- ja naljatlemislusti poolest aga sarnanes ta lapsega. Üle kõige tahtis ta naerda, mitte vaikselt ja tagasihoidlikult, vaid täiest kõrist. Nagu suurem osa paikseid kalifornialasi oli ta sunnitud ja vihkav jätku inimesi, tardunud vaateid ja eelarvamusi, ei sallinud traditsioonide kammitsaid ning tundis lõbu sellest, kui võis pühaks peetavaid tõekspidamisi

ägedalt rünnata. Nagu tema hispaanlastest eelkäijatel Kalifornias, oli ka tema enda kodu varjupaigaks kõigile eelkäijatele, olgu need siis kõrgelseisvad või väljapaistmatumad inimesed. Kedagi ei saadetud tagasi söömata, joomata või ööseks ulualust andmata. Kõige õnnelikum oli Jack kui lauataha istus tükki kakskümmend külalist, et tema söömaajast osa saada. Nagu nood hispaanlastest eelkäijad tahtis temagi, et ta ümber oleks avarust. Ta ei talunud kokkusurutud olekut, ta pidi olema isand valduse üle, ja on nii suur, et ühest äärest teise ratsutamiseks kulub rohkem kui päev.

Nagu kullakaevurid, kes Kalifornia asustamisega algasid, ei hoolinud ka tema rahast, sest seda võis nii kergesti ja nii suurel hulgal teha. Ta pillas seda, et maailmale näidata, et ta pole selle ori. Ta priiskas oma maa rikkusega, oma mõistusega, oma kukruga, enda poolt ülesandatud sõprusega. Nagu enamik kalifornialasi tahtis tema, kõike kõige vägevamini teha, olgu see siis töö, mäng, naer, armastus, lõõgastumine, vallutus või looming. Ta oli soltumatu ja isemeelne ning talle oli raske oma tahtmist peale suruda. Ta oli tujukas, püsiv, sageli põikpaane, kangekaelne, tormakas ja sadistlik. Nagu enamik paikseid kalifornialasi põlgas ta vaimset ja fuusilist argpükslikkust ning oli väga julge. «Tal oli karu visadus,» ütles Ira Pyle: «ta võis igaühe vastu ja kõige peale välja minna.» Nagu enamik paikseid kalifornialasi pidas ta ennast pioneeriteerajajaks, uue ja parema tsivilisatsiooni loojaks. Et kõik ta ümber oli nii tugev ja nii tohutu ja nii rikas, tundis ta ka enda vastu piiritut usaldust, kaljukindlalt veendunud, et kõik, mis on Kalifornia pinnasest võrsunud, on võitmatuim siin maa peal.

Nii viljakas ja ürgselt vohavas paikkonnas elades hakkas ka temas endas kõik vohama — uued ideed, uued harrastused, armastus või viha löid tas ruttu lõkkele. Ta jumaldas ilu ja loodust, sest kõikjal ta ümber oli loodus oma härrandlikus ilus. Läbematu, hoolimatu ning keevahne, uhkeldav ja liialdustesse kalduv, nagu ta oli, tundis ta meeldumust primitiivse tahumatuse ja primitiivsete meeleliigutuste vastu, kuid romantilise ümbruse ja külluse keskel elamine oli tema vägivaldsele elutuksele manustanud peaaegu naiselikku tundlikkust ilu ja valu vastu. Järsuna, ausana, sageli ka lärmaka ja toorena ei kahtlustanud ta kunagi oma ligimesi ning uskus igaühe ausust.

kuni see polnud oma tegudega vastupidist tõestanud. See tõttu oli ta sageli kergeusklik ning teda sai ka alt vedada, kergesti haneks püüda. Oma kartmatuses, tõrksuses ja mahalöömiseni minna võivas karmuses meenutas ta embleemina osariigi lipul seisvat grislit. Kaljukindlana oma veendumustes ja sõprustunnetes, heldekäelisena ning täis käredate hukkamõistu vaid inimese vaesuse ja õiglusetuse vastu, oli ta tõeline pagan, panteist, kes austas jumalat teda ümbritsevas looduslikus ilus ja loodusjõududes. Kõigutamatu optimistina, kes uskus inimkonna progressi, oli ta valmis pühendama oma elu sellele, et inimsoole mõistlikku tsivilisatsiooni tuua.

1913. aasta kevadeks oli ta kõige kõrgemini tasustatav, kõige tuntum ja kõige populaarsem kirjanik kogu maailmas, hõivates koha, millel Kipling oli olnud sajandi alguses. Tema juttusid ja romaane tõlgiti vene, prantsuse, saksa, rootsi, norra, taani, hollandi, poola, hispaania, itaalia ja heebrea keelde. Fotosid temast trükiti ikka jälle ära nii järelejätmata, et tema nooruslik, kena ja ilusate joontega nägu oli miljonitele tuntuks ja armsaks saanud.

Kuulujutud ja anekdootid tema kohta levisid nii kaugemale, et ulatusid otsaga viimaste kolgastenigi. Igast sõnast, mis ta lausus, igast liigutusest, mis ta tegi, heietati ajalehtedes. Kui ta aga midagi ei teinud, mida lehtedes korrutada oleks saanud, siis fabritseerisid reporterid uudiseid ise. «Mäletan, et ühelainsal päeval lasti minu kohta lendu kolm sõnumit: esimene väitis, et mu naine tülitseb minuga Portlandi linnas Oregonis, pakkis asjad oma saratoogakohvrissi ning lahkus San Franciscosse sõitva laevaga, et oma ema juurde minna. Teiseks valeks oli, et ma sain Eureka linnas Kalifornias kõrtsikaklusel ühe miljonärist metsakaupmehe käest kolkida. Kolmandaks valeks oli, et ma võitsin ühes Washingtoni osariigi mägikuurordis 100 dollarit, püüdes kinni täiesti püüdmatut liiki järveforelli. Kõne all oleval päeval olin koos naisega sügaval metsa-kaitsealal Oregoni osariigi edelaosas, kaugel raud- ja autoteedest, telegraafitraatidest ja telefoniliinidest.»

Olgugi et Jack end nende ajakirjanduslike väljamõeldiste vastu kunagi ei kaitsnud, neile vastamata jättes, oli ta sageli solvunud ja rahuldumatu. «Kas teate, et kui üks tütarlaps ülikoolist Berkeley taha mägedesse jalutama

läks ja talle üks hulgas kallale tuli, ütlesid lehed, et ...
pidi küll Jack London olema.» Mitte kunagi polnud teda
San Francisco pressiklubisse kutsutud, aga kui selle klubis
med otsustasid uue klubihoone ehitada, palusid nad teda
annetada kaks tuhat dollarit. See oli ainuke kord, kui
Jack palve tagasilükkamise üle heameelt tundis.

Nendest valedest ja tavaliselt laimavatest lugudest, mis
tema kohta ära trükiti, olid veelgi hullemad artiklid ja
brošüürid, mida tema kui autori nime all levitati. Üks
kuna äratrükitud leht pealkirjaga «Sõjaväeline ideaal»
tegi talle kõige rohkem pahandust. «Noor mees! Kui
madalamaks eesmärgiks Sinu elus on olla hea sõdur. Hea
sõdur ei püüa kunagi vahet teha, mis on õige ja mis on
vale. Kui talle antakse käsk tulistada oma kaaskodanikke
oma sõpru, oma naabreid, kuuletub ta kõhkluseta. Kui
talle antakse käsk tulistada rahvast tulvil tänava pahtu-
kus vaeses käratsedes leiba nõuavad, kuulab ta sõna ja
vaatab, kuidas vanadusest hallid juuksed punaseks vä-
ravad ning kuidas elumahl naise rinnust välja voolab
ega tunne kahetsust või kaastunnet. Hea sõdur on pime
südametu, hingetu mõrvamasin.»

Artikkel on kavalasti sepsitsetud, sest nii mõttelaadi
kui ka keeleliselt kõlab ta üllatavalt londonlikult. Ühend-
riikide armee ohvitserid tõstsid kõra sõjaväe isikule
koosseisu solvamise pärast. Kongressile saadeti protesti
kirju. Postivalitsus otsustas Jacki selle lehekese posti teel
levitamise pärast kriminaalvastutusele võtta. Tema
autorluse eitamine pani kriminaaljälituse küll seisma, kuid
tema vastu suunatud rünnakud selle «sõjaväelise padu»
pärast puresid teda kuni surmani.

Teisikuid tuli kui maa alt välja üle kogu Ameerika.
Kõik nad kandsid tema hästi tuntud kauboikübarat, kaela-
rätti ja lahtist kuube, mis kahtlemata andis põhjust palju-
deks ajalehelugudeks. Nad pidasid tema nimel loenguid
müüsid käsikirju, väites, et need on tema kirjutatud, juhi-
tisid Mehhikos revolutsioonilisi vägesid Diazi vastu, ku-
jutasid ta nime võltsitud tšekkidelé ning astusid peale
selle veel keevaverelise ja jämedakoelise Jack Londonina
ka armuseiklustesse naistega. Alatasa saabus kirju inimes-
telt, kes väitsid, et nad on teda kohanud paigus, kus ta
kunagi polnud viibinud. Kõik see tegi talle nalja, kuni San
Franciscos ilmus välja teisik, kes ühe Babe'i-nimelise daa-
mikesega armuseiklustesse laskus. Babe saatis Glen Ellenisse

lahtisi postkaarte, küsides: «Kas Sa mind siis enam ei
armasta?» ja kirjutades neile alla «Sinu kallike». Et ta
päritoluga polnud asjad päris kindlad, pidasid võhivõõrad
teda oma pojaks, vennaks, onuks või nõbuks. Ühest pere-
konnast Oswegos New Yorgi osariigis tõusis kumu, et Jack
London on tegelikult Harry Sands, kes neljateistkümne-
aastasena kodust ära jooksis. Ajalehed trükkisid Harry
Sandsi ja Jack Londoni pildid kõrvuti ära, et lugejatel
oleks võimalus sarnasust avastada.

Positiivsete retsensioonide ja heatahtlike lugude hulka
segunes sagedasti kirjanduslikke rünnakuid Jacki vastu.
Tuldi välja süüdistusega, et ta esitab Alaska-elu väär-
alguses, et ta ei tunne seda, millest kirjutab. Fred
Thompson, kellega koos Jack oma pambud Jukonile tas-
sis ja kes kahekümneks aastaks Alaskasse jäi, ainult irvi-
tas nende süüdistuste üle, meenutades, kuidas Alaska
vanad asukad kannatamatusega ootasid Jacki Klondike'i
juttusid, pidades seda kõige autentsemaks materjaliks
nende kohta kirjapandu hulgas.

Tema vastu plagieerimise tuvastamiseks esitatud hagid
olid niivõrd sagedased, et neil peaaegu vahet polnudki.
Juba 1902. aastal süüdistati teda selles, et ta on ühe oma
lühijutu süžee varastanud Frank Norriselt. Kui teada
saadi, et samal teemal on avaldanud jutu veel kolmaski
mees, uuriti küsimust lähemalt ning siis selgus, et kolme
kirjanikku oli sulge kätte võtma õhutanud üks ja seesama
sõnum juhtumist Seattle'is. Stanley Waterloo, kelle teose
«Ab ja tema lugu» oli Jack võtnud oma «Enne Aadamat»
aluseks, kutsus pärast viimati mainitud raamatu ilmumist
välja rahvusvahelise skandaali Jack vastas, et ta on Wa-
terloole paljus võlgu, kuid rõhutas, et ürginimese prob-
leem kuulub nende küsimuste hulka, mille käsitlemine on
kõigile vaba. Ringiseigelnud kirjanik ja toimetaja Frank
Harris, kelle ühest artiklist Jack võttis «Raudses kannas»
aratoodud kõne, mille väidetavasti pidas Londoni piiskop,
hakkas endale nüüd avalikku tähelepanu tõmbama sel-
lega, et avaldas väljavõtte oma artiklist kõrvuti valjavõt-
tega Jacki raamatust, näidates, et Jack on kirjanduslik
varas. Selle ümber tekkinud kõra vaigistamiseks võis Jack
vaid vastata: «Olen hanekspüütu, mitte aga plagiaator,
sest arvasin, et Harris esitas tsitaadi ajaloolisest doku-
mendist.»

Et katta oma väljaminekuid, samuti toime tulla rantšo

majandamise ja «Hundimaja» ehitamise suurte kulude pidi tema sule alt lakkamatu vooluna tulema juttu, mida sai müüa. Kui ta oleks sõandanud hingetõusu peatuda, oleks kogu kohustuste kaadervärk ja võlakorral talle raginal kaela sadanud. Tema kõige kindlamini müüvaks kaubaks olid Alaska-jutud. Ta vehkis neid edasi ja jutada, ise seejuures ägades: «Püüan ikka alles veel kord dike'i tolmu jalgadelt maha raputada.» Tema väimees argas, kujutlusvõime rikas ja jõuline ning seetõttu õnnestusid tal paljud Alaska-jutud ka hästi, vaatamata sellele, et ta oli alatise pingel all, püüdes kõike kirjutada nii, et oleks hõlpsasti müüdav. Õnnestumiste hulka tuleb arvestada säärased lõunamerelood nagu kogumikus «Lõunamerelood» avaldatud «McCoy» ja «Vältimatu valge maa» ning «Uhkuse maja» ja «Kona šerif» kogumikus «Uhkuse maja». Ainult Smoke Bellew lood olid rahategemise eesmärgil sepitsefud. Jutud, mis ta paberile pani, olid talle juba tükk aega mõttes kibelnud rahavajadusest, mis vahetuks ajendiks, mis teda päevavalgele tõi. Tema väimehe jaoks, kõhutäie saamiseks kirjutatud artiklite kõrval olid Smoke Bellew lood tema esimeseks haltuuratööks, millest polnud kirjanduslikku väärtust. Nende abil sai ta tsemendi ja puitu ja vaske oma kodu rajamiseks. Nende kaupade eest andis ta omalt poolt ausalt solidset kaupa vastavalt kolmeteistkümne Smoke Bellew loo kirjutamise müüksummeeldinud, kuid ma ei puigelnud nende kirjutamisest kunagi parima andmisest kõrvale.»

Tema lühijuttude meisterlikkuse tase hakkas langema osalt seetõttu, et ta oli lühivormist tüdinud, leides selles raamid liiga kitsad olevat. Ta soovis kirjutada ainult romaane. Kaks romaani, mis ta sel perioodil lõi — «John Barleycorn» («Kuningas Alkohol») ja «Kuuorg» ei kuulnud mitte ainult tema parimate teoste hulka, vaid neid võeti õigusega parimate Ameerikas kirjutatud romaanide kõrvale seada. Välja arvatud kolmas osa, mis käsitleb Jack põllunduslikke tähelepanekuid ning millest pidanuks omette raamat saama, sisaldab «Kuuorg» suurimat mõtte rikkust ja parimaid ridu, mida Jack Londoni süda ja mõistus on andnud. Pesumajatüdruku Saxoni ja voorimehe Billy kujud, mis ta raamatus annab, on täiesti veenvad. Müüritööliste Liidu piknikul toimunud lõõmingu kirjeldust Weaseli pargis, kus Jack poisikesena pühapäevaõhtul kõrtsi pühkis, võib klassikaliseks ameerika-iiri folklooriks

pidada. Oaklandi raudteestreigi draama ja tragoödia jääb aga ka kaksikümme viis aastat hiljem streigikirjanduse esekujuks Ühendriikides.

Mõnikord tuli tal meeleheitlikult otsida sobivat sündmustikku ajakirjajuttude jaoks. Ühel perioodil, kus säärase süžee puudumine ennast teravasti tunda andis, sai ta kirja Sinclair Lewiselt, punapäiselt sellilt, kes oli temalt ajalehe «Yale News» jaoks intervjuud soovinud ja kes nüüd püüdis kirjanikuks saada. Lewis saatis talle mitmed sündmustiku põhikavad, millest ta arvas, et Jack saab neid kasutada... 7,50 dollarit tükk. Pärast nendega tutvumist valiski ta välja «Hirmu aia» ja veel ühe teise ning saatis Lewisele tšeki viieteistkümnele dollarile. Lewis vastas otsemaid, tänades Jacki ja teatades talle, et viieteistkümme dollarit on nüüd üheks osaks palitus, mis New Yorgi talviste tuulte vastu kaitset pakub.

Hiljem, Ameerika Kurtidele Kõne Opetamise Edendamise Assotsiatsiooni ajakirja «The Volta Review» juures töötades saatis Lewis Jackile veel kaksikümme kolme sündmustiku põhikava, mida ta nimetas «väga asjalikuks lähetusarveks kaupadele, mis on allakirjutanu poolt sel ja sel kuupäeval välja saadetud koos hindade aratähendamisega», kirjutades alla «Sinclair Lewis, teisiti Hal, alias Punane». Juurdelisatud kirjas avaldas ta lootust, et Jack saab suure osa visandeist vastu võtta, sest kui ta seda teeb, annaks see Lewisile lõpuks jälle võimaluse vabakutselise kirjanikuna tööle asuda. Ta ütles, et seni on ta kirjutada saanud vaid uneaja arvel, uni on aga liiga odav ja tulus meelelahutus, et seda niisama raisata. Jack ostis Lewisilt «Illusioonide maja» idee nimekirjas märgitud hinna 2,50 dollari eest, «Kadunud isa», «John Avery suu», «Seletamised», «Soovitused», «Galantse džentelmeni» ja «Naise, kes mehele hinge andis» 5 dollari eest, «Frakis rusikamehe» ja «Praktilise mõistuse vangla» 7,50 dollari eest ning «Mr. Cincinnati» 10 dollari eest, saates Lewisile tšeki 52,50 dollarile. Ükskõik, milleks Lewis raha veel kasutas, kirjutas ta Jackile uhkelt, et ta säilitab oma punast ehk sotsialistlikku liikmekaarti. Nende sündmustikuideede põhjal kirjutas Jack lühijutu «Kui kogu maailm alles noor oli», mille ta «Postile» maha müüs, ja lühiromaani «Põrguline», mida hakati avaldama ajakirjas «Popular». Kui ta Lewisile kirjutas, et esmakordselt elus on üks jutt talle vastumeelne ja ta ei tea, mida Lewisi «Mõrvaburooga»

peale hakata, saatis Lewis, kelles professionaalne ühik tõusis, Jackile ilma lisatasu nõudmata pika sünopsise, kuidas sündmustikku uut moodi üles ehitada.

Jack oli kõige heldemeelsem nende vastu, kes tahtsid kirjanikuks saada ning kes suurtes hulkades talle turba langesid. Nende käsikirjad sadasid Jackile kaela kui rohu tirtsuparv. Ei möödunud päevagi, millal ta poleks saanud käsikirja mõnelt lootusrikkalt autorilt, kes palus teha kriitikat, ümberkirjutamist või äramüümist. Neid käsikirju, mis ulatusid üheleheküljelisest poemist kuni heksasajaleheküljeliste romaanideni ja traktaatideni, luges ta suurima hoolega, ning saatis siis autoritele pikki kriitilisi märkmeid, milles kajastus aastate jooksul välja töötatud kirjanduslik tehnika. Nendele võõrastele inimestele andis ta oma parima, säästmata aega või energiat. Kui ta arvas, et töö on hea, püüdis ta selle mõnele ajakirjale või kirjastajale müüa, kui ta aga arvas, et töö on halb, siis ütles ta autorile, miks ta nõnda arvab. Sageli tõi tema poolne aus kriitika endaga kaasa ägedaid vastusüüdistusi. Kuid teadmise, et teda peaaegu kindlasti ebameeldivate nimetustega tituleeritakse, ei heidutanud teda nende kirjutajatele näitamast, miks nimelt nende töö halb oli ja kuidas seda parandada tuleks. Üks autor, kellele ta kord palumata saadetud käsikirjaga ka terava kriitika taga saatis, kirjutas vastu eriti halvustava kirja. Jack istus suurema osa ööst ülal, lubades endale vaid kolm tundi uneaega, mille järele ta aju otse kisendas, et kirjanikale pürgijale kirjutada hiilgavas ja rahulikus toonis koostatud seitsmeleheküljelist kirja, mis oli niisama pikk kui lühijutt, mille eest ta oleks võinud saada viissada dollarit. Selles kirjas pani ta autorile südamele õppida, kuidas kriitikasse suhtuda, et selle varal oma tööd parandada.

Ainsateks kirjanikeks, kelle peale ta vihastas, olid need kes soovisid, et ta neile näitaks kõige lühemat teed kirjanduslikule karjäärile. Nendele kirjanikele Jack ütles: «Mees, kes unistab kunstist, kuid arwab, et keegi teine peab ta vastavasse vormi panema, on mees, kelle kunst jaab lootusetult keskpäraseks. Kui tahate tõelist toodangu anda, peate end ise ka vastavasse vormi seadma. Pea püsti! Julgesti pihta! Ärge virisege! Ärge hakake mulle või kellelegi teisele rääkima, kui heaks Te kõike seda peate, mis Te teinud olete, ning et Te arvate, et see on nü

sama hea kui ükskõik kelle teise poolt tehtu. Tehke oma töö nii kuradima hästi, et Teil ei jää mahtigi mõelda selle kõrvutamisele teise mehe keskpärase tööga.»

Tema paberite hulgas on kirju peaaegu kõigilt kaasaegsetelt edukatelt kirjanikelt, milles need talle räägivad oma vajadustest, muredest ning oma vaimsetest ja hingelistest ahastustest. Kõigile nendele andis ta tunda oma sümpaatiat, armastust ja seda, et ta nende tööd mõistab. Ta julgustas neid, sisendas neisse meelegi kindlust ja usku endasse, kirjandusse ja maailma, mida nad haarata püüdsid. Kui mõnda kirjastusse sattus raamat, mis oma sotsiaalse sisu poolest tähtsust evis, saadeti üks eksemplar talle. Ta luges seda hoolikalt ja saatis siis välja heakskiitva telegrammi, mis raamatu kaikulaskmist õigustas.

Oma ärilistes asjaajamistes toimetajate ja kirjastajatega oli ta niisama suuremeelne ja aus. Ta armastas asju alati «laialt ajada» ning oli alati hädas teise poollega, ärimeeslega, kes «väiklaselt asju ajasid». Ta oli leebe, viisakas ning temaga oli kerge läbi saada vaid niikaua, kuni ta ei olnud jõudnud otsusele, et keegi püüab teda alt vedada või tema tööd kahjustada. Siis sööstis ta süüdlasele kallale kui metsik ja vihaleaetud grisli.

Pärast 1910. aastat, millal avaldati «Loitev Koit», esitas ta Macmillanile näidendi pealkirjaga «Vargus», lõunamere-juttude kogumiku ««Snarki» merereis» ja neli köidet lühijutte, millest ükski ei läinud hästi. Nüüd teatas Brett talle, et lühijuttude kogumike turu on üle võtnud odavad ajakirjad, mis ilmuvad tosinate kaupa ning avaldavad ohtra sündmustikuga lugusid, mis Jacki kuulsaks teinud jutte hästi matkivad. Brett tegi veel teatavaks, et ta pole enam võimeline rahuldama Jacki alatise avansinõudmisi, millest vaid üksikud olid väiksemad kui viis tuhat dollarit. Pärast kümneaastast edukat koostööd lõi Jack 1912. aastal Brettist ja Macmillanist lahku. Seejärel sõlmis ta lepingu Century Companyga, kes avaldas Smoke Bellew lugusid, «Öösel sündinu» ja «Põrgulise», kuid keeldus «John Barleycorni» kirjutamist kolme kuu jooksul tuhande dollariga kuus finantseerimast. Et Jack end Century juures kunagi õnnelikuna ei olnud tundnud ja tal «John Barleycorniga» viimase kolme aasta jooksul jälle esimene suur edu silme ees seisis, saatis ta neile terve trobikonna käreid telegramme, püüdes end seega lepingust vabaks saada, et jälle Macmillani juurde tagasi minna.

«Kõik kirjastajad mõnavad, et võite Barleycorni loovutada Ainus asi, mis teid takistada võib, on suurte kasumite saamise lootus. Müüte enda ja oma kompanii hea nime käputäie hõbeda eest maha. Palun pidage seda meele, et ma pole raha kokkukraapija, ning et miljonid, kes Barleycorni loevad, loevad hiljem ka teist. Selle järelkaja vabandab teid paljude päevade kestel maailma ees ning kooli olete oma hauas põrmuks muutunud, siis see järelkajavõtte ajudes, kes praegu veel sündinud pole, raputab teie põrmu üles. Sooviksin, et vastaksite, et olete pigem mehed kui rahatuhnijad... Olen palehigis läbi käinud põrgutest, mille olemasolust teie, vennikesed, pole undi näinud. Mul on kannatlikkust, milleks teie, vennikesed, pole suutelised. Isiklikust heaolust ja omakasust ma ei hooli, mis muidugi ei mahu teie ahtakestesse arusaamadesse. Võin igal ajal peeglis oma nägu vaadata ja sellest rohkem rahuldust tunda kui seda teie, vennikesed, oma nägu peeglis vaadates võite... Ma tõstan oma silmad üles ja vaatan oma raamaturiivile, millel on kolmkümme neli raamatut, minu kirjutatud raamatut, mis juba on kirjustatud. Terves selles kolmekümne neljast raamatust koosnevas reas on vaid üks kiitsakas köide — «Põrguline», mis on äsja teie poolt kirjustatud. Jälle kord on kirjastaja kelle mõõtmed on kaks korda neli, püüdnud kirjastada autori materjali, kelle mõõtmed on kaheksa korda kümme. Ootan ikka veel vastust oma pikale telegrammile 10. mail 1913. Teil on olnud mitu päeva aega oma pühapäevade lõuna söömiseks ning oma naistele ja lastele otsa vaatamiseks ning ennast lahkel ja inimlikul kujul näitamiseks. Tulge siis nüüd lagedale ning olge mu vastu lahke ja inimlik ning laske mind lahti. Te teate, et ainsaks asjaks, mis ma uuele kirjastajale viia saan, on Barleycorn. Las lähene see mõnedollarine kasum ja las lähen ka mina teie juurde ära mitte päris purupaljana.» Kui Century Company ei vastanud, saatis ta viimase meeleheitliku telegrammi: «Iga mehe viha võin küll mõista, kuid trots on nii pagan primitiivne tunne, niivõrd lolli perutatavat hobust meenutav, et ma ei suuda taibata säärast suhtumist meeste poolt, kes tahavad ajaga kaasas käia ja end üsna tsiviliseeritult pidada.»

Kui Century lõplikult keeldus «John Barleycornist» loobumast, kirjutas Jack: «Olen oma elus liigagi palju kordi materdada saanud, et sellepärast viha kanda võin

vunna pidada.» Pärast «John Barleycorni» avaldamist laks ta aga Macmillani juurde tagasi ega teinud enam katset ära minna. Ta mõõnas Brettile, et oli ise teataval määral jõhkard, kui püüdis Century lepingust lahti saada.

1913. aasta suvel veetis ta Charmianiga õnnelikke nädalaid, külastades Sterlingeid Carmelis, kus nad murdlainetes ujusid ja rannaliival peesitasid, abaloone* korjates ning neid rannal lõkketulel praetult süües, lisandades musttuhat värssi humoristlikule poeemile, mille tõttu, nii ironiliselt kui see ka kõlab, Sterlingit kõige rohkem mäletatakse:

On vana jutt: kel laual vutt,
võib pidada peent tooni;
mul rõõmus meel, tüür võlgu veel
ja söön vaid abalooni.

Varajaste hommikutundide jaheduses jätkas ta Beauty Ranchis tood oma kavatsesavate pikkade romaanide kallal, kirjutades «Mässu Elsinore'il», mille «Cosmopolitan» avaldas pealkirja all «Mere gangsterid». Pool raamatust, mis vahetut sündmustiku arengut sisaldab, on hästi kirjutatud, eriti see, mis mere taustal toimub ning mille tõttu Londonit ka Ameerika Conradiks on nimetatud. Teine pool aga, kus peategelane sündmustest räägib, on kehvasti kirjutatud ning rikub raamatu sedavõrd ära, et «Mäss Elsinore'il» õigusega unustuse hõlma vajus.

Pärastlõunati ratsutas ta lõõmava päikese all valmivate viljakate põldude vahel kulgevaid radu pidi ning lõpetas päeva Boyes Springsi ujumisbasseini juures, kus ta oma sõpradega ujus. Koduteel peatus ta iga baari juures napsi tegemiseks, mõne loo vestmiseks ja naeruhimu rahuldamiseks. Videviku saabudes ratsutas ta «Hundimaja» juurde, et Forni ja töömeestega juttu puhuda. 1913. aasta augustiks oli ta peaaegu lõplikult valmis ehitatud kodu rajamiseks kulutanud kaheksakümme tuhat dollarit. Ajalehed piitsutasid teda halastamatult kui oma usust taganenud sotsialisti, kes nüüd lossi ehitab. Sotsialistid olid vihased, sest neil oli tunne, et neid on petetud. Pyle ütleb, et Jack läks kohe puhevile, kui teda tema suurepärase

* Abaloon — Vaikse ookeani rannikul ohtralt esinev suur tügu. (Tõlk.)

kodu pärast näagutama hakati. Ajalehereporteritele vahtis ta aga ikka ja jälle, et üksipuha kui suur tema «Hundimaja» ka pole, ei ole ta ometi kapitalist, sest ehitab maja vaid sellest, mis ta ise teenib. Kui keegi vihjas, et «Hundimaja» on loss, vastas ta, et võrratud mammutipuud ja pünnased kivid kuulusid talle, et kui paik tõesti Justinianuse või Caesari paleed meenutab, siis on see õnnelik kokkusaatus, mis talle midagi lisaks maksma ei lahe. Kui Harrison Fisher talle ütles, et tal on kõige ilusam kodu Ameerikas, siis ta teadis, et kõik «Hundimaja» ehitamiseks kulutatud raha ja vaev on end õigustanud.

18. augustil saabus lõpuks koristamispäev. Elektrikud olid lõpetanud traatide paigaldamise, töödega olid lõpuks jõudnud ka puusepad ja veevärgimehed. Forni mehed kasutasid ringi ning korjasid kokku kaltsusid, mida nad olid tarpentiniga immutanud, et maja puitosasid üle nühkida. Järgmisel hommikul pidi salk mehi aitama Jackil ja Charmianil oma uude kodusse kohda. Tol ööl töötas Forni koos Jackiga rantšomajas kuni kella uheteistkümneni, siis aga sammus ta «Hundimajast» mööda oma telkmaja juurde. Just enne kella kaht hommikul äratas teda üks farmer, kes sisse tormas ja kisendas: «Forni, ta põleb! «Hundimaja» põleb!» Kui Forni kanjoni juurde jõudis, oli «Hundimaja» üksainus tulemeri.

Mõne minuti pärast tuli hingeldav Jack joostes ja juustele lehvides. Künkal, kus ta itaallastest töömeestega laulu lüües ja veini rüübates istunud oli, peatus ta äkitselt. Tema ees oli kohisev põrgulöösk, kõik majaosad leekisid ühtaegu. Oli augustikuu keskpäik ning vett polnud. Ta ei saanud teha muud kui vaid seista, pisarad põski pidi alla veeremas, ja vaadata, kuidas üks tema suurimaid eluunustusi hävib.

Viimane kui üks puitosa põles, isegi aknalauad põlesid ebaloomuliku sinaka leegiga. Maja ümbritsevast mammutipuude võõndist väljaspool asus virn mammutipuu-laudu, mis olid ette nähtud Jacki magamisruumide valmistamiseks. Mammutipuude võõnd polnud tuld võtnud, kuid lauavirn selle taga oli leekides. Paljusid inimesi süüdistati süütamises, suurt osa neist anonüümkirjades, mis Jackile saadeti. Süüdistati Shepardi, kellest Eliza kavatses end lahutada ja kes samal päeval oli Jackiga tulistunud. Süüdistati üht töömeest, kelle Jack oli oma naispeksmise pärast rantšost välja visanud ja keda oli lähe-

duses nähtud. Süüdistati üht pahurat kümnikku. Süüdistati Forni, süüdistati kadedaid sotsialiste, süüdistati torisevaid hulkureid. Forni arvab, et tulekahj tekkinis isesüttimise labi — tarpentiniga immutatud kaltsud, millega puitosasid nühitud oli, võisid lõkkele lüüa. See aga ei seletanud, miks terve maja korraga põlema laks. Kui tuli oleks puhkenud mõnes toas, siis poleks ta läbi kivimüüride levida saanud. Vigased elektrijuhtmed oleksid võinud küll kõik toad korraga põlema panna, kui vool oli sisse lülitatud... kuid ükski juhe ei ulatunud mammutipuulaudade virnani, mis asus mammutipuude võõndi taga...

Jack oli veendunud, et maja oli süüdatud, kui mitte inimekäte läbi, siis saatuse käe läbi, kes ei soovinud, et ta oma töö vilja maitsta saaks, kes arvas, et sotsialistile pole sünnis lossis elada. Pika kibeda öö jooksul rääkis Jack ainult kahel korral. Kui tulekahju oli haripunktil, sosistas ta: «Olen pigem mees, kelle maja põlema pandi, kui mees, kes selle põlema pani.» Koidikul, kui püsti oli jäänud vaid väline kivimüür, mis pidi kestma sajandeid, ütles Jack vaikelt: «Forni, homme hakkame seda uuesti üles ehitama.»

Ta ei ehitanud «Hundimaja» enam kunagi üles. Midagi oli ta südamest sel ööl välja põlenud ja alatiseks hävitatud.

X

Neli päeva lamas ta voodis putukavõrguga kaitsitud magamisverandal, mis avanes troopilisse aeda. Kõik haigused, mis teda kunagi olid tabanud, alates kõige varasematest raudteehulkuri päevadest ja Klondike'ist nung lõpetades Korea ja Saalomoni saartega, näisid jälle platsi olevat, et teda maha rabada. Veendunud, et «Hundimaja» oli põlema pannud keegi, keda ta oli kohelnud kui sõpra, võitles ta närbutava tülgaustunde vastu, mis temas tõusis. Ta oli rusutud mitte ainult seepärast, et ta majast oli jäänud vaid varemed, vaid et ta oli kaotanud usu ja armastuse inimkonna vastu, mis alati olid ta iseloomus selgesti välja paistnud. Ta silmad avanesid korraka nägemispaaljusid asju, mida ta varem polnud märganud, või kui oligi, siis oli ta neist lihtsalt kui tähtsusetuist mööda läinud. «Hundimaja» põlemine justkui sümboliseeris selle hävingut, mida ta sotsialismi ja kirjanduse heaks oli teinud. Nende nelja päeva jooksul vananes ta tunduvalt.

Tema esimeseks sammuks pärast voodist tõusmist oli Washoe Bani seljas üle põldude «Hundimaja» juurde ratsutada. Ränkaskas mõtteis vaatas ta suurepäraselt punasest kivist skeletti, mis oma alasti tornid sinisesse Sonoma taevasse sirutas. Need olid varemed. Kuigi ta oleks võinud

end maksujõuetuks kuulutada, tasus ta ettevõtjatele kogu summa. Seitsekümmend tuhat dollarit oli puhas kahju, samuti nagu olid maha visatud aeg ja energia, mis olid kulunud Smoke Bellew juttude kirjutamisele... See omakorda pani tuhest moraali otsima. Ta kirjutas, et oli nüüd sada tuhat dollarit võlgu, ent ta ei tundnud oma turjal raha raskust; mõte loovale tööle, mis tal teha tuli, et seda raha teenida, rõhus teda kui tina.

Fornile ja Elizale rääkis ta, et ehitab «Hundimaja» uuesti üles. Ta pani Forni varemeid prahist puhastama ja Eliza veel mammutipuid maha võtma, et puu kuivaks. Aga sügaval oma sisimas tundis ta hirmu... maja põletatakse jälle maha. Kui «Cosmopolitan» talle tema kaotuse puhul oma igakuise kahe tuhande dollarise tšeki enne tähtaega välja saatis, tegi ta juurdeehituse oma kitsaksjäänud tööruumile ja siia laiavõralise varjuandva tamme alla tõi ta oma kattega kirjutuslaua, traadist punutud korvid paberite ja postiga, registrid kogutud materjaliga ja kartoteegi pappkarbid, kus oli märkmeid sadade juttude jaoks, samuti ka kirjutustarbed. Siin töötas ta oma elu kolm viimast aastat.

Elu kulges jälle vana rada, kõik oli nii nagu ennegi, ent ometi oli kõik muutunud. Kui ta mööda rantšot sõitis, pani ta paraku tähele, et töölised vedasid siidi, tehes oma palga eest nii vähe kui võimalik. Siin ja seal tasapisi järele pärides sai ta teada, et nad pidasid rantšot rikka mehe tujuks, millesse võis suhtuda niisama kergekäeliselt nagu omal ajal töölised «Snarki» ehitamisega. Ükskõikselt oma töö kvaliteedi suhtes olid ka oskustöölised. Kui ta sepi-koja ees Washoe Bani seljast hüppas ja äsja rautatud hobust kontrollis, selgus, et sepp oli pool tolli kabjast maha viilinud, et rauda sobitada. Ta uuris rantšo arveid ning need tundusid talle liiga kõrgetena. Jack sõitis linna, et kaupmeestega aru pidada. Nende käest ta kuulis, et tööde ülevaataja nõudis ostetud kauba iga dollari pealt kakskümmend protsenti meelehead, ja et ei olnud teist võimalust, kui see raha arvele lisada.

1900. aastal kirjutas ta Anna Strunskyle: «Ma ei arva, et oma sõprade puuduste hukkamõistmine annaks mulle põhjust neid mitte armastada.» Armasus, leplikkus ja heldus olid ta loomuse rikkalikuks lätteks. Ent neid omadusi säilitada muutus üha raskemaks. Ta palus oma Oaklandis olevat sõpra Ernestit osta talle mõned tugevad veo-

hobused Ernest nõudis talt komisjonitasu, lisas veel valjaminekute kohta ning saatis siis kaks pödurat ja loetlenähtust väiksema kaaluga hobust. Kui ta Ernest kirjutab, et hobused ei vasta nõuetele, saab ta vastuse vihase, solvava kirja. Jack kirjutab omakorda: «Sa kaalut et su tundeid on solvatud, aga mis pean ütleva sulle? Kuna mul on julgust sulle öelda, et kaks tööhobust, mis sinu jutu järgi pidid kaaluma tuhat viissada naela, kaalusid tuhat kolmsada viiskümmend naela ja ülejäänud kolm olid haiged ja parajad kanadele söödaks, lähed sa koheval ning tõstad kara, et sind väljapressijaks peetakse. Sa väiksid mu raha kaevu ja tahad nüüd, et ma selle sealt välja õngitseksin. Sa oled haavunud! Mis sa arvad, kui paljusadasid dollareid end mulle valusasti tunda annavad? Nüüd on ainus raha, mis mul hobuste jaoks käepärast on, kinni pandud, rantsootööde jaoks pole aga nii palju hobuseid kui vaja»

1904. aastal, kui Noel, ta sõber ajalehe juurest, oli ilma tööta, lubas Jack tal «Merehundi» dramatiseerida ja kolmandikku dramatiseeringu pealt makstavast autotitasust endale jätta. Ent selle asemel müüs Noel dramatiseerimise õiguse edasi ja jättis ostuhinna — kolm tuhat viissada naela — endale. Kui Jack sõlmis Hobart B. Worthiga lepingu «Merehundi» filmi stsenaariumile, pidi ta kirjastajatelt abi paluma, et kolm tuhat viissada naela saada ja dramatiseerimise õigus tagasi osta. Nüüd hakkas Noel Jackile peale käima, et ta paneks raha Millergraph Companysse, mille ta oli organiseerinud, et luua turge uuele litograafilisele menetlusele. Otsustanud, et ei laenendaks tärnanud küünilisusel enda üle võimust võtta end end kalgistada, käskis ta Brettil maksta Noelile tuhat dollarit. Kui Millergraph Company vajab veelgi kapitali, teeb Jack Flora majale nelja tuhande dollarise hüpoteegi, kirjutades Noelile: «Mängin lahtiste kaartidega, usaldan täielikult oma sõpru.» Aktsiad, mis ta sai, osutusid võltsituik kompanii läks pankrotti.

Charmian teatas, et tal läheb otsekohe vaja kolmsada dollarit. Jack saatis välja kirjad sadadele meestele ja naistele, kes olid laenanud talt kogusummas rohkem kui viiskümmend tuhat dollarit ja töötanud, et maksavad tagasi iga sendi. Kokku sai ta aga ainult viiskümmend dollarit. Algul mõtles ta, et sõbrad heidavad ta üle nalja. Või pidasid nad teda kogu aeg lihtsalt tobuks, tormakaks iirlaseks,

kes laiutas rahaga nagu purjus madrus? Ikka ja alati oli see äri ühepoolne: tema andis ja andis, teised muudkui võtsid. Varasemate meeleheiteliste hoogude põhjuseks oli olnud ta ise, ja kuna tegemist oli perioodiliste hoogudega, läksid nad ka varsti üle. Nüüd aga muutusid ta mõtted nagu kannu sisse tõmbama pandud tee järjest süngemaks ja mõrumaks.

Mitu aastat oli ta Bessie'le peale käinud, et ta oma kahe tüdrukuga suvevaheajaks Glen Ellenisse tuleks, et lapsed Beauty Ranchi armastama hakkaksid. Ainult kord oli Bessie pakkumise vastu võtnud. Ta oli koos Joani ja Bessie ning mõningate sõpradega rantšosse piknikule tulnud. Vaevalt oldi söömiseks valmis, kui püüdis mütsis ja punases särgis Charmian neist mööda galopeeris ja paks tolumukord toitulede langes. Jack töötas tuliselt, et kui Bessie lubab enda jaoks rantšosse kotedži ehitada, ei lase ta Charmiani tema lähedale. Bessie keeldus. Et ta oli pidanud loovutama Charmianile oma abikaasa, kartis ta, et kaotab ka oma tütre. Jackile lausus ta, et ei pea teist mrs. Londonit sobivaks moraalseks eeskujuks oma kasvavatele tütardele.

Vaatamata Jacki kõigile püüdlustele ei õnnestunud tal kolmeteistkümnepäevasest Joanilt kuulda saada ühtki sõbralikku sõna ega märgata mõnd helluseavaldust. Ta oli lootnud, et tüdruk on küllalt vana, et olla talle kaaslaseks ja sõbraks. 24. augustil, neli päeva pärast «Hundimaja» põlemist palus ta Joani mitte unustada, et ta on tema isa, et ta toitib teda, riietas teda, andis talle kodu ja armastas teda sellest hetkest peale, kui ta ilmale tuli, ning küsis siis: «Missugused on sinu tunded? Olen ma narr, kes ainult annab ega saa midagi vastu? Saadan sulle kirju ja telegramme, aga sinult ei tule sõnakestki. Kas olen täielikult su põlu all? Kõlban ma ainult soõgiraha maksmiseks? Armastad sa mind natukegi? Täheandan ma sulle üldse midagi? Ma olen haige — sa vaikid. Mu kodu on hävitatud — sul ei ole selle kohta midagi öelda. Maailm ei kuulu neile, kes vaikivad, kelle lõputu vaikimise taga on vale ja pettus, kes pilkavad armastust ja näevad oma isas ainult soõgiraha andjat. Kas sa ei leia, et sul oleks aeg endast märku anda? Või tahad sa, et loobuksin jäädavalt mõttest kuulda sinu suust mõnd sõna?»

Nüüd, kus ta mõneski asjas selgemale arusaamisele oli jõudnud, häiris teda kõige rohkem veel see, et Charmian

oli oma neljakümne kolmele eluaastale vaatamata jäänud lapseks, kes on hõivatud lapsikutest mõtetest. Ta naabritas jutustasid, et Charmian võis lõpmata pikalt rääkida igas sugustest tühistest asjadest, nagu oma ehetest, vanaaegsetest rõivastest ja mütsikestest. Ta tahtis olla igavesti naiselik, kavaldada ja võluda. Jack kannatas kogu hinge, kui ta nägi, kuidas ta tuttavad püüdsid varjata oma hirmu ja meeldust Charmiani käitumismaneeride, tema häbelikkuse üle, kui ta püüdis teeselda noort ja võluvut tütarlast, kellele ta ennast ikka veel pidas, seljas sätendavate vaarade kividega ehitud veider punane kostüüm ning peas rüüsu ja pitsidega mütsike, mis meenutasid möödunud sajandi Charmiani kasuõde rääkis, et lapsepõlves olnud Charmianil kombeks pea nurga tagant välja pista, nägusid teha või midagi naljakat öelda ja siis plehku panna, et teised teda taga ajaksid. Ka praegu pistis ta pea nurga tagant välja ütles midagi naljakat ja ootas, et teised talle järele tormaksid. Ühel õhtul, kui Jack ja Eliza rantšo söögitoas lauluga istusid ja muret tundsid, kuidas võlakohustustega hakkama saada, tuiskas sisse äsja lahtipakitud sametikan-gasse mähitud Charmian, kõndis uhkeldades mööda tulu ja võidutses: «Kulla mees, eks saa sellest midagi suurepärast! Otsin praegu kaks kupongi.» Pärast tema lahkumist valitses toas pikk ja nukker vaikus, siis pöördus Jack Eliza poole ja ütles vaikselt: «Ta on meie väike laps. Me peame ta eest ikka hoolt kandma.»

Kui Jack oleks jälle läinud lõunameredele või lõbusõudule neljahobuserakendiga või ükskõik kuhu seiklema, oleks Charmian ka praegu olnud ideaalne kaaslane. Jack elas aga nüüd kodus, oli väsinud ja pettekujutlustest vabanenud, ta tahtis küpsed naist, kes seisaks kahe jalaga kõrval küpsede inimeste maailmas. Ta vajab naist, kes jagaks temaga voodit, keda ta võiks käega puudutada, kui ta muremõtteis keset ööd ärkab.

Kuigi teda ümbritsesid sõbrad ja sugulased ning tal oli sadu tuhandeid imetlejaid, tundis ta end äraraakimata üksikuna. Ta ihaldas poega — nii võib hase poja järele igatsust tunda ainult inimene, kes on seadnud sammud surma poole —, keda ta võiks usaldada, kelle tugevatele ja ustavatele õlgadele ta võiks toetuda vanas eas, kes kannaks edasi ta nime ja traditsioone.

Vaatamata «Hundimaja» põlemisele ja vilja kõrbemisele pikal põuasel suvel, osutus 1913. aasta talle kõige vilja-

kamaks. Sel aastal oli ta saavutanud oma karjääri tipu. Neli romaani ilmusid ajakirjades, nende hulgas «Sarlak-punane nuhtlus», milles on juttu sellest, kuidas inimkond poordub tagasi primitiivse elu juurde, kui katk pühib maa pealt tsivilisatsiooni. Raamatutena ilmusid: «Öösel sünninu», mis sisaldas selliseid põnevaid jutte nagu «Mehhiklane», «Tappa inimest» ja «Kui maailm alles noor oli»; «Põrguline» — jutustus elukutseliste poksis, mis baseerub Sinclair Lewisi süžeel. Kuuekümne päeva jooksul ilmus teineteise järel ka kaks silmapaistvat romaani — «John Barleycorn» ja «Kuuorg». Selline rekordiline teoste arv tekitas kirjastajates imetlust mitte niipalju tema kui inimese, vaid kui loodusjõu vastu.

Saatus, mis võis jagada hävitavaid lööke, kohtles teda veel kord kui oma lemmikut. Aasta hakkas lõppema. Ta oli «Elsinore'i mässu» lõpetamisest väsinud ja vajab elustamiseks värskeid tuuli. Siis lasti San Quentinist vabastusse ta sõber Ed Morrell. Pärast viieaastast üksikvangistust paases Morrell kartserist ja distsiplinaarsest hullusärgist ning tänu eeskujulikule käitumisele maarati ta vanglas vanemaks. Mitu aastat nägi Jack vaeva, et Morrellile armu antaks, ja lõpuks see tal õnnestus. Jack telegrafeeris: «Soovin õnne ja tere tulemast koju.» Mõlemad mehed kohtusid Oaklandis «Saddle Rocki» restoranis, kus nad kiiresti suurteks sõpradeks said. Nende sõprus oli alanud kirja teel, nagu paljud Jacki sõprussidemed olid alguse saanud. Morrell veetis hulga aega Beauty Ranchis, kus Jack sai vaimutoitu kriminoloogia ja põnoloogia vallas, mis olid teda eluaeg huvitanud — sellest ainevallast oli professor Chaney juba enne Jacki sündimist üht-teist asjalikku kirjutanud. Peatselt hakkas ta tööle oma kaheksanda ja viimase suure romaani «Täherändur» kallal. Romaan on emotsionaalselt jõuline, kui ta kirjeldab kotirii-dest hullusärgkidesse rõivastatud meeste kannatusi, on tundehehki, kui ta jutustab vangide sõprusest nende õhutamise kambreis, ja fantaasiarikas, kui ta raagib nende minevikusündmustest. Romaani kaasahaaravuse, hinge kinnipaneva teadmatuse, lüürilise alatooniga ja sügava humanisuse tõttu võime rääkida «Täherändurist» kui silmapaistvast kirjanduslikust saavutusest.

Teos oli otsekui katarsiseks. Kirjutamine pakkus talle nii suurt rahuldust, et nii vaimne kui füüsiline väsimus tõrjuti tagaplaanile. Nagu kunagi Piedmontis, tundis ta

rõõmu valmis peatükkide ettelugemisest oma külalistele. Noorukile, kes otsis talt kirja teel toetust, vastas ta: «Olen põdenud kuueteistkümnepäevase elutüdimust ja kaheksa nädalase oma, tundsin tülpimust, tüdimust ja elu tühjuse. Ma läksin armetusse ka kahekümne viie aastaseks ja kolme kümneaastaselt, ent ometi ma elan, lähen paksuks ja lõpuks et naer on terviseks.» Morrell lausub selle perioodi kohta: «Ükskõik mis ta ütles või tegi, kõiges oli tunda tema hea südamlikkust. Ta võis oma kiitlemistes olla tormaka järelemõtlematu, riivata su tundeid, aga sa ei pahandanud ta peale, sest ta ei solvanud sind kunagi isiklikult. Ta oli oma aja armastatumaid inimesi.»

Kuna ta karjäär oli küllalt edukas ja küllalt pikk, kutsuti üha suurem osa ta ajast oma majanduslike huvide edasiseks arendamiseks ja kaitsmisele. Ta leppis kokku näitleja Herbert Bosworthiga, et too ekraniseeriks tema raamatuid, mille eest Jack pidi osa tuludest endale saama. Bosworth oli vaevalt tööd alustanud, kui teised filmikompaniid tulid jutud röövisid ja need ekraniseerisid. Nii juhtuski, et «Merehundist» jooksis korraga kaks varianti, üks ühel pool ja teine teisel pool tänavat. Autorikaitse ei olnud mitte üksnes segaduses, vaid kohtuotsus oli koguni auto vastu. Kohus leidis, et kui ta müüs materjali ajakirjale avaldamiseks, siis sai ajakiri automaatselt kõik õigused sellele materjalile. Jack koges, et iga ta töö, mis oli kõigepealt ajakirjas ilmunud, kuulus pigem ajakirjale kui talle endale, et piraatlikud filmikompaniid ostsid endale aja kirjadelt autoriõiguse tühistamise summade eest.

Koos Arthur Traini ja äsja loodud Kirjanike Liiduga võitles ta autoriõiguse eest loomingule, mis on antud ajakirjale avaldamiseks; nad taotlesid selle autoriõiguse seaduse uuesti läbi vaatamist. Sellesse juriidilisse võitlusesse, mis kestis mitu aastat, pani ta kõik oma jõuvarud, energiad ja rahalised ressursid, ta sõitis New Yorki ja Hollywoodi, palkas advokaate, esines kohtus, saatis välja sadu tuliseid kirju ja telegramme. Olgugi et see pikk ja komplitseeritud lahing toimus kirjanduse arvel, mis ta selle aja jooksul oleks võinud luua, aitas see vähemalt ameerika kirjanike tulevastel põlvvedel saavutada täistulu oma loomingust.

Mais 1914, varsti pärast seda, kui ta oli lõpetanud «Tähepäikese», puhkes Mehhikos Villa ja Carranza juhtimisel revolutsioon. Ühendriikide valitsus saatis sõjaväe lahingu-

laevadel vallutama Vera Cruzi. 1904. aastast peale, kui ta aeti nurja sõjakorrespondendina töötamine Vene-Jaapani sõjas, ootas Jack päeva, millal ta saaks oma südamesoovi rahuldada «Collier's» pakkus talle tuhat ükssada dollarit nädalas, lubas peale selle kanda kõik väljaminekud, ning kahekümne nelja tunni pärast sõitis Jack Galvestoni poole ja sealt laevaga Vera Cruz.

Järjekordselt ei saanud temast sõjakorrespondent. seekord ei olnud sõda, millest kirjutada. Et Ühendriikidel ei olnud kavatsust Mehhikot vallutada ja protektoraati luua, piirduti relvade demonstreerimisega Vera Cruzis. Jällegi kirjutas ta mehiseid artikleid verisest sõjamaigust ja Mehhiko armeest, kirjeldas, kuidas Ühendriikide armee Vera Cruz katkypesas korra majja lõi ja kuidas revolutsionärid Tampicos välismaa naftatrustide huvide ründasid. Ligi kaks kuud ajas ta taga sõjauudiseid, kuid kõik, mis ta Mehhikost sai, oli raskekujuline düsenteeria ja mälestus täringumängust, milles ta Prantsuse ja Hispaania korrespondendid ning saatkonna esindajad paljaks kooris. Muidugi sai ta ka hulgaliselt materjali Mehhiko-aineliste lühijuttude jaoks, mis teda tõsiselt erutas. Kui «Cosmopolitani» toimetaja asja vastu huvi tundis, hakkas Jack jutte kavandama ja märkmeid tegema.

Düsenteeriast kurnatud, kahvatu ja nõrk, pöördus ta Glen Ellenisse tagasi. Et kiiremini kosuda, läks ta «Roameriga» mõnenädalasele sõidule San Francisco lähel. Ent paranemine võttis aega ja oli küllalt vaevavarikas. Kui «Cosmopolitani» toimetaja äsja kavandatud juttude suhtes meelt muutis, leides, et Ameerika üldsus on Mehhikost küllastunud, jättis Jack materjali kus seda ja teist ega kirjutanud enam ühtki sõna. Varasematel aegadel, kui ta oli täis võitlusvaimu, oleks ta oma Mehhiko-jutud valmis kirjutanud ja küllap oleksid ajakirjad need ka vastu võtnud. Kui kavatsatud jutud oleksid olnud niisama head kui «Mehhiklane» — ainuke, mille ta kirja pani —, siis jättis ta nii enda kui ka maailma suurepärase teosest ilma.

Tervis oli tal ühtelugu halb, üha sagedasemad olid perioodid, mida Cloudesley Johns nimetas vaimse depressiooni perioodideks, kus ta võimas elutahe ta peaaegu täielikult maha jättis. Tsükkel oli hakanud kiiremini kulgema. Iga päev tuhat sõna välja pigistada läks tal järjest raskemaks... 1914. aasta sügisel teatas ta siiski oma toimetajale, et on asunud uue romaani kallale, millest pidi

saama kõige mahukam ja grandioossem asi, mis ta ilal kirjutanud, «... ülesehituselt ainulaadsemaid teoseid ilma kirjanduse ajaloo. Võimas kolmik võimsal taustal. Kui ma romaani kavandeid vaatan, olen ma peaaegu valmis uskuma, et see on teos, mille poole ma kogu oma kirjutamisaja jooksul püüdnud olen. See tuleb täiesti värske hoopis erinev kõigest, mis ma seni olen teinud.»

Selle näivalt tõemeelse veendumuse ja suure innukusega asja juurde asudes — olgugi et tema enda väsimus ja meeleheite tõttu võis lugu ka nii olla, et ta vaid püüdnud nii enda kui ka toimetaja huvi üles piitsutada — hakkas ta kirjutama romaani «Suure maja väike käskijanna», mille juhtmõtteks oli: tagasi maale! Mõeldud oli see maamiljöödi käsitleva romaanina, mille aluseks olid ta ideed eeskujulikust rantšost ja Kalifornia põllumajanduse taastamisest tegevus arenes armastuse kolmnurgas, mis oli kirja pandud üheksateistkümnendale sajandile omase ülevoolava sentimentaalsusega. Raamat oli niivõrd kunstlik, ülepea gutatud ja liialdatud, et hämmastunud lugeja ei suutnud mõista, kuidas sellised vildakad mõtted võisid üldse Jack Londonile kuuluda.

Ainult mõned kuud tagasi oli ta lõpetanud «Täheranduri» ja sellised esmaklassilised jutud, nagu «Nõrgamõistlike varjupaigas räägitu», mille tegevus toimub närvihaiglas, mis paiknes Hilli rantšo naabruses, ja «Jälgedest lõunas», mis on jõuline ja veenev jutustus proletariaadist. Ta eneseusaldus ei olnud teda küll maha jätnud, ta polnud kaotanud ka oma keskendumisvõimet ja enesevalitsemisvõimeliselt tundis ta loomisrõõmu, kuid see võimas mehhanism, milleks oli Jack Londoni aju, hakkas väsima ja oma haardeulatust kaotama, pärast seda kui oli neljateistkümne aasta jooksul loonud nelikümmend üks raamatut.

Kuigi Joan oli teda eelmisel aastal valusalt solvanud, püüdis ta veel kord otsustavalt oma tütarde poolehoidu võita. Kui Joan, kes oli äsja jõudnud keskkooli kõrgemasse astmesse, saatis talle omakirjutatud näidendi, tundis Jack selle üle niisama suurt rõõmu, nagu oleks ta ise millegagi valmis saanud. «Mulle meeldib näidend üliväga ja ma suudan vaevalt uskuda, et olen tütre isa, kes on juba nii suur, et suudab kirjutada sellise näidendi.» Tema isiklikes ja ärilistes kirjades järgnevatel kuudel kajastub tema uhkustunne selle üle, et tal on tütar, kes õpib juba keskkooli kõrgemas astmes.

Ta tegi tulevikuplaane ja läks siis Piedmonti, kus ta alandlikult esitas oma plaanid Bessie'le. Kui Bessie lubab lastel teda rantšos külastada, et nad isaga uuesti tutvavaks saaksid ja temaga koos mooda rantšoteid ratsutades seda armastama hakkaksid, siis muudab ta testamendi, mille järgi pärast tema surma kõik Charmianile läheb, ja jatab varanduse tütardele. Rantšo ühte eraldatud nurgakesse ehitab ta Bessie'le maja, et ta saaks tütardega koos olla. Ta võib tulla koos nendega igal ajal ning olla kindel, et Charmian ei sega... Ta teeb kõik, mis Bessie tahab, absoluutselt kõik, kui ta ainult annab talle tagasi ta kaks tütar. Bessie ei lasknud end ahvatleda.

Mõne päeva pärast kirjutab Jack otse Joanile: «Joan, annan sulle sinu ea kohta raske ülesande lahendada, ja väga võimalik, et lahendades seda ülesannet, mis ma nüüd pühapäeva õhtul sinu õlgadele veeretan, teed sa vea, otsustades jääda väikeseks inimeseks väikeses maailmas. Sa teed selle vea, sest kuulad oma ema, kes on vaike inimene selle maailma ühes väikeses nurgas ja kes naiselikust kadedusest teise naise vastu tahab ohverdada sinu tulevikku. Pakun sulle parimat maailmas, sellist elu, teadmisi, tegutsemisi ja mõtteid, mis kajastuvad maailmas kaugele jõudnud inimeste elus.»

Järgnes mitu ärevat ja anuvat kirja. Tükk aega Joan vaikis. Viimaks kirjutab ta isa pealekäimisel ühelehekelise kirja, kus ta teatas, et on oma ümbrusega täiesti rahul, et tal ei ole mingit soovi seda muuta, et ta jääb alati oma ema juurde, et talle ei meeldi isa arvamused Bessie'st, keda ta armastab kui head ema. Joan palus, et see jääks viimaseks neist hirmsatest kirjadest, mida isa on sundinud teda kirjutama. See kirja lõpp oli tegelikult jumalagajatt.

Kui Charmian püüdis teda vabastada «filosoofilistest hulkuritest», keda ta ilmast ilma oma rantšos pidas, siis vastas Jack talle südamepõhjast tuleva karjega: «Tunni-ajaline vestlus Strawn-Hamiltoniga pakub mulle rohkem siirast rõõmu, kui seda kõik saamatud itaalia töölisel mulle kunagi pakkuda on suutnud. Tema tasub omal viisil. Jumala eest, töölisel ei ole seda kunagi teinud. Palun pea meeles, et rantšo on minu mure. Igasugused töölisel, kes siit rantšost läbi on käinud, on lainud mulle tuhat korda rohkem maksma kui see mõni suutais ja magamisase, mis ma vaestele hulkuritele olen ohverdanud. Materiaalne

väärtus on siin tühine, mis ma annan, see tuleb puhtast südamest. Mul ei ole just eriti palju õrnemaid tundeid oma ligimeste vastu alles jäänud. Kas pean ka neist loobuma?»

Charmian oli tihti pahur ja tujust ära, segas vahel Jacki asjaajamistesse rantšos, opetas, missuguseid puud maha võtta, missuguseid mitte, takistas töötamist, kurtes et ei ole terve öö magada saanud, sest kannatab unepuuduse all, ja ei tahtnud, et töölised, kes tulid kell seitse tuleksid enne kella üheksat, sest nad ajavad ta üles. Kui Jack kinnitas, et meestel on vaja tood teha, võttis ta omad voodiriided ja laks küüni magama. Löödult andis Jack meestele kasu majast eemale jaada, kuigi nad peaksid kaed rüpes istuma... kuni hommikuni, millal ta kella viie ajal üle põldude minnes leidis oma naise heinakuhjas noore külalisega päikesetõusu jälgimas.

Kunagi süüdistas ta Bessie Londonit, et too on armukade, riietub maitsetult ja on halb perenaine. Saatuse pilkena olid samad iseloomujooned ka Charmianil. Ta ei püüdnudki olla perenaine või majapidamist korraldada, jaapani teenijad tegid kõik ja tema oli lihtsalt külaline oma kodus. Kui saabusid külalised, juhatas Jack või Nakata neile kätte toad. Üks naiskülaline raakis, kuidas Jack oli kimbatuses, sest ta pidi daamidele kätte juhutama isegi tualetiruumi, kuna Charmian ei teinud endale uustulnukate pärast mingit muret. Kui Bessie ei teinud naistest välja, kui nad end just Jackile kaela ei riputanud, siis Charmian oli armukade igale naisele. Harva võis ta minna kuhugi ilma Charmianita; kui nad olid külas, siis mängis ta laialisaatmise mangu nagu seda kutsusid teised naised, kes asja jälgisid. Ainult kaks minutit võis Jack võõra daamiga vestelda, arutasid nad siis kas või eelseisvaid valimisi; selle aja lõppedes segas Charmian vahel oma tunnetest ülevoolava monoloogiga.

Kord saatis tema sekretär Jack Byrne talle Los Angelesse telegrammi, lisades lõppu teate, et keegi naine, kelle perekonda Jack juba aastaid tundis ja armastas, tahab temaga kokku saada. Charmian kaskis Byrne'il selle osa telegrammist välja jätta, sest ta saatvat hiljem ise niikuinii Jackile telegrammi ja teatavat talle siis sellest. Seda telegrammi ei saadetud ialgi ära. Charmian võis ennast kas või surnuks töötada, kuid ei lubanud Jackil kunagi ametisse võtta naissekretäri. «Ma ei lase siia kedagi.»

ütles ta, «seda asja ei või kellelegi usaldada.» Alles kui Johnny Milleri ema suri ja tema teine abikaasa Jack Byrne ilma tööta jäi, võis Jack endale võtta alalise sekretäri, keda ta nii hadasti vajas.

Charmian sai New Yorgist telegrammi, milles teatati: «Jack veedab oma aja ühe naisega, kes elab Van Cortlandti hotellis Forty-Eight Streetil, Amy.» Jack oli rahutu, tundis end õnnetuna ja otsis seiklusi teiste naistega. Aastate eest oli ta Charmianile kirjutanud: «Lubage mul jutustada väikesest seigast, mis näitab, kui kergesti minus seksuaalne külg võimule pääseb.» Ent tema juhuslike vahetõrgete põhjuseks näis olevat rohkem abielusidemete katkemine kui kaasasündinud ohjeldamatus. Ta oli truu Bessie'le kuni abiellumiseni, ent nende füüsilise sobimatus viis nad lahku. Ta oli Charmianile üheksa aastat truu, kuid ühist vaimset kõlapinda leidmata jooksis nendegi abielu karile.

Kuigi ta oli mõnikord joonud, et oma perioodilistest depressioonimeeleoludest üle saada, jõi ta enamasti seltskonna pärast, enda lõbuks ja meelelahutuseks. Nüüd hakkas ta kõvasti jooma, mitte et lõbu saada, vaid et valu vaigistada. Harva oli ta joonud rantšos, nüüd juhtus seda sageli. Ei piisanud ühest õhtupoolikust, vaid kolm, neli korda nädalas rakendas ta hobused ette ja sõitis Santa Rosasse. Ira Pyle räägib, et nüüd ei vaielnud ta enam mõnu pärast; ta sai vihaseks, lõi rusikaga letile, väljendas oma põlgust inimeste vastu, kes oma vaidlustes ei lähtunud loogikast, vaid isiklikust huvist. Välja arvatud pummeldamised noore austriipiraadina, võis ta hiljem napsi teha või ka tegemata jätta. Alles aasta tagasi, kui ta aurikul «Dirigo» ümber Kap Hoorni ärireisilt naasis, oli ta Baltimore'is pardale võtnud tuhat raamatut ja trükist, mida ta uurida tahtis, ja nelikümmend gallonit viskit. «Kui me Seattle'is randume, siis on mul kaks tuhat raamatut läbi uuritud või nelikümmend gallonit viskit ära joodud.» Laevalt lahkudes oli tal tuhat raamatut annoteeritud, viski seisis aga puutumatu. Nüüd aga oli kõik muutunud. Nüüd pidi ta jooma viskit, et lüüa surnuks pikki tunde, et suuta neid vähegi taluda. Haigus pani teda jooma, joomine tegi ta haigeks. Vaimne väsimus ja depressioon pani teda jooma, joomine väsis ja rusus teda. Ta ei olnud enam terve, ei olnud noor, tal ei olnud endist varskust ega rõõmu, ja kuna ta töötas väga pingsalt, kais kvart šoti viskit päevas üle

jõu. Varem olid inimesed näinud teda joomas, nüüd nägid nad teda joobnuna.

Tänu sõpradele ja ärikaaslastele muutus ta ellusuhtumine üha kainemaks. Kaks sõpra, kes ta rantšos viinamarjamahla maitsesid, soovitasid asutada kompanii selle turustamiseks. Nemed annavad raha, Jack oma nime ja viinamarjad. Ei läinud kaua aega, kui nad juba olid esitanud kohtule hagi, et Jackilt kolmkümmend üks tuhat dollarit välja nõuda. Pärast seda kui ta oli kulutanud kolm tuhat viissada dollarit, et «Merehundi» dramatiseerimise õigust tagasi saada, ja andnud oma parimad jutud filmikompaniidele, teatasid režissoorid, et kasumeid pole ja tal pole midagi saada. Ta ostis hiljaaegu asutatud Oaklandi laenu- ja hüpoteegikompanii «Fidelity» aktsiapaki, mille pärast tal tuli kaks aastat kohtus kaia «Borsitehing, valge mängumark laual või loteriipilet» ei toonud talle kunagi õnne.

Kõige rängema hoobi andsid talle Ninetta ja Edward Payne, keda ta veel praegugi majanduslikult toetas. Nad õhutasid naabreid alla kirjutama petitsioonile, et keelata tal teise tammi taha ulespaisutatud vee kasutamist, sest see pidavat vee ära juhtuma jõest, mis nende kodu kõrvalt mööda voolas. Jack oli selle tammi ehitanud talviste vihmavete vaoshoidmiseks. Kuigi teised naabrid ei paistnud oma vee kaotamise üle muret tundvat, viisid Ninetta ja Edward Payne oma tahtmise suski kohtuga läbi.

Jackini jõudsid kuuldused, et mõned sõbrad, kes tal tühelugu raha laenasid, rääkisid seljataga, et ta teenib seda hõlpsasti ja et nad oleksid lollid, kui nad ei aitaks tal seda kulutada. Isegi George Sterling, kellele ta äsja oli mittevajaliku süžee eest sada dollarit saatnud, sest ta teadis, et Sterling on kitsikuses, kritiseeris Jacki, et viimane oma sulge «Hearsti kulla» eest müüb. Varasematel aastatel oli rahategemine läinud lihtsamalt ja oli talle ka rohkem rõõmu valmistanud. Saamatusele, laiskusele ja silmakirjalikkusele oli ta seni lohutavalt kaega löönud kui mees, kellele inimsoo halvumadki küljed teadmata polnud. Nüüd, kus meeleheide ja haigus teda üha enam vaevas, mõtles ta kibestunult, kuidas kuritarvitati ta heldust seljal, kui ta oma vaest aju vaevas, et avitada neid, kes teda teotasid.

1915. aasta veebruaris, pärast külmi ja kõledaid kuid sõitsid nad Charmianiga Havaile. Siin soojas päikesepais-

tes paranes ta tervis igapäevase ujumise ja ratsutamisega sedavõrd, et ta võis alustada uue romaani «Saarte Jerry» kirjutamist. See on Jack Londoni viimaseks teoseks, kus on veel tunda tema loomingulist sädet. «Luban teile juba ette, et Jerry oma harukordses värskuses erineb kõigest sellest, mis seni ilukirjanduses on ilmunud; ta ei ole harulduseks mitte üksi koerajuttude hulgas, vaid ilukirjanduses üldse. See on värske, elav ja uudne materjal ning koera psühholoogiast võivad mõnu tunda nii need, kes armastavad koeri, kui ka psühholoogid.» «Saarte Jerry» on meeldiv lugu koera seiklustest Uus-Hebriididel. Jack istus avaras kimonos lahtisel verandal laua taga, kust avanes vaade palmidega ääristatud laguunile, ja ta mõtted rändasid tagasi lumega kaetud Alaskale, tagasi Buckile jutust «Looduse kutse», koerale, kes tegi temast kuulsuse. Hea oli mõelda nendele ja neist kirjutada, nad olid truud loomad.

Suveks sai «Saarte Jerry» valmis ning Jack naasis Glen Ellenisse Russian Riveri ääres Boheemlaste salus pidas boheemlaste klubi oma lustakaid olenguid. Siin kohtas ta hulgaliselt oma kunstnikest sõpru, kaitses sotsialismi defitismi vastu, ujus jões ja jõi kõvasti. Pärast lustakaid loenguid võttis ta Sterlingi, Martinezi ja veel mõned tuttavad endaga kaasa rantšosse, kus joomine jätkus. Tema ureemia ägenes, aga ta ei tahtnud joomist nii kauaks maha jätta, et haigusest paraneda. Tõllal töötas ta ainult filmistsenaariumi «Lugu kolmest südamest» kallal. Selle tühise ajaviiteloo eest oli «Cosmopolitan» talle pakkunud kakskümmend viis tuhat dollarit. Tal oli hea meel, et pääses tõsisest mõtlemisest ja viskas oma päevaks ettenähtud tuhat sõna poolteise tunniga valmis.

Ta armastas nüüdki naerda, ent harva võis teda raha lõbusana ja ta lõbusus oli teeseldud. Finn Frolich rääkis: «Oma endistest meelelahutustest oli ta loobunud, ta ei maadelnud, ei mänginud, ei ratsutanud hobuse seljas mägedes ringi. Ta silmadest oli kadunud sära.» Ta ei vaimelnud enam, et kuulda midagi uut, et vaimukuste vahetamisest rõõmu tunda. Ta vaidles, et võita, ja mõnigi kord noris tühjast tüli. George Sterling laitis maha Upton Sinclairi kavatsuse külastada Beauty Ranchi, sest Jack ei olnud enam see, kes ta oli varem.

Ainsat rõõmu ja rahuldust pakkus talle veel rantšo. Kuigi mehed, kes rantšos töötasid, talle enamasti meele-

härmi valmistasid, ei kaotanud ta kunagi usku maasse. «Kuulun niisuguste farmerite hulka, kes tuhnivad majanduslike väärtuste otsinguil läbi kõik raamatud, et seejärel tagasi pöörduda maa kui kogu meie majanduse allika ja aluse juurde.» Ta haris uudismaad, kasvatas uusi kultuure, laiendas niisutussüsteemi, püstitas uusi kivehitisi karjajaks. Joe Kingile, kellele ta kuus aastat tagasi edasikaubuse publitseerimiseks raha andis ja kelle amnesteerimist ta ikka veel taotles, saatis ta San Quentini vanglasse kirja, milles ütles: «Lõpetasin sigala ehituse, mis peaks tähelepanu äratama igas inimeses Ühendriikides, kes on sealihatootmisest huvitatud. Säärast sigalat ei ole varem kunagi ehitatud. Selle tegemine läks mul maksma kolm tuhat dollarit, kuid juba tema juures tarvismineva tööjõu pealt hoian kokku kaksteistkümmend protsenti. Mul on rantšos ainult registreeritud sead. Varsti kavatsen ehitada tapamaja koos külmhoonega.»

Ta ei liialdanud oma sigade paleega, nagu sigalat varsti nimetati. Iga seapesakonna jaoks oli oma siseruum ja välisõu kahe veekraaniga. Forni oli sigala ehitatud ringikujulise, keskel oli kivihoone sööda hoidmiseks. See oli kunstitöö, arhitektuuriliselt laitmatu. Ta kavatses Forni ehitada lehmade jaoks ka ringikujulise loomalauda, mis oleks niisama vastupidav ja tööjõudu säästev. «Cosmopolitani» toimetajale kirjutas ta: «Rantšo on mu silmatera, palun seda meeles pidada. Tahan, et mu töö kannaks vilja ja vilja ta kannab, mis ühel päeval raamatutes kajastub.»

Tema mõttes küpses tasapisi idee mustermajandi edasiseks arendamiseks. Ta rajab valitud liikmeskonnaga ühismajandi. Ta praagib välja halvad töölised ja võtab tööle ainult neid, kes maad armastavad ja aususe poolest välja paistavad. Igale töölisele ehitab ta üheperekonnaelamu, avab kaupluse, kust saab osta kaupu nende tegeliku hinnast, ja kooli tööliste lastele. Mustermajandi perekondade arv sõltub ainult sellest, kui palju maa toita suudab. «Minu palavaim soov on, et kuue-seitsme aasta pärast suudaks rantšo ennast ise majandada.» Ta ei tahtnud mingit kasumit, mingit tagasilaekumist oma veerand miljoni dollariselt kapitalimahutuselt, ta tahtis ainult omadega välja tulla, luua tõelise tööliste ühismajandi, keda ühendab armastus maa vastu.

Teda seiras ebaõnn, mis tõmbas ta plaanidele üsna varsti kriipsu peale. Kuigi ta oli käinud Kalifornia ülikooli

põllumajandusteaduskonnas sigala suhtes nõu küsimas, said kõik ta registreeritud sead kivipõranda tõttu kopsupõletiku ja surid. Ta auhinnatud lühisarveline pull, karja alustugi, libises karjataras, kukkus, kaevus sarvega maasse ja murdis kaela. Angoora kitsekarilanges epideemia ohvriks. Šiiri täkk, kes oli toonud talle mitmed esimesed auhinnad ja kes oli talle niisama kallis kui inimene, leiti põllult surnuna. Kapitali paigutamine šiiri hobustesse osutus üldse veaks, sest karvaste jalgade tõttu oli neid raske talvekuudel puhastena ja töökorras pidada. Otsustamine suurte veohobuste kasuks oli samuti eksitus. Neid asendasid kergem rakend ja traktorid. Sada nelikümmend tuhat eukalüptipuud, mis pidid kasvama ja talle kahekümne aasta pärast varanduse tooma, osutusid korraga kasutuks, sest huvi tserkessi pähkli vastu oli kadunud. Jäi ainult üle neid põletuspuudeks tarvitada.

Ta oli loodud, teadis, et on loodud, ei tahtnud aga seda endale tunnistada. Kui keegi oleks ta juurde tulnud ja öelnud: «Jack, rantšo on kulukas ebaõnnestumine, ning juba iseenda pärast jäta ta kus seda ja teist,» oleks ta hüüdnud: «Ma ei suuda!» nagu siis, kui talle soovitati loobuda «Snarkist». Et rantšot säilitada, tuli rohkem raha teenida ja tuhat sõna päevas välja pigistada. Kirjutamine, mis oli olnud vereks ta soontes ja õhuks kopsudes, oli nüüd talle mürgiks. «Ainuke põhjus, miks ma kirjutamist jätkan, on see, et ma pean. Kui ma ei peaks, ei kirjutaks ma enam ühtki rida. Mõtlen seda tõsiselt.»

Mitte ainult tema polnud väsinud oma tööst. Väsisid ka kriitikud ja lugejad. Lõpetanud «Loo kolmest südamest», kirjutas ta: «See on juubelilugu. Selle valmisaamisega pühitsen ma oma neljakümnendat sünnipäeva, oma viiekümnendat raamatut ja kuueteistkümnendaastast kirjutamispraktikat.» Mõni päev hiljem nurises ta: «Ma ei ole ilmatu aeg näinud mõnda oma raamatut hästiminevate teoste hulgas. Kas teised autorid kirjutavad paremini kui mina? Võib-olla on lugejad minust tüdinanud?» «Kuuorg» oli viimane raamat, mis võeti soojalt vastu. Kuigi «Tugevate jõud» tema parimaid proletaarseid ja prohvetlikke jutte sisaldab ning teda mitmekülgsest andeka kirjanikuna näitab, vaadati sellele väljaandele kui järjekordsele Jack Londoni jutuvalimikule. Üksikule sõbralikule arvustajale kirjutas ta: «Te olete ainus mees Ühendriikides, kes «Tähe-

randurist» vähegi hoolib. Teised arvustajad ütlesid, et «Täherandur» on mul järjekordne tuntud lugu täis ürgset pusklemist, kaelani täis verd ning liiga kole, et seda võiks lugeda naised, ja liiga kole lugemiseks ka meestele degenerandid välja arvatud. Kui mu jutud on julmad, siis on seda ka elu. Arvan, et elu on jõuline, mitte julm, ning ma püüan, et minu jutud oleksid niisama jõulised kui elu ise.»

Tal oli «Cosmopolitaniga» leping sõlmitud, mille alusel ta pidi ajakirjale andma kaks romaani aastas, kuid nõrgenev hiiglane oli nüüd sedavõrd käsist-jalust seotud, et tema sekretär Byrne kirjutas ühele mehele, kes oma uude idee teostamisel Jacki kaastööd soovis: «Mis laadi tööd ta nüüd tegema peab, selle kohta annavad talle näpunäiteid tema kirjastajad, kellega teda seob leping mitme järgneva aasta peale.» Kahekümne nelja aastaseks tõi ta ajakirjadesse uut elu, andis endale ise reegleid. Nüüd aga vastas ta ühele kirjanikuks pürgijale: «Kui soovite kirjutada ajakirjadele, siis peate kirjutama seda, mida ajakirjad soovivad. Ajalehed mängivad oma mängu. Kui tahate kaasa lüüa, peate mängima nende moodi!»

Ta ei olnud enam võimeline võitlusse astuma. Ühele Kalifornia väikelinna keskkooli naisõpetajale, kes talt korruptiivse poliitilise masinavärgi vastu kirja teel abi palus, vastas Jack: «Kaunike hulk aastaid on möödunud sellest, kus ma lahingusse kargasin, et poliitilisi asju õigeks seada, et kõik mehed ja naised ausa kohtlemise osalisteks saaksid. Tunnen end tööpoolest veteranina, kui ma pikkadele võitlusaastatele tagasi mõtlen. Ma pole küll just löödud veteran, kuid erinevalt verivärskest nekrutist ei looda ma enam vaenlase positsioonile tormijooksu ette võttes seda juba järgmisel koidikul vallutada. Olen veteran, kes ei looda enam näha, millega võitlus lõpeb ega tee ka enam ennustusi võitluse lõpu tähtaegade suhtes.» Ühele teisele sõbrale, kes tahtis, et ta kaasa lööks ühises rünnakus religiooni vastu, ta kirjutas, et «religiooni vastu peetav lahing näib nii kaugena, nii väikese ja unustuse hõlma vajunud lahinguna, mida ikka veel peetakse kuskil maailma salasopis. Arvan, et võitlete vastastega, kes intellektuaalselt on juba löödud.» Mary Austinile, kes talle kurtis, et tema kõige õnnestunumaid töid ei mõisteta, vastas ta roidunult: «Minu südame ja pea parimad püüded ei kutsunud tegelikult ühegi lugeja juures tuld esile ning

ma ei muretsõ selle üle. Jätkan oma teed, rahu sellega, et nüüd imetletakse mind täisverelise brutaalsuse ja mitmete teiste asjakeste pärast, mis hoopiski pole mu tööle tõsiselt omased. Need, kes istuvad omaette, peavad omaette istuma. Niipalju kui mäletan, on kõigi aegade prohvetid ja nägijad olnud sunnitud omaette istuma, välja arvatud juhud, kus nad kividega surnuks visati või tule-riidal ära põletati.»

Ta tõmbus oma tööruumi tagasi nagu haavatud grisl, kes oma koopasse tõmbub, et haavu lakkuda. Kui ta hakkas on austajatelt «Suure maja vaikese käskijanna» pärast solvunud, vihaseid ja pettunud kirju saama — need, kes ajakirjanumbrid tulles pildunud olid, anusid teda jälle maa peale tagasi tulema —, andis Jack neile vastu kui nõelast torgatu: «Lubage mul teile pikemata öelda, et olen pagana uhke väikese käskijanna üle.»

Mida aga keegi peale Eliza ei teadnud, oli see, et Jacki piinas hirm hulluks minna. Tema aju oli töötamiseks ja loomiseks liiga kurnatud ning ometi pidi ta kõik oma elupäevad kirjutama. Ta kartis, et tema mõistus lakamatu ja ränga surve all üles ütleb, ning seda hirmu süvendas veelgi tema veendumus, et ta ema polnud täie aruga. Ikka ja jälle palus ta: «Eliza, tööta, et sa mind vaimuhaiglasse ei pane, kui ma hulluks lähen. Tööta!» Ka Eliza ei suutnud tema hirmu vähendada. Iga kord pidi ta Jackile pühalikult kinnitama, et ta teda avalikku vaimuhaiglasse ei pane, vaid ise tema eest hoolt kannab.

Jack klammerdus veel ainult ühe lootuse külge: leida küps, tõeline naine, keda ta võiks armastada, kes ka teda armastaks ja talle poja kingiks. Ta teadis, et Charmian ei saa talle kunagi kinkida poega, keda ta nii väga ihaldas. Ta oli nii nukker selle üle, et tema, kes oli trükitud lehekülgedel nii ohtralt inimkujusid loonud, läheb nüüd last saamata vastu oma surmale, et töötas «saada poja, mitte hoolides, missugusel moel ta selle saab. Ta läheb ja leiab naise, kellelt saab poja, ning toob ta rantšosse.» On küllaldaselt tõendeid, et ta leidis naise, keda otsis, et ta seda naist sügavasti armastas ning et see ka teda armastas. Ta ei viinud oma otsust aga kunagi täide. Ta ei suutnud end nii kaugele viia, et Charmianile haiget teha. Ta oli tema vastu leebe, nagu ollakse leebe lapse vastu, ta jätkas tunnetest õhkuvate pühenduste kirjutamist nende

oma raamatute eksemplaridele, mis olid määratud Charmianile..., sest viimane oli talle aastaid seltsiks olnud ning Jack oli täis tänumeelt.

Charmian oli üpris roopast väljas ja närviline. Ta teadis, et mees pole talle truu, et teda tõsiselt ähvardab mehe kaotamise oht. Oaklandis liikusid kuuldused lahkuminekukohta. Charmian kannatas kestva unepuuduse all ning rääkis rantšos igaühele, et Jacki surmale järgnenud ööl magas ta esmakordselt parast paljusid kuid.

Jack teadis, et ta on ummikus. Oma hingeahastuses jõi ta alalõpmata. Tema kirjatöö oli nüüd vaevalt midagi rohkemat kui kord nii jõulise organismi refleks. 1913. aastal avaldas ta peale «Suure maja väikese käskijanna» vaid ühe lühijutu — «Hüperboreaalne pruul», kusjuures nii üks kui teine olid kirjutatud juba aasta varem. 1. detsembril 1914 kirjutas ta: «Eile lõpetasin oma viimase romaani «Suure maja väikese käskijanna», homme hakkan kavandama oma järgmist romaani, millele arvan pealkirjaks panna «Kaaneta kast».» See raamat jäigi kirjutamata. «Mõrvabüroo» jättis ta pooleli kui lootusetu asja.

Lootes, et päike veel kord ta haiguse terveks ravib, sõitis ta 1916. aasta jaanuaris koos Charmianiga Havaile. Pärast oma karjääri alguses oli ta eksalteeritult hüüdnud: «Sotsialism on suurim, mida kogu maailmas leida võib!» Alles kuu aega tagasi oli ta alustanud oma kirju sõnadega «Kallis seltsimees» ja lõpetanud «Revolutsiooni nimel Teie...». Alles mõned kuud tagasi oli ta kirjutanud tulise sissejuhatuse Upton Sinclairi antoloogiale «Hüüd õigluse järele», mis oli maailmas esineva «ebaaususe, julmuse ja kannatuse» hukkamõist. Ta polnud lasknud sõprade või mitteusaldusväärsete tööliste poolt sooritatud pettustel kõigutada oma usku sotsialistlikku riiki. Veelgi sõjakamalt kui varem uskus ta sotsialismi majandusfilosoofiat ja inimlikku loogikat. Ta oli aga inimkonna suhtes täis kibedust selle letargia pärast, mis ei lasknud ahelaid minema heita. Laeval oma kajutis istudes ta kirjutas: «Astun sotsialistlikust parteist välja seeparast, et tal pole küllaldaselt tuld ja võitlusvaimu ning et ta on klassivõitlusest irdunud. Olin algselt vana, revolutsioonilise, kindlalt oma jalgadel püsti seisva, võitleva sotsialistliku tööerakonna liige. Klassivõitluse vaimus kasvatatuna arvan, et tööliklass võib end vabastada võitluse teel, kui ta milalgi ei kaota monoliitsust, kui ta kunagi ei lähe kokku-

lepele vaenlasega. Et aga sotsialism Ühendriikides kaldub viimastel aastatel aina rahumeelsuse ja kompromissi poole, siis leian, et mu meel keeldub minu edasist partei liikmeks jäämist kauem heaks kiitmast. Seeparast esitangi avalduse väljaastumiseks.»

Ta oli sotsialismiuritus heaks palju ära teinud ning ka sotsialism oli palju ära teinud tema heaks. Et ta arvas end parteist lahku löövet rohkem vasakule suundumiseks, see ei muuda asja. Oma väljaastumisega pärast viisteistkümmend aastat kestnud lojaalset koostööd andis ta parteile ranga hoobi ja endale surmahoobi. «Martin Edenis» laseb ta Brissendenil Martinit hoiatada, et tal oleks parem end sotsialismiga tugevamini siduda, sest muidu ei jääks tal edu saabumisel enam elumõtet. 1912. aasta detsembris vastas ta ühele austajale: «Nagu ma «John Barleycornis» ütlesin, olen mina ise Martin Eden. Martin Eden suri, sest ta oli individualist, mina elan seeparast, et olen sotsialist ja evin sotsiaalselt teadlikkust.»

Sedapuhku ei ravinud Hava ei tema hinge ega ihu. Ta kirjutas «Jerry venna Michaeli», mõned jõuetud jutukesed Havaist ja alustas tööd romaaniga Cherry-nimelisest Euraasia tütarlapsest, mida ta aga kunagi ei lõpetanud. Ta jõi kõvasti, et oma kindlusetust ja õnnetut olekut viinasse uputada... kuid nad ei tahtnud kuidagi uppuda. Kui ta Glen Ellenisse naasis, tundsid ta sõbrad teda vaevalt ära. Eliza ütles, et ta polnud enam see mees, kes ta oli varem olnud. Ta oli paksuks läinud, pahkludest paistes, tema nägu oli tursunud, helk ta silmis oli kadunud. Tema, kes alati oli olnud nii noorusliku välimusega, näis nüüd oma eest aastaid vanemana. Ta oli pahur, julgusetu ning kannatas ühtelugu. Ainult puhuti kutsus ta vanu sõpru rantšosse külla, et neid lõunalauas pardiga kostitada. Teelt hälbinuna ning täsakaalu kaotanuna nähti teda purjuspäi Oaklandis, kus ta avalikes paikades skandaalitses.

Varsti pärast naasmist läks ta Bessie poole Piedmonti, sest lõpuks oli ta jõudnud arusaamisele, et ta oli olnud julm, et oli lapsed kaotanud omaenda süü labi. Ta palus kaks väikest varalist annetuskirja, mis pidid alles mitme aasta pärast kehtima hakkama, endale tagastada, pakkudes selle eest kaks korda suuremat igakuust toetusraha. Bessie nõustus. Kunagiste abikaasade kokkusaamine oli õrn ning Jack ütles: «Kui sul mind kunagi tarvis peaks minema,

olgu ma kas või teises maailma ääres, tulen ma su juurde tagasi.» Bessie vastas: «Ma ei arva, et mul sind kunagi vaja oleks, Jack, aga kui see juhtuma peaks, siis saadan ma sulle sõna.»

Peale Eliza oli vaid üks inimolevus, keda Jack armastas ja täielikult usaldas. «Nakata, kuus või seitse aastat oled sa minuga koos olnud kõik päevad ja ööd. Sa oled minuga koos olnud igas ohus, mida ma kuskil maailmas olen kohanud. Torm ja vägivaldne surm on sinu ja minu kogemustes tavalisteks asjadeks olnud. Mäletan tormi, kus sa mind üllalt abistasid. Mäletan tõvetunde, kus sa mind põetasid. Mäletan naljatamistunde, kus sa naersid koos minuga ja mina naersin koos sinuga.» Nakata, kes «här-rast» lahkus, et Honoluluusse stomatoloogiat õppima minna, vastas: «Teie andsite mulle peavarju ja toitsite mind, teie olite terve öö ülal, et mind päästa, kui ma abitult kala-mürgituses olin. Teie kulutasite oma väärtuslikku aega ning õpetasite mind lugema ja kirjutama. Teie tutvustasite mind oma külalistele ja sõpradele kui oma sõpra ja poega. See kaunis vastastikune suhtumine sai teoks teie suure-meelse südame läbi.» Nõnda leidis Jack oma jaapani teenri Nakata näol oma ainsa poja ja ainsa pojaarmastuse, mida ta tunda sai. Kui Eliza talle ütles: «Jack, sa oled kõige üksildasem mees kogu maailmas. Neid asju, mida su süda ihaldas, pole sul kunagi olnud,» küsis Jack vastu: «Tont võtaks, kust sina seda tead?»

Ta oli ikka öelnud, et soovib lühikest ja lustakat elu. Ta tahtis üle kaasaegse taevakaare tormata kui valge tulejutt, mis oma mõttekujutused viimasesse kui ühte inimhinge põletab. Ta tahtis tugevasti ja heledalt loita ja iseennast lõpuni põletada, kartes, et surm võib teda ootamatult oma haardesse võtta, kui veel üks dollar on kulutamata või mõni idee edasi andmata. Tema ja George Sterling olid alati olnud ühel nõul, et nad kunagi ei jää oma-enda laiba sisse kükitama, vaid kustutavad ise oma eluküünla, kui töö on tehtud ja aeg on täis saanud.

Oli veel raamatuid, mida ta soovis kirjutada — tema romaan «Kristus», tema autobiograafia «Meremees sadulas» ning jutustus «Kaugeim distant», mis pidi käsitlema päevi, kus meie planeet külmaks muutub. Kui Jack alles täies jõus oli, polnud ükski raamat küllalt suur, et endasse ära mahutada kõike seda, mis autoril oli antud asja kohta öelda. Ka polnud tema viiskümmend raamatut suured kül-

lalt, et neisse kütkendada kogu seda jõudu, mida ta endas tundis. Kuid ta oli väsinud. Kui ta oma tööruumis möödus ridamisi asetatud valgetest kastidest, milles tal oli märkmeid veel paljude juttude jaoks, ütles ta endale veel kord, et ta pole enam verivärske nekrut, vaid veteran, kes teab, et vaenlase positsiooni ei vallutata koidikul ega ka terve sajandi koidikute kestel.

Ta oli oma võitluse võidelnud, oli oma osa andnud, oli öelnud, mis tal öelda oli ja oli oma puhkuse ära teeninud. Ta oli palju kordi eksinud ning arvutute meeletustega hakkama saanud, kuid lõpuks tundis ta rahuldust teadmises, et need olid suured meeletused. Ta polnud elus kunagi «väikesel viisil» kaasa mänginud. Oli kätte jõudnud aeg teha ruumi noorematele meestele, kes ülespoole pürgisid. Nagu elukutselistel poksijatel, kellest ta oli kirjutanud, muutusid temalgi jalad nõrgaks, tema võhm oli läinud ning ta pidi teed andma nendele, keda ta sageli oli nimetanud «kustumatuks ja vastupandamatuks nooruseks, nooruseks, kes peab saama oma tahtmise ja kes iial ei sure».

Ta mõtiskles, kui naljakas see on, et inimesed saavad tuntuks selle läbi, mille eest nad hoopiski seisnud pole. Kriitikud heitsid talle ette hingelisuse puudumist — tema, kelle kõik teosed olid filosoofiast ja inimesearmastusest läbi imbunud. Ta oli alati kirjutanud nii, et kõlama jääks kaks motiivi — pinnapealne jooksev motiiv ning sügav alatoon, mida vaid vähesed tabanud olid. Kui ta Vene-Jaapani sõjast reportaaži saatis, tuli keegi ametiisik hotelli ja ütles talle, et kogu elanikkond on alla väljakule kogunenud, et teda näha. Ta oli kangesti meelitatud mõttest, et tema kuulsus on levinud Korea kolgastessegi. Kui ta aga tema jaoks ülesseatud tribüünile ronis, palus ametiisik teda nii kena olla ja omad kunsthambad suust välja võtta. Pool tundi seisis ta siis seal, rahvahulga aplausi saatel oma hambaid välja võttes ja suhu tagasi pannes. Tookord turgatas tal esmakordselt pähe arusaamine, et inimesed saavad harva kuulsaks nende asjade läbi, mida nad teha püüavad ja mille eest nad surevad.

Ühele noorele tütarlapsele, kes talle kirjutas, et julgust saada, vastas Jack: «Oma praeguses küpses eas olen veehdunud, et meie olemasolu on väeva väärt. Mul on olnud väga õnnelik elu, olen olnud õnnelikum kui sajad miljonid inimesed minu põlvkonnast ning palju kannata-

nüna olen ma ka palju elanud, palju näinud ja palju tunda saanud seda, millest keskmine inimene ilma peab jääma. Jah, tõepoolest, asi on vaeva väärt. Seda tõendab kõigi mu sõprade jutt, et ma muutuvat lihavaks. See iseendast kuulutab ju vaimset võitu.»

Pikk lahing oli olnud isegi meeldivam kui võit. Oma ema vastutustundetuse läbi päris hädaoru põhja vajununa oli ta end jälle üles võidelnud, kelleltki abi saamata. Professor Chaney oli talle pärandanud hea aju ning olgugi, et ta oma ebaseadusliku päritolu üle sageli ängistust tundis, oli see ühtlasi ka tähtsaks ajendiks, mis teda edasi rühkima pani. Tal oli tunne, et professor Chaney oleks oma poja üle uhke olnud.

Talle näis, et ka maailm vananeb. «Seikluste maailm on praegu niisama hästi kui lakanud olemast. Isegi ahvatlevad sadamad seitsme maailmamere ääres on hääbunud ja proosaliseks muutunud.» Hulk aega tagasi ta ütles: «Olen idealist, kes usub reaalsusesse, ning seetõttu püüan ma kõiges, mis ma kirjutan, olla reaalne, hoida maa küljes nii omaenda jalad kui ka lugeja omad, et ükskõik kui kõrgele me unelmad ka ei lendaks, nad ikkagi reaalsuse pinnale jääksid.» Ta oli oma unistused unistanud ning need olid olnud kõrgelennulised. Nüüd aga pidi ta otsa vaatama reaalsusele, et tema unelmateaeg ja elu on mööda läinud.

Enne lõppu ajas surev organism end veel kord püsti viimseks jõunäitamiseks. Ta kirjutas ühe oma meeldivamaist Alaska-juttudest «Nagu Argus muiste» ja «Printsessi» — ühe oma parimaist raudteejuttudest, viies sündmustiku tagasi oma nooruse metsikute seikluste päevadesse ja oma esimese edu saavutamise aegadesse. Ta käskis Fornil alustada tööd ringikujulise kivist lehmalauda püstitamiseks. Mööda pikka teed hakatigi tsemendikotte üles tassima. Ta tahtis kõige paremat J. L. piima, võid ja juustu San Franciscosse saata... nii et ka vana John London võiks oma poja üle uhke olla. Ta läks Elizaga Sacramentosse, et osariigi näitusest osa võtta, ning ütles talle, et nad jätkavad kõiki oma rantšo väljaarendamise plaane, et kolm tara on neil juba valmis ning peagi valmib ka neljas ning nad muutuvad majanduslikult sõltumatuteks. Kolme kataloogi järgi tellis ta New Yorgist ja Inglismaalt välja «Rochelle'i piiramise», «Rassilise allakäigu», «Abieluõnne» eksemplari, Dreiseri «Geeniuse» eksemplari, Stanley

«Kongo» ning pool tosinat teist raamatut — botaanikast, evolutsiooniõpetusest ja Kalifornia taimedest, ahvidest ja New Yorgi rajamisest hollandlaste poolt.

Ta kavatses idamaid külastada ja pani kinni piletid aurulaevale, siis aga ütles neist ära. Ta kavatses üksinda New Yorki minna, kuid Ninetta Eames pani rattad käima, et tema vastu esitatakse hagi vee kasutamise keelamiseks, ning tal tuli Glen Ellenisse jääda. Pääaegu kõik möönsid, et tal on õigus vett kasutada. Asja kohtuliku arutamise viimasel päeval tuli tal neli tundi tunnistust anda, siis aga lahkus ta kohturuumist koos Forniga, kellelt saadi kuulda, et Jack kannatas ureemia all ja tal olid suured valud. Mõned päevad hiljem kutsus ta kõik hagiavaldusele allakirjutanud naabrid lantsile. Sõbralikus vestluses laua taga kinnitasid nad talle, et nad polnud kunagi soovinud, et tal vee kasutamine keelataks.

Teisipäeval, 21. novembril 1916. aastal lõpetas ta kõik ettevalmistused New Yorki sõiduks järgmisel päeval, vestles Elizaga rahulikult kuni kella üheksani. Ta rääkis, et teeb peatuse Chicago karjandusnäitusel, ostab mõned head loomad ning saadab nad koju. Eliza nõustus Pendletonis (Oregon) korraldatavale näitusele minema, et leida lühikeste sarvedega lihaloomi. Jack käskis iga töömehe perekonna käsutusse anda aaker maad ja lasta sellele maja ehitada, valida välja asukoht kogukonna kooli ehitamiseks ning esitada avaldus õpetaja saamiseks. Eliza pidi leidma koha ka kaupluse jaoks. Jack tahtis kasvatada kõike rantšos, muuta selle iseennast varustavaks, nii et künka otsa poleks tarvis vedada muud kui vaid jahu ja suhkrut.

Õiseks puhkuseks valmis, jalutasid nad üheskoos mööda pikka halli Jacki kabineti juurde. Eliza ütles: «Selleks ajaks kui sa tagasi tuled, on mul kauplus valmis ehitatud ja kaupu täis. Ka koolimaja on valmis ja talle õpetaja leitud. Esitame valitsusele taotluse postkontori saamiseks ning ma panen üles lipuvarde ja meil saab siin üleval olema omaenda väike linn, millele anname nimeks Independence*.» Jack pani oma käe tema õlgade ümber, pigistas rohmakalt ning ütles surmtõsiselt: «Lähem nüüd su juurest, vanatüdruk,» ning sammus jäbi oma kabineti magamisverandale. Eliza läks voodisse.

* Sõltumatus. (Tõlk.)

Järgmisel hommikul kell seitse tormas jaapanlasest teener Sekine, kes oli Nakata asemele tulnud, Eliza tuppa ja hüüdis hirmunud näoga: «Missie, tulge ruttu. Härra käitub naljakalt, ta nagu purjus.» Eliza jooksis magamisverandale, nägi kohe, et Jack on teadvuseta olekus ning telefoneeris Sonomasse, et doktor Allan Thomson kohale tuleks. Doktor Thomson leidis Jacki narkoosiseisundis. Ilmselt oli ta juba mõnda aega teadvuseta olnud. Toa põrandalt leidis ta kaks tühja rohupudelikest siltidega «morfiumsulfaat» ja «atropiinsulfaat». Öölaualt leidis ta ploki mõningate arvudega, mis näitasid narkootikumi surmava annuse väljaarvutamist. Siis helistas arst Sonoma apteekrile, et see valmistaks antidooti morfiimimürgituse vastu, ning palus oma assistenti doktor Hayesi see endaga kaasa tuua. Kaks arsti tegid Jackile maoloputuse, manustasid stimulantide ning masseerisid ta jäsemeid. Ainult korra kõigi nende meetluste kestel näis Jack reageerivat. Tema silmad avanesid pikkamööda ning ta huuled sosistasid midagi, mis võinuks olla «Halloo». Siis vajus ta jällegi teadvusetusse.

Doktor Thomson teatab, et murest murtud Eliza töötas temaga koos kui põetaja, ja et «minuga päeval toimunud vestluses ütles Mrs. Charmian London (kellele Jacki poolt 1911. aastal koostatud testamendi põhjal läks kogu varandus), et olevat väga tähtis, et praegu juba tõenäoline Jacki surm ei kirjutataks mitte millegi muu kui ureemia arvele. Ma ütlesin talle, et oleks raske seda vaid ureemia arvele kirjutada, sest iga sel hommikul pealtkuuldud telefonikõne või iga informatsioon, mida annab apteeker, kes antidooti valmistab, paneks tema surma morfiimimürgituse arvele kirjutama.»

Jack suri veidi pärast kella seitset öhtul. Järgmisel päeval viidi ta põrm Oaklandi, kus Flora, Bessie ja tema kaks tütart lasksid jumalateenistusi pidada. Kogu maailm leinas tema lahkumist. Euroopas anti sõnumile tema surmast rohkem ruumi kui Austria keisri Franz Josephi omale, kes suri päev varem. Ameerika kurbust näitas kõige paremini Luther Burbanki abikaasa, kes ajalehe kätte võttis ja ülikooli poole kepsu lüües teeale asuvale noorukite rühmale hüüas: «Ärge naerge! Jack London on surnud.» Edwin Markham oli teda nimetanud maailma nooruse ja kangelasmeele osaks. Tema lahkumisega oli maailm leegist ilma jäänud.

Öösel tema põrm põletati ning tuhk viidi tagasi Beauty Ranchi. Ainult kaks nädalat enne seda, Elizaga üle ühe majesteetliku künkatipu ratsutades, oli Jack oma hobuse valjastest tõmmates peatanud ja öelnud: «Eliza, kui ma suren, siis soovin, et sa mu tuha sellele künkale matakšid.» Eliza panigi ta tuha kastikesse, kaevas augu päris künka tippu, mida maasikapuud ja mansaniidid päikese eest varjasid, mattis tuha maha ja valas tsemendiga üle. Sinna ta paigutas suure punase kivi, mida Jack oli nimetanud «kiviks, mille ehitajad kui kõlbmatu ära on heitnud».

Стоун Ирвинг
МОРЯК В СЕДЛЕ
Биография Джека Лондона
На эстонском языке

Издательство «Ээсти Равмат»
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja R. Mägi
Kunstiline toimetaja A. Raja
Tehniline toimetaja L. Kann
Korrektorid E. Toots ja A. Kiho

Laduda antud 31. VII 1967. Trükkida antud 24. V 1968. Trüki-
paber nr. 2 — Kohila Paberivabrik, 54×84/16. Trükipoognaid
19.75 + 9 kleebist. Tingtrükipoognaid 17.5. Arvestuspoognaid
18.75. Trükiarv 24 000. Tellimise nr. 2078. Trükikoda «Ühiselu»,
Tallinn, Pikk t. 40/42.

Hind rub. 1.16

9-1-2